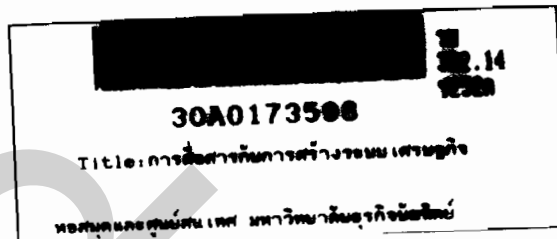

การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง
และการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล
ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ชลิตดา สุขสวัสดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิทยาศาสตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2547

ISBN 974-9745-34-5

**COMMUNICATION AND THE CREATION OF
SELF-SUFFICIENCY ECONOMY AND
COMMUNITY STRENGTH IN THE NA THALAE
COMMUNITY, LAPLAE DISTRICT,
UTTARADIT PROVINCE**

CHALITDA SUKSAWAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Development Communication Arts

Graduate School, Dhurakijpundit University

2004

ISBN 974-9745-34-5

0173598...
27 M.A. 2548
302.14
82520
[2547]
A1

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ปริญญา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งใน
ชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

เสนอโดย น.ส.ชลิตดา สุขสวัสดิ์

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ กลุ่มวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศ.สุกัญญา สุดบรรทัด

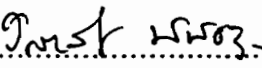
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

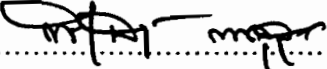

.....ประธานกรรมการ
(ผศ.ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ศ.สุกัญญา สุดบรรทัด)

.....กรรมการ
(รศ.ดร.อรรพรรณ ปิรันธน์โอวาท)

.....กรรมการ
(ผศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณต่ออาจารย์ที่
ปรีชาศาสตร์ตราจารย์สุกัญญา สุดบรรทัด ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตั้งแต่เริ่มต้นทำการวิจัย
ขอขอบพระคุณ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ ปิลาพันธ์
โอวาท กรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล กรรมการ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาใน
การตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และพี่วุฒิชัย ผู้มีพระคุณอย่างหา
ที่สุดมิได้ และขอขอบคุณ คุณชาญชัย พี่ๆ และเพื่อนๆ ทุกท่าน ที่ได้ให้กำลังใจ ความห่วงใย การ
ช่วยเหลือ และสนับสนุนในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

ชลิตดา สุขสวัสดิ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๙
กิตติกรรมประกาศ	๑๑
สารบัญตาราง	๑๒
สารบัญภาพ	๑๓

บทที่

1.	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	ปัญหาคำวิจัย	18
	วัตถุประสงค์การวิจัย	18
	ขอบเขตการวิจัย	19
	นิยามศัพท์	19
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	22
	กรอบแนวคิด	24
2.	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
	1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	27
	2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็ง	34
	2.1 แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน	34
	2.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	39
	2.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน	46
	3. แนวคิดและทฤษฎีกับการรวมกลุ่มของประชาชนและประชาสังคม	50
	4. แนวคิดเรื่องบทบาทของผู้นำกับการพัฒนา	55
	4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำการพัฒนาชุมชน	55
	4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางความคิด	62
	5. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับการเมือง	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
3. ระเบียบวิธีวิจัย	77
1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	79
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก	79
- กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	79
- แนวคำถามที่ใช้ในการวิจัย	82
การเก็บรวบรวมข้อมูล	94
ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล	95
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	96
วิธีการเข้าถึงข้อมูล	96
ความเชื่อถือได้ของข้อมูล	97
การวิเคราะห์ข้อมูล	98
ตาราง Coding Sheet	98
การนำเสนอข้อมูล	108
4. ผลการวิจัย	109
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ 1	110
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ 2	142
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ 3	160
ผลการวิจัยปัญหานำวิจัยข้อที่ 4	181
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	204
สรุปผลการวิจัย	204
การอภิปรายผลการวิจัย	224
ข้อเสนอแนะ	246

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	248
ภาคผนวก	254
ภาพประกอบกิจกรรมของชุมชนบ้านนาทะเล	255
ประวัติผู้เขียน	266

draft

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางแนวทางการวิจัย	78
2. ตาราง Coding Sheet ตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 2-3	98
3. ตาราง Coding Sheet ตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 1-4	101
4. ตาราง Coding Sheet ตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 และ 4	104
5. ตารางเปรียบเทียบประชากร	114
6. ตารางประเด็นการให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง	157
7. ตารางประเด็นการให้ความหมายชุมชนเข้มแข็ง	175
8. ตารางเปรียบเทียบความหมายระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนเข้มแข็ง (การรับรู้ของชาวบ้าน)	179
9. ตารางเปรียบเทียบข้อมูลปัญหานำวิจัยข้อที่ 2	208
10. ตารางเปรียบเทียบข้อมูลปัญหานำวิจัยข้อที่ 3	211
11. ตารางเปรียบเทียบความหมายระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนเข้มแข็ง (การรับรู้ของชาวบ้าน)	216
12. ตารางเปรียบเทียบข้อมูลปัญหานำวิจัยข้อที่ 4	217

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. แผนที่อำเภอลับแล	15
2. แผนที่ตำบลชัยชุมพล	16
3. แผนที่ชุมชนบ้านนาทะเล	17
4. กรอบแนวคิด	24
5. รูปแบบการปกครอง	115
6. CHART แสดงกระบวนการสื่อสารในชุมชน	239
7. ภาพได้รับประกาศเป็นหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติพลอดยาศุภพิพัฒน์	255
8. ภาพประชุมสัญจรคณะกรรมการหมู่บ้าน	255
9. ภาพประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน	256
10. ภาพประชุมเพื่อวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน	256
11. ภาพพระครูสุนทรวิริยภาส อบรมประชาชนระดับตำบลของคณะสงฆ์	257
12. ภาพส่งเสริมศิลปะแม่ไม้มวยไทย	257
13. ภาพปลัดอำเภอลับแล และประชาชนร่วมกันปรับปรุงซ่อมแซมถนน	258
14. ภาพร่วมกันพัฒนาคุ้มต่างๆ ในหมู่บ้านให้สะอาดเรียบร้อยและสวยงาม	258
15. ภาพส่งเสริมอาชีพการปลูกหอมแดง	259
16. ภาพการทำข้าวแค้น	259
17. ภาพส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมในครัวเรือน	260
18. ภาพศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน และเป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์	260
19. ภาพส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน กลุ่มเลี้ยงปลา	261
20. ภาพส่งเสริมอาชีพการเกษตร	261
21. ภาพจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพแบบวิถีชีวิตไทย	262
22. ภาพวิทยากรสอนการทอผ้าขึ้นต้นจกให้แก่ประชาชนและนักเรียน	262
23. ภาพจัดโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียน	263
24. ภาพวิทยากรพิเศษสอนวิชาภาษาอังกฤษ ให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดนาทะเล	263
25. ภาพจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	264

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
26.	ภาพราษฎรร่วมกันทำบุญกินสลากขอลอม ค้างปุยา	264
27.	ภาพวารสารข่าว อบต.ชัยชุมพล	265
28.	ภาพหอกระจายเสียง	265

draft

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
ชื่อนักศึกษา	ชลิตดา สุขสวัสดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศ.สุกัญญา สุดบรรทัด
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์
ปีการศึกษา	2547

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเลที่ได้ให้ความหมาย “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง” เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอก ความขัดแย้งและวิธีการรวมขอม และบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพพื้นฐานของชุมชน การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญา และการสื่อสารในชุมชนถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อระบบเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชาวบ้านมีวิถีคิดและภูมิปัญญาของตนเองในการสร้างกระแสเศรษฐกิจชุมชน เมื่อเงินทุนเติบโตและมีทั้งทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนวัฒนธรรมที่เข้มแข็งคนในชุมชนสามารถใช้ทุนมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จึงทำให้เกิดพลังและเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีการดำเนินชีวิตภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง

2. ชาวบ้านให้ความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” ว่า การพึ่งตนเอง การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ การพออยู่พอกิน การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการชวนช่วยหาความรู้โดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยัน

3. ชาวบ้านให้ความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่า คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกัน ความสามัคคีกลมเกลียว การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สภาพสังคมดี มีผู้นำชุมชนที่ดี คนในชุมชน

ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี จากการให้ความหมายทัศนคติของชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายอย่างชัดเจนซึ่งอาจจะเป็นการรับรู้ได้ด้วยตนเองส่วนหนึ่งผนวกกับที่ชาวบ้านได้ไปรับวาทกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและไม่พบความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน

4. บทบาทหน้าที่ในการสื่อสารของบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่

ก. ชาวบ้าน คือ การรับข่าวสาร การถ่ายทอดข่าวสาร การสื่อสารกลับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเสนอข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดูแลพื้นที่สาธารณะของชุมชน และการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ข. ผู้นำ คือ ตัวประสาน ให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งข่าวสาร การช่วยสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจ การเรียกคนในชุมชนร่วมตัวทำกิจกรรม และการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ค. บุคคลภายนอก คือ ให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งข่าวสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม การกระจายข่าวสารไปสู่ภายนอก การประชาสัมพันธ์ชุมชนไปสู่ภายนอก และการช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

สื่อที่ใช้มาก คือ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ หอกระจายเสียงทรุดโทรมเสียงไม่ค่อยดัง ชาวบ้านใช้ Internet ไม่เป็น และพูดอีกอย่างแต่เข้าใจไปอีกอย่าง แก้ไขได้โดยติดตั้งลำโพงกระจายเสียงเพิ่ม จัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์และ Internet ภายในหมู่บ้าน และการอธิบายให้เข้าใจ

Thesis title	Communication and the creation of self-sufficiency economy and community strength in the Na Thalaе community, Laplaе district, Uttaradit province
Name	Chalitda Suksawat
Thesis Advisor	Professor Sukanya Sudbantad
Department	Development Communication Arts
Academic Year	2004

ABSTRACT

This thesis has the following objectives: to study the background about the community, community communication, and local wisdom that are related to the growth of self-sufficiency economy and community strength in the Na Thalaе community; to examine the perspectives of local villagers in the community and their understanding and meaning of "self-sufficiency economy" and "community strength," particularly whether their understanding is similar or differs from that of community leaders or outsiders; to study conflict and resolution process in the community; and to look at the role of communication in the process of developing a sustainable economy and a civil society in the community by villagers, community leaders, and outsiders. The research uses a qualitative research approach, relying on participatory observation and in-depth interviews.

The research has these findings:

- 1) The following factors; namely, fundamental background of the community, education, religion, cultural tradition, lifestyle, local wisdom, and community communication, are important to and facilitate the creation of a self-sufficiency economic system and a community strength. Local villagers have their own way of thinking and local wisdom which give rise to a community economy. Once the local capital, which consists of both local wisdom and strong cultural capital, grows, it can be used to develop and solve the problem facing the community. This is an important force leading to a community strength that operates under a self-sufficiency economy .

2) Villagers give meaning to and understand "self-sufficiency economy" as self-reliance, productive use of resources, sufficiency, no overproductivity and overconsumption, mutual participation and help, and eagerness to learn based on local intellect and diligence.

3) Villagers give meaning to and understand "community strength" as mutual activity by local members of community, harmony and solidarity, happy co-existence, good society, good community leadership, cooperation and participation of community members, promotion and preservation of local culture, and good economic condition. Most of these meanings are given from the villagers' own perspectives, indicating that they have a clear understanding of these meanings. The meanings are partly from their own perception combined with the discourses the villagers have received from government officials. The study finds no conflict between government officials and the villagers.

4) The three important groups in the community – villagers, leaders, and outsiders -- have different communicative roles as follows:

- a. Villagers. Their role is to receive, disseminate, present and exchange information, as well as to communicate back, express opinions, take care of the public sphere of the community, and preserve the culture and local wisdom of the community.
- b. Leaders. Their role is to coordinate, give and disseminate information, convey meaning and create understanding, call people in the community to participate in activities, and to preserve culture and local wisdom.
- c. Outsiders. Their role is to give, disseminate, exchange, distribute information, as well as to participate in activities, publicly relate the community to the outside world, and to promote culture and local wisdom.

The most widely used media are personal media and news towers. The major communication problems facing the community are: dilapidated condition of the news tower and poor sound function, the villagers' incapability in using the Internet, discrepancies in communication. These problems can be solved by installing a new

speaker, setting up a computer and Internet center within the community, and a clearer explanation in communication.

april

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาในช่วง 3 ทศวรรษ ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน การแข่งขันเพื่อสร้าง ความมั่งคั่งในด้านรายได้ทำให้คนไทยและสังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้าน พฤติกรรมของคนในสังคม การหย่อนยานทางศีลธรรม จริยธรรม ชาติระเบียบวินัย การเอาใจเอา เปรียบส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดั้งเดิมเริ่มจางหายไป พร้อมกับ การล่มสลายของสถาบัน ครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมท้องถิ่น สภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงชุมชนสูญเสียความเป็น ปึกแผ่นพึ่งพิงภายนอกสูง ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ และพัฒนาการต่างๆ ของ ชุมชนถูกทำลาย และศักยภาพตลอดจนภูมิปัญญาของท้องถิ่นสูญหายหรือถูกทอดทิ้งขาดรากฐาน ของการพัฒนาตนเอง

แม้ว่าการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองภายนอก แต่ก็ไม่ได้มีพลังพอที่จะเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อ ของชุมชนได้ การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนทำให้ชุมชนหมู่บ้านยังคงอยู่ แม้จะถูกเอาใจเอา เปรียบจากรัฐและนายทุน ชุมชนยังคงมีกิจกรรมทางประเพณี ศาสนา และทางเศรษฐกิจหลาย ประการในหมู่บ้าน กิจกรรมเหล่านี้อาศัยคุณค่าแห่งน้ำใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2537 : 145) ในขณะที่เดียวกันชนเหล่าใดที่ดำรงความเป็นกลุ่มหรือชนชาติหรือประเทศ เป็นเวลานานต้องมีภูมิปัญญาของกลุ่ม หรือของชนชาติหรือของประเทศอันอาจเรียกรวมๆ กันว่า "ภูมิปัญญาท้องถิ่น" ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคมและในสภาพ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม (ประเวศ วะสี, 2534 : 82-83)

ผลการพัฒนาตามแนวทางในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญทางด้าน วัตถุมากขึ้น แต่มิได้หมายความว่าทุกคนและสังคมไทยจะมีความสุขสมบูรณ์พูนสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างทั่วถึง ในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมและเรียบง่ายของสังคมไทยเริ่ม เปลี่ยนไปพร้อมๆ กับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และความไม่มั่นคงของครอบครัว

ชุมชน และสังคม การพัฒนาที่ท้าทายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต คือการพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทย ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคมและของชาติในที่สุด (ปฐมบาท แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544)

ในทศวรรษกลางยุคแห่งการแข่งขันแย่งชิงกันและภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เป็นที่ทราบกันดีว่าบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้นมีความสำคัญและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนานาอารยประเทศมากขึ้นทุกขณะ ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เป็นแนวทางหลักในการบริหารประเทศ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่แผนพัฒนาที่ 1-7 (2503-2539) อันเป็นการพัฒนาประเทศตามทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) ในทัศนะของนักทฤษฎีความก้าวหน้า การพัฒนานั้นจะหมายถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความเจริญเติบโตในทัศนะของนักทฤษฎีความก้าวหน้านี้จะวัดกันที่ความก้าวหน้าทางวัตถุเป็นสำคัญ จุดหมายปลายทางของการพัฒนา คือ การเพิ่มพูนผลิตมวลรวมประชาชาติ การพัฒนาอุตสาหกรรม การสร้างชุมชนเมือง การเพิ่มบทบาทของระบบราชการในกระบวนการวางแผน และการทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้นไปเป็นลำดับ ประชาชนมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นและสัดส่วนความยากจนลดลง

กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่รัฐดำเนินการผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 ส่วนใหญ่แล้วมีนโยบายที่มุ่งเน้นการสร้างเจริญทางวัตถุทั้งสิ้น เริ่มด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานซึ่งได้แก่ เขื่อน ถนน โรงไฟฟ้า ฯลฯ โดยมุ่งเน้นการผลิตเพื่อป้อนและเชื่อมโยงกับตลาดโลก อาทิเช่น การเกษตรเพื่อการส่งออก การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และการส่งออกการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อหารายได้เข้าประเทศอย่างไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมและผลกระทบทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งศีลธรรม เป็นต้น

ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาประเทศไทยตามแนวทางดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดการพึ่งพาต่างประเทศ โครงสร้างการผลิตและการค้าของประเทศอิงแนบแน่นอยู่กับระบบการผลิตและการค้าโลก กลไกการสะสมทุนภายในประเทศไม่สมบูรณ์ เพราะรัฐไม่มีนโยบายด้านนี้ที่ชัดเจน ตลาดเงินและตลาดทุนของประเทศถูกผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตลาดการเงินโลก โดยที่บทบาทของคนในประเทศ แม้กระทั่งรัฐอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ผลกระทบที่สำคัญของการพัฒนาตามแนวทางนี้คือการขาดความสมดุลของการกระจายรายได้ การกระจายทรัพย์สินการถือครองปัจจัยการผลิตระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในภาคเมืองและชนบท หรือระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรม ทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อรากฐานความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัว ชุมชน

สังคม วัฒนธรรมดั้งเดิม วิถีชีวิตและการทำมาหากินค่อยๆ ล่มสลายไปพร้อมทรัพยากรที่เสื่อมโทรมลง และไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในสภาพสังคมทันสมัยที่ทุกอย่างต้องซื้อหาแลกมาด้วยเงิน (monetized society) ความยากจน ปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรม การอพยพแรงงาน การพลัดพราก ความแออัด ฯลฯ ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เป็นชะตากรรมของประชาชนคนจนทั้งในชนบทและในเมืองซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศกำลังเผชิญอยู่ทุกวันนี้ (ศิริชัย สาคกรรัตนกุล, 2543 : 2)

มองอีกด้านหนึ่งผลพวงมาจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องตามมาอีกมากมาย การขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการขยายตัวของความเจริญที่ไปกระจุกอยู่ตามเมืองใหญ่ ความมั่งคั่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่กลุ่มธุรกิจและกลุ่มนายทุนไม่กี่ราย ประชาชนทั่วไปไปไม่ได้รับอานิสงค์จากการพัฒนามากเพียงพอ ด้วยเหตุนี้เองในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จึงได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์หลักที่เน้นการพัฒนาจากภาครัฐ และระบบทุนนิยมมาเป็นแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักในการพัฒนา การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และมีการจัดการโดยมีการกระจายอำนาจการปกครองลงสู่ระดับล่าง หรือที่เรียกว่า การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การสร้างประชารัฐ รวมทั้งการสร้างสังคมใหม่เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคมในอนาคต โดยการพัฒนาที่คนเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์ของการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับโลก รวมทั้งกระแสการผลักดันขององค์การพัฒนาภาคเอกชนและนักวิชาการ ที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากขึ้น

นอกจากนี้ นโยบายและทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งมีนโยบายที่ “ถือเอาคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ได้เน้นเรื่องของชุมชนเป็นหลักเช่นเดียวกับองค์กรชุมชนได้รับการยอมรับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในทุกๆ ด้าน ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เราได้พบเห็นปรากฏการณ์ของการรวมตัวของคนในท้องถิ่นเป็นองค์กร เพื่อร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ แนวทางการแก้ไข และร่วมกันตัดสินใจในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการจัดการปัญหาการศึกษาและสาธารณสุข และปัญหาสังคมอื่นๆ ทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้กำหนดความมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าต้องการการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยการที่จะส่งเสริมประสานงาน

ให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ในสังคมเมืองหรือชนบทนั้นไม่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้โดยเจาะเข้าไปแก้ไขปัญหาลให้ผู้อยู่โอกาสเป็นรายบุคคลหรือปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่การดำเนินการที่มีองค์กรชุมชนซึ่งเป็นการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบนั้น เป็นสิ่งซึ่งมีความสำคัญและเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่จะทำให้การทำงานกับชุมชนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2540 : 17)

การนำแนวคิดในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งมาใช้เป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหชุมชนแบบยั่งยืนของภาครัฐจะเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนาสังคมรูปแบบใหม่ที่สำคัญกับประชาชน ในเรื่องกระบวนการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหจากมุมมองของประชาชน เนื่องจากประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีความหลากหลายในวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์แตกต่างกัน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหของชุมชนเองเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในการแก้ไขปัญห จึงต้องแสวงหาความร่วมมือทุกๆ ฝ่ายในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งคาดหวังว่าในที่สุดจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหจากรากฐานที่แท้จริง และยั่งยืน

ตามปรากฏการณ์ในปัจจุบันสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น การแก้ไขปัญหจึงต้องมีการปรับแก้กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเน้นการสร้างควมมั่นคงและยั่งยืนของท้องถิ่นผ่านนโยบายชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสสังคมและเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม อย่างไรก็ตามการนำนโยบายในเรื่องชุมชนเข้มแข็งไปสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์นั้นไม่ได้ดูที่การแปลงแผนงาน โครงการจากหน่วยงานภาครัฐเพียงด้านเดียวต้องดูควมพร้อมของชุมชนการประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหของท้องถิ่นนั้นๆ ของประชาชนในชุมชนด้วย

ควมเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่จะเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อยแต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ช่องว่างทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ควมมั่นคงเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวลเป็นการสร้างทุนทางสังคม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิดมีพื้นฐานอยู่ที่ควมเข้มแข็งของชุมชนมีควมเป็นบูรณาการ ซึ่งล้วนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งของไทย (ประเวศ วะสี, 2541 : 44)

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนการรวมกลุ่มในการทำงานของชุมชนให้มีการทำงานร่วมกัน มีสติปัญญาที่รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนดวิถีชีวิต คุณภาพชีวิต และอนาคตของตนเอง และชุมชนได้ตามอัตภาพ ซึ่งการรวมคนเพื่อให้เกิดกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดพลังที่คูณ และการรวมพลังก็สามารถใช้เป็นทางเลือกในการแก้ปัญหา สามารถควบคุมสังคมได้โดยอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การพัฒนาชุมชนไปพร้อมกันอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการปกครอง ทักษะการ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ จะเป็นไปแบบสัมพันธ์กันทำให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนและมั่นคง สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน การให้โอกาสและสนับสนุนจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ในที่สุด (ประเวศ วะสี, 2541 : 26-30)

การรวมตัวกันของประชาชนดังกล่าว คือ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน ประกอบการพัฒนาศักยภาพ บทบาท และความคิดของบุคคลในชุมชน และก่อเกิดสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญของ “ทุนทางสังคม” (Social Capital / Civic Capital) ซึ่งหมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นอันได้แก่ ความสามัคคีรวมพลัง การมีกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยที่จะจัดการจัดระบบต่างๆ ในชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจิตรวมใจ มีศีลธรรม มีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประชาคม (Civil Society) ในระดับท้องถิ่น และชุมชนให้มีการพัฒนาที่เข้มแข็งที่จริงจังยั่งยืน (ไพบุรย์ วัฒนศิริธรรม, 2541)

สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นที่เกิดจากการรวมตัว และจัดตั้งขึ้นโดยประชาชนเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกต้องมีความเข้มแข็งทั้งทาง “กายและใจ” (sound mind sound body) ความเข้มแข็งทาง “กาย” ในที่นี้ คือ ความเป็นกลุ่มที่มีการเกาะเกี่ยวรวมกันอย่างแน่นแฟ้น (cohesion) มีระบบการจัดการที่ดี มีพลัง (power) ในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหารสร้าง ความถูกต้อง และความเข้มแข็งทาง “ใจ” คือ แน่วแน่ต่อการสร้างเสริม ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งตั้งใจอย่างไม่ย่อท้อต่อการแก้ไขปัญหาลุปรรรคต่างๆ โดยอาศัยทุนทางสังคม ซึ่งได้แก่ การเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองด้วยภูมิปัญญาที่มีอยู่ การรวมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพากันและกัน โดยมีมุ่งประโยชน์สุขต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ (วิเชียร นิตติธรรม, 2541)

กุญแจสำคัญของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความมีเศรษฐกิจดี มีสังคม วัฒนธรรม การเมืองที่ดีตลอดจนยกระดับจิตใจของประชาชนก็คือ การมีองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนคือ “คนในชุมชน” คือ พลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การให้การศึกษาแก่คนในชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหาของตนเองโดยศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อนำมาสู่กระบวนการวางแผนวิธีการและขั้นตอนในการแสวงหาแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ได้อย่างตรงประเด็น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุก

ขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิดร่วมเรียนรู้ และร่วมกันทำงาน (ดิเรก สารวดี, 2540 : 126) โดยประสานความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ บทบาทของรัฐหรือนักพัฒนาควรให้การศึกษ และให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ดูแลสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ ความเป็นชุมชนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นตลอดจนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน

การพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบบางอย่าง อาทิ การมีองค์กรหรือผู้นำที่มีจิตสำนึกในการรับใช้ชุมชน มีการจัดระเบียบ มีการควบคุมทางสังคม และมีความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในชุมชน (ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, อ่างในบทวิจารณ์งานศึกษาล้มของ ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์) รวมไปถึงการมีวิสัยทัศน์ ร่วมกันการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ความเป็นธรรมชาติที่มีใช้การจัดตั้ง มีความรัก ความเอื้ออาทร มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้ และการปฏิบัติกิจกรรม ร่วมกันมีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง อันนำมาซึ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และมีระบบ การจัดการที่มีประสิทธิภาพ (อนุชาติ พวงสำลี และ วิบูรณ์ วิสารทสกุล, 2541 : 11-16)

ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ จนทำให้เกิดวิกฤตเดือดร้อนกันโดยทั่วไป เพราะสังคมในช่วงเวลาของการพัฒนาที่ผ่านมารัฐให้ความสนใจเฉพาะข้างบน ละเลยข้างล่างให้อ่อนแอ เมื่อสังคมข้างบนเกิดวิกฤตจึงทำให้ส่งผลต่อในภาพรวมเกิดอาการทรุด และพลังหลายของสังคมทางรอดของสังคมไทยจึงควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน หรือที่ฐานรากของสังคม เมื่อพื้นฐานของฐานรากของสังคมเข้มแข็ง สังคมข้างบนก็เติบโตได้มากและมั่นคง ต่างจากเศรษฐกิจข้างบน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบแยกส่วนที่ คำนึงถึงเงินเป็นสำคัญ เศรษฐกิจพื้นฐานสัมพันธ์อยู่กับ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ทอดทิ้งและฉีกขาดจากกันไปแต่เป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม หรือเป็นเศรษฐกิจที่แท้จริงที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจสังคม สิ่งแวดล้อมอย่างได้คุณภาพ เมื่อมีคุณภาพก็ไม่วิกฤตสภาวะวิกฤตคือการสูญเสียคุณภาพอย่างหนักและเสี่ยงต่อการสิ้นสุด ในขณะที่การเงินและสถาบันการเงินวิกฤตและปั่นป่วน กองทุนของชาวบ้านกลับเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะการเงินของสังคมข้างบนอยู่กับความปลอม แต่กองทุนชาวบ้านอยู่กับความจริง ช่วยให้เราได้ออมทรัพย์ก้ไปลงทุนและแบ่งผลประโยชน์ไปให้สวัสดิการ เช่น การศึกษา การเจ็บป่วย การตาย นอกจากนี้ชาวบ้านยังสามารถจัดการกองทุนได้ด้วยค่าใช้จ่ายที่ ถูกกว่าธนาคาร มีการกอกันน้อยกว่าเพราะเขารู้จักกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน และมีกระบวนการทางสังคมที่รักษาคดีศรี (นิพนธ์ เทียนนิหาร อ่างใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2534 : 207-209)

การแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น ได้มีมาตรการหลายด้านการย้อนกลับไปเพื่อพัฒนา และฟื้นฟูสถาบันเก่าแก่ของชุมชน คือ องค์กรชุมชนซึ่งเคยมีบทบาทและหน้าที่มาตั้งแต่อดีตก็เป็นทางออกทางออกหนึ่ง การแก้ไขปัญหาโดยอาศัยแนวทางของ “องค์กรชุมชน” ได้พิสูจน์ให้ชาวชนบทประจักษ์ว่าแม้แต่ภายใต้สถานการณ์แบบใหม่ ปัญหาแบบใหม่หากทว่าแนวทางนี้ก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างได้ผลแน่นอน มีประสิทธิภาพและมีอนาคตที่ยืนยาวนาน แม้ว่าอาจจะลำบากกว่าและต้องอาศัยความอดทนมากกว่า (กาญจนา แก้วเทพ, 2540 : 13)

การแก้ปัญหาในทางนี้ สอดคล้องกับทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามพระกระแสพระราชดำรัสที่ว่า **“ประชาชนนั้นแหละ เขามีความรู้ เขาทำงานมาหลายชั่วคนแล้ว เขากันอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรทำกิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรเก็บรักษาไว้ แต่ก็ที่เสียไปก็เพราะพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ทำมานานแล้ว เลยทำให้ลืมว่า ชีวิตมันเป็นไปได้โดยการทำกิจกรรมที่ถูกต้อง...”** ทรงหยั่งรู้ถึงทุกข์สุขของประชาราษฎร์ของพระองค์อย่างถ่องแท้แล้วพระราชทานทัศนะใหม่แก่นักพัฒนาทั้งปวง ไม่ว่าจะทำงานอยู่ในภาครัฐหรือเอกชน กระแสพระราชดำรัสนี้ นับได้ว่าเป็นประทีปให้แก่ักพัฒนาชนบทโดยทรงเตือนให้เราหันมาให้ความยอมรับนับถือภูมิปัญญาชาวบ้านเสียก่อน ก่อนที่จะคิดอ่านช่วยเหลือเขา (เอกวิทย์ ณ ถกลาง, 2536 : 5)

อนึ่งมีผู้กล่าวว่า ทัศนะของพระองค์ก็คือ small is beautiful คือไม่ทรงโปรดวิธีการเติบโตหรือความก้าวหน้า ที่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากเกินไป ไม่สนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อสร้างสิ่งที่ใหญ่โตซับซ้อนเกินความจำเป็น ในบรรดาทางเลือกทั้งหลาย จะทรงเลือกวิธีการที่ประหยัดเรียบง่ายที่สุดเสมอ จุดมุ่งหมายก็คือการเจริญเติบโตจากภายในด้วยตนเองทีละน้อยจากรากฐานที่ค่อยๆ ก่อร่างขึ้นอย่างแข็งแรงมั่นคง ซึ่งทรงเห็นว่านี่คือการเติบโตที่แท้จริงและฐานารของบุคคลของชุมชน และของประเทศชาติ (สุเมธ ตันติเวช, 2536 : 13)

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๔๐ ได้ทำให้ประชาชนไทยทุกภาคส่วน ทั้งรัฐและเอกชน ตระหนักถึงความอ่อนแอของพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาของการพึ่งพาทุน เทคโนโลยี และตลาดภายนอกประเทศ และหันมาศึกษาวิเคราะห์พระราชดำรัสในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” อย่างจริงจัง โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่หลักในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการประสานการพัฒนาในระดับนโยบาย พิจารณาเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผน และทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับ อีกทั้งเพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน ตลอดจนเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีของคนในชาติ เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

จึงได้ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียง : ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ในการจัดทำกรอบและทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (๒๕๕๕-๒๕๕๙) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ัญเชิญ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยมาเป็นแนวทาง โดยยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี มีเหตุผล เป็นแนวทางในการพัฒนาทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และมี "คน" เป็นศูนย์กลาง โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิด "การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย" และเป็นการพัฒนาอย่างมี "ดุลยภาพ" ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุข สามารถพึ่งตนเอง และก้าวทันโลก และยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทั้งนี้ เป็นไปตามแนวพระราชดำริที่พระราชทานแก่พสกนิกรเสมอมา

นอกจากนี้ ยังกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศไทยใหม่ โดยเปลี่ยนจากเดิมที่มุ่งสร้าง ความร่ำรวยด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานที่เข้มแข็งมีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ รวมทั้ง

เพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อเป็นการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘

ด้วยพระมหากษัตริย์คุณ แผ่นดินไทยเผชิญวิกฤตการณ์ทั้งด้านการเมือง และเศรษฐกิจ มาหลายครั้งในรัชสมัยปัจจุบัน แต่ทุกครั้งเหตุการณ์ล้วนผ่านพ้นไปด้วยดี ทั้งนี้ ด้วยพระบารมีและพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นหลักของแผ่นดิน ทรงช่วยชี้ทางสว่างให้แก่ปวงชนชาวไทยเสมอมา ดังคำเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา ครั้งที่ ๑๐ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ ที่เกิดพระเกียรติยศพระองค์ท่าน ในฐานะ "พระมหากษัตริย์นักพัฒนา" ดังความตอนหนึ่งที่ว่า

"การฟื้นฟูตัวที่เห็นเด่นชัดนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลังของชาติไทย พลังดังกล่าวนี้ได้ถูกหล่อเลี้ยงและพัฒนาโดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ของประเทศไทย ผู้ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับความรักที่ยั่งยืนและการเทิดทูนที่ลึกซึ้งจากประชาชนของพระองค์ อันเนื่องมาจากการที่ทรงเป็นผู้นำประเทศที่มีความห่วงใยในพลสกนิกร พระองค์ได้ทรงวางรากฐานและสร้างแรงบันดาลใจสำหรับยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ... ประสบการณ์ของประเทศไทยเป็น บทเรียนสำคัญสำหรับทุกประเทศ และชาติไทยก็เป็นหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นถึงพระวิริยะอุตสาหะแห่งการกระทำ และพระมหากษัตริย์คุณอันหาที่สุคติได้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"

การพัฒนาสังคมไทย อันมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องกำหนดทิศทางอย่างสำคัญในช่วงระยะ 4 ทศวรรษที่ผ่านมาส่งผลให้ระบบ เศรษฐกิจที่มุ่งเน้นรวมศูนย์การผลิตเพื่อการค้าในระดับข้ามชาติ ตลอดจนระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมกลายเป็นกระบวนการ ที่มีอิทธิพลต่อความคิด ตลอดจนการดำเนินชีวิตของปัจเจกชนมากขึ้นเป็นลำดับ และเป็นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะอันไม่พึงประสงค์มากมายทั้งการเกิดปัญหาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายลงทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจนับจากช่วงกลาง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาผลอันไม่พึงประสงค์จากทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว ยิ่งปรากฏให้เห็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ว่าด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ให้เป็นไปในลักษณะที่สมดุลกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นอันมีสภาพที่หลากหลายได้อย่างแท้จริง รวมทั้งสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการแก่ชีวิตของประชาชนของประเทศได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว แนวคิดว่าด้วยเรื่อง "เศรษฐกิจพอเพียง" หรือ เศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable economy) ได้กลายเป็นกระแสทางเลือกที่กลุ่มองค์กร และชุมชนจำนวน

หนึ่งหันมายึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อปรับตัวให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางสภาพสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองอย่างมีความสุขได้โดยยั่งยืน และเหมาะสมตามอัตภาพ และแนวคิดดังกล่าวยังได้รับความสนใจจากสาธารณชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ถึงความสำคัญของการปรับทิศทางการเศรษฐกิจของประเทศมาสู่แนวทางตามสาระสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้มีการนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์สู่การปฏิบัติในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม จากการที่ระบบเศรษฐกิจแบบมุ่งเน้นการค้า ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยมีการยอมรับให้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการปรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการแสวงหาแนวทางที่จะเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบการค้าที่ดำรงอยู่โดยยังสามารถคงส่วนที่เป็นสาระสำคัญเอาไว้ได้ สภาพปัญหาดังกล่าวเห็นได้จากการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แบบแยกส่วนมุ่งเฉพาะในเรื่องของการหารายได้ โดยมีได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยรวมให้มีความสอดคล้องต้องกันและการที่กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดตามสาระสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงจำนวนหนึ่ง ไม่สามารถควบคุมบทบาทของกลุ่มให้อยู่ในสถานะผู้กระทำต่อตลาด หรือควบคุมขนาดของกิจกรรมให้เป็นไปอย่างเหมาะสมในระยะยาวได้ โดยเมื่อกลุ่มเติบโตจนต้องเข้าไปสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกจำนวนมาก ก็ได้ถูกกลืนกลายให้เป็นกลุ่มที่ถูกตลาดกำหนด และมุ่งผลิตเพื่อการค้าในระดับกว้าง เหมือนเช่นหน่วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบการค้าอื่น ๆ

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทยโดยเร็ว เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนท่ามกลางภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งจากสภาพปัญหาของการขาดความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการแปรแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติอย่างกว้างขวางในสังคมไทย อันเป็นภาวะที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตแก่คนส่วนใหญ่ในประเทศได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนโดยแท้จริง

เศรษฐกิจพอเพียง อาจจะขยายความได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ใน

การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ความสบาย และพอเพียงกับตนเอง (www.kanchanapisek.or.th)

“การสื่อสาร” ถือเป็นกลไกสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนตัวกลางในการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางสังคมและมีบทบาทในการกระตุ้นให้กลุ่มบุคคลในระดับสังคมหรือชุมชนเกิดการรวมตัวกันเกิดจิตสำนึก ความสามัคคี และความเข้าใจที่ตรงกันต่อประเด็นปัญหาต่างๆ จนสามารถประสานความร่วมมือร่วมใจเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเผชิญกับสภาวะวิกฤตต่างๆ ได้เป็นอย่างดีอันนำมาสู่การพัฒนาความเป็นชุมชนเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยในการพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งนั้น มีหลายองค์ประกอบด้วยกัน การสื่อสารก็เป็นกลไกที่สำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในชุมชน โดยการสื่อสารจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้คนในสังคมหรือชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับรู้ปัญหาร่วมกันและประสานงานในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน และยังรวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นทั้งภาครัฐหรือองค์กรเอกชนต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง (เวทีนิ สตะเวทีนิ, 2542 : 4)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ซึ่งกันและกันทั้งนี้เพื่อที่จะได้มีความรู้ความเข้าใจจริงใจหรือมีอิทธิพลต่อมนุษย์ด้วยกัน

การสื่อสารมีส่วนสำคัญนอกเหนือจากการติดต่อสื่อสารกันของมนุษย์แล้วยังสามารถช่วยพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย การที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้นจะต้องอาศัยการสื่อสารซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นการศึกษาว่าการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวิธีการสื่อสารแบบใดจึงสามารถสร้างชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้

**ข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวที่ลับแล ออกจากที่พักที่อุตรดิตถ์
แล้วได้เลยไปที่เขาม่อนจำศีล บนยอดเขานี้แลดู
เห็นแผ่นดินโดยรอบได้ไกล มีทุ่งนาไปจนสุดสายตา
แลเห็นเขาเป็นทิวเทือก ช้อนสลับเป็นชั้น ๆ
ราวกับกำแพงนำคูนักหนา...เหมือง ฝ่าย ในเขต
ลับแลนี้พระศรีพนมมาศได้จัดทำขึ้นไว้มาก เป็น
ประโยชน์ในการเพาะปลูกมาก เพราะมีน้ำใช้ตลอดปี
ที่ลับแลบริบูรณ์มากทั้งไร่นาและสวนผลไม้ต่าง ๆ**

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารและได้เสด็จประพาสเมืองอุตรดิตถ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้ทรงบรรยายถึงความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มแม่น้ำซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุตรดิตถ์ไว้ชัดเจนดังข้อความข้างต้น

อุตรดิตถ์เป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต ในช่วงก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ชุมชนอุตรดิตถ์ยังคงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับสูง สภาพป่าไม้เป็นป่าสมบูรณ์ประกอบด้วยพืชนานาชนิดและอยู่ในสภาพสมดุลกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ แหล่งน้ำมีน้ำตลอดปีมีปลาชุกชุม พื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารทั้งไม้ผล พืชไร่ พืชสวนและสัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการที่คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีความสุขมีเมืองประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากมีที่ตั้งเหมาะสมเป็นเขตติดต่อกับภาคต่างๆ ได้สะดวก รวมทั้งการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพในการพัฒนาสูง แต่การรวมพลังเพื่อการพัฒนาและการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น การเชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดอุตรดิตถ์ที่มีการเผยแพร่ชัดเจน ยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้เพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าชาวอุตรดิตถ์ที่มีความรู้เรื่องอุตรดิตถ์ในลักษณะที่มีการเชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคตอย่างชัดเจนมีน้อยโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เนื่องจากความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมีอยู่ตลอดเวลาและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ช่วงใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลจากการรับอารยธรรมจากกลุ่มประเทศตะวันตกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจังหวัดอุตรดิตถ์ด้านต่างๆ เป็นอันมากทั้งด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการดำรงชีวิต ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองลดลง ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจแบบธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้นเส้นทางคมนาคมได้รับการพัฒนา ความเจริญด้านสาธารณูปโภคขยายสู่ชนบททำให้เกิดกระแสบริโภคนิยม วัฒนธรรมตามมาอย่างรวดเร็ว กระแสท้องถิ่นถูกละเลยค่านิยมตะวันตกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจทำให้ชาวอุตรดิตถ์ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะการออกจากชุมชนเพื่อศึกษาหาความรู้และการไปทำงานต่างถิ่น ดังนั้นชุมชนหมู่บ้านหลายแห่งจึงเหลือแต่เด็กและคนชราเฝ้าบ้าน วัดบางแห่งไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่เลย กิจกรรมของชุมชนลดลงส่งผลให้วิถีชีวิตของประชาชนแปรเปลี่ยนไป ประเพณีวัฒนธรรมหลายอย่างไม่มีการสืบทอดประเพณีที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของประชาชนจำนวนมากหายไป (ชัยพร รัตนนาคะ, 2542)

ตำบลชัยชุมพล มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงดอนมีป่าเขาเป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ประมาณ 56 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 39,117.94 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าสงวน 11,168.03 ไร่ มีลักษณะเป็นตำบล แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน (2,045 ครัวเรือน) ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านน้ำใส, หมู่ที่ 2 บ้านต้นขาม, หมู่ที่ 3 บ้านห้องสูง, หมู่ที่ 4 บ้านคุ่ม, หมู่ที่ 5 บ้านนาทะเล, หมู่ที่ 6 บ้านข้าป่าหวาย, หมู่ที่ 7 บ้านห้วยมน, หมู่ที่ 8 บ้านร่องยาง, หมู่ที่ 9 บ้านน้ำใสใต้, หมู่ที่ 10 บ้านป่าสัก และหมู่ที่ 11 บ้านปากทาง อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (องค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล ข้อมูล ณ วันที่ 31 กุมภาพันธ์ 2546)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านนาทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นสถานที่ศึกษาวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวเป็นสถานที่ที่มีการดำเนินการตามรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และมีเกษตรกรเข้าร่วมการขยายผลในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นจำนวนหลายครัวเรือน ซึ่งอาจเป็นแนวทางที่สามารถพลิกฟื้นความสมดุลทั้งเศรษฐกิจและสังคมที่สูญเสียไปให้กลับคืนมา ดังในอดีตอันยาวนานที่ชุมชนชนบทไทยเคยสามารถพึ่งตนเองได้เกือบทุกด้านมาแล้ว แต่ทั้งนี้แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงในยุคโลกาภิวัตน์นี้จะเป็นการพลิกฟื้นและพัฒนาไปตามยุคสมัยโดยไม่ทอดทิ้งธรรมชาติและ不做ทำลายระบบนิเวศ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว องค์กร ชุมชน และสังคมส่วนรวม จนในที่สุดจะสามารถนำเศรษฐกิจและสังคมไปสู่รากฐานที่มั่นคงได้

จากนัยยะของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้น พอที่จะอธิบายได้ว่าการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำให้คนในทุกชุมชนและในทุกสาขาอาชีพสามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในรูปของกลุ่มและองค์กรประชาชนซึ่งในชุมชนบ้านนาทะเลมีพัฒนาการของการปรับเปลี่ยนวิถีทางการดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา และมีกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโดยการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นผลทำให้ชุมชนได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกว่ามีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง

ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านนาทะเลเป็นแหล่งชุมชนเล็กๆ หลายแห่ง เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามทำให้แรงงานในหมู่บ้านลดน้อยลง ประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่ไม่เอื้ออำนวยให้ชาวบ้านออกไปประกอบการเกษตรได้สะดวก จึงทำให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหารขึ้น เมื่อสงครามเริ่มสงบ ชาวบ้านจึงสามารถออกมาทำการเกษตรได้สะดวกขึ้น แต่เนื่องจากสงครามทำให้บาง ครัวเรือนขาดแคลนแรงงานที่สำคัญไป (ผู้ชาย) ด้วยเหตุนี้จึงมีการรวมแรงงานที่เป็นผู้ชายจากทุกครัวเรือนจากหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน เพื่อมาช่วยกันทำนาในพื้นที่ใหญ่เพียงผืนเดียว เมื่อได้ผลผลิตออกมาก็จัดสรรแบ่งปันกันไปจนครบครัวเรือน จากการรวมตัวกันนี้ทำให้ชาวบ้านร่วมกันแก้ไข ฟื้นฟู กอบกู้วิกฤตการณ์ของชุมชนให้กลับมามี “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ที่เน้นให้

ประชาชน ชุมชน และประชาสังคม (กลุ่มประชาชนหลากหลายอาชีพที่ร่วมมือโดยสมัครใจ) ระดับฐานรากกำหนดตัวเองในการพัฒนาให้เกิด “ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม” จากการรวมตัวกันนี้ทำให้เกิดการประกอบอาชีพที่หลากหลายภายในชุมชน อาทิ การปลูกหอมแดง, การทอดผ้าขึ้นตื้นจก, การจักสาน, การทำาง้างจากไม้มูกมัน และการทำข้าวแคบ ฯลฯ (www.thaitambon.com)

เดิมที่หมู่บ้านนี้ชื่อ “หมู่บ้านต้นตอง” เนื่องจากในบริเวณหมู่บ้านมีต้นกระท้อนเป็นจำนวนมาก (ภาษาพื้นเมืองอำเภอลับแล เรียกต้นกระท้อนว่า “ต้นมะตอง”) ต่อมาได้รับการพัฒนาจากทางราชการเข้าไปสู่หมู่บ้านจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านมาเป็นหมู่บ้านนาทะเล ซึ่งตั้งตามสภาพท้องที่ของหมู่บ้านมีห้วย คลอง หนองน้ำคล้ายทะเล และราษฎรได้อพยพมาทำกินกันมากขึ้น

เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.1500 ประมาณ 1,046 ปีมาแล้ว คนกลุ่มแรกเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านคือ หนานคำลือ และหนานคำแสน ที่อพยพมาจากเชียงแสน

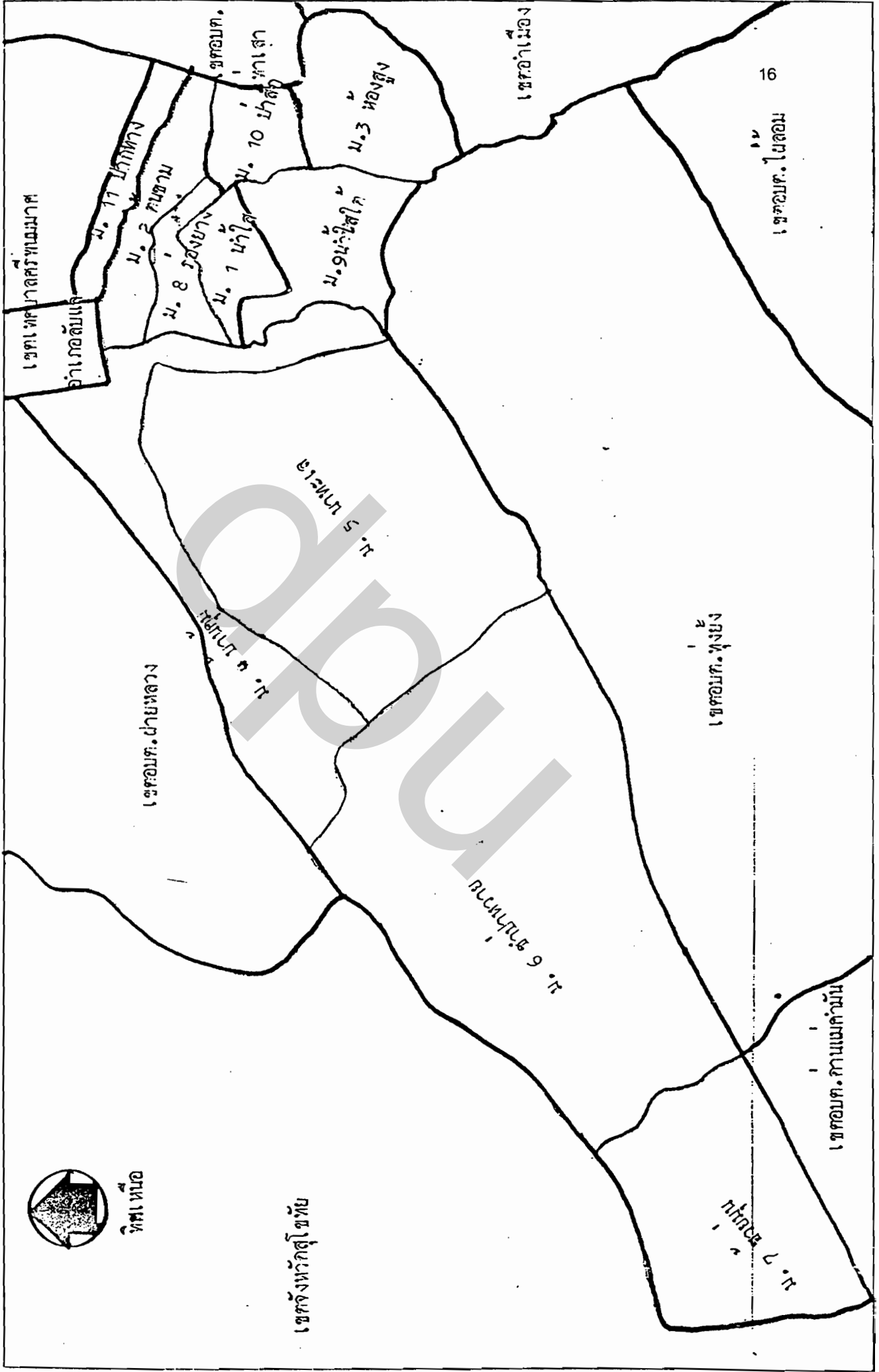
ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านนาทะเลเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงสลับกับที่ดอน มีลำห้วยผ่านกลางหมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าสลับป่าซึ่งเหมาะแก่การเกษตร ปัจจุบันลำห้วยใหญ่บ้านนี้ยังคงมีน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ได้ แต่ในฤดูร้อน น้ำในลำห้วยบางสายจะแห้ง พอถึงฤดูฝนก็จะมีน้ำป่าไหลหลาก ส่วนป่าไม้เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยประมาณ 17 ไร่ เนื่องจากพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่ทำการเกษตร

สภาพเศรษฐกิจอาชีพหลักของประชาชนบ้านนาทะเล ได้แก่ การทำนา อาชีพรองของประชาชนในหมู่บ้าน คือ การทำไร่หอมแดง ราษฎรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 15,000 บาทต่อปี นอกจากนั้นยังประกอบอาชีพเสริมซึ่งทำรายได้ให้แก่ครอบครัว เช่น การทอดผ้า การจักสาน การทำข้าวแคบ และรับจ้างทั่วไป (องค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล ข้อมูล ณ วันที่ 31 กุมภาพันธ์ 2546)

ทำให้เป็นประเด็นที่ผู้วิจัย อยากจะศึกษาถึงภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติของชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านบ้านนาทะเลว่ามีความเกี่ยวข้องกับความเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร และศึกษาทัศนคติของชาวบ้านให้ความหมาย “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งกันหรือไม่ ถ้ามีมีการรวมขอมกันอย่างไร และบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร

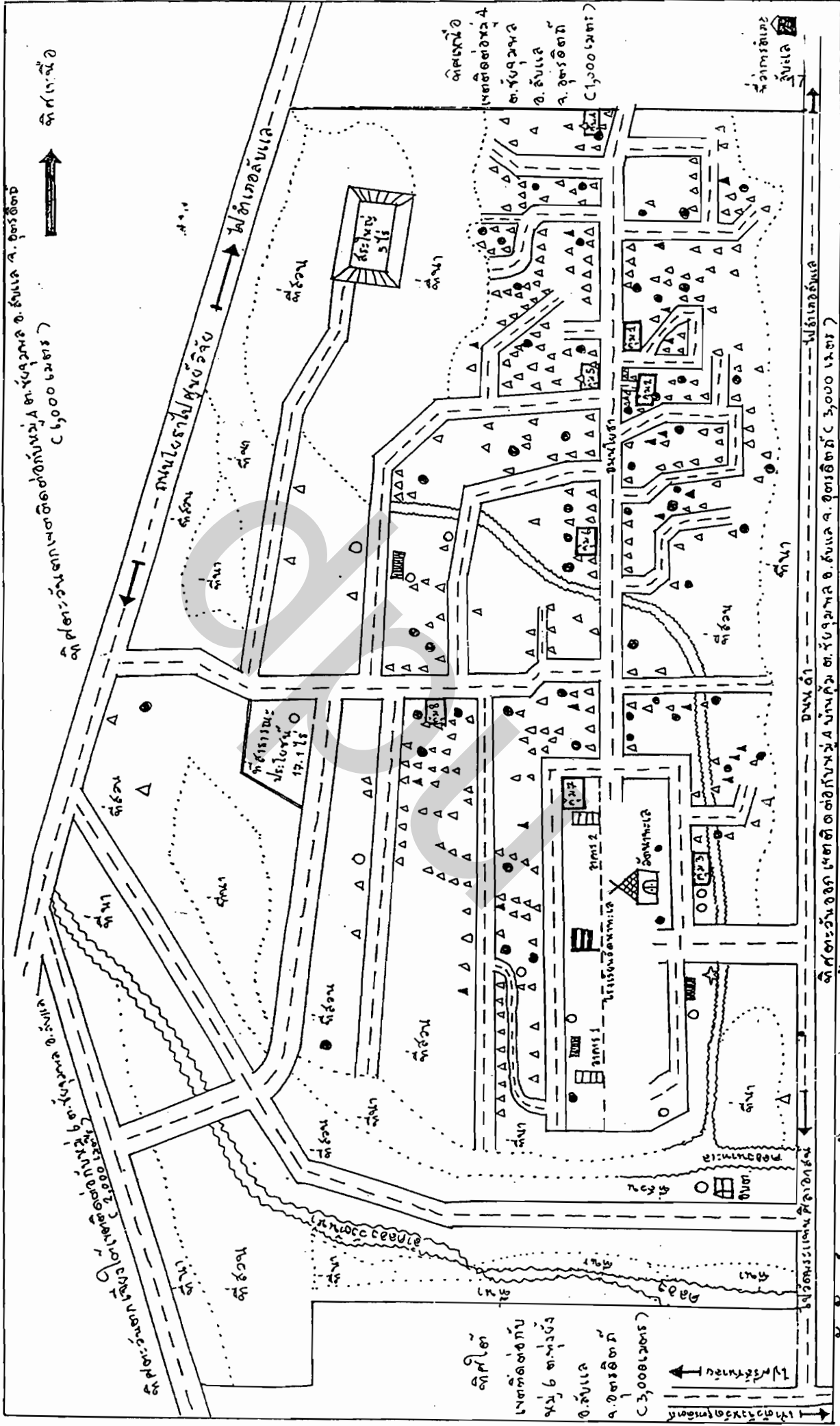
ภาพที่ 2

แผนที่ตำบลชัยภูมิ

ภาพที่ 3

แผนที่แสดงอาณาเขตบ้านทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลชะลุมพด อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดอุตรดิตถ์

สัญลักษณ์

△ บ้าน ▬ ถนน ● ประปาหมู่บ้าน ○ บ่อน้ำตื้น ☆ วิทยาลัยเกษตร ☆ ศูนย์ผสมพืช ⊞ อปต. ⊞ คลอง

บ้านทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลชะลุมพด อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดอุตรดิตถ์ (มาตรา 1,500 เมตร)

ปัญหานำการวิจัย

(1) ภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

(2) ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

(3) ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

(4) บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

(1) ศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

(2) ศึกษาทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเลที่ได้ให้ความหมาย “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอก มีความขัดแย้งและวิธีการรวมขอมกัน

(3) ศึกษาทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเลที่ได้ให้ความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอก มีความขัดแย้งและวิธีการรวมขอมกัน

(4) ศึกษาบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านนาทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก เป็นพื้นที่ทำการวิจัย เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีปรากฏการณ์ตามประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา คือ เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นกลุ่ม และองค์กรต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับครอบครัวและชุมชน ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชนตลอดจนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความสมัครสมานสามัคคีรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีความผูกพันความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน

นิยามศัพท์

คำศัพท์การวิจัย	ความหมาย
ชุมชนเข้มแข็ง	<p>ในความหมายของ “ชุมชนเข้มแข็ง” จะมีเรื่องของ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นส่วนหนึ่งของ “ชุมชนเข้มแข็ง” ด้วย ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” โดยแบ่งออกเป็น 2 นิยาม คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ในการรับรู้ของชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยจะต้องลงไปศึกษา 2. ในความหมายของนักวิชาการ คือ หมายถึง ชุมชนจะสามารถเข้มแข็งได้จะต้องประกอบไปด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1. คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการจัดประชุม และคนในชุมชนมีความสามัคคีในการทำกิจกรรมในชุมชน 2. สภาพสังคมดี และคนในชุมชนช่วยกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นส่วนรวม เช่น การดูแลโบราณวัตถุของชุมชน ไม่ทิ้งขยะให้รกและสกปรก เป็นต้น

3. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง
4. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมในท้องถิ่น และรักษาไว้สืบต่อไป
5. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองได้

เศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” นั้นเป็นส่วนหนึ่งของ “ชุมชนเข้มแข็ง” เนื่องจากคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” มีความสำคัญมากผู้วิจัยต้องการที่จะดึงประเด็นออกมาให้เห็นชัดซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาความหมาย “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” โดยแบ่งออกเป็น 2 นิยาม คือ

1. ในการรับรู้ของชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยจะต้องลงไปศึกษา
2. ในความหมายของนักวิชาการ คือ

หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาทตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

โดยมีหลักเกณฑ์การพึงตนเองตามระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ใช้และจัดการ อย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
2. ด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ
3. ด้านเศรษฐกิจ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้

4. คนในชุมชนมีอาชีพเลี้ยงตนเองได้ หรือสามารถหารายได้ในท้องถิ่นของตนโดยสุจริต
5. คนในชุมชนไม่ถูกลงโทษในกฎหมายท้องถิ่นของตน และรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ได้

การสื่อสาร

หมายถึง การสื่อสารระหว่างบุคคล ในที่นี้สามารถแยกออกเป็น

1. การสื่อสารภายในกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารระหว่างชาวบ้านในกลุ่มอาชีพเดียวกัน
2. การสื่อสารภายนอกกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารระหว่างชาวบ้านที่มีอาชีพแตกต่างกัน
3. การสื่อสารระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนกับคนภายนอกชุมชน

บทบาทหน้าที่ของการสื่อสาร

หมายถึง บทบาทหน้าที่ของบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชีวิตในชุมชน ส่งเสริมให้บุคคลมีมานะในการประกอบอาชีพ รวมถึงการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนอันก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และให้ความสำคัญในการดูแลพื้นที่สาธารณะของชุมชน

การจัดการการสื่อสาร

หมายถึง การบริหารการสื่อสารของชุมชนทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ประกอบด้วย

1. ลักษณะการใช้สื่อในชุมชน
2. ระดับการสื่อสาร
3. ปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร
4. ผู้มีอิทธิพลในการจัดการสื่อสาร
5. ผู้เป็นตัวกลางในการสื่อสาร

ผู้นำชุมชน ผู้นำเป็นตัวแทนของกลุ่มในชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนนั้นเห็นชอบ มีหน้าที่ในการเสนอความคิดริเริ่มประสานงาน และความสามัคคีภายในกลุ่ม เป็นปากเสียงให้แก่ชุมชนในด้านต่างๆ ได้ทุกเรื่อง เช่น พระผู้ใหญ่บ้าน และประธานกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

ชุมชน หมายถึง ชุมชนบ้านนาทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- รวมกลุ่ม
- อาชีพอิสระ
- คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ และเป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นในระดับสังคม และระดับประเทศ
- (2) ช่วยเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- (3) ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ยังสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในทางปฏิบัติ คือสามารถนำผลที่พบไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอื่นให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะได้ผลในสองทาง

ประการแรก จะทำให้คนในชุมชนเกิดความรักชุมชนตนเอง และสร้างชุมชนเข้มแข็งได้สามารถรวมตัวกันเพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้จากสิ่งแวดล้อมในชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

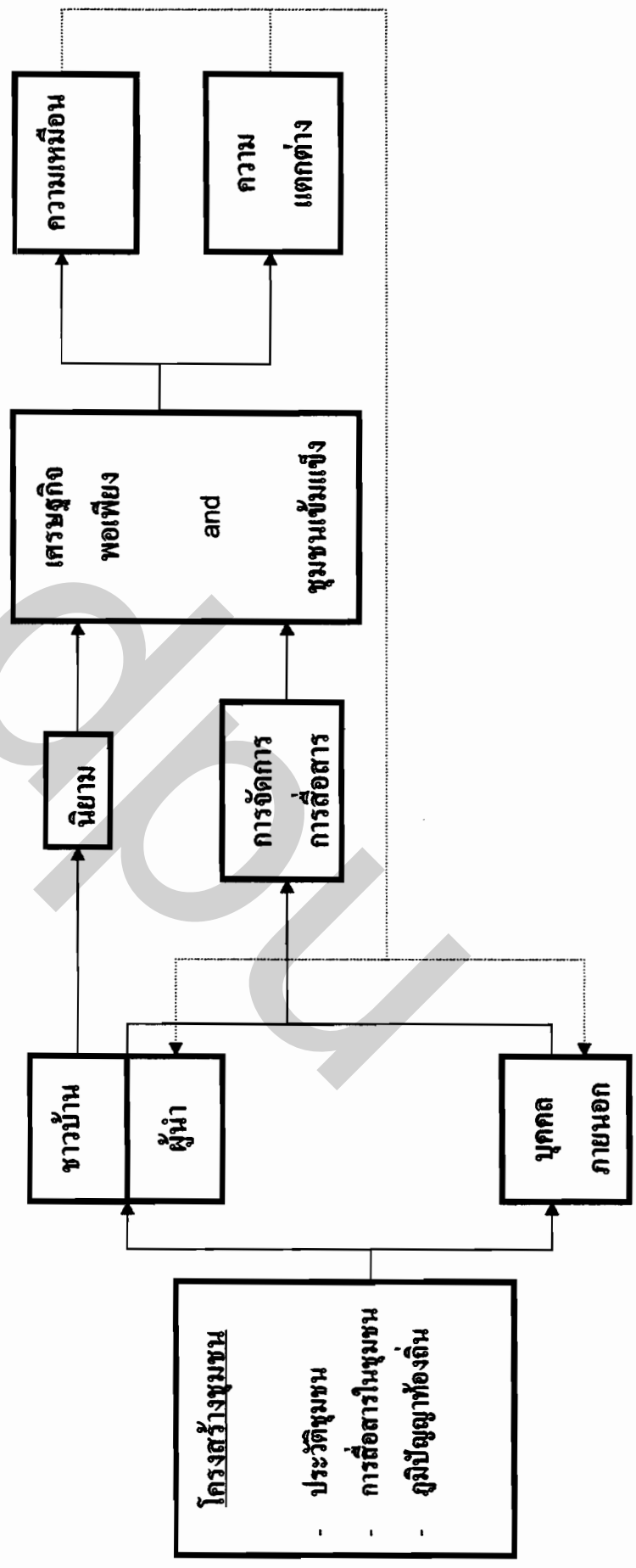
ประการที่สอง เมื่อคนในชุมชนมีอาชีพแล้วก็สามารถใช้การสื่อสารไปสู่ภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จได้

- (4) การศึกษาเรื่องปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งของชุมชน และรูปแบบของความเข้มแข็งของชุมชนนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และด้านสาธารณสุข จะสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในวิธีการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างถูกต้อง และ

เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมและปัญหาบนพื้นฐานของความต้องการชุมชน ทั้งนี้เพื่อ
สร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งเพื่อให้ประเทศไทยฝ่าฟันวิกฤติเศรษฐกิจไปได้

(5) งานวิจัยชิ้นนี้ยังสามารถเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับชุมชน
เข้มแข็ง และการสื่อสารในชุมชนได้อีกด้วย

ภาพที่ 4
กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายถึงการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยผู้วิจัยมีฐานความคิดมาจากเศรษฐกิจพอเพียง หรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงส่งผลให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงตามไปนั้นจะต้องนำวิถีการดำเนินชีวิตไปสู่สันติภาพ และสันติสุขอันจะพึงมีพึงได้ตามความสามารถและเหมาะสมกับสังคมนั้นๆ ด้วยจึงจะถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่ดี การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเอกสาร รายงาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นส่วนสำคัญ เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ และสามารถที่จะช่วยให้ทราบถึงผลลัพธ์ที่ต้องการได้ ฉะนั้นแนวคิดทางทฤษฎีจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้การศึกษามีสัมฤทธิ์ผล ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เห็นว่ามีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีกรอบแนวคิดทางทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficiency)
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็ง
 - 2.1 แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน (Community Communication)
 - 2.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)
 - 2.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom)
3. แนวคิดและทฤษฎีกับการรวมกลุ่มของประชาชนและประชาสังคม
4. แนวคิดเรื่องบทบาทของผู้นำกับการพัฒนา
 - 4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำการพัฒนาชุมชน
 - 4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางความคิด (Opinion Leader)
5. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับการเมือง

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำรัสพระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดังนี้

“ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้จะไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็ยังสามารถที่จะอยู่ได้การแก้ไขจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่ายๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเด็กร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้”

ความหมาย : เศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้

- เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือ ภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ
- เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เด็กร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ ไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด
- หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

หลักการพึ่งตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งเป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดีจึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อมและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีที่การมุ่งที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

1. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficiency)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลกลั่นกรอง พระราชดำรัสและนำกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตนำออกเผยแพร่ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบคำว่า “พอเพียง” กับคำว่า “Self-sufficiency” ว่า

Self-sufficiency นั้น หมายความว่าผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง...เป็นไปตามที่เค้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง..แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีควมโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจากก็พอเพียงทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง... ฉะนั้นความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล (4 ธันวาคม 2541)

จากพระราชดำรัส เศรษฐกิจพอเพียง มิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งมีอยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม และบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อของงาน โดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกินตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ ต้องรู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือยเกินตัว

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความสำเร็จก้าวหน้าและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

ดังพระราชดำรัสที่ทรงกล่าวไว้ว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอนต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้...” (อ้างถึงใน สุขุม ตันติเวชกุล, 2543 : 288)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาค
หนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เรา
ไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือด
ร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแส
ของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด กล่าวคือหันกลับมายึดถือทางสายกลาง
ในการดำเนินชีวิต (เว็บไซต์ กาญจนานิเทศ, <http://www.kanchanapisek.or.th>)

ประเวศ วะสี (2542 : 4-6) ได้กล่าวในหนังสือ “เศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม
แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจและสังคม” ว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใครไม่ค้าขาย
ไม่ส่งออกไม่ผลิตเพื่อคนอื่นไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค และให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” นั้นหมายถึง พอเพียงอย่างน้อย 7 ประการด้วยกันคือ

1. พอเพียงสำหรับชุมชน
2. จิตใจพอเพียง
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง
5. ปัญญาพอเพียง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง
7. มีความมั่นคงพอเพียง

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” นี้อาจเรียกในชื่ออื่นๆ อีกก็ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน
เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม และนี่แหละคือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือ
เศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม
วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

หลักการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มี
5 ประการ คือ (เว็บไซต์ กาญจนานิเทศ, <http://www.kanchanapisek.or.th>)

1. ยึดหลักการประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจังดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

2. ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสว่า

“...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลัก...”

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และการแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า

“...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า

“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกิน เป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไป ก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ดังพระราชดำรัสว่า

“...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามลดความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...”

นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการคือ

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”
2. เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน

3. เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา เอื้ออาทร สามัคคี

อำพล เสนาณรงค์ (2542) กล่าวไว้ในเอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง “ทิศทางการพัฒนาชนบทตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” ในการประชุมวิชาการของสถาบันวิจัยพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับชมรมศิษย์เก่ายูพีแอลบีแห่งประเทศไทยและการส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในวันที่ 21 มกราคม 2542 เวลา 9.00-11.00 น. ว่าเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหาร และที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศมากที่สุด พยายามกอบเหนี่ยวให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการใช้ “คน” เป็นเป้าหมาย และเน้น “การพัฒนาแบบองค์รวม” หรือ “การพัฒนาอย่างบูรณาการ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง ฯลฯ โดยใช้ “พลังทางสังคม” ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปแบบของกลุ่ม เครือข่าย หรือประชาสังคม กล่าวคือ เป็นการผนึกกำลังของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง

1. ยึดแนวพระราชดำริในการพัฒนา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่”
2. สร้าง “พลังทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อให้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน
3. ยึด “พื้นที่” เป็นหลัก และใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่นๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุน

4. ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านเพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ

5. ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และ “การสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชน เพื่อสร้าง “คุณธรรม จริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟู วัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

6. วิจัย และพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต – แปรรูป – ขาย - บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน และ “ฐานทรัพยากรท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจาก วงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศและระดับต่างประเทศ

7. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่าย ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้นๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงาน และฝึกอบรม (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543 : 287-288)

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมี เป้าหมายสูงสุดมุ่งไปสู่ประโยชน์สุขของประชาชน ชุมชน และประเทศชาติ ซึ่งความหมายของ “ประโยชน์สุข” คือ การทำให้คน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อยู่ในสภาวะที่สามารถดำรงอยู่ อย่างดีงามและมีความสุขสมบูรณ์ โดยอาศัยความเชื่อมโยงเกื้อกูลระหว่างกันอย่างสมดุลและ เหมาะสม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2542 : 68)

ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจมหภาคนั้น การยึดหลัก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการที่ผู้บริหารประเทศต้องเข้าใจแก่นแท้แห่งปัญญาเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้น ต่อประเทศไทย อันเนื่องมาจากการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยตามลัทธิบริโภคนิยมของคนในชาติ ซึ่งมาจากนโยบายเปิดประเทศด้วยหลักการค้าเสรี และการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วและ เปิดเผยในระบอบประชาธิปไตย โดยปราศจากการกั้นกรองทางความคิดอันไร้เดียงสาของคนรุ่นใหม่ในชาติ ซึ่งทำให้เกิดการผลิตสินค้าที่เกินความจำเป็นต่อการดำรงชีพตามอัตภาพ และไม่ใช่ สินค้าที่เกิดจากการผลิตที่ใช้ทรัพยากรหรือภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในประเทศ อันทำให้ต้องพึ่งพา วัตถุดิบจากต่างประเทศในการผลิตสินค้า เพื่อสนองความต้องการอันสูญเปล่าตามค่านิยมบริโภค

นิยมของสังคม ดังตัวอย่างเช่น ค่านิยมซื้อรถยนต์ราคาแพงที่ผลิตในต่างประเทศ เพื่อแสดงฐานะ ให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มสังคมหนึ่ง อันทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียเงินตราในการสั่งซื้อสินค้าจาก ต่างประเทศ แต่หากว่าคนในสังคมยึดหลักการใช้ชีวิตที่พอเพียงใช้รถยนต์ที่สมควรใช้ตามความ จำเป็นแก่การใช้งานมากกว่าค่านิยมแห่งการฟุ้งเฟ้อไร้เหตุผล ผลที่ตามมาก็ย่อมทำให้ความสูญเสีย ทางเศรษฐกิจของชาติไทยไปสู่ต่างชาตินิดหน่อยลง ดังนั้นการใช้ชีวิตที่พอเพียงในระดับปัจเจกชนจึง มีส่วนสัมพันธ์กับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชาติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 :15) ได้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากทัศนะ และประสบการณ์ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาเป็นขั้นตอนไม่ใช่การถอยหลังเข้าสู่ระบบ บรรพกาล แต่เป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งในระดับชาติและต่างประเทศได้โดยถ้าชุมชนได้พัฒนา มาถึงจุดที่มีการรวมตัวกันและใช้องค์ความรู้ความสามารถในการพึ่งตนเองให้เป็นพันธมิตรกับรัฐและ องค์กรสังคมอื่นๆ อย่างเสมอภาค องค์ความรู้ที่ประชาชนมีอยู่รวมกับความรู้ทางวิทยาการใหม่ที่เข้า มาทำให้ชุมชนเข้มแข็งในระดับทฤษฎีขั้นที่ 3 ซึ่งหมายความว่าเราพร้อมที่จะแข่งขันเพื่อเข้าสู่ตลาด การค้าและตลาดโลก

ดังนั้นจึงมีความเห็นว่า แนวคิดทฤษฎีใหม่ที่เน้นความพอเพียง 3 ระดับ คือ เลี้ยงตนเอง ได้ในระดับครอบครัว ในระดับชุมชนมีการรวมพลังพัฒนาการผลิต การตลาด การพัฒนาคุณภาพ ชีวิต สวัสดิการสังคมและสิ่งแวดล้อม และระดับที่สามในระดับประเทศ ที่ต้องร่วมมือเป็นพันธมิตรกับ แหล่งเงินทุน แหล่งเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานของรัฐ ในการทำธุรกิจที่ แข่งขันได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตบนผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันของทุกฝ่าย โดยเน้นว่าการ พึ่งตนเองในทุกระดับต้องเชื่อมโยงอย่างเป็นขั้นตอน เน้นการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันอย่างรู้จัก ช่วยเหลือแบ่งปันในรูปของการให้และการรับ ไม่ใช่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด รวมทั้งยังต้องมีการพึ่งพา อาศัยกันในชุมชน และระหว่างชุมชนกับภาคธุรกิจอย่างเท่าเทียมกันด้วย

ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่จะศึกษานี้เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีจุดแรกเริ่มที่ตัวปัจเจก บุคคลครอบครัวก่อนจากระดับจุลภาค คือ ตัวบุคคล มีการเป็นอยู่อย่างพอเพียงใช้ชีวิตอย่าง ประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่ไปเบียดเบียนคนอื่นด้วยไม่เอาเปรียบคนอื่น จนถึงระดับมหภาคซึ่ง ขยายผลไปถึงระดับชุมชนมีเครือข่ายการผลิตที่สอดคล้องกับตลาด การแลกเปลี่ยน แม้กระทั่งการ ส่งออกไปขายในระหว่างชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ทั้งในแง่ทุน แรงงาน และวัตถุดิบ

จากการศึกษาครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า ความพอเพียงหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างดุลยภาพ 3 ประการ คือ มนุษย์กับธรรมชาติ คือ ความพอดีในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติพร้อมๆ กับการดูแลและอนุรักษ์ธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ (สังคม) คือการพึ่งพาอาศัยและไม่เบียดเบียนกัน และ ภายกับจิต คือความพึงพอใจกับคุณภาพชีวิตที่มีขอบเขต คือไม่เบียดเบียนมนุษย์และธรรมชาติ

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่มีสาระสำคัญดังกล่าวมาแล้วนั้น น่าจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในขณะนี้ และในระยะต่อไป แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้ อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แต่ผลกระทบต่างๆ จะไม่รุนแรงมากนักถ้าหากทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองรวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่นๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญ ถึงแม้ว่าข้อคิดทั้งหมดจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกรหรือผู้มีที่ดินทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรทั้งหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในสภาพความเป็นจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคการเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็จะถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาเป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมใด อาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็วแล้วก็นำไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ตั้งอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) โดยไม่รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งไม่ดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตาที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า ขจัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอมรักษามลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2.1 แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน (Community Communication)

Marc Nerfin (1977) นำเนอคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา ซึ่งเรียกว่า Another Development ดังนี้

(1) **Need-oriented** เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ความต้องการนี้รวมทั้งความต้องการด้านวัตถุ และที่นอกเหนือจากวัตถุ (เช่น ความอบอุ่นในครอบครัว) โดยถือว่านอกเหนือจากปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตแล้ว คนเรายังมีความต้องการความเป็นมนุษย์ที่ความต้องการจะแสดงออก ต้องการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ต้องการความเสมอภาค มีศักดิ์ศรี และเป็นผู้กำหนดชะตากรรมตนเอง

(2) **Endogenous** เป็นการพัฒนาที่เกิดจากแกนกลางของแต่ละสังคมเกิดมาจากเอกลักษณ์ ค่านิยม และวิถีทัศน์ของสังคมนั้นๆ มิใช่เป็นการพัฒนาที่นำเข้ามาจากสังคมอื่นๆ

(3) **Self-Reliance** เป็นการพัฒนาที่พึ่งพาความแข็งแกร่งและอาศัยทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ แรงงานบุคคล รวมทั้งภูมิปัญญาวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ คำว่า "การพึ่งพากัน" หมายถึง "การพึ่งพาแบบส่วนรวม" ที่ภาษาไทยเรียกว่า "พึ่งพาอาศัยกัน" (Collective self-reliance) ซึ่งเท่ากับเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันด้วย ในทางปฏิบัติชุมชนแต่ละแห่งสามารถสร้างระบบการพึ่งพาอาศัยกันระดับชาติและระดับโลก แต่ทว่าต้องมีรากฐานปักหลักอยู่ที่ท้องถิ่นของตนเอง

(4) **Ecologically sound** เป็นการพัฒนาที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีเหตุมีผล คำนึง ถึงศักยภาพของชุมชนที่จะจัดการกับการพัฒนานั้น รวมทั้งต้องคำนึงถึงการให้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนยาวนานถึงคนรุ่นต่อไปด้วย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน การพัฒนาหรือการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคม และระดับวัฒนธรรมของท้องถิ่น

(5) **Based on Structural Transformations** เป้าหมายการพัฒนาต้องเน้นการพัฒนาที่ครอบคลุมมิติทุกด้านของสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม กิจกรรมทางเศรษฐกิจ การแบ่งพื้นที่ใช้สอยของสังคมนวมทั้งโครงสร้างอำนาจโดยการจัดระบบให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ และสามารถดำเนินการบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง (Self-management) ตัวอย่างเช่น แนวคิดเรื่องการให้ชุมชนจัดการบริหารทรัพยากรธรรมชาติด้วยตนเอง เป็นต้น

คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community Communication)

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวถึงคุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน ดังนี้

1) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ (Interactivity) กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

2) ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of information) ในขณะที่กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบกระแสหลักนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัดคือ มีการไหลจากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่รัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารชุมชนนั้น การหลังไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลายมาจากทุกทิศทุกทาง ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) แบบล่างสู่บน (Bottom-up) และแบบแนวนอน (Horizontal) ดังนั้น ข่าวสารจึงอาจจะไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชุมชน ในเวลาเดียวกันชาวบ้านอาจจะส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน

นอกจากจะใช้มิติ (dimension) เรื่องทิศทางเป็นเกณฑ์พิจารณาแล้ว ยังมีนักวิชาการบางท่าน เช่น Pavelka (1978) ใช้เกณฑ์นี้ทำให้มองเห็นทิศทางการไหลของข่าวสารใน 3 ทิศทาง คือ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการให้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเอง เพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการและการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของชุมชน

3) เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน (purpose) มีวิธีการ และแง่มุมหลายแง่มุมที่จะกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน ตัวอย่างเช่น

(ก) การกำหนดเป้าหมายโดยการไ้ระดับผู้เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ การสื่อสารชุมชนจะมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ดังนี้

(i) ระดับชุมชนมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

(ii) ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนา และการสื่อสาร

(iii) ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับกว้าง

(ข) การกำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องรับกับทิศทางการไหลของข่าวสาร อาจกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารชุมชนได้เป็น 3 เป้าหมายย่อย คือ

(i) เพื่อทำการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มน้าวชักจูงใจ อันมักได้แก่ ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (อย่างไรก็ตาม ทิศทางการไหลแบบอื่นๆ ก็ใช้เป้าหมายนี้ได้เช่นกัน)

(ii) เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community self-expression) อันอาจหมายรวมถึงแต่การแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชนไปจนกระทั่งถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ คัดค้าน ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย

(iii) เพื่อพัฒนาความเป็นตัวเองของบุคคล (Development of the individual's self) ในหน่วยที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายๆ เป็นเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

4) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้น และดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของกระบวนการพัฒนาแนวใหม่

5) หน้าที่ของการสื่อสาร Windahl และคณะ (1992) ระบุหน้าที่ของการสื่อสารชุมชนประกอบด้วย

(i) หน้าที่ในการแสดงออก (Expression function) บุคคลหรือกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้

(ii) หน้าที่ทางสังคม (Social function) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน

(iii) หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information function) ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารทั่วไป ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างรอบด้าน ผู้ร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนได้แลกเปลี่ยนข้อมูล และความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจ และความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมรวมการพัฒนาชุมชน

(iv) หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control activation function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนปฏิกิริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกจากนี้ Berrigan (1979) เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการของการสื่อสารชุมชนคือ

- 6) เน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน
- 7) ต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลาเพื่อใช้หาข่าวสารเพิ่มพูนความรู้ หรือเพื่อความบันเทิง
- 8) เป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participate) ในหลายๆ บทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ
- 9) เป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน มิใช่เพื่อชุมชน หมายความว่าตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกนั้น ต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน
- 10) เป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งมาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสาร และทัศนะของคนทุกคน

การสื่อสารระหว่างบุคคล และสื่อบุคคลของชุมชน

หากเรามองดูถึงลักษณะการสื่อสารเพื่อชุมชนแล้วจะพบว่า ทั้งหมดทั้งมวลนั้นเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับบุคคลอื่น ฉะนั้นลักษณะการสื่อสารเพื่อชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารเพื่อชุมชนนั่นเอง

บทบาทในเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น อาจจะแบ่งพิจารณาโดยใช้เรื่องขอบเขตของชุมชนเป็นเกณฑ์แบ่งแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 : สื่อบุคคลที่เป็นภายนอก ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนไปถึงบรรดานักการตลาด พ่อค้าเร่จากภาคธุรกิจเอกชน ฯลฯ

ส่วนที่ 2 : สื่อบุคคลที่เป็นคนในชุมชนเอง ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครู เจ้าหน้าที่รัฐ ฯลฯ

สื่อทั้งสองส่วนนี้จะป็นกุญแจสำคัญในการที่จะอธิบายถึงปัญหา และข้อสรุปต่างๆ ทั้งในเรื่องของการสื่อสารภายใน และการสื่อสารภายนอกได้ ในชุมชนบ้านนาทะเลนั้นมีวิธีการสื่อสารทั้งสองส่วนในการสื่อสารทั้งสองส่วนนี้จะมีส่วนช่วยให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจกันได้ง่ายขึ้น เพราะหน้าที่ประการหนึ่งของการสื่อสารคือ การสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้น

2.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการรายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Experts เรื่อง "Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development" (อ้างใน ฐปณีย์ สุวรรณ อัครชัย, 2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นไม่สามารถให้คำจำกัดที่ตายตัวได้ และมีการให้ความหมายต่างๆ กันในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกัน ในการจะเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องดูบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ สภาพเศรษฐกิจ และสังคมการเมืองของประเทศนั้นๆ แต่ต่อมาได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเอาไว้กว้างๆ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชนแต่ละสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นของ

- การสนับสนุนกระบวนการพัฒนา

- การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม
- การตัดสินใจในรูปของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

รอมพี ยา แดฟ (Rom P.Yasav อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุรักษ์, 2530) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นการร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจ หรือสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผนและพัฒนาโครงการ
3. การเข้าร่วมในการติดตาม และประเมินผลโครงการ และแผนงานการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) สรุปว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ

1. ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญเห็นพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำการร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะให้เกิดความริเริ่มกระทำที่ตอบสนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

การมีส่วนร่วมยังเกิดจากแนวความคิดอื่นๆ อีก เช่น ความศรัทธา ความเกรงใจ และการใช้อำนาจบีบบังคับ

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งประเด็นได้ 5 ประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้

1. ร่วมคิด
2. ร่วมกันตัดสินใจ
3. ร่วมปฏิบัติการ
4. ร่วมรับประโยชน์
5. ร่วมประเมินผล

จากความหมายและแนวคิดข้างต้นทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปเป็นพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. กลไกการพัฒนาต้องเกิดจากประชาชน โดยประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา
2. เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งตนเอง และพัฒนาตนเองมิใช่การพึ่งพารัฐ หรือองค์การพัฒนากายนอก
3. กระบวนการพัฒนายึดหลักความต้องการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นภายในชุมชนจากตัวประชาชนเองมากกว่าความต้องการให้มีความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

ลี เจ แครี่ (Lee J. Carry อ้างในเพ็องฟ้า คณานุรักษ์, 2530) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขสำคัญสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนจะต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to Participation)
2. ประชาชนจะต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to Participation)
3. ประชาชนจะต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to Participation)

World Health Organization (อ้างใน เพ็องฟ้า คณานุรักษ์, 2530) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเสนอไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ
2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม
3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน โดย กาญจนา แก้วเทพ (2542) เห็นว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้จะทำให้คนในชุมชน

- เห็นคุณค่าของตัวเอง
- สร้างความเชื่อมั่นในการแสดงความคิดเห็น
- พิสูจน์ความเชื่อแบบเก่าของชุมชนในการใช้เทคโนโลยี
- เสริมสร้างทักษะในการสื่อสาร
- ช่วยให้ชุมชนแสดงความรู้สึก
- สร้างความมีสติ และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น

การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารมีระดับต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสาร ได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ในระดับเข้ามามีส่วนร่วมแสดง ระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกริยาย้อนกลับ
2. ลักษณะช่องทาง และ Interactivity ของการสื่อสาร ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใดโอกาสที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น
3. ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยหรือทั่วถึงหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้านสัดส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไรบ้าง

4. ประเภทเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่านอกจากนั้นวิธีการนำเสนอเนื้อหา หากมีลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน (dialogue) แสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อให้เกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group decision-making) ก็จะทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

5. ประเภทของช่องทาง / สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย เช่น สื่อประเพณี ก็จะทำให้ผู้อำนวยให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตามมีข้อพึงตระหนักถึงคือ ความยากง่ายในการเข้ามามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่างๆ และการค้นคิดสร้างสรรค์กิจกรรมและช่องทางแบบใหม่ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

6. ผู้รับสาร และการมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นจะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลักโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ กระบวนทัศน์ใหม่นี้จะเชื่อว่าผู้รับสารนั้นมีไช้ผู้ที่ว่าเปล่า และไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับเนื้อหาสารที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่ผู้รับสารมีนั้นอาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งคาดคิดเอาไว้ และนอกจากผู้รับสารจะมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารแล้ววิธีการรับสารของประชาชนก็มีได้เป็นอย่าง passive หากทว่าเป็นไปอย่าง active และประชาชนผู้รับสารมักจะมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) ทั้งแบบที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ ประจักษ์พยานที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เนื้อหาสื่อ่นั้นมีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตามการจัดช่องทางสำหรับปฏิกริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้ในหลายระดับ และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลายๆ แบบ ในที่นี้จะขอจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากลำดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร (Audience / Receiver / User)
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต / ผู้ร่วมแสดง (Sender / Producer /

Coproducer / performance)

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner)

การมีส่วนร่วมในแต่ละระดับนี้จะเรียกร่องประเภทของกิจกรรม และเงื่อนไขต่างๆ แตกต่าง
กันดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับ
ล่างที่สุดกล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการ
เลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และ
ผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามสิ่งที่อาจจะเปลี่ยนแปลง
ไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ

- 1.1 ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตนเอง (right
to know / right to be informed)
- 1.2 ต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า (input) และ
ช่วงขาออก (output)
- 1.3 ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารก็คือช่องทางข่าวสาร(channel)

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต / ผู้ร่วมแสดง เป็นขั้นตอน
ของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมา และจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เพิ่มเติมหรือต้องการมีการ
ปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่าๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต หรือผู้ร่วมผลิตนั้น แบ่ง
ออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามแนวคิดของการผลิตสื่อ

- 2.1 ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production)
- 2.2 ขั้นการผลิต (Production stage)
- 2.3 ขั้นหลังการผลิต (Post-production stage)

ชุมชนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะต้อง
มีการสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ อย่างไรก็ตามจะเป็นการดียิ่งที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วม
ให้มากที่สุด ในลักษณะการร่วมคิด

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และจะสังเกตเห็นว่ายิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสารคนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อมาถึงขั้นการผลิตก็อาจจะมีบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือระดับการวางแผนและนโยบายนี้ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึง การวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้างอาจหมายถึง การวางแผน และกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อประเพณี รวมทั้งสื่อบุคคล การวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ ส่วนระดับแคบลงมาอาจจะหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผน และนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน กล่าวคือ เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

สำหรับแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะใช้กรอบในการวิเคราะห์ว่าการสื่อสารของชุมชนบ้านนาทะเลที่ดำเนินชีวิตภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงว่าอะไรที่ทำให้คนในชุมชนผ산ความร่วมมือให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งขึ้นมาได้อย่างไร นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดคุณลักษณะของการสื่อสารเพื่อชุมชน และการมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร ระดับการมีส่วนร่วมเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยวิธีการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหา ทั้งระดับภายในกลุ่ม และการสื่อสารภายนอกอย่างไรให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง

การสื่อสารในการเปลี่ยนแปลงสังคม / ชุมชน

การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพราะการสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (สเถียร เขยประทับ) สามารถแบ่งประเภทการสื่อสารของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยพิจารณาแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ประเภท คือ

1. การเปลี่ยนแปลงจากภายในระบบสังคมเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกภายในชุมชนประดิษฐ์ และเผยแพร่นวัตกรรมเองมีการสร้างแนวคิดขึ้นมาเองโดยไม่ได้รับอิทธิพลจากแหล่งภายนอกหรือได้รับแต่เพียงเล็กน้อย

2. การเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกของระบบสังคม เกิดขึ้นเมื่อคนภายนอกมาทำการสื่อสารกับคนภายในชุมชน คนภายนอกมาเป็นผู้แนะนำหรือเผยแพร่นวัตกรรมต่างๆ อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ก็ได้

- การเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกโดยไม่ตั้งใจ เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกภายในชุมชนหรือสังคมเกิดไปเห็นนวัตกรรมจากภายนอกแล้วตัดสินใจนำมาใช้ในชุมชนของตน

- การเปลี่ยนแปลงที่มาจากแหล่งภายนอกโดยตั้งใจ เกิดจากการที่บุคคลภายนอกตั้งใจเข้ามาเผยแพร่สิ่งใหม่ๆ ให้แก่สมาชิกภายในระบบสังคมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของบุคคลหรือหน่วยงานส่งเสริม การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนล่วงหน้าโดยการใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความคิด หรือข่าวสารจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร

2.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom)

ความหมายของ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน”

“ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Popular Wisdom) หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local Wisdom) หมายถึงประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถที่สืบทอดกันมา พร้อมทั้งยังมีการพัฒนาตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ด้วยจุดประสงค์ที่พยายามจะยึดหลักเพื่อดำรงการพึ่งตนเองต่อแรงกระแสดความกดดันและขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองจากโลกภายนอก (เสน่ห์ จามริก 2537 : 34)

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี และคณะ (2540 : 146) ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ว่าหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญาเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

สถาบันวิจัยทางสังคม (2534 : 3) ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ว่าหมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในการทำสิ่งต่างๆ ซึ่งความรู้นี้มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ เครื่องมือในการทำสิ่งนั้น และกระบวนการขั้นตอนในการนำเข้าสู่สิ่งนั้นๆ ซึ่งสามารถพิจารณาออกได้เป็นความรู้ทั้ง รูปธรรม และนามธรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และความจำเป็นในท้องถิ่น เช่น การประยุกต์ใช้พลังคน สัตว์ และธรรมชาติ รวมทั้งโน้มถ่วงของโลก ลม น้ำ ไฟ ใอน้ำ การติดตัวของไม้ การอัดตัวของวัตถุ ซึ่งได้แก่ การตอกลิ้ม การบีบน้ำมันพืช และความยืดหยุ่นของวัตถุซึ่งได้แก่การยึดตัวของหนังสัตว์ เป็นต้น มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และอำนวยความสะดวกให้ความเป็นอยู่ดี กว่าเดิม ตัวอย่างคือ เทคนิคการเพาะปลูก การจับสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ประเภทต่างๆ การตีเหล็ก การทำครกหิน และงานเซรามิค เป็นต้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ หรือถ่ายทอดต่อกันจากสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นต้น

อนึ่ง การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านของบุคคล และของชุมชนสามารถสืบทอดไม่เฉพาะแต่ภายในชุมชนเดียวกันเท่านั้น แต่ยังสามารถถ่ายทอดข้ามท้องถิ่น และข้ามชาติได้ด้วย ซึ่งนักสังคมวิทยารุ่นใหม่มักเรียกกันว่าเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของคน และชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้สามารถอธิบายสภาพการเรียนรู้ของบุคคลหรือชุมชนได้ว่ามีสภาพการเรียนรู้อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ โดยผ่านการสื่อสารตามรูปแบบวิธีการที่หลากหลายทั้งระดับบุคคล องค์กรภายในชุมชน ระหว่างชุมชน ระหว่างประเทศ และระหว่างทวีป ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอย่างหลากหลาย ทั้งประเภทสื่อบุคคล การสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเสียง และภาพ เป็นต้น ที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงสังคม และคุณภาพชีวิตคน

ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน

จากปัญหาการแตกสลายของสังคมชาวบ้านที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ทุกวันนี้เป็นผลพวงมาจากการขาดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ๆ เข้ากับภูมิปัญญาชาวบ้านส่งผลทำให้ชาวบ้านไม่สามารถปรับตัวเองเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา

มานักพัฒนาได้ไหมการพัฒนาสู่ชนบทเป็นการใหญ่ ด้วยความมุ่งมั่นอันแรงกล้าตามอุดมการณ์ และความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจาก “ภูมิปัญญาตะวันตก” ในรูปธรรมของโครงการต่างๆ ที่เน้นการใช้วิทยาการ และเทคโนโลยีแผนใหม่ โดยขาดการเชื่อมโยงของเทคโนโลยีชาวบ้านที่สืบทอดมาแต่อดีต และขาดการผ่อนปรนที่เหมาะสมเป็นผลทำให้ชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และไม่สามารถปรับตัวให้อยู่อย่างมีความสุขได้ ดังนั้น ชาวบ้านจึงขาดความมั่นใจในตนเอง และนำไปสู่การพึ่งตนเองไม่ได้เหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต

จากปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุใหญ่มาจากการมองข้ามคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” มีคุณค่า และมีความสำคัญนานัปการต่อการพัฒนาท้องถิ่นไทย ดังนี้

1. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” นับเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยที่ถ่ายทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน และเป็นมรดกไทยที่คนไทยทุกวันนี้ภูมิใจ และที่ชาวต่างประเทศมองเห็นคุณค่าจนเรียกประเทศไทยว่าเป็นดินแดนที่มั่งคั่งด้วยมรดกทางวัฒนธรรม (Rich of Culture)

2. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเปลี่ยนแปลงในทางที่เลื่อมโทรม “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ของชาวไทยได้ช่วยให้คนไทยใช้สติปัญญาความสามารถ และภาวะสร้างสรรค์มาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปโดยตลอดศักยภาพนี้ได้นำพาบรรพชนไทยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสันติสุขสืบต่อมาเป็นเวลาอันยาวนานจนถึงปัจจุบันความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของภูมิปัญญาชาวบ้าน ก็คือปรัชญาที่คนรุ่นใหม่ภูมิใจอยู่เสมอว่า “มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้นมนุษย์จะต้องอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ” นั่นเอง

3. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” เป็นองค์ความรู้ที่มีขอบเขตกว้างขวาง และลึกซึ้งมากซึ่งครอบคลุมคตินิยม ความรู้ ความสันตติ การรู้เท่าเทียมธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัว และการเลือกเห็นความคิดวิธีการมาใช้ชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เนื้อหาขององค์ความรู้ของ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” นับเป็นแม่บทในการจัดการการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ “รู้รอบ” และ “รู้ลึก”

4. การเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และจากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย และพร้อมๆ กันนั้น คนแต่ละรุ่นในแต่ละชุมชนก็จะปรับ

ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดนี้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างเหมาะสม และดำรงชีพได้อย่างสันติสุข แนวคิดของภูมิปัญญาชาวบ้านนี้จะตรงกับแนวคิดของการจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ที่ให้การศึกษาระบบ “ระบบเครือข่ายการเรียนรู้” (Learning Network)

5. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ที่ปราชญ์ชาวบ้านได้ศึกษาค้นคว้าล้วนแต่เป็นการศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้แบบเชิงประจักษ์จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเสมอๆ ในการดำรงชีวิตประจำวันมีการทดลอง ทดสอบจากประสบการณ์จริงจนกว่าจะหาข้อสรุปที่ชัดเจนและสืบทอดต่อกันไป เช่น การนำเกษตรแบบผสมผสานมาประยุกต์พิธีกรรมเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการรักษาโรคด้านสมุนไพร เป็นต้น การเรียนรู้เชิงประจักษ์ในปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอๆในการดำรงชีพนับเป็นแม่บทของ “งานวิจัย” ในปัจจุบัน

6. การถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และการปฏิสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ในหลายๆ สาขาผสมผสานกัน “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ปัจจุบันนี้ เรียกว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated) หรือแบบสหวิทยาการ

7. วิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการทำให้ดูให้ลงมือทำ และให้เลียนแบบอย่างที่ดีของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ปราชญ์ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติมานับว่าประสบความสำเร็จ และกระทำกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนับเป็นการเรียนรู้ที่นักศึกษารุ่นใหม่ เรียกว่า “Learning by Doing” ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

จะเห็นได้ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” เป็นคลังความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งของสังคมไทย ที่จะส่งผลทำให้เกิดความองอกแงความรู้ใหม่ๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพราะฉะนั้นสรุปได้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ พื้นฐานความรู้ของชาวบ้านเป็นสติปัญญา และองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตโดยมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเรื่อยมา

เสรี พงศ์พิศ ได้แสดงความเห็นต่อลักษณะความสัมพันธ์กันของชาวบ้านว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยกันเป็นเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน อาจมีบุคคลภายนอกเข้าไปเกี่ยวข้องบ้าง การเปลี่ยนวิถีการผลิตกระทบต่อคุณค่าการพึ่งตนเอง และการพึ่งพากันเป็นอย่างมาก

ในการสื่อสารเพื่อชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อมูลของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนที่ต้องการจะศึกษาด้วยเพราะภูมิปัญญานี้เป็นสิ่งที่คนในชุมชนสั่งสมและปฏิบัติสืบทอดกันมาและในแต่ละชุมชนก็จะมีวิธีการสื่อสาร และพัฒนาชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่แตกต่างกัน

3. แนวคิดและทฤษฎีกับการรวมกลุ่มของประชาชน และประชาสังคม

ในการที่จะเกิดสังคมหรือชุมชนเข้มแข็งนั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนนั้นเกิดขึ้นมาก่อนเพราะฉะนั้นจะต้องศึกษาถึงความหมาย และความเข้าใจของการรวมกลุ่มที่ถูกต้องเสียก่อน

ความหมายของกลุ่ม

Feldmars and Arnold (อ้างใน บุญเกิด มาอ่อน, 2537 : 8) ให้คำนิยามว่า กลุ่มหมายถึง คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมตัวกัน โดยมีความสัมพันธ์ด้านการรับรู้ตัวเองมีความสนใจ และมีเป้าหมายร่วมกันมีวัตถุประสงค์เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายที่ร่วมกัน

ทิตยา สุวรรณชัย (2517 : 17) กล่าวถึงกลุ่มในลักษณะที่เรียกว่า "กลุ่มสังคม" หมายถึง กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปได้มีปฏิริยาโต้ตอบในทางสังคมซึ่งกันและกัน (Social Interaction) พฤติกรรมในทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการกระตุ้นหรือเร้าใจอีกฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการตอบสนองอีกฝ่ายหนึ่งได้ การแสดงปฏิริยาโต้ตอบกันในกลุ่มนี้อาจมีได้ทั้งลักษณะติดต่อทางตรง หรือทางอ้อม สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนจะต้องมีสิทธิ (Right) และความรับผิดชอบในหน้าที่จะสามารถแยกผู้ที่เป็นสมาชิกออกจากผู้ที่มีได้เป็นสมาชิก และสามารถใช้เป็นแนวทางให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังทำที่ บทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้ตลอดจนอาจทำให้เกิดการบังคับโดยตรง หรือทางอ้อมที่จะทำให้สมาชิกยอมรับ และประพฤติตาม

ดังนั้น การที่คนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อพัฒนาชุมชน หรือชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหา นั่นก็คือการรวมกลุ่มนั่นเอง

ดังที่ ดิเรก เต็งจำรูญ (อ้างใน สุรรัตน์ กฤษณะรังสรรค์, 2540 : 9) ว่าการรวมพลัง

ประชาชนจัดตั้งเป็นองค์ประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน คิดปรึกษาหารือ วางแผน และร่วมกันลงมือกระทำจนกระทั่งถึงที่สุดท้าย คือ การได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งการรวมตัวกันเป็นองค์ประชาชนนั้นจึงไม่ใช่เป็นการรวมตัวกันเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่จะต้องครอบคลุมทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในการพัฒนาชุมชน จึงถือได้ว่ากลุ่มเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชน

จะเห็นได้ว่า ในการจัดการด้านต่างๆ ภายในชุมชนสมาชิกในชุมชนจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อรวมพลังกันในการพัฒนาชุมชน และการศึกษาครั้งนี้ต้องการศึกษาการรวมกลุ่มกันของชุมชนบ้านนาทะเลที่รวมกลุ่มทำอาชีพต่างๆ ภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งถ้ามองตามหลักการของประชาสังคมแล้วตามความเห็นของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างใน เวทีนี้ สตะเวทิน ,2542 : 16) แล้วการรวมกลุ่มของประชาชนจะหมายถึง การรวมกลุ่ม และองค์กรที่ไม่ผิดกฎหมายแต่ชอบธรรมซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นการรวมกลุ่มของคนแปลกหน้า
2. สมาชิกมารวมตัวกันอย่างสมัครใจ
3. การทำงานในองค์กร หรือกลุ่มนั้นต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ ได้มีการสรุปกระบวนการเกิดกลุ่มของนักวิชาการหลายท่านไว้ในแนวเดียวกัน (อ้างใน สุวีริรัตน์ กฤษณะรังสรรค์, 2540 : 10) ดังนี้

1. ขั้นก่อตัวของกลุ่ม ที่เกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนกระทั่งกลายเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกถึงสิ่งที่เผชิญอยู่
2. ขั้นดำเนินการเคลื่อนไหว หรือการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม หลังจากที่พูดคุยตกลงกันจึงต้องมีการวางแผนงาน วางระเบียบ และวางแนวทางในการทำงานกลุ่ม
3. ขั้นการเจริญเติบโต และการขยายกิจกรรมของกลุ่ม ระดมทรัพยากรจากภายใน และภายนอกชุมชน ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันในการสร้างเครือข่ายกลุ่ม

สำหรับการรวมตัวของประชาชนในชุมชน สก็อต เพค (Scott peck, 1987) ได้เสนอว่ามีขั้นตอนต่างๆ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระยะเวลา "Pseudocommunity" ระยะเวลาจะเป็นชุมชนแฝงยังไม่เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นทางการ เป็นระยะที่ผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มจะมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยจะเก็บความรู้สึกไม่แสดงความคิดเห็นที่แท้จริงออกมา เพื่อจะเป็นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างกันซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการสร้างชุมชนที่แท้จริง

2. ระยะเวลา "Chaos" เป็นระยะเกิดความวุ่นวายขึ้น โดยที่ผู้เข้าร่วมกลุ่มจะเริ่มมีความคิดเห็นแตกแยกกัน สมาชิกเริ่มมีการต่อต้านกัน ซึ่งระยะนี้จะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ร่วมกันมาระยะหนึ่ง และจะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การเป็นชุมชนที่แท้จริง เพราะความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมจะเปิดเผยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในระยะนี้จะขึ้นอยู่กับผู้นำ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ควรปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่น เพราะการจัดโครงสร้างสายการบังคับบัญชาจะเป็นอุปสรรคในการสร้างชุมชนที่แท้จริง

3. ระยะเวลา "Emptiness" เป็นระยะที่ผู้เข้าร่วมกลุ่มจะ "หยุดพัก" และเริ่มที่จะเห็นอกเห็นใจกัน และจะไม่มีอคติหรือความคาดหวังในสิ่งต่างๆ ที่อยากให้เป็น เพราะการคาดหวังจะเป็นการบีบคั้นให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ จะเกิดความตึงเครียดในการดำเนินกิจกรรม

4. ระยะเวลา "Community" เป็นระยะที่เป็นชุมชนที่แท้จริง ผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มจะมีความรู้สึกร่วมกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนร่วมกันอย่างแท้จริง โดยเน้นที่ว่าควรจะมีการรวมตัวที่แท้จริงก่อน แล้วจึงมีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันตามมา และเมื่อการรวมกลุ่มมีการปรับปรุงการดำเนินการเป้าหมายต่างๆ อาจจะกลับไปเริ่มที่ระยะแรก คือ "Pseudocommunity" หรือ ระยะ "Chaos" ได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นแนวคิดในเรื่อง ประชาสังคม จึงเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของประชาชนในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันกระแสการรื้อฟื้นชุมชน (Community rebuilding) หรือการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อดูแลรักษาชุมชนของตนเองนั้นกำลังเป็นที่จับตามอง และได้รับความสนใจทั้งภาครัฐ และชุมชนเองจึงอาจกล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มนั้นมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับกระแสการสร้างแนวคิด "ประชาสังคม" และนักคิดคนสำคัญในไทย ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประชาสังคม ไว้ดังนี้คือ

ประเวศ วะสี (อ้างใน อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล, 2540 : 4) ได้ให้ความหมายของประชาสังคมว่า “เป็นการสร้างความเป็นชุมชน (Community Building) คือการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน จะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง และมีระบบการจัดการในกลุ่ม”

ดังนั้น เราจะเห็นความเกี่ยวเนื่องกันของแนวความคิด “ประชาสังคม” กับการพัฒนาชุมชนในรูปแบบใหม่ที่เน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคลในชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เนื่องจากชุมชนหรือประชาสังคมก็คือ หน่วยอิสระต่างๆ ในสังคมที่ประกอบไปด้วยหน่วยอิสระที่แตกต่างกันหลากหลาย และชุมชนในที่นี้จะหมายถึงชุมชนแห่งจิตสำนึก (Conscious community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นอาจจะด้วยพื้นฐานของระบบคุณค่าเก่าหรือแบบใหม่ คือ การมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน ดังนั้น คำว่า “ชุมชน” หรือ “ประชาสังคม” จึงอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่บริษัทหนึ่ง ถนนสายหนึ่ง หมู่บ้านๆ หนึ่ง เมืองๆ หนึ่ง หรือ กลุ่มสนใจเรื่องๆ หนึ่ง เป็นต้น ความเป็นชุมชนจึงมีลักษณะเป็นพลวัตที่บุคคล และกลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์ และตัดสินใจร่วมกัน โดยมีพันธะเชื่อมโยงกับระบบใหญ่บนพื้นฐานแห่งความเป็นอยู่ที่ตีร่วมกัน (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล, 2540 : 9)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเป็นชุมชนที่แข็งแรง คือ การสื่อสาร (Communication) นั้นเอง

ดร. อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างใน ปาวิชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล, 2542 : 6) ได้ให้ความสำคัญของการสื่อสารว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารในกลุ่มบุคคล มีส่วนเอื้อต่อการเป็นประชาสังคมโดย ดร.อเนก มองว่าการเป็น “อารยะ” (Civil) นั้น บุคคลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารขั้นพื้นฐาน คือ “การรู้จักรับฟังกัน” แทนการแข่งกร้าว ไม่รับฟังกันว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการเกิดประชาสังคม

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2540 : 12) ได้กล่าวถึงลักษณะประชาสังคมบางประการว่า กลุ่มประชาสังคมที่จะมีความยั่งยืน และมีความหมายย่อมต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีระบบการสื่อสารแลกเปลี่ยน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Communication

and Network) ประสบการณ์การของการเรียนรู้บนพื้นที่ที่หลากหลายบนกิจกรรมที่หลากหลาย คือพลังสร้างสรรค์ที่จะนำพาสังคมไปข้างหน้าร่วมกันอย่างสันติ และพลังนี้จะมีความเข้มแข็งได้ย่อมเกิดจากเชื่อมโยงความสามารถ และพลังย่อยๆ ในแต่ละส่วนเข้ามาเชื่อมต่อกันเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง

จากผลงานการวิจัยในต่างประเทศที่ โรเบิร์ต พัทแนม ได้ทำการศึกษาในเมืองทูเปโล ซึ่งรวบรวมโดย เดวิส แมททิวส์ (ฐิรวุฒิ เสนาคำ แปล, 2540 : 5) และพบว่าองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดประชาสังคมที่เข้มแข็ง คือ โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ และช่องทางการสื่อสาร โดยได้ค้นพบว่า ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีสถานที่ที่ผู้คนสามารถพูดคุยถึงปัญหาร่วมกัน ทั้งเป็นการพูดคุยแบบเป็นทางการ เช่น เวทีหรือการประชุมของเมือง และการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนาของคนสองคน หรือการสนทนาของคนกลุ่มเล็กซึ่งสถานที่ดังกล่าวมีความสำคัญต่อการเกิดความตั้งใจในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และจะช่วยสร้างความเป็น "พลเมือง" ให้กับประชาชน

โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะที่คนในชุมชนจะได้มีโอกาสมาพบปะกันแยกได้เป็นระดับคือ

- ระดับพื้นฐานที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราว (ad hoc associations) การพบปะนี้อาจจะเป็นการพบปะกันในสภาพการพัฒนาท้องถิ่น หรือการพบปะของเพื่อนบ้าน ซึ่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมามีความสัมพันธ์กัน
- ระดับต่อมา คือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่เน้นงานด้านใดด้านหนึ่ง หรือเป็นองค์กรกระตุ้น เช่น มูลนิธิชุมชน
- ระดับสูงสุด คือ การเป็นองค์กรเครือข่าย ทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน หรือช่วยเหลือแก่องค์กรสมาชิก (องค์กรร่วม) ซึ่งเป็นการเชื่อมองค์กรสมาชิก และสมาชิกเข้าหากัน

ดังนั้น การพบปะหรือองค์กรทุกประเภทข้างต้นเป็นช่องทางการสื่อสาร (Channel of Communication) ซึ่งมีโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะจะอิงอยู่กับระบบสังคมที่ไม่เป็นทางการ ฉะนั้นการสื่อสารที่ใช้จะเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น งานเทศกาลต่างๆ เป็นการดึงดูดผู้คนให้

เข้ามาพบปะพูดคุยกัน ซึ่งการพูดคุยดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจนไปถึงประเด็นลึกๆ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไปด้วยกันก็ได้

นอกจากนี้ การคบหาของสมาชิกในชุมชนจำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษ คือ จะคบหากันโดยมีความซื่อสัตย์ ความเชื่อถือกันและกันของเพื่อนบ้าน คนในครอบครัว และคนแปลกหน้าที่เข้ามาทำงานในชุมชนด้วย ซึ่งเป็นการรู้จักกันในฐานะที่เป็นปัจเจกชน และประชาชนทุกคนจะต้องมีโอกาสในการเข้าร่วมในการพูดถึงปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชนด้วยไม่ว่าจะเป็นการคุยในวงเล็กหรือการคุยที่เป็นสาธารณะขนาดใหญ่

ในการศึกษาหัวข้อนี้เพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจ และสามารถหาข้อสรุปที่ถูกต้องชัดเจนขึ้นได้

4. แนวคิดเรื่องบทบาทของผู้นำกับการพัฒนา

4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำการพัฒนาชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและบทบาทของผู้นำ

การพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีศักยภาพเข้มแข็ง และบรรลุตามเป้าหมายของชุมชนนั้น การดำเนินงานดังกล่าวต้องอาศัยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ในการกระตุ้นสนับสนุนให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน และพัฒนาชุมชนของตนรวมทั้งเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกในการดำเนินงานดังกล่าว

ความหมายของผู้นำ

อรรถัย ชื่นมณูชัย (2519 อ้างใน กุสุมา ภูใหญ่, 2540) สรุปลักษณะกว้างๆ ของความหมายของผู้นำ 5 ประการ คือ

การตัดสินใจต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าและการวางจุดมุ่งหมายระยะยาวบางครั้งผู้นำจะเป็นผู้วางแผน แต่เพียงผู้เดียวผู้นำจึงเป็นบุคคลที่รอบรู้การดำเนินงานทั้งหมดส่วนสมาชิกคนอื่น ๆ จะได้รับมอบหมายงานเป็นส่วนๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับขาดความเข้าใจในงานได้

3. ผู้นำในฐานะผู้วางนโยบาย (the leader as policy maker) งานสำคัญของผู้นำ คือ การกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

4. ผู้นำในฐานะผู้ชำนาญการ (the leader as expert) ผู้นำมีความจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ และมีทักษะเป็นอย่างดี

5. ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับภายนอก (the leader as external group representative) เนื่องจากสมาชิกทุกคนของกลุ่มไม่สามารถที่จะติดต่อกับกลุ่มอื่นๆหรือบุคคลภายนอกได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น บุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นที่พอใจของกลุ่มจึงมักจะได้รับเลือกให้ไปทำหน้าที่แทนในการติดต่อกับบุคคลภายนอก และเมื่อบุคคลภายนอกจะติดต่อกับอะไรกับกลุ่มก็จำเป็นต้องติดต่อผ่านบุคคลนั้นอีกครั้งหนึ่ง ผู้นำประเภทนี้จึงกลายเป็น “ผู้แทน” ของกลุ่มโดยปริยาย

6. ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (the leader as controller of internal relationship) ผู้นำมีหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงาน และความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

7. ผู้นำในฐานะผู้ตัดสินประนีประนอม (the leader as arbitrator and mediator) เมื่อเกิดความขัดแย้ง บุคคลที่สามารถทำหน้าที่ตัดสินไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ มักจะกลายเป็นผู้นำต่อมาในภายหลัง

8. ผู้นำในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (the leader as exemplor) สมาชิกของกลุ่มที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติดี จนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มมีโอกาสที่จะเป็นผู้นำของกลุ่มนั้นได้โดยง่ายเพราะเป็นคนที่ได้รับการยกย่องยอมรับนับถือจากสมาชิกในกลุ่ม

9. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม (the leader as symbol of the group) ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มแต่คนหมู่มากเมื่อมาอยู่รวมกัน การที่จะทำให้ความสามัคคีตลอดเวลานั้นยอมเป็นไปได้อย่างยาก ดังนั้น ภายในกลุ่มจึงอาจมี

บุคคลคนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องจากสมาชิกทั้งหลายว่าเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เนื่องจากเป็นบุคคลที่ดีกับสมาชิกทุกคนมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม รวมทั้งเป็นบุคคลที่ไม่เป็นภัยต่อกลุ่ม

10. **ผู้นำในฐานะตัวแทนรับผิดชอบ (the leader as substitute for individual responsibility)** การที่ผู้นำจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และการกระทำบางอย่างหรือทั้งหมดของบุคคลในกลุ่มโดยเหตุนี้บางทีในโอกาสต่อมาสมาชิกในกลุ่มอาจจะมอบหมายให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจกระทำการใดๆ แทนตนได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันความผิดพลาด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้นำต้องรับผิดชอบต่อไปด้วย

11. **ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ (the leader as ideology)** ผู้นำเป็นผู้กำหนดอุดมการณ์ สร้างความเชื่อ และศรัทธาต่างๆ ให้แก่สมาชิกหรือแม้แต่คุณธรรมประจำใจ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของกลุ่ม อุดมการณ์ดังกล่าวในระยะแรกๆ อาจเป็นเพียงคำพูดที่ใครๆ พากันนิยม และปฏิบัติตาม ต่อมาจึงกลายเป็นอุดมการณ์ที่เป็นทางการของกลุ่ม ผู้นำลักษณะนี้ส่วนมากจะเป็นนักพูดนักคิด ที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความนับถือ

12. **ผู้นำในฐานะบิดา (the leader as high figure)** ผู้นำลักษณะนี้จะมีการวางตัวเป็นผู้ใหญ่มีอาวุโสที่สุดในกลุ่ม และมีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือในฐานะเป็นบิดาของกลุ่มผู้นำจะเป็นแบบอย่างแห่งอุดมคติที่สมาชิกควรเลียนแบบ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจของสมาชิกเมื่อเกิดทุกข์

13. **ผู้นำในฐานะผู้ให้คำปรึกษา (the leader as counselor)** ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ความกระจ่างแก่สมาชิกในกลุ่มในเรื่องต่างๆ ที่เข้ามาขอคำปรึกษาจะต้องยินดีฟังเรื่องความทุกข์ร้อนต่างๆ ที่สมาชิกมาระบายให้ฟัง และช่วยแก้ปัญหาของเขาด้วย

Gay Lumsden และ Donald Lumsden (1998 : 30) ได้กล่าวถึงผู้นำไว้ว่า ผู้นำจะมี 2 รูปแบบ คือ ผู้นำที่เกิดจากการจัดตั้ง และผู้นำที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์ ซึ่งผู้นำทั้ง 2 แบบนี้มักจะแตกต่างกันทั้งในแง่ของพฤติกรรม และตำแหน่งโดยผู้นำจากการจัดตั้งจะได้รับการแต่งตั้ง และมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งถ้าการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ผู้ตาม หรือสมาชิกอื่นๆ อาจจะหมดศรัทธา และไม่ยอมรับอำนาจการบังคับบัญชา ซึ่งจะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และจะเริ่มมองหาผู้นำคนอื่น ส่วนผู้นำที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์มักจะเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์ในการ

ดำเนิน งานเกิดความวุ่นวายสับสน โดยผู้นำรูปแบบนี้จะโน้มน้าวให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจตรงกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ต่อไป ซึ่งจะเป็นได้ว่าในลักษณะนี้สมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มก็สามารถที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำก็ได้ถ้าสถานการณ์ลุกลาม และโอกาสเอื้ออำนวย

ประเภทผู้นำ

ประเภทของผู้นำหรือแบบของผู้นำนั้น จะชี้ให้เห็นพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ ของผู้นำที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารงานในองค์การได้เป็นอย่างดี การแบ่งประเภทของผู้นำนั้นนักวิชาการแบ่งกันไปหลายลักษณะตามสภาวะแวดล้อม และสถานการณ์ของสังคม ซึ่งจะยึดถืออะไรเป็นหลักเกณฑ์จากการพิจารณา และศึกษาประเภทของผู้นำ

จากลักษณะของผู้นำแบบต่างๆ มีผู้จำแนกลักษณะการเกิดของผู้นำซึ่งมีส่วนผลักดันต่อการแสดงบทบาทของผู้นำซึ่ง ออร์ดเวย์ ทีด (Ordway Tead, 1936) ได้แจ้งลักษณะการเกิดของผู้นำไว้ดังนี้ (อ้างใน นรธรรม์ เขาวฤทธิ, 2540)

1. ผู้นำโดยการสร้างตนเอง (The Self-constituted leader) เป็นผู้นำซึ่งผลักดันตนเองขึ้นไปสู่ความเป็นผู้นำโดยมีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง และความสำนึกในตนเองอย่างหนักแน่นกับมีกำลังใจแน่วแน่ที่จะกระทำการที่เขาเห็นว่าสำคัญให้บรรลุผลสำเร็จ ตามประวัติศาสตร์มักมีผู้คิดว่าผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำมาโดยกำเนิด และการที่บุคคลพวกนี้เป็นพวกที่สร้างตนเองขึ้นมา จึงมีเจตนาในการแสดงอำนาจอย่างมากมาย และไม่มีที่สิ้นสุด

2. ผู้นำซึ่งเลือกโดยหมู่คณะ (The group-selected leader) เป็นผู้นำที่เกิดจากการเลือกบุคคลในหมู่คณะเดียวกันแล้วเสริมสร้างอิทธิพลของเขาในฐานะที่เป็นผู้นำขึ้นมา เพราะในสังคมการเมืองระบอบประชาธิปไตย การเลือกผู้นำเป็นวิธีการที่มีผลในด้านการจูงใจผู้ที่ถูกนำ เนื่องจากคนเหล่านี้ต่างเชื่อว่าเขาสามารถไว้วางใจการดำเนินนโยบายบริหารของผู้นำได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความต้องการได้ตัวแทนที่จะควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ผู้นำชนิดนี้จึงอยู่ในสภาพอันมีช่องทางได้รับความสำเร็จมากที่สุด มีโอกาสดีที่สุดในการได้มา และดำรงไว้ซึ่งการปฏิบัติตามของผู้ตาม ซึ่งตราบไคที่ผู้นำยังปฏิบัติการใดๆ อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างแข็งขันแล้วก็เป็นที่น่าอนได้ว่าจะต้องได้รับเลือกเป็นผู้นำอยู่เสมอ เพราะอำนาจของผู้นำลักษณะนี้จะเป็นการยอมรับด้วยเหตุ และผลเป็นพื้นฐานสำคัญ

3. ผู้นำที่ได้รับแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจเหนือ (The leader appointed from above) เป็นผู้นำซึ่งเข้ามาสู่ตำแหน่งโดยการแต่งตั้ง โดยคณะกรรมการอำนวยการหรือกรรมการบริหารหรือโดยหัวหน้าระดับเหนือขึ้นไป ในกรณีเช่นนี้ กลุ่มมิได้เป็นเลือกผู้นำ แต่ผู้นำเป็นผู้รวบรวมบุคคลเข้าเป็นกลุ่มโดยผู้นำจะต้องแสดงให้คนเหล่านั้นเห็นว่าในการรับใช้หมู่คณะนั้น เขาเหล่านั้นเกิดความปรารถนาในสิ่งที่เป็นความปรารถนาในองค์การ

จากแบบและประเภทของผู้นำที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้นำนั้นมีลักษณะต่างกันไป ตามแต่สภาวะการณ์อันเป็นบริบทอย่างหนึ่งของสังคมที่เป็นเหตุให้เกิดผู้นำในลักษณะต่างๆ กัน ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัยแล้วมีความเห็นว่าแบบต่างๆ ของผู้นำที่แต่ละท่านได้ให้ความหมาย และลักษณะต่างๆ นั้น จะขอสรุปเป็นลักษณะตามความคิดเห็นของผู้วิจัยได้ใน 2 แบบใหญ่ๆ ดังนี้

1) ผู้นำโดยโครงสร้าง (The Structure Leader) ผู้นำในลักษณะนี้จะเป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ซึ่งเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่ทางการได้กำหนดไว้ดำรงอยู่ในตำแหน่งต่างๆ ได้แก่บุคคลที่ดำรงตำแหน่ง

- กำนัน ผู้ช่วยกำนัน
- ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- คณะกรรมการหมู่บ้าน
- คณะกรรมการสภาตำบล
- สารวัตรกำนัน เป็นต้น

ซึ่งผู้นำโดยโครงสร้างจะมีอำนาจหน้าที่เป็นไปตามกฎหมายบังคับให้มี และกระทำได้ตามกฎ และระเบียบข้อบังคับของทางราชการจะกระทำการนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กระทำมิได้ ทั้งนี้ผู้นำโดยโครงสร้างดังกล่าวก็คือ ลักษณะของการเป็นผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leader) นั่นเอง

2) ผู้นำโดยธรรมชาติ (The Natural Leader) ผู้นำในลักษณะนี้จะเป็นผู้นำที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ให้การยอมรับให้เป็นผู้ตัดสินใจในการแสดงความคิดเห็น หรือกระทำกิจกรรมใดๆ ซึ่งนอกเหนือจากบุคคลต่างๆ ในข้อ 1 จะเป็นเหตุผลใดก็ตามผู้นำประเภทนี้จะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือกว่าสมาชิกภายในกลุ่มชนโดยทั่วๆ ไป การที่จะทราบว่าบุคคลที่มีอิทธิพลคนใดที่เป็นผู้นำ

ประเภทนี้นั้นก็โดยอาศัยการบอกเล่าของชาวบ้านการกล่าวขวัญถึง และตลอดถึงจากสังเกตดู พฤติการณ์ประกอบกันในการพิจารณาตัดสินใจ อันเป็นลักษณะของผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal leader) เป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพยกย่องว่าเป็นผู้มีความสามารถที่จะทำให้ชาวบ้าน เคารพเชื่อฟัง ซึ่งผู้นำชนิดนี้เองที่จะนำกลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด จาก เท่าที่พบจะพบว่าผู้นำประเภทนี้ ได้แก่

- พ่อค้าภายในหมู่บ้าน
- อดีตผู้นำชุมชน
- ผู้ที่เคยเป็นบุคคลที่มีอำนาจ คือ เกเรมาก่อน
- ผู้ที่มีฐานะทางการเงิน
- อดีตผู้นำทางราชการ เป็นต้น

ผู้นำโดยธรรมชาติดังกล่าวมาแล้วนั้น บัจจุบันที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นผู้นำ ดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ความรู้ความสามารถที่มีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับที่สูงกว่า ชาวบ้านโดยทั่วไป
2. เป็นผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดี ซึ่งมักได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน เพราะผู้นำชนิดนี้ สามารถช่วยเหลือแก่ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น การให้กู้ยืมเงิน เป็นต้น
3. การมีมนุษยสัมพันธ์ ผู้นำโดยธรรมชาตินี้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ ดีมาก คือ มีความเป็นกันเองกับทุกๆ คน มีการคบค้าสมาคมกับชาวบ้านอยู่เสมอๆ เมื่อว่างจากงานก็ พบปะพูดคุยกันเสมอๆ
4. บัจจุบันทางเครือญาติ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลในหมู่บ้านของตนเองด้วยเกิดที่ นั้นเติบโตที่นั่นจึงทำให้มีระบบเครือญาติอยู่ในหมู่บ้านนั้นมากจนเป็นที่รู้จักยอมรับของบุคคลใน หมู่บ้านโดยทั่วไป จึงมีส่วนให้เกิดความร่วมมือกันในกลุ่มหมู่บ้านที่มีผู้นำชนิดนี้อยู่

ในส่วนนี้เองที่ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาว่าผู้นำโดยเฉพาะที่เป็นผู้นำโดยโครงสร้าง หรือผู้นำที่เป็นทางการของหมู่บ้านนั้นจะมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน และประชาชนในชุมชนให้มี

คุณภาพชีวิตที่ดีได้มากเพียงใด และผู้นำเหล่านี้รู้บทบาทของตนเองมากเพียงใดในการที่จะนำชุมชนไปสู่ความเจริญได้

ซึ่งการทำงานของผู้นำโดยโครงสร้างดังกล่าวทั้งหมดนี้เองที่จะเป็นตัวประสานงานให้เกิดความร่วมมือในการที่จะพัฒนาชนบท สำหรับการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประเภทของผู้นำโดยโครงสร้างที่เป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการ และผู้นำในระดับท้องถิ่นซึ่งอยู่ในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอิทธิพล และมีบทบาทสำคัญในการนำชุมชนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และเป็นกลุ่มบุคคลที่จะให้จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนบรรลุผลสำเร็จเร็วขึ้น ทั้งยังสามารถควบคุมและระดมการสนับสนุนจากประชาชนได้อย่างแพร่หลาย และทั่วถึง

4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางความคิด (Opinion leader)

หมายถึง บุคคลที่สามารถมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของผู้อื่น (Rogers, 1983 : 271)

เล็ถียร เชยประทับ (2530 : 43) กล่าวว่า ผู้นำทางความคิด คือ ระดับที่บุคคลหนึ่งสามารถมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมที่เปิดเผยของบุคคลอื่นๆ ตามที่บุคคลผู้นั้นต้องการโดยอาศัยวิธีที่ไม่เป็นทางการ และสามารถมีอิทธิพลเช่นนี้ได้ค่อนข้างบ่อย

พัชนี เชยจรรยา และคณะ (2537 : 191) กล่าวถึง ความหมายของผู้นำทางความคิดว่า ผู้นำทางความคิดเห็น คือ บุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจากบุคคลอื่นในสังคม ผู้นำทางความคิดเห็นภารกิจที่จะต้องแจ้งข่าวสาร เสนอความคิดเห็น และการตัดสินใจต่อกลุ่มคนต่างๆ

ผู้นำทางความคิดเห็นในเรื่องหนึ่งหรือกิจกรรมหนึ่ง อาจไม่ใช่ผู้นำความคิดเห็นในอีกเรื่องหนึ่งหรืออีกกิจกรรมหนึ่ง เช่นผู้นำความคิดเห็นทางการเมืองจะไม่ใช่ผู้นำความคิดเห็นด้านแพ้น้ำ ความงาม

คุณลักษณะของผู้นำทางความคิด

เนื่องจากการที่ผู้นำความคิดสามารถมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งผลให้บุคคลนั้นๆ ยอมรับสิ่งที่ผู้นำทางความคิดชี้แนะ และนำมาซึ่งการปฏิบัติตาม ดังนั้นจึงต้องมีการวิเคราะห์

คุณลักษณะของผู้นำทางความคิดว่าเป็นอย่างไร จึงได้รับความเชื่อถือจากคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

Rogers (1983 : 282) ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้นำทางความคิด (Characteristics of Opinion Leaders) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การสื่อสารภายนอก (External Communication) มีการกำหนดกฎหลักไว้ดังต่อไปนี้

- 1.1 ผู้นำทางความคิดสามารถเข้าถึงสื่อมวลชนได้มากกว่าผู้ตามทางความคิด
- 1.2 ผู้นำทางความคิดมีลักษณะสากลมากกว่าผู้ตามทางความคิด
- 1.3 ผู้นำทางความคิดมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนามากกว่าผู้ตามทางความคิด

2. การเข้าถึง (Accessibility) ผู้นำทางความคิดต้องสามารถพูดคุยได้โดยตรงกับผู้อื่นหรือมีส่วนร่วมในสังคมทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

3. สถานะทางสังคม และเศรษฐกิจ (Socioeconomic Status) ผู้นำทางความคิดมีสถานะทางสังคม และเศรษฐกิจสูงกว่าผู้ตามทางความคิด

4. ความเร็วในการรับนวัตกรรม (Innovativeness) ผู้นำทางความคิดจะยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่าผู้ตามทางความคิด เมื่อในสังคมมีบรรทัดฐานที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางความคิดจะยอมรับนวัตกรรมได้เร็วกว่าแต่ถ้าบรรทัดฐานของระบบสังคมไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางความคิดจะไม่ยอมรับนวัตกรรมได้เร็วนัก

วิชญ์ สุวรรณเพิ่ม (2525 : 147) กล่าวว่า ผู้นำทางความคิดนั้นมีอิทธิพลต่อประชาชนในชุมชนนั้นๆ และมีส่วนสำคัญต่อบุคคลซึ่งไม่สามารถรับข่าวสารจากสื่อมวลชนได้ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้นำทางความคิด หรือบุคคลที่มีอิทธิพลในชุมชนใดๆ ย่อมมีลักษณะทางการให้ข่าวสารแก่ชุมชนนั้นเป็นผู้แสวงหาข่าวสารใหม่ๆ มาป้อนให้กับกลุ่มชุมชนอยู่เสมอ (Giving and seeking information)

2. ผู้นำทางความคิดโดยมากจะเป็นผู้รับสารจากสื่อมวลชนมากกว่าผู้อื่นในชุมชนของตน ซึ่งจะฟังมาก อ่านมาก เห็นมาก

3. ผู้นำทางความคิด เป็นศูนย์กลางของการสื่อสาร เป็นเครือข่ายของการสื่อความหมาย บางครั้งเป็นตุลาการทางความคิดผู้ตัดสินใจในข่าวสารข้อมูลต่างๆ ของสมาชิก บางทีผู้นำทางความคิดนั้นยังต้องแสวงหาข่าวสารข้อมูลจากผู้นำทางความคิดของกลุ่มอื่นอีกต่อหนึ่ง

โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้นำทางความคิดมักจะเป็นผู้นำในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย จึงทำให้ได้รับความเชื่อถือจากบุคคลอื่นทั่วๆ ไปในสังคม อย่างไรก็ตามได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการวัดความเป็นผู้นำทางความคิดเพื่อให้เกิดความถูกต้องแน่นอน และปราศจากความคลาดเคลื่อนในความเป็นจริง Rogers (1983 : 279) จำแนกวิธีในการวัดความเป็นผู้นำทางความคิดไว้ ดังต่อไปนี้

1. วิธีการวัดจากสังคม (Sociometric Method) วิธีนี้เป็นการสัมภาษณ์ทุกคนในสังคมโดยอาศัยการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ในการวิจัยว่าเขาแสวงหาข่าวสาร หรือ คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากใคร ซึ่งผู้นำทางความคิดก็คือ คนที่ได้รับการเอ่ยชื่อมากที่สุด วิธีการวัดความเป็นผู้นำแบบ Sociometric เป็นวิธีที่มีความเที่ยงตรงมากที่สุดแต่ต้องอาศัยความพยายาม และเวลามากเพื่อหาผู้นำทางความคิดซึ่งมีจำนวนน้อยในสังคม

2. วิธีการวัดจากผู้นำข่าวสาร (Informants' ratings) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถหาผู้นำทางความคิดได้โดยการถามผู้บอกข่าว หรือผู้นำข่าวสารซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการแพร่กระจายความคิดในสังคม หรือเป็นผู้ที่รู้ว่าใครคือผู้มีอิทธิพลทางความคิด วิธีนี้เหมาะกับสังคมที่มีขนาดเล็ก

3. วิธีการมองถึงตัวเอง (Self-designating method) เป็นการถามผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อชี้ให้เห็นแนวโน้ม หรือความน่าจะเป็นที่คนอื่น ๆ คิดว่าเขาเป็นผู้นำทางความคิด คำถามที่ใช้ในการวัดผลคือ "ท่านคิดว่าชาวบ้านมาถามข่าวหรือคำแนะนำจากท่านบ่อยกว่าไปถามคนอื่น ๆ ไหม" โดยที่วิธีการวัดแบบนี้จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการประเมินภาพลักษณ์ของตนเอง

4. การสังเกต (Observation) เป็นการสำรวจพฤติกรรมการสื่อสารของคนในสังคม ซึ่งเป็นการวัดความเป็นผู้นำที่เที่ยงตรงแน่นอน ซึ่งเหมาะสมกับสังคมเล็กๆ ที่ผู้สำรวจมองเห็นความ

เคลื่อนไหวทุกจุดในหมู่บ้าน และสามารถเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด แต่มีข้อเสีย คือ กลุ่มตัวอย่างชาวบ้าน จะรู้ว่าพวกเขาถูกสังเกตพฤติกรรม หรือถูกเก็บข้อมูลจึงทำให้มีพฤติกรรมที่ต่างไปจากเดิม

ในเรื่องของผู้นำนี้แสดงให้เห็นว่าในการดูแลควบคุมให้กลุ่มสมาชิกสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความระเบียบเรียบร้อยนี้จำเป็นที่จะต้องมีการนำที่ดี คือจะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติของผู้นำ ลักษณะการปกครองของผู้นำกับสถานการณ์ หรือลักษณะของกลุ่มความทันสมัย พฤติกรรมการสื่อสาร ตลอดจนการเป็นผู้นำความคิดด้วย ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งนี้จึงจำเป็นที่จะต้องนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำนี้มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหานำวิจัย

เจ้าหน้าที่ส่งเสริม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญแต่เป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาจเป็นอาสาสมัคร พัฒนาการ ครู เป็นต้น

เสถียร เชนประทับ (2530) ได้ให้ความหมายของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมคือ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนขององค์กรนั้นไปในทิศทางที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องการ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมนี้ทำหน้าที่เหมือนสายใยของการสื่อสารเชื่อมระบบสังคมสองสังคม หรือมากกว่าเข้าไว้ด้วยกัน

โดยทั่วไปบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้แก่

1. การมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง
2. สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนนั้นเพื่อที่จะให้คนในชุมชนพร้อมที่จะก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลง
3. วินิจฉัยปัญหาของชุมชนนั้นๆ
4. ทำให้คนในชุมชนนั้นเกิดความตั้งใจจริงที่จะเปลี่ยนแปลง
5. ทำให้คนในชุมชนนั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลง

6. พยายามรักษาการเปลี่ยนแปลงนั้นและป้องกันมิให้คนในชุมชนยกเลิกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
7. ทำให้บรรลุมิติวัตถุประสงค์จนถึงขั้นที่ไม่ต้องให้ความช่วยเหลือกับชุมชนนั้นอีกต่อไป

ในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับคนในชุมชนนั้นๆ จะประสบความสำเร็จได้ดีแค่ไหนอย่างไรจะต้องมีปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. สถานะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มเป้าหมาย แต่มิได้หมายถึงการที่เจ้าหน้าที่จะต้องสร้างความแตกต่างในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ควรมีสถานะสูงกว่าเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ
2. การเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมที่มากกว่าในชุมชน
3. มีการศึกษาที่สูงกว่า และการอ่านออกเขียนได้ที่มากกว่าคนในชุมชนนั้น
4. การมีลักษณะสากล หรือลักษณะระหว่างท้องถิ่นในกลุ่มเป้าหมาย

ในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล ในการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคลนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องมีส่วนร่วมสัมพันธ์โดยตรงกับคนในชุมชน ส่วนการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องพยายามหาวิธีที่จะมีผลต่อกลุ่มเป้าหมายทางอ้อม

ความสำคัญของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้นมีความสำคัญมาก เพราะเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้นำข่าวสารหรือวิธีการใหม่ๆ ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเข้ามาเผยแพร่และมาปฏิบัติได้ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้ศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องนำแบบการปฏิบัติหน้าที่ในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาใช้ในการวิเคราะห์หรือข้อมูลการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนบ้านนาทะเลให้เข้มแข็งได้

5. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับการเมือง

บทบาทของการสื่อสารในกระบวนการทางการเมือง

กระบวนการทางการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องของการแบ่งปันอำนาจ และทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในสังคมมนุษย์ เพราะการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ต้องมีระเบียบ ต้องมีกฎหมายทั้งหลายจึงได้มอบสิทธิอำนาจที่ตนมีอยู่โดยธรรมชาติส่วนหนึ่งให้แก่คนกลุ่มหนึ่งไปทำหน้าที่ปกครองเป็นผู้จัดการของการแบ่งอำนาจและทรัพยากร โดยที่ตนเองจะเป็นผู้แสดงความคิดเห็นออกมาในรูปของสาธารณมติที่จะกลายเป็นข้อมูลป้อนเข้าไปในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร และเมื่อมีนโยบายและโครงการต่างๆ แล้ว การร่วมมือกับนโยบายคือสิ่งที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองดำเนินไปได้

กระบวนการทางการเมืองที่กล่าวในข้างต้น เป็นกระบวนการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยซึ่งจะพัฒนาได้ต้องอาศัยปัจจัยต่อไปนี้

1. ระบบโครงสร้างของสังคมที่เอื้อ การได้มาซึ่งอำนาจโดยชอบธรรมประชาชนมีความรู้มีความเข้าใจและพร้อมที่จะส่งเสริมประชาธิปไตย การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับจากคนใน ท้องถิ่น
2. ทักษะจิตของประชาชนไม่ว่าเราจะพยายามกันเพียงใดในการจะสร้างความเป็นประชาธิปไตย ถ้าประชาชนไม่มีทัศนคติที่พร้อมจะรับความมีอิสระเสรีตามสิทธิอันพึงได้ไม่มีความปรารถนาจะมีอำนาจอธิปไตยที่ใช้ผ่านคนประชาธิปไตยก็เป็นไปไม่ได้ยาก
3. การยอมรับของประชาชน รัฐบาลจะยืนหยัดเป็นรัฐบาลที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน รัฐบาลที่ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนมักจะอาศัยอำนาจเผด็จการธำรงการดำรงอยู่ของตนแต่หากรัฐบาลใดมีประชาชนยอมรับการใช้ประชาธิปไตยในการปกครองย่อมเป็นไปได้ง่าย

4. ระบบการสื่อสาร รัฐบาลต่างๆ มีความสัมพันธ์กับประชาชนไม่เหมือนกัน มีปรัชญาในการมองประชาชนว่าเป็นมนุษย์แบบใดไม่เหมือนกัน และได้อำนาจมาต่างกัน รัฐบาลที่ได้อำนาจมาด้วยความชอบธรรมตามครรลองของประชาธิปไตยย่อมมีสัมพันธภาพที่ดีกับประชาชน และมักจะมองว่าประชาชนควรมีอิสรเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารต่างๆ และเชื่อแน่ว่าการให้อิสรเสรีของการเสนอข่าวสารนั้น สัจธรรมหรือสิ่งที่เป็นความจริงจะชนะข้อความที่เป็นเท็จเสมอ

โครงสร้างของรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ จึงได้ก่อให้เกิดการนำเอาทฤษฎีสื่อสารที่ต่างกันไปใช้ควบคุมระบบสื่อสารมวลชนของประเทศ กล่าวคือ ในสังคมคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมนั้น การสื่อสารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลในการจะเผยแพร่ลัทธิความเชื่อและศรัทธาที่ประชาชนพึงมีต่อรัฐบาล ในสังคมอำนาจนิยมอย่างสังคมของประเทศแถบเอเชีย สื่อมวลชนจะอยู่ในการควบคุมของรัฐบาลในรูปแบบของการออกใบอนุญาตหรือการตรวจพิจารณาข่าวสารต่างๆ ว่าเผยแพร่ได้หรือไม่ ที่ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารตามที่รัฐบาลต้องการให้ได้รับเท่านั้น ข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงบางอย่างถูกกีดกัน

ในสังคมประเทศตะวันตกสื่อสารมวลชนจะถูกนำมาใช้ในรูปแบบของเสรีนิยมที่ให้เสรีภาพในการแสดงออกทุกรูปแบบ และเชื่อว่ามนุษย์ที่มีแนวโน้มที่จะเป็นคนดีจะเลือกบริโภคข่าวสารต่างๆ ตามหลักของธรรมชาติ และในที่สุดในตลาดของความคิดที่ทุกสิ่งทุกอย่างนำมาสื่อสารได้นั้น สัจธรรมจะเป็นสิ่งที่ชนะ

อีกทฤษฎีหนึ่งที่น่ามาประยุกต์ใช้ในสังคมอย่างสหรัฐอเมริกาก็คือทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ให้อิสรเสรีแก่สื่อมวลชน แต่ในขณะเดียวกันก็เรียกร้องให้มีการควบคุมตัวเองของสื่อมวลชน คือ ให้รู้ผลของการเสนอข่าวสารของตนเองว่ามีทั้งผลดี และผลเสียเพราะฉะนั้นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมไม่เสนอข่าวสารที่มีผลเสียต่อสังคม แม้ว่าข่าวสารนั้นจะเป็นความจริงก็ตาม

ในการนำเอาทฤษฎีทั้ง 4 นี้มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเมือง เราจะพบว่าในกลุ่มสังคมนิยมและอำนาจนิยมนั้น การสื่อสารจะมีลักษณะเป็นจากรัฐบาลสู่ประชาชนมากกว่าในขณะที่กลุ่มเสรีนิยมและกลุ่มรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ช่องทางการสื่อสารจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบนจะมีความสมดุลกันอยู่คือ เปิดกว้างทุกช่องทาง

ดังนั้นการที่เราจะเสริมสร้างกระบวนการเมืองในระบบประชาธิปไตยนั้น การกำหนดโครงสร้างของการสื่อสารตามทฤษฎีต่างๆ จะมีผลมากทีเดียว ถ้าเรายอมรับเอาทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้ เราพอจะบอกได้ว่ากระบวนการประชาธิปไตยจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด

ในกระบวนการเมืองที่เรากำลังแบ่งปันอำนาจและทรัพยากรอยู่นี้ เราสามารถนำเอาการสื่อสารมาใช้เพื่อประสิทธิผลหลายอย่างดังนี้

1. เป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง การพูดคุย การเผยแพร่ การประชุม การอบรม การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนึกทางการเมืองค่านิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ จะทำให้ประชาชนรู้จักรัฐบาลดีขึ้นเข้าใจรัฐบาลดีขึ้น และยอมรับรัฐบาลได้มากยิ่งขึ้น

การชี้ให้ประชาชนเห็นผลงานของรัฐบาลนั้น นอกจากจะสร้างความนิยมให้ตัวรัฐบาลแล้วยังทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในระบบการปกครองที่เรากำลังใช้อยู่ในขณะนี้ด้วยในทางตรงกันข้ามถ้าชาวคราวที่ออกมามีแต่คำว่ารัฐบาลที่ความล้มเหลวของรัฐบาล ประชาชนก็จะเสื่อมศรัทธารัฐบาล และในบางครั้งอาจหมายถึงการเสื่อมศรัทธาในระบบการเมืองที่เรากำลังใช้อยู่ด้วยก็ได้

2. สร้างความสนใจในการเมือง ในสมัยก่อนนั้นคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจการเมืองนัก เพราะไม่ค่อยได้รู้ข่าวคราวของการเมือง ไม่เคยพบเห็นนักการเมืองหรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันนี้ข่าวคราวของรัฐบาลมีให้อ่านกันเป็นประจำ นักการเมืองจะเป็นข่าวให้เห็นทั้งในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ เสียงพูดของเขาจะมีให้ได้ยินทางวิทยุกระจายเสียง เรื่องราวของเขาจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางนิตยสารอยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้นคนยุคนี้จะสนใจข่าวการบ้านการเมืองเพิ่มมากขึ้น

3. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง นอกเหนือจากการสร้างความสนใจแล้ว การสื่อสารยังถูกนำมาใช้สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างมาก การเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยสื่อบุคคลก็ดี โดยสื่อสารมวลชนก็ดี ได้ทำให้ประชาชนเข้าใจดีขึ้นว่าประชาธิปไตยคืออะไร การพูดถึงกฎหมาย การออกพระราชบัญญัติต่างๆ ในปัจจุบันประชาชนมีความรู้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น ทุกครั้งที่มีการออกกฎหมายใหม่มีการออกพระราชบัญญัติใหม่ที่

ประชาชนต้องรับรู้และเข้าใจเพื่อปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีก็มีการนำเสนอสู่ประชาชนด้วยการสื่อสาร

4. สร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคตินั้น ได้นำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนในปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท สิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นประชาชนดีขึ้น การเขียนจดหมายถึงสื่อมวลชนก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมือง การเดินขบวน การร้องเรียนรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ก็เป็นการใช้การสื่อสารแสดงบทบาททางการเมือง การลงคะแนนเสียงถือเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่บอกให้นักการเมืองรู้ว่าเราต้องการใครหรือไม่ต้องการใคร ว่าเราสนใจเลือกตัวบุคคลหรือเลือกพรรค การได้รับข่าวสารทำให้เรารู้บทบาททางการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองก็เป็นการส่งข่าวสารไปยังผู้บริหารเช่นกัน

5. การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน ในปัจจุบันนี้แม้เราจะไม่เคยพบผู้บริหารรัฐบาลเลย แต่เราก็มีความรู้สึกว่าเขาเหล่านั้นอยู่ในบ้านของเราเขาอยู่ในหนังสือพิมพ์ที่เราอ่าน เขาอยู่ในข่าววิทยุโทรทัศน์ที่เราดู เขาอยู่ในวิทยุกระจายเสียงที่เราฟัง การสื่อสารจึงกลายเป็นแหล่งความรู้ที่ดีเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของรัฐบาล

6. การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะเป็นนานาชาติ (Cosmopolitan -Oriented) ในปัจจุบันนี้โทรทัศน์ การส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปแทนที่จะสนใจแต่เพียงสิ่งที่อยู่รอบตัวใกล้ตัวเท่านั้น กลับไปสนใจสิ่งที่อยู่ไกลตัวมีความคิดที่เป็นสากลกันมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวกับการสนองความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติที่ประชาชนมีโอกาสได้พบเห็น

7. การสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพก่อนที่จะเป็นนักการเมือง คนบางคนไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่การสื่อสารมวลชนเขียนถึงเขาบ่อยๆ ในวงสนทนามีคนพูดถึงเขาบ่อยๆ คนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น สถานภาพเขาเป็นอะไรก็จะได้รับการยอมรับขึ้น เพราะฉะนั้นในการเสนอนักการเมืองให้รับใช้ประชาชนนั้น พรรคการเมืองจะสร้างการยอมรับโดยการเสนอบุคคลดังกล่าวในสื่อมวลชนด้วยความถี่สูงให้คนได้รู้จักคุณสมบัติและผลงานต่างๆ ของเขา แม้คนบางคนจะมีผลงานมากกว่า ความสามารถสูงกว่า แต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอในข่าวของสื่อมวลชนไม่มีการกล่าวขวัญถึงคนก็ย่อมไม่ยอมรับ

ไม่เพียงแต่บุคคลเท่านั้นที่การสื่อสารช่วยสร้างการยอมรับสถานภาพ แม้แต่นโยบายหรือโครงการต่างๆ ของรัฐบาลถ้าหากต้องการให้ได้รับการยอมรับต้องดึงเอาสื่อสารมวลชนเข้ามาช่วยสนับสนุน

การจะใช้การสื่อสารเพื่อให้เกิดผลดังกล่าวข้างต้นในการเมืองนั้น แนวความคิดจากทฤษฎีสื่อสารต่างๆ ถูกนำมาพิจารณาใช้ต่างสมัย ต่างวาระกัน แล้วแต่ความเชื่อและปรัชญาของผู้ใช้

รูปแบบของการใช้ทฤษฎีการสื่อสารในกระบวนการทางการเมือง

นับแต่ประวัติศาสตร์แรกเริ่มของการศึกษาทฤษฎีสื่อสารมวลชน นักการเมืองและนักการสื่อสารได้มีรูปแบบต่างๆ ของทฤษฎีการสื่อสารที่นำมาใช้กันดังต่อไปนี้

1. รูปแบบของทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic Needle Model) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีของการเรียนรู้ คือ เชื่อว่าถ้ามีสิ่งเร้า (stimulus) แบบหนึ่งก็จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง (response) อย่างหนึ่ง ทฤษฎีนี้เวลานี้เอามาประยุกต์ใช้จะมองแต่ตัวแปรทางด้านการสื่อสารมากกว่าตัวแปรของผู้รับสาร มักจะใช้กันในทางด้านการโฆษณาชวนเชื่อ พวกนาซีจะยึดถือทฤษฎีนี้และใช้กันมากในสมัยสงครามโลก โดยพื้นฐานแล้วทฤษฎีนี้มองคู่ผู้รับสารเหมือนกระดาศขาวที่ว่างเปล่าที่ใครจะใส่อะไรลงไปก็ได้ ข่าวสารที่เรามอบให้แก่ผู้รับสารไปจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมของเขาได้ตามแบบของการสื่อสารที่เราวางแผนเอาไว้เปรียบเสมือนหมอยาที่ฉีดยาให้คนไข้หลับให้คนไข้ตื่นได้ตามใจชอบ

การนำเอาทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้จึงสนใจการมองตัวแปรต่อไปนี้

1.1 แหล่งข่าวสารหรือผู้ส่งสาร (Source) การนำเอาทฤษฎีนี้มาใช้ก็จะสนใจว่าผู้ส่งข่าวสารจะต้องเป็นใคร คุณสมบัติอย่างไรจึงจะทำให้การโฆษณาชวนเชื่อนั้นสัมฤทธิ์ผล

1.2 เนื้อหาของข่าวสาร (Message) ในการประยุกต์ส่วนนี้ของทฤษฎีก็คือ การคำนึงถึงว่าจะเสนอเนื้อหาอะไร จะเสนออย่างไร จะเรียบเรียงถ้อยคำอย่างไร จะเสนอข้อความทางเดียว (one sided) หรือสองทาง (two sided) จะเลือกสรรถ้อยคำอย่างไรในการเขียนข้อความให้

สละสลวยและจูงใจ ซึ่งถ้าเป็นไปตามทฤษฎีแล้วเราจะไม่คำนึงถึงว่าใครเป็นผู้รับสาร แต่จะมองว่าจะใช้ศิลปะและสุนทรียะของการสร้างข้อความอย่างไรจึงจะถือได้ว่าเป็นยุทธวิธีของการสร้างสรรคที่ดี

1.3 ช่องทางการส่งสาร (Channel) การประยุกต์ตัวแปรตัวนี้ทางการเมืองก็คือการที่เราจะคำนึงถึงว่าจะใช้สื่ออะไรดีสื่อบุคคลหรือสื่อมวลชนถ้าเป็นสื่อมวลชนควรจะเป็นอะไร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ แผ่นพับ โปสเตอร์ หรือใบปลิว หรือใบปิด ควรจะให้ช่องทางที่กระจายกว้างไกลแค่ไหน และควรจะใช้ความถี่เท่าใดจึงจะพอ

2. รูปแบบของทฤษฎีสองทอด (Two-Step Flow Model) ตามรูปแบบของทฤษฎีคิดว่าการใช้สื่อมวลชนอย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนได้ หรือแม้แต่การใช้สื่อบุคคลจากส่วนกลางเข้าถึงประชาชนโดยทั่วไปเลยบางทีก็ไม่ได้ผลจึงเกิดทฤษฎีสองทอดขึ้นและนำมาใช้กัน

ตามรูปแบบของทฤษฎีนี้เราจะพยายามกระจายข่าวสารต่างๆ จากส่วนกลางออกไปสู่ผู้นำซึ่งอาจจะเป็นการกระจายผ่านสื่อมวลชน หรืออาจจะใช้สื่อบุคคลเข้าถึงกลุ่มผู้นำในชุมชนก่อน แล้ว จึงให้ผู้นำชุมชนเหล่านี้นำเอาข่าวสารที่ได้รับไปเผยแพร่อีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าหากจะนำเอารูปแบบของทฤษฎีนี้มาใช้แล้วก็ต้องแสวงหาผู้นำทางความคิดเห็นหรือผู้นำในชุมชนนั้นเป็นใครก่อนแล้วข่าวสารต่างๆ ที่เราต้องการจะให้ประชาชนรับรู้ก็จะถูกส่งผ่านบุคคลเหล่านี้ไปสู่ประชาชน

อย่างไรก็ตามคนเราแต่ละคนไม่ใช่ผู้นำในทุกเรื่อง เราอาจจะเป็นผู้นำทางความคิดเห็นด้านหนึ่ง แต่ไม่ใช่ผู้นำทางความคิดเห็นในอีกหลายๆ ด้าน เพราะฉะนั้นถ้ามีข่าวสารทางการเมืองหลายๆ ด้านที่จะต้องนำข่าวสารหลายๆ ด้านไปสู่ประชาชนแล้วเราก็ต้องหาผู้นำหลายคนหลายรูปแบบซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ย่างยากนอกจาก นั้นผู้นำแต่ละคนก็มีการตีความข้อมูลตามแต่อำนาจใจตนเอง ตามวิธีการเมือง ตามทัศนคติ และบุคลิกของตนเอง เมื่อข่าวสารต่างๆ ไปถึงประชาชนแล้วก็ไม่แน่ว่าความถูกต้องแม่นยำจะยังคงมีอยู่ได้ตามเดิม ดังนั้นการใช้รูปแบบการสื่อสารสองทอดก็เลยมีข้อจำกัดที่ไม่อาจจะใช้ได้ในทุกๆ เรื่องรูปแบบอื่นก็เลยต้องมีการพัฒนาขึ้นมาอีก

3. รูปแบบของทฤษฎีการลดความสำคัญของปัญหา (Agenda Setting Model) ในขณะที่ 2 ทฤษฎีแรกพยายามจะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร แต่ทฤษฎี

สุดท้ายนี้จะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ กล่าวคือทฤษฎีนี้จะไม่สนใจว่าข่าวสารการเมืองที่รัฐได้พยายามเผยแพร่ออกไปนั้นไปเปลี่ยนแปลงความคิดของประชาชนอย่างไร แต่ขอให้ไปชวนให้ประชาชนได้คิดถึงบางเรื่อง ขอให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของประชาชนปัญหาบางประเด็นที่จะให้ความสนใจเอาใจใส่ไว้ว่าหากความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น

ทฤษฎีนี้ประยุกต์ความคิดเรื่องผู้รักษาประตู (gatekeeper) ซึ่งเป็นบทบาทของการสื่อสารมวลชนในการเลือกข่าวสาร เล่นข่าวว่าจะให้ข่าวใดปรากฏสู่สายตาประชาชน และจะให้ไหลออกมาอย่างมีความสำคัญมากหรือสำคัญน้อยขึ้นอยู่กับว่าข่าวนั้นได้รับเวลาและเนื้อที่มากน้อยแค่ไหนวางอยู่ในตำแหน่งใดในการเสนอข่าว ข่าวหน้าหนึ่งที่พาดหัวโตและเล่นข่าวต่อเนื่องกันหลายวันย่อมทำให้ประชาชนคิดว่ามีความสำคัญ

โดยการประยุกต์ทฤษฎีนี้ สื่อมวลชน รัฐบาล นักการเมือง สามารถสร้างโลกเทียมขึ้นมาครอบงำประชาชนให้ประชาชนมองเรื่องที่ไม่สำคัญให้สำคัญ หรือเรื่องสำคัญให้ไม่สำคัญได้ทั้งนั้น การให้ความสนใจต่อเหตุการณ์ ต่อบุคคล อย่างเอาใจจริงเอาใจยอมทำให้เหตุการณ์และบุคคลนั้นเป็นที่สนใจของประชาชนได้ โดยอาศัยทฤษฎีนี้รัฐบาลจะให้เรื่องใดสำคัญก็ได้จะฟังเรื่องใดให้หมดความสำคัญลงไปก็ได้

ความจริงที่ประชาชนรับรู้จะไม่ใช่วาทที่แท้จริงของสังคมการเมือง แต่เป็นภาพที่รัฐบาลต้องการให้ประชาชนมองเห็นเป็นภาพที่รัฐบาลได้วางแผนล่วงหน้าในการสร้างให้เกิดขึ้นในสมองของประชาชนเป็นภาพที่รัฐบาลใช้ในการตอบสนองจุดประสงค์อะไรบางอย่างในการทำคนของรัฐบาลซึ่งอาจจะทำกับความเป็นจริงที่แท้จริงก็ได้

ทฤษฎีนี้ได้รับการศึกษาและพิสูจน์มาครั้งแล้วครั้งเล่าว่า อะไรที่สื่อมวลชนเสนอบ่อยๆ ประชาชนจะคิดว่ามีความสำคัญต่อประเทศชาติเสมอ และอะไรที่สื่อมวลชนไม่ค่อยได้เสนอนั้น ประชาชนจะไม่สนใจเลยไม่คิดว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนของประเทศชาติที่ต้องแก้ไข

โดยสรุปแล้ว เราจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้การสื่อสารได้ถูกนำมาใช้ในการเมืองทั้งทางด้าน การสร้างความรู้ สร้างทัศนคติ สร้างพฤติกรรม และสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองของประชาชน และการสื่อสารได้เพิ่มความสนใจทางการเมืองขึ้นมามากกว่าแต่ก่อนมากมาย และทฤษฎีใหม่ๆ ทำให้การสื่อสารทางการเมืองส่งประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แทนที่เราจะให้

ความสำคัญเฉพาะตัวแปรทางด้านการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร และช่องทางของข่าวสาร เราเริ่มให้ความสำคัญแก่ประชาชนผู้รับสารมากยิ่งขึ้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กังสดาล อยู่เย็น (2544) ศึกษาเกี่ยวกับ พลวัตชุมชนบ้านเปร็ดในภายใต้แนวความคิด เศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ โดยศึกษา ลักษณะและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าพัฒนา การทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเปร็ดใน เริ่มจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อการ บริโภคภายในครัวเรือน ต่อมา มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และรูปแบบการผลิตเพื่อขายโดยการปลูกพืช เศรษฐกิจ และการสัมปทานป่าไม้ ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน สมาชิกส่วนหนึ่งได้มีความ พยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต และรูปแบบการผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้วยโดยใช้ รูปแบบการผลิตแบบเกษตรทางเลือกเข้ามาปฏิบัติการบริโภคที่มีความเรียบง่ายโดยคำนึงถึงสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมมีการพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้อย่างเท่าทัน ในความสัมพันธ์กับบุคคล ภายนอกได้ใช้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนในการแบ่งสัณปันส่วนปัจจัยการผลิต ให้แก่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และชุมชน การศึกษาได้พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเปร็ดใน คือ ผู้นำ กลุ่ม และองค์กร กระบวนการเรียนรู้ ค่านิยม การดำเนินชีวิตด้านสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนิน ชีวิตเศรษฐกิจ และภาวะหนี้สิน

กอบกวี ชื่นรักสกุล (2545) ศึกษาเกี่ยวกับ การสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในเกาะ เกเร็ด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัย เป้าหมายของชุมชน บทบาทการสื่อสารการใช้สื่อ กลุ่ม ผู้นำ กลุ่มสมาชิกในชุมชนและกลุ่มบุคคลภายนอก ปัญหาที่เกิดในชุมชนและวิธีการสื่อสารเพื่อ แก้ปัญหา ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและความพึงพอใจของสมาชิกในชุมชน และแนวโน้มในอนาคตของ การสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนเกาะเกเร็ด ผลการศึกษาพบว่า คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในเนื้อหา ของสื่อทุกชนิดที่ออกไปสู่ภายนอก และรัฐควรช่วยขยายตลาดสินค้าชุมชนไปสู่ตลาดภายนอกให้ มากขึ้นอย่าให้หยุดอยู่กับที่

รุ่งนภา มุกดาอนันต์ (2544) ศึกษาเกี่ยวกับ กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษามุมมองของปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการ

ชุมชนท้องถิ่น และบทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการท้องถิ่น และศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า มุมมองของปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การจัดการชุมชนท้องถิ่นต้องเป็นการจัดการตนเองภายในชุมชน โดยมีรัฐบาล องค์กรเอกชน และปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน นอกจากนี้ยังพบว่าในการจัดการชุมชนท้องถิ่นนั้นปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางด้านความคิดด้านการเกษตรกรรม และศีลธรรม ตลอดจนเป็นนักพัฒนาตัวอย่าง นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ 1. กลยุทธ์การสื่อสารโดยการใช้ประสบการณ์ตรง 2. การทำให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง 3. การทำตนเองให้เป็นตัวอย่าง 4. การสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 5. การอิงหลักเกณฑ์ธรรมชาติ 6. การอิงหลักพระพุทธศาสนา 7. การเน้นความสำคัญที่ปัญหาของชาวบ้าน 8. การใช้สื่อของจริง 9. การสื่อสารในบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ 10. การใช้ภาษาท้องถิ่น 11. การใช้การสื่อสารแบบตัวต่อตัว 12. การสื่อสารในแนวนอน 13. กลยุทธ์การใช้ข่าวลือ

สมหมาย สาททรัพย์ (2542) ศึกษาเกี่ยวกับ ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณี ชุมชนศิระชะอโคก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ ณ ชุมชนศิระชะอโคก และศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวพุทธ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ณ ชุมชนศิระชะอโคก ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนศิระชะอโคกมีระดับความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยมีความเข้มแข็งทางด้านปัจจัยเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้และปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรมมีความเข้มแข็งในระดับสูง และเป็นปัจจัยที่เข้มแข็งมากที่สุด 3 ปัจจัยที่ศึกษาเพราะในปัจจุบันนี้มีความศรัทธาทางพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนสอดคล้องกับการศึกษา การก่อกำเนิดของชุมชนแห่งนี้ถือว่ามีความสำคัญ

โคจิวัจน์ บุญประดิษฐ์ (2543) ศึกษาเกี่ยวกับ กลยุทธ์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวในการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวม และกระจายการจราจร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านครัว ลักษณะและปัจจัยที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพันความรู้สึกติดดิน และผลานความร่วมมือภายในชุมชน กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีพิพาทฯ ผลการศึกษาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีลักษณะสองทาง แบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

ระดับบุคคล ได้แก่ การท้าทาย การพูดคุย ระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุม การพูดคุยของคนกลุ่มต่างๆ ระดับชุมชน เป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มหลายๆ กลุ่มที่มีความซับซ้อนกัน ลักษณะที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดถิ่น และผลงานความร่วมมือต่างๆ เช่น กิจกรรมทางศาสนา การเมือง สุขภาพและอนามัย การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน การแข่งขันกีฬา การบริจาค และการประชุม ปัจจัยที่ชาวชุมชนแสดงถึงความผูกพันต่อชุมชน ได้แก่ ความเป็นมุสลิม ลักษณะของกิจกรรม แกนนำริเริ่มกิจกรรม และผลกระทบจากกรณีทางด่วน กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการจัดการปัญหา ได้แก่ การใช้ศาสนาอิสลามในการรวมคนในชุมชน การประสานกลุ่มแกนนำ การจัดการในชุมชน การใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสาร การกระจายข่าวสารอย่างรวดเร็วภายในชุมชน การใช้สื่อเฉพาะกิจโดยเสนอเรื่องราวจากแนวคิดทางศาสนาอิสลาม ใช้ภาษาที่กระชับเข้าใจง่าย ใช้สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารให้เป็นประเด็นข่าวในระดับประเทศ และการสร้างพันธมิตรภายนอก กลยุทธ์การสื่อสารในการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนนั้นสิ่งสำคัญที่สุด คือ การสื่อสารภายในชุมชน ซึ่งเกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยใช้ “กิจกรรม” ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการดึงคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การใช้หลักศาสนาในการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน และการใช้คนนอก ได้แก่ นักวิชาการ และสื่อมวลชนช่วยเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนให้เป็นที่แพร่หลายในระดับประเทศ

อรรวรรณ ศิริสวัสดิ์ (2543) ศึกษาเกี่ยวกับ การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสื่อสารของชมรมผู้สูงอายุในจังหวัด โดยมุ่งศึกษาแนวคิดทางการสื่อสารในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สำคัญ คือ สื่อบุคคล กลุ่มพันธมิตร และทุนดั้งเดิมที่ติดตัวมา คือ ความรู้ และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ส่วนปัจจัยอุปสรรคต่อการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สำคัญ คือ สุขภาพทางกาย เงิน และเวลา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารของชุมชนบ้านนาทะเลเป็นหลักว่ามีการสื่อสารภายในอย่างไรจึงสามารถร่วมมือกันประกอบอาชีพ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ และมีการใช้การสื่อสารไปสู่ภายนอกอย่างไรมีวิธีการอะไรบ้างจึงทำให้ชุมชนบ้านนาทะเลเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งพาอาศัยกันร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว และชุมชนทั้งในด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม ตลอดจนการพัฒนาชุมชน การแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน และการมีความคิดคำนึง และความเชื่อร่วมกัน รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่มีความผูกพัน มีความรักใคร่ สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลมีคุณธรรมและยั่งยืน การวิจัยจึงต้องอาศัยความตั้งใจความจริงจังความละเอียดลึกซึ้ง และความต่อเนื่องของระยะเวลาในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงดังกล่าว

รูปแบบการวิจัยได้คำนึงถึงความเหมาะสม และความสอดคล้องกับสภาพการวิจัยโดยผู้วิจัยได้นำหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้เป็นแบบแผน และเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ประกอบด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1
แนวทางการวิจัย

ปัญหานำวิจัย	ทฤษฎี	ระเบียบวิธีวิจัย
(1) ภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง - แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม - การสัมภาษณ์เชิงลึก
(2) ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง - แนวคิดเรื่องบทบาทของผู้นำกับการพัฒนา - แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับการเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม - การสัมภาษณ์เชิงลึก
(3) ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำและบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็ง - แนวคิดเรื่องบทบาทของผู้นำกับการพัฒนา - แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับการเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม - การสัมภาษณ์เชิงลึก
(4) บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้านผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง - แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็ง - แนวคิดเรื่องบทบาทของผู้นำกับการพัฒนา - แนวคิดและทฤษฎีกับการรวมกลุ่มของประชาชน และประชาสังคม - แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารกับการเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตแบบมีส่วนร่วม - การสัมภาษณ์เชิงลึก

1. **การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation)** ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำกิจกรรม เช่น การทำบุญหมู่บ้าน งานสลากภัต และวันเข้าพรรษา ตลอดจนการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมที่เป็นการประกอบอาชีพ รวมไปถึงการสังเกตพฤติกรรม การแสดงออกของคนในชุมชนในบริบททั่วไป ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และได้รับข้อมูลตามขอบเขตของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้โดยที่ผู้ถูกสังเกตจะไม่รู้ตัว และรู้สึกอึดอัดใจจึงเป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งที่ใช้ได้ในการเก็บข้อมูล

2. **การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในเรื่องของการร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการรวมตัวกันระหว่างกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง และการสื่อสารที่ใช้ทั้งภายในและภายนอกเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยไม่ได้กำหนดเนื้อหาและขอบเขตที่แน่นอน ผู้ให้ข้อมูลค่อนข้างมีอิสระคำถามเป็นแบบยืดหยุ่นให้ผู้สัมภาษณ์ได้บอกเล่าสิ่งต่างๆ ตามความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ใช้ในการเก็บข้อมูลเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ทั้งความเป็นอยู่ทั่วไป และการประกอบอาชีพโดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้นำในชุมชน และคนในชุมชน คำถามที่ใช้เป็นคำถามแบบปลายเปิดใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยใช้ความเป็นกันเองในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยใช้คำถามพูดคุยประเด็นทั่วไป เพื่อให้อิสระแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดถึงเรื่องราวต่างๆ ทั้งที่เป็นเรื่องราวทั่วไป สถานการณ์ปัจจุบัน และเรื่องราวเหตุการณ์ในอดีต ความรู้สึก ความคิดเห็นของตนเองไปเรื่อยๆ ซึ่งทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความรู้สึกเป็นกันเอง และใช้คำถามเข้าสู่ประเด็นในการวิจัย เช่น การสมมติเหตุการณ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเปรียบเทียบได้ชัดเจน และแสดงความคิดเห็นความรู้สึก และปฏิกิริยาออกมาโดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะตั้งแต่ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องที่สามารถตอบปัญหาทำการวิจัยในการศึกษาเรื่องนี้ได้ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้ศึกษาจะวิเคราะห์โดยนำทฤษฎีในบทที่ 2 นั้นมาประกอบกับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อที่จะได้คำตอบในการวิจัยที่ดีที่สุด

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย จำนวน 30 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. **ชาวบ้าน** สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ >

1.1 **รวมกลุ่ม** จำนวน 10 คน จำแนกตามกลุ่มอาชีพ คือ

1.1.1 กลุ่มทอผ้า

- นางกี สายฟ้าแลบ สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
- นางสาว อินมา สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
- นางสาวยุพิน อินมา สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
- นางมนัส คำคุ้ม สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล
- นางลانا ใจแน่น สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล
- นางหลั่น อ่อนวงศ์ สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล

1.1.2 กลุ่มทำหอมแดง

- นายเลียง ขวัญมุก สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
- นายนาน ชุมโน สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
- นายสำราญ ใจจีน สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
- นายเลิศ จันคำ สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง

1.2 อาชีพอิสระ จำนวน 7 คน

1.2.1 ด้านสมุนไพร

- นายกลิ่น เพ็ชรแบน หมอสมุนไพร และมัคทายก
- นางกล้วย เพ็ชรเมือง หมอสมุนไพร
- นางบุญมา เพ็ชรเมือง หมอสมุนไพร

1.2.2 ด้านหัตถกรรมจักสาน และอื่นๆ

- นายฟอง อินมา ช่าง
- นายเหรียญ ดวงแก้ว กระจงได้
- นายเจิ้น ปาคา การทำงานช่างจากไม้มุกมัน

1.2.3 ด้านอาหารการกิน

- นางเสงี่ยม ช่วยศรี การทำข้าวพันผัก, ข้าวแคบ

1.3 คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) จำนวน 4 คน

- นายเรียง แว่นวิชัย รับจ้างทั่วไป
- นายรุณ มั่นญวน รับจ้างทั่วไป
- นางประจวบ ทิพย์ดีก รับจ้างทั่วไป
- นางแก้ว บัญญายศ รับจ้างทั่วไป

2. ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

- นายเกตุ อินมา ผู้ใหญ่บ้าน (ได้รับรางวัลแทนทองคำ
ผู้ใหญ่บ้านดีเด่นประจำจังหวัดปี 2544)
- พระครูสุนทรวิโรฒ โอภาโส เจ้าอาวาสวัดนาทะเล
- นางมาย พลแดง ประธานกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
- นางวอน ยาดำ ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล
- นายคำ จันทร์คำ ประธานกลุ่มหอมแดง

ในการหา Key Informant นั้น ผู้ศึกษาใช้วิธีการ Sociometric และ Informant ratings ผสมผสานกัน คือ ใช้การถามสมาชิกของแต่ละหมู่บ้านว่าเมื่อท่านต้องการคำแนะนำหรือข่าวสารเกี่ยวกับในเรื่องการรวมกลุ่ม ความสามัคคี และการประกอบอาชีพ โดยรวมคือการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนท่านจะปรึกษากับใคร และใครคือผู้นำในหมู่บ้านของท่าน

3. บุคคลภายนอกชุมชน เจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม (เจ้าหน้าที่ส่งเสริม) จำนวน 4 คน

- นายธงชัย เตชะธิตี นายอำเภอเมืองลับแล
- นายเฉลย ทองวงศ์ษา พัฒนาการอำเภอลับแล
- นางฉวีวรรณ พรหมสะโร ปลัดอำเภอลับแล
(ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล)
- นายอดุลย์ คันทะเรศร์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล

บุคคลภายนอกเป็นบุคคลที่ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชน และมีหน้าที่ส่งเสริมดูแลพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งออกเป็นสามส่วนเพื่อความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล ในส่วนแรกเป็นแนวคำถามสำหรับการศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชนในปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 และในส่วนที่สองเป็นแนวคำถามสำหรับการศึกษาถึงทัศนะของชาวบ้านที่ได้ให้ความหมาย “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง” ในปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 และ 3 และในส่วนที่สามเป็นแนวคำถามสำหรับการศึกษาบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอกที่มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร ในปัญหานำวิจัยข้อที่ 4 ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่ได้ให้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ

แนวคำถามสำหรับการศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 : ภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

แนวคำถามสำหรับชาวบ้าน

แนวคำถามเกี่ยวกับอาชีพ

1. ท่านทำอาชีพอะไร อาชีพของท่านเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม และอาชีพเสริมของท่านคืออะไรทำมานานแค่ไหน และเหตุใดถึงประกอบอาชีพนี้
2. ตัวท่านให้ความหมายต่ออาชีพของท่านอย่างไร (เช่น อาจจะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรืออาจจะเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้)
3. ท่านให้คุณค่าและให้ความหมายกับกลุ่มอาชีพที่มีต่อชีวิตท่านอย่างไรบ้าง (เช่น อาจจะทำให้กลุ่มอาชีพทำทอผ้าเก่าแก่เป็นมรดก ส่วนหอมแดงเป็นอาชีพที่ทำรายได้)
4. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอาชีพ
5. ท่านได้รับหรือมีการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา การฝึกอบรมเกี่ยวกับอาชีพจากรุ่นสู่

รุ่นอย่างไร และท่านคิดว่าอาชีพที่ท่านทำอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนของท่านหรือไม่ และท่านคิดว่าท่านจะสืบทอดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้กับลูกหลานหรือไม่

6. เกิดความรู้อะไรบ้างจากการประกอบอาชีพเหล่านี้
7. ท่านคิดว่าท่านประกอบอาชีพนี้เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงหรือไม่
8. ทำไมท่านถึงคิดถึงระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง
9. ท่านจัดตั้งกลุ่ม (ฟอรัม) กันอย่างไร
10. อาชีพหลักมีรายได้ประมาณเท่าไร / เดือน และอาชีพเสริมมีรายได้ประมาณเท่าไร/เดือน
11. หลังจากทำอาชีพนี้แล้ว ท่านมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ หรือชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง
12. ท่านเจอปัญหาอะไรบ้างในการประกอบอาชีพ เช่น ภัยจากธรรมชาติบ้าง (ฟ้าฝน / น้ำท่วม) มีวิธีแก้ไขอย่างไร
13. ท่านได้รับการสนับสนุนทางด้านอาชีพนี้จากฝ่ายไหนบ้าง
14. ถ้าท่านมีปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพท่านจะไปปรึกษากับใคร

แนวคำถามเกี่ยวกับประวัติชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน
2. ประวัตินิคมปัญหาท้องถิ่นของชุมชน
3. เอกลักษณ์ของชุมชนเป็นอย่างไร
4. ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
5. ประวัติทางการสื่อสารของชุมชน

แนวคำถามสำหรับการศึกษาด้านเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง

แนวคำถามเกี่ยวกับความพอเพียง

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 : ทศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

แนวคำถามสำหรับชาวบ้าน

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตมีอะไรบ้าง
2. ในหมู่บ้านของท่านมีทรัพยากรเพียงพอหรือไม่
3. ในหมู่บ้านของท่านมีระบบออมทรัพย์ หรือสหกรณ์บ้างหรือไม่
4. ท่านมีความต้องการอะไรบ้างทางด้านกายภาพของชุมชน เช่น (สาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำ โทรศัพท์ ฯลฯ)
5. ปัจจัย 4 (อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย) ของท่านมีเพียงพอหรือไม่
6. ท่านได้นำเทคโนโลยีมาใช้บ้างหรือไม่ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ
7. ท่านรู้จักคอมพิวเตอร์หรือเคยใช้คอมพิวเตอร์หรือไม่ ลูกหลานมีใครบ้างที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็น
8. ในหมู่บ้านของท่านระหว่างชาย-หญิง มีความเสมอภาคกันหรือไม่
9. ทั้งชายและหญิงได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงขนาดไหน
10. ท่านมีการตัดสินใจในเรื่องการใช้จ่ายเงิน การวางแผน การลงทุนเป็นอย่างไร
11. ในแต่ละเดือนท่านมีรายได้พอเพียงกับค่าใช้จ่ายสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวหรือไม่
12. เมื่อก่อนท่านเป็นอย่างไร และตอนนี้ท่านเป็นอย่างไร
13. ทุกวันนี้ท่านพอใจกับผลผลิตที่ได้ไหม แล้วได้กำไรพอเหลือเก็บบ้างหรือไม่
14. ทรัพย์สินสมบัติที่ท่านมีอยู่ในปัจจุบันนี้ เช่น บ้าน ที่ดิน ท่านมีอะไรบ้าง ท่านพอใจแล้วหรือยัง และยังอยากจะได้อะไรมากกว่านี้อีกหรือไม่ ท่านคิดว่าพอเพียงหรือไม่ แล้วเท่าไรถึงจะพอ แล้วถ้าพอทำไมถึงคิดว่าพอ ถ้าไม่พอทำไมถึงคิดว่าไม่พอ
15. มาตรฐานของคนที่อยู่ดีมีสุข พอมีพอกินของท่านคืออะไร
16. เวลาที่ท่านบอกว่ามีความสุขในชีวิตแล้วมันจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง (เช่น เงิน ไร่นา ที่ดิน)
17. ปัจจุบันท่านคิดว่าชีวิตของท่านมีความสุขแล้วหรือยัง และทำอะไรท่านถึงจะมีความสุข
18. ที่ท่านบอกว่าท่านต้องมีขนาดนี้ถึงจะพอสำหรับท่าน ท่านได้ความคิดนี้มาจากไหน ท่านเข้าไปคุยกับชาวบ้านด้วยกัน หรือคุยกับผู้นำแล้วเขาพูดว่าอย่างนี้ หรือคุยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ แล้วเขามอบอกว่าอย่างนี้หรือเปล่า

19. ผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐเขาพูดอย่างไรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
20. ผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐเข้ามาช่วยให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงบ่อยหรือไม่ ท่านต้องการความช่วยเหลือจากผู้นำและเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐหรือไม่ หรือท่านคิดว่าตนเองต่างหากที่จะสามารถสร้างอะไรขึ้นมาได้
21. อิทธิพลทางศาสนาเข้ามาช่วยเป็นที่พึ่งหรือไม่ในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง
22. ท่านเข้าไปที่วัดบ่อยหรือไม่ และถ้าเข้าไปท่านไปทำอะไรบ้าง
23. พระท่านได้สั่งสอนเกี่ยวกับความพอเพียงหรือไม่
24. พระท่านได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงขนาดไหน
25. ท่านคิดว่าความพอเพียงของท่านคือเท่านี้เป็นเพราะท่านเรียนรู้มาจากพระหรือไม่ เพราะพระสั่งสอนหรือไม่
26. ท่านเอาแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้มาจากใครมาจากสื่อมวลชน ผู้นำ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
27. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกันหรือไม่
28. ท่านมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีปัญหาท่านไปบอกใครหรือไม่แล้วเขามาช่วยคุณแก้ไขปัญหาหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาหรือไม่ อย่างไร
29. ใครมาสอนท่านให้ทำเศรษฐกิจแบบพอเพียง เช่น ทำหอมแดงคิดกันเอง มีผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาบอกให้ทำ
30. ท่านได้รับอะไรเสริมนอกเหนือจากนี้บ้าง มีการสื่อสารอะไรที่เสริมไปจากเศรษฐกิจพอเพียงบ้าง
31. จริงๆ แล้วท่านเข้าใจหรือไม่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร มีคนมาอธิบายให้ท่านเข้าใจหรือไม่
32. ท่านให้ความหมายคำว่า “พอเพียง” ว่าอย่างไร
33. ท่านคิดว่าเศรษฐกิจอย่างไรเป็นแบบไม่พอเพียง
34. ถ้าบ้านนาทะเลไม่มีเศรษฐกิจพอเพียงแล้วชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่
35. ท่านต้องการอะไรมากที่สุดในการชุมชน และเป้าหมายในชีวิตของท่านคืออะไร

แนวคำถามเกี่ยวกับการรวมตัว

1. ในชุมชนของท่านมีการรวมตัวกันเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

หรือไม่ เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การรักษาป่า หรือช่วยกันเก็บกวาดขยะในชุมชน

2. ในชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตหรือไม่
3. ในชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการหารายได้เพื่อนำมาเลี้ยง

ครอบครัวหรือไม่

4. ในชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างพอมีพอกิน

หรือไม่

5. ในชุมชนของท่านมีการรวมตัวกันโดยวิธีไหนบ้าง เช่น เสียงตามสาย ฯลฯ
6. ในการรวมกลุ่มกันแต่ละครั้งท่านมีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

แนวคำถามสำหรับผู้นำชุมชน

1. ท่านได้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาจากไหน
2. ท่านให้ความหมายคำว่า “พอเพียง” ว่าอย่างไร
3. ท่านคิดว่าเศรษฐกิจอย่างไรเป็นแบบไม่พอเพียง
4. ท่านได้เข้าไปให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับชาวบ้านหรือไม่ว่าคืออะไร ท่านคิดว่า

ว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติ
- ด้านเทคโนโลยี
- ด้านเศรษฐกิจ
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. ท่านมองบทบาทตัวท่านเองในการเผยแพร่ หรือ การถ่ายทอดว่าอย่างไร
6. ท่านได้เอาความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปลูกฝังในความคิดของชาวบ้านหรือไม่
7. ก่อนหน้านี้ชาวบ้านรู้หรือไม่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร
8. ท่านคิดว่าชาวบ้านคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร
9. วิธีการที่ท่านเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน ท่านพูดอย่างไร
10. ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่ในสิ่งที่ท่านไปบอกกับเขาหรือท่านคิดว่าชาวบ้าน

เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร

11. เวลาที่ท่านไปให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร มีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านหรือไม่ หรือชาวบ้านยอมรับแต่โดยดี

12. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างคนในชุมชนหรือไม่

13. เวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงท่านมีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

14. ในชุมชนมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาหรือไม่อย่างไร

15. ถ้าบ้านนาทะเลไม่มีเศรษฐกิจแบบพอเพียงแล้วชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่

แนวคำถามสำหรับบุคคลภายนอกชุมชน (เจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม)

1. ท่านได้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาจากไหน

2. ท่านให้ความหมายคำว่า “พอเพียง” ว่าอย่างไร

3. ท่านคิดว่าเศรษฐกิจอย่างไรเป็นแบบไม่พอเพียง

4. ท่านได้เข้าไปให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับชาวบ้านหรือไม่ว่ามันคืออะไร ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- ด้านเทคโนโลยี

- ด้านเศรษฐกิจ

- ด้านการประกอบอาชีพ

- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. ท่านยอมรับในสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านหรือไม่

6. ท่านมองบทบาทตัวท่านเองในการเผยแพร่ หรือ การถ่ายทอดอย่างไร

7. ท่านได้เอาความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปลูกฝังในความคิดของชาวบ้านหรือไม่

8. ก่อนหน้านี้ชาวบ้านรู้หรือไม่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมันคืออะไร

9. ท่านคิดว่าชาวบ้านคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร

10. วิธีการที่ท่านเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน ท่านพูดอย่างไร

11. ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่ในสิ่งที่ท่านไปบอกกับเขา หรือท่านคิดว่าชาวบ้านเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร

12. เวลาที่ท่านไปให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร มีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านหรือไม่ หรือชาวบ้านยอมรับแต่โดยดี

13. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างคนในชุมชนหรือไม่
14. เวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงท่านมีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง
15. ในชุมชนมีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาหรือไม่อย่างไร
16. ท่านมีวิธีดำเนินการอย่างไรในการพัฒนาชุมชนให้มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง
17. ถ้าบ้านนาทะเลไม่มีเศรษฐกิจแบบพอเพียงแล้วชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่

แนวคำถามเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 : ทิศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

แนวคำถามสำหรับชาวบ้าน

1. ในชุมชนของท่านมีการแข่งกับหมู่บ้านอื่นหรือไม่
2. มีการปลุกใจกันเพื่อให้เกิดความสามัคคีเพื่อเอาชนะชุมชนอื่นหรือไม่
3. ท่านคิดว่าชุมชนอื่นที่ใกล้เคียงเป็นอย่างไร
4. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านเป็นอย่างไร เเด่นด้านใด
5. ลักษณะที่ว่าเด่นคนในและคนนอกชุมชนรู้จักหรือไม่
6. ชุมชนของท่านมีวิธีสื่อลักษณะเด่นให้คนต่างถิ่นรู้จักอย่างไร
7. ทั้งชายและหญิงได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขนาดไหน
8. ท่านคิดว่าท่านสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเองโดยที่ไม่ต้องมีปัจจัยภายนอกเข้ามาช่วยเหลือหรือไม่ เช่น อำนาจทางภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือท่านคิดว่าท่านต้องพึ่งผู้นำและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
9. ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างไร
10. ท่านมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และรักษาไว้หรือไม่ อย่างไร
11. ท่านมีผู้นำชุมชนที่ท่านให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังหรือไม่
12. ท่านรักชุมชนของท่านหรือไม่ และท่านรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชนนี้หรือไม่

13. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่ดีและเป็นชุมชนที่เข้มแข็งหรือยัง
14. ที่ท่านบอกว่าท่านเข้มแข็งแล้ว ท่านได้ความคิดนี้มาจากไหน ท่านเข้าไปคุยกับชาวบ้านด้วยกัน หรือคุยกับผู้นำแล้วเขาพูดว่าอย่างนี้ หรือคุยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วเขามาบอกว่าอย่างนี้หรือเปล่า
15. ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเขาพูดอย่างไรเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
16. ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยให้ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งบ่อยหรือไม่ ท่านต้องการความช่วยเหลือจากผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ หรือท่านคิดว่าตนเองต่างหากที่จะสามารถสร้างอะไรขึ้นมาได้
17. ท่านเอาแนวคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็งนี้มาจากใครมาจากสื่อมวลชน ผู้นำ หรือมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
18. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเรื่องชุมชนเข้มแข็งกันหรือไม่
19. ท่านมีการปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนบ้างหรือไม่
20. ท่านมีปัญหาเรื่องชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ ถ้ามีปัญหาท่านไปบอกใครหรือไม่ แล้วเขามาช่วยคุณแก้ไขปัญหาหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาหรือไม่ อย่างไร
21. ใครมาสอนท่านให้ทำชุมชนเข้มแข็ง มีผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาบอกให้ทำ
22. ท่านได้รับอะไรเสริม นอกเหนือจากนี้บ้าง มีการสื่อสารอะไรที่เสริมไปจากชุมชนเข้มแข็งบ้าง
23. จริงๆ แล้วท่านเข้าใจหรือไม่ว่าชุมชนเข้มแข็งคืออะไร มีคนมาอธิบายให้ท่านเข้าใจหรือไม่
24. ท่านให้ความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่าอย่างไร
25. ท่านคิดว่าชุมชนอย่างไรเป็นแบบไม่เข้มแข็ง

แนวคำถามเกี่ยวกับการรวมตัว

1. ในชุมชนมีการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่หลากหลายหรือเปล่า
2. ทุกๆ กลุ่มอาชีพเอื้อเพื่อต่อกันอย่างไร กลุ่มอาชีพที่ต่างกันสามารถไปด้วยกันได้หรือไม่
3. มีจุดรวมตัวของชาวบ้านหรือไม่ และที่ไหนที่เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนบ้าง (เช่น วัด ฯลฯ) มีสถานที่ไหม

4. ในชุมชนมีการรวมตัวทำการอย่างใดอย่างหนึ่งบ้างหรือไม่ เช่น การแข่งขันกีฬา ฯลฯ และในชุมชนมีพื้นที่สาธารณะให้ใช้สอยกันบ้างหรือไม่ และที่ไหน
5. เมื่อเกิดปัญหาวิกฤต (เช่น หอมแดงราคาตก) ท่านสามารถแก้ปัญหาได้ทันทีหรือไม่ ท่านสื่อสารกันอย่างไร และไปเอาความรู้อะไรมาใช้ในการแก้ปัญหา
6. ในการทำกิจกรรมของท่านทำเฉพาะกลุ่มของตนเองหรือไม่ มีการทำกิจกรรมภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มหรือไม่
7. ในการรวมกลุ่มกันจะทำกิจกรรมอะไรกันบ้าง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันหรือไม่
8. ใครเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชน
9. ในชุมชนของท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือไม่
10. ท่านมีการรวมตัวกับคนในชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นส่วนรวมหรือไม่ เช่น การดูแลโบราณวัตถุของชุมชน หรือไม่ทิ้งขยะให้รก เป็นต้น
11. เวลามีปัญหาภายในชุมชนมีการนัดประชุมกับคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาหรือไม่ ท่านเคยไปประชุมบ้างหรือไม่ ท่านให้ความร่วมมือ และแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือไม่ และมีคนในชุมชนให้ความร่วมมือไปประชุมกันเยอะหรือไม่
12. มีปัญหาอะไรในหมู่บ้านที่ชาวบ้านไม่สนใจ และเมื่อเกิดปัญหาชาวบ้านมีการรวมตัวเพื่อแก้ปัญหานั้นหรือไม่

แนวคำถามสำหรับผู้นำชุมชน

1. ท่านได้ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งมาจากไหน
2. ท่านให้ความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่าอย่างไร
3. ท่านคิดว่าชุมชนอย่างไรเป็นแบบไม่เข้มแข็ง
4. ท่านได้เข้าไปให้ความรู้เรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” กับชาวบ้านหรือไม่ว่ามันคืออะไร ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่
5. ท่านมองบทบาทตัวท่านเองในการเผยแพร่ หรือ การถ่ายทอดว่าอย่างไร
6. ท่านได้เอาความคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็งไปปลูกฝังในความคิดของชาวบ้านหรือไม่
7. ก่อนหน้านี้ชาวบ้านรู้หรือไม่ว่าชุมชนเข้มแข็งคืออะไร
8. ท่านคิดว่าชาวบ้านคิดว่าชุมชนเข้มแข็งคืออะไร
9. วิธีการที่ท่านเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้าน ท่านพูดอย่างไร

10. ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่ในสิ่งที่ท่านไปบอกกับเขาหรือท่านคิดว่าชาวบ้านเห็นชุมชนเข้มแข็งคืออย่างไร

11. เวลาที่ท่านไปให้ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งชาวบ้านมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร มีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านหรือไม่ หรือชาวบ้านยอมรับแต่โดยดี

12. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนเรื่องชุมชนเข้มแข็งหรือไม่

13. ท่านมีการนัดประชุมกับชาวบ้านหรือไม่ และสถานที่ที่ประชุมคือที่ไหน ชาวบ้านให้ความร่วมมือ และแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือไม่

14. มีปัญหาอะไรในหมู่บ้านที่ชาวบ้านไม่สนใจและเมื่อเกิดปัญหาชาวบ้านมีการรวมตัวเพื่อแก้ปัญหาหรือไม่

15. เวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องชุมชนเข้มแข็งท่านมีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

16. ในชุมชนมีปัญหาเรื่องชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาหรือไม่ อย่างไร

แนวคำถามสำหรับบุคคลภายนอกชุมชน (เจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม)

1. ท่านได้ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งมาจากไหน

2. ท่านให้ความหมายคำว่า "ชุมชนเข้มแข็ง" ว่าอย่างไร

3. ท่านคิดว่าชุมชนอย่างไรเป็นแบบไม่เข้มแข็ง

4. ท่านได้เข้าไปให้ความรู้เรื่อง "ชุมชนเข้มแข็ง" กับชาวบ้านหรือไม่ว่ามันคืออะไร ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่

5. ท่านมองบทบาทตัวท่านเองในการเผยแพร่ หรือ การถ่ายทอดว่าอย่างไร

6. ท่านได้เอาความคิดเรื่องชุมชนเข้มแข็งไปปลูกฝังในความคิดของชาวบ้านหรือไม่

7. ก่อนหน้านี้ชาวบ้านรู้หรือไม่ว่าชุมชนเข้มแข็งคืออะไร

8. ท่านคิดว่าชาวบ้านคิดว่าชุมชนเข้มแข็งคืออะไร

9. วิธีการที่ท่านเข้าไปพูดกับชาวบ้านท่านพูดอย่างไร

10. ท่านคิดว่าชาวบ้านเข้าใจหรือไม่ในสิ่งที่ท่านไปบอกกับเขา หรือท่านคิดว่าชาวบ้านเห็นว่าชุมชนเข้มแข็งคืออย่างไร

11. เวลาที่ท่านไปให้ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งชาวบ้านมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร มีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านหรือไม่ หรือชาวบ้านยอมรับแต่โดยดี

12. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนเรื่องชุมชนเข้มแข็งหรือไม่

13. ท่านมีการนัดประชุมกับชาวบ้านหรือไม่ และสถานที่ที่ประชุมคือที่ไหน ชาวบ้านให้ความร่วมมือและแสดงความคิดเห็นในการประชุมหรือไม่
14. มีปัญหาอะไรในหมู่บ้านที่ชาวบ้านไม่สนใจและเมื่อเกิดปัญหาชาวบ้านมีการรวมตัวเพื่อแก้ปัญหาหรือไม่
15. เวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องชุมชนเข้มแข็งท่านมีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง
16. ในชุมชนมีปัญหาเรื่องชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาหรือไม่ อย่างไร
17. ท่านมีวิธีดำเนินการอย่างไรในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

แนวคำถามสำหรับการศึกษาด้านการสื่อสาร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 4 : บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร

แนวคำถามสำหรับชาวบ้าน

1. ท่านรับข่าวสารอย่างไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง
2. ท่านรับข่าวสารอันนี้มาจากไหน รับอย่างไร และมีการถ่ายทอดถึงกันอย่างไร
3. เวลาที่ท่านอยากหาความรู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งท่านจะไปหาได้โดยวิธีใด
4. ท่านเคยไปอ่านความรู้ที่กระดานข่าวสารประจำหมู่บ้านที่ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐได้นำมาปิดประกาศบ้างหรือไม่
5. ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งกับคนในชุมชนอย่างไร
6. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชน เรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร
7. ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไรบ้างในชุมชน
8. ท่านมีวิธีการสื่อสารกับคนในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร โดยวิธีไหน

9. เวลาที่คนในชุมชนจะรวมกลุ่มกันเพื่อการบางอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านจะรู้ได้ด้วยวิธีไหนบ้าง (เช่น หอกระจายข่าว)
10. ท่านมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร ท่านเห็นด้วยหรือคัดค้านกับสิ่งที่ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปให้ข้อมูล
11. ท่านเคยมีปัญหาเกี่ยวกับผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐบ้างหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องอะไร และมีทางออกโดยวิธีใด
12. มีปัญหาอะไรบ้างเกี่ยวกับการสื่อสารไปยังคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีวิธีแก้ไขอย่างไร

แนวคำถามสำหรับผู้นำชุมชน

1. ท่านรับข่าวสารอย่างไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง
2. ท่านรับข่าวสารอันนี้มาจากไหน รับอย่างไร และมีการถ่ายทอดถึงกันอย่างไร
3. เวลาที่ท่านอยากหาความรู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งท่านจะไปหาได้โดยวิธีใด
4. ท่านเข้าไปมีบทบาทอย่างไรในชุมชน
5. ท่านมีวิธีการสื่อสารกับคนในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร โดยวิธีไหน และเขาเข้าใจหรือไม่
6. ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งกับคนในชุมชนอย่างไร
7. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชน เรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร
8. ท่านมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งให้คนในชุมชนรับรู้ได้ด้วยวิธีไหนบ้าง (เช่น กระดานข่าวสารประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เป็นต้น)
9. คนในชุมชนเขามีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไรเขาเห็นด้วยหรือคัดค้านกับสิ่งที่ท่านเข้าไปให้ข้อมูลกับเขา
10. ท่านเคยมีปัญหาเกี่ยวกับคนในชุมชนบ้างหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องอะไร และมีทางออกโดยวิธีใด
11. มีปัญหาอะไรบ้างเกี่ยวกับการสื่อสารไปยังคนในชุมชน และมีวิธีแก้ไขอย่างไร

แนวคำถามสำหรับบุคคลภายนอกชุมชน (เจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม)

1. ท่านรับข่าวสารอย่างไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง
2. ท่านรับข่าวสารอันนี้มาจากไหน รับอย่างไร และมีการถ่ายทอดถึงกันอย่างไร
3. เวลาที่ท่านอยากหาความรู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งท่านจะไปหาได้โดยวิธีใด
4. ท่านเข้าไปมีบทบาทอย่างไรในชุมชน
5. ท่านมีวิธีการสื่อสารกับชาวบ้านอย่างไร โดยวิธีไหน และชาวบ้านเขาเข้าใจหรือไม่
6. ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งกับชาวบ้านอย่างไร
7. ท่านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชน เรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร
8. ท่านมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง ให้ชาวบ้านรับรู้ได้ด้วยวิธีไหนบ้าง (เช่น กระดานข่าวสารประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เป็นต้น)
9. ชาวบ้านเขามีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร เขาเห็นด้วยหรือคัดค้านกับสิ่งที่ท่านเข้าไปให้ข้อมูลกับเขา
10. ท่านเคยมีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านบ้างหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องอะไร และมีทางออกโดยวิธีใด
11. มีปัญหาอะไรบ้างเกี่ยวกับการสื่อสารไปยังชาวบ้าน และมีวิธีแก้ไขอย่างไร

ในส่วนของคำถามทั้งหมดนี้ เป็นเพียงแนวทางหรือกรอบในการสัมภาษณ์เท่านั้น เพราะในการสัมภาษณ์จริงผู้วิจัยอาจสามารถถามรายละเอียดได้ลึกยิ่งขึ้น โดยคำถามที่ใช้เป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบได้อย่างเต็มที่ และต่อเนื่อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษาข้อมูลจากตำราวิชาการทางการสื่อสาร เศรษฐกิจพอเพียง การสร้างชุมชนเข้มแข็ง และเอกสารต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา และกำหนดแนวทางการตั้งคำถาม จากนั้นจะทำการ

ลงพื้นที่ในการศึกษาระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเลหลังจากนั้นจะเริ่มเก็บข้อมูลโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย

- ศึกษาภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาการการเกิดขึ้น และความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง และศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง

- ศึกษาภูมิหลัง (Background) ของหมู่บ้าน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

- ศึกษาแนวคิดนโยบายที่บ่งชี้ถึงรูปแบบการสื่อสารของชุมชนบ้านนาทะเล

แล้วนำเนื้อหาที่ค้นหาได้มาเรียบเรียงนำมาวิเคราะห์ในเบื้องต้นเพื่อใช้ประกอบในการตั้งคำถามสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และใช้ในการตอบคำถามรวมถึงการนำไปใช้สรุปอภิปรายผล

2. การสำรวจเบื้องต้น ได้แก่ การเดินทางไปชุมชนบ้านนาทะเลเพื่อสำรวจโครงสร้างการทำงานรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ทางด้านอาชีพ ตลอดจนถึงการพัฒนาชุมชนรวมทั้งสอบถามรายละเอียดจากผู้นำชุมชนเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนอย่างคร่าวๆ โดยจะนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการวิจัย

3. เก็บข้อมูล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2546 ถึงเดือนสิงหาคม 2546

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์โดยผู้สัมภาษณ์มีประเด็นคำถามเฉพาะที่ต้องการคำตอบไว้จำนวนหนึ่ง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการให้ข้อมูลเพิ่มเติมและเครื่องมือที่ใช้ คือ

1. เทปบันทึกเสียง ในการสัมภาษณ์บุคคลที่ต้องการข้อมูล
2. สมุดบันทึก เพื่อจดบันทึกและเหตุการณ์บุคคลที่ต้องการข้อมูล
3. กล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพสถานที่ และบุคคลที่ร่วมกิจกรรมในชุมชนบ้านนาทะเล
4. คำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์และสนทนาพูดคุยอย่างเป็น

กันเอง

วิธีการเข้าถึงข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับการเข้าถึงข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมทั่วไปภายในชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย และเตรียมความพร้อมในการเข้าพบกลุ่มเป้าหมาย
2. ผู้วิจัยทำการศึกษาวินิจฉัยเบื้องต้น โดยลงสำรวจพื้นที่ของชุมชนในระหว่างการศึกษ และเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน และเกริ่นแนะนำตัวกับกลุ่มเป้าหมายพอสังเขป
3. ทำหนังสือผ่านคณะกรรมการนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตเพื่อขออนุญาต และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
4. ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นแกนนำชุมชน โดยการนัดหมายและแนะนำโดยกรรมการชุมชนในการเข้าพบครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนะนำตัวโดยแสดงบทบาทของนักวิจัย จากนั้นอธิบายและบอกถึงจุดมุ่งหมายในการวิจัย แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และประโยชน์ของการวิจัย และขอความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย
5. ในระหว่างการรอการพิจารณาเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยเข้าพบปะเยี่ยมเยียนกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ และร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น

6. เมื่อได้รับการพิจารณา และความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายแล้ว ผู้วิจัยทำการชี้แจงกรอบในการวิเคราะห์วิจัย และตกลงกับกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลต่างๆ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการพูดคุยแต่ละครั้งประมาณ 1-2 ชั่วโมง จำนวนครั้งที่ขอสัมภาษณ์ประมาณ 2-3 ครั้ง

7. ผู้วิจัยดำเนินการในกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายตามข้อตกลงร่วมกันกับการร่วมทำกิจกรรมหรือเยี่ยมเยียนกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ การเก็บข้อมูลจึงดำเนินไปด้วยความจริงใจความไว้วางใจ และการรักษาสัมพันธภาพตลอดระยะเวลาการวิจัย

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบหลายวิธีด้วยกัน คือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การใช้สัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต อาทิ ปฏิกิริยาการแสดงออกในขณะสัมภาษณ์หรือพูดคุยกับแกนนำ กรรมการชุมชน และชาวบ้านทั่วไป ตลอดจนการตรวจสอบข้อมูลโดยให้กลุ่มเป้าหมายที่ได้สัมภาษณ์เป็นผู้ตรวจสอบประเด็นสำคัญต่างๆ และข้อมูลทุกส่วนมาใช้ประกอบกันในการทบทวนตรวจสอบข้อมูล นอกจากนั้นความเชื่อถือได้ของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อกระบวนการในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง และมีแนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพิ่มขึ้น ดังนี้

1. ควบคุมสถานการณ์การวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือโดยการสร้างสัมพันธภาพและความจริงใจความไว้วางใจที่ดีกับกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความร่วมมือตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

2. ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียด และขั้นตอนในการวิจัยทำความเข้าใจร่วมกันกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความร่วมมือสามารถให้ข้อมูลได้ตามความเป็นจริง

3. ผู้วิจัยฝึกฝน และพัฒนาตนเองในเรื่องเทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึกข้อมูลทั้งก่อนการเก็บข้อมูลจริงเพื่อให้เกิดทักษะก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริง

4. ผู้วิจัยกำหนดบันทึกการสังเกต โดยการจดจำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหากช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลไม่สามารถทำการบันทึกด้วยการจดบันทึกได้ และเมื่อออกจากชุมชนแล้วผู้วิจัยดำเนินการบันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทันที หากเป็นการสัมภาษณ์ที่ได้ขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์แล้วเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นผู้วิจัยถอดเทปการสัมภาษณ์อย่างละเอียดตามความเป็นจริงในทันทีซึ่งช่วยให้สามารถลำดับประเด็นและเหตุการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง และนำข้อมูลที่สรุปได้ไปวางแผนในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ผู้วิจัยให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมในการทำการวิจัย และเคารพสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย กรณีที่กลุ่มเป้าหมายไม่เต็มใจที่จะให้สัมภาษณ์ในบางประเด็นก็สามารถยกเลิกการให้ข้อมูลได้ทุกขั้นตอนการวิจัย และพยายามไม่ให้เกิดผลเสียหายต่อกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 นิยาม “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง” แล้วจึงนำมาเทียบเคียงกับทฤษฎีที่ว่าด้วยเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็ง

Coding Sheet

ตารางที่ 2 ตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 2-3

“ นิยาม ”

กลุ่ม	รายชื่อ	นิยาม	
		เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง
		ที่ชาวบ้านรับรู้	
1. ชาวบ้าน 1.1 รวมกลุ่ม 1.1.1 กลุ่มทอผ้า - สมาชิกกลุ่มสตรี ทอผ้าบ้านนาทะเล - สมาชิกกลุ่มส่งเสริม อาชีพทอผ้าบ้านนา	นางกี้ สายฟ้าแลบ นางสาว อินมา นางสาวยุพิน อินมา นางมนัส คำคุ้ม นางลانا ใจแน่น		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม	รายชื่อ	นิยาม	
		เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง
		ที่ชาวบ้านรับรู้	
ทะเล	นางหลั่น อ่อนวงศ์		
1.1.2 กลุ่มทำหอมแดง			
- สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง	นายเลียง ชวีญมุก นายนาน ชุมโน นายสำราญ ใจจีน นายเลิศ จันคำ		
1.2 อาชีพอิสระ			
1.2.1 ด้านสมุนไพร			
- หมอสมุนไพร	นายกลิ่น เพ็ชรแบน นางกล้วย เพ็ชรเมือง นางบุญมา เพ็ชรเมือง		
1.2.2 ด้านหัตถกรรมจักสานและอื่นๆ			
- ช้าง	นายฟอง อินมา		
- กระบุงไต้	นายเหรียญ ดวงแก้ว		
- การทำงานช่างจากไม้	นายจิ้น ปาคา		
มุกมัน			
1.2.3 ด้านอาหาร			
การกิน			
- การทำข้าวพันผัก, ข้าวแคบ	นางเสงี่ยม ช่วยศรี		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม	รายชื่อ	นิยาม	
		เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง
		ที่ชาวบ้านรับรู้	
<p>1.3 คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) - ไร้จ้างทั่วไป</p>	<p>นายเรียง แฉ่นวิชัย นายรณ มั่นญวน นางประจวบ ทิพย์ดีก นางแก้ว ปัญญาศ</p>		
<p>2. ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน - เจ้าอาวาสวัดนาทะเล - ประธานกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล - ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล - ประธานกลุ่มหอมแดง</p>	<p>นายเกตุ อินมา พระครูสุนทรวิโรฒ โสภาไส นางมาย พลแดง นางวอน ยาดำ นายคำ จันทรคำ</p>		
<p>3. บุคคลภายนอก ชุมชน - นายอำเภอเมืองลับแล - พัฒนาการอำเภอลับแล - ปลัดอำเภอลับแล</p>	<p>นายธงชัย เตยะริติ นายเฉลย ทองวงศ์ษา นางฉวีวรรณ พรหมสระ</p>		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม	รายชื่อ	นิยาม	
		เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง
		ที่ชาวบ้านรับรู้	
(ผู้ประสานงานตำบล ชัยชุมพล) - ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลชัยชุมพล	นายอดุลย์ คันทะเรศรี		

- 1.2 - วิเคราะห์หาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และวิธีการแก้ปัญหาของชาวบ้าน
- วิเคราะห์หาเป้าหมายความต้องการ และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านโดย
พิจารณาที่การสื่อสารเป็นประเด็นหลักว่าการสื่อสารมีบทบาทอย่างไรในชุมชน

Coding Sheet

ตารางที่ 3 ตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 - 4

“ การใช้ชีวิต ”

กลุ่ม	วิถี ชีวิต	เป้าหมาย		ปัญหา ที่เกิด	วิถี แก้ปัญหา	การสื่อสาร ที่ใช้
		เศรษฐกิจ พอเพียง	ชุมชน เข้มแข็ง			
1. ชาวบ้าน 1.1 รวมกลุ่ม 1.1.1 กลุ่มทอผ้า - สมาชิกกลุ่มสตรี ทอผ้าบ้านนาทะเล - สมาชิกกลุ่มส่งเสริม						

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กลุ่ม	วิถีชีวิต	เป้าหมาย		ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา	การสื่อสารที่ใช้
		เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง			
อาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล						
1.1.2กลุ่มทำหอมแดง - สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง						
1.2 อาชีพอิสระ						
1.2.1 ด้านสมุนไพร - หมอสมุนไพร						
1.2.2 ด้านหัตถกรรมจักสานและอื่นๆ - ช้าง - กระบุงไต้ - การทำงานช่างจากไม้มุกมัน						
1.2.3 ด้านอาหารการกิน - การทำข้าวพันผัก , ข้าวแคบ						
1.3 คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) - รับจ้างทั่วไป						

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กลุ่ม	วิถีชีวิต	เป้าหมาย		ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา	การสื่อสารที่ใช้
		เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง			
2. ผู้นำชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน - เจ้าอาวาสวัดนาทะเล - ประธานกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล - ประธานกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล - ประธานกลุ่มหอมแดง						
3. บุคคลภายนอกชุมชน - นายอำเภอเมืองลับแล - พัฒนาการอำเภอลับแล - ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล) - ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล						

1.3 พิจารณาการสื่อสารที่มีบทบาททั้งในเรื่องของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาและในประเด็นของเป้าหมาย ความต้องการ และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

ตารางที่ 4 ตอบปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 และ 4

Coding Sheet

" การสื่อสาร "

กลุ่ม	การสื่อสาร				การใช้สื่อ											
	การสื่อสารระหว่างบุคคล		สารที่ใช้		สื่อสิ่งพิมพ์				วารสาร	ทีวี	วิทยุ	โทรศัพท์	Internet	กระดานข่าว	หอกระจายข่าว	สื่อบุคคล
	ใน	นอก	เศรษฐกิจ	ชุมชน	น.ส.พ.	แผ่นพับ	โปสเตอร์	วารสาร								
1. ชาวบ้าน 1.1รวมกลุ่ม 1.1.1.กลุ่มทอผ้า - สมาชิกกลุ่มสตรี ทอผ้าบ้านนาทะเล - สมาชิกกลุ่มส่งเสริม อาชีพทอผ้าบ้านนา ทะเล 1.1.2กลุ่มทำหอม แดง - สมาชิกกลุ่มทำ หอมแดง																

ตารางที่ 4 (ต่อ)

กลุ่ม	การสื่อสาร																			
	การสื่อสารระหว่างบุคคล			สารที่ใช้		การใช้สื่อ					สื่อบุคคล									
	ใน กลุ่ม	นอก กลุ่ม	นอก ชุมชน	เศรษฐกิจ พอเพียง	ชุมชน เข้มแข็ง	สื่อสิ่งพิมพ์			TV	วิทยุ		โทรศัพท์	Internet							
						น.ส.พ.	แผ่น พับ	โปสเตอร์												
วารสาร ข่าว อบค.																				
ลับแล - ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบล ชัยชุมพล) - ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลชัยชุมพล																				

2. การสังเกต (Observation) วิธีชีวิตของชาวบ้าน และปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และบทบาทการสื่อสารของชาวบ้าน รวมถึงการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Descriptive) โดยนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

(4) ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งใน ความเข้าใจของตนอย่างไร

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลทั้งหมดได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายทางด้านคุณภาพ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบปัญหานำการวิจัยผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนไปพร้อมๆ กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยเรียงลำดับตามปัญหานำวิจัยดังนี้ คือ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1. ภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2. ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำและบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3. ทักษะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 4. บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 :

ภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

ประวัติความเป็นมาและสภาพของชุมชน

คำขวัญประจำตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

“ตีนจกผ้างาม ลือนามพริกสด เลิศรสข้าวพันฝัก
พืชหลักหอมแดงหอมแบ่ง แหล่งอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย”

ข้อมูลทั่วไป

ประวัติความเป็นมาของตำบลชัยชุมพล

ประวัติความเป็นมาของตำบลชัยชุมพลแต่เดิมที่ยังไม่ได้เป็นตำบลนั้นมีหมู่บ้านเกิดขึ้นเป็นแหล่งชุมชนเล็กๆ หลายแห่ง เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามทำให้แรงงานในหมู่บ้านลดน้อยลงประกอบกับเป็นช่วงเวลาที่ไม้อื้ออำนวยให้ชาวบ้านออกไปประกอบการเกษตรได้สะดวกจึงทำให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหารขึ้น เมื่อสงครามเริ่มสงบชาวบ้านจึงสามารถออกมาทำการเกษตรได้สะดวกขึ้น แต่เนื่องจากสงครามทำให้บางครัวเรือนขาดแคลนแรงงานที่สำคัญไป (ผู้ชาย) ด้วยเหตุนี้จึงมีการรวมแรงงานที่เป็นผู้ชายจากทุกครัวเรือนจากหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน เพื่อมาช่วยกันทำนาในพื้นที่ใหญ่เพียงผืนเดียว เมื่อได้ผลผลิตออกมาก็จัดสรรแบ่งปันกันไปจนครบครัวเรือน จากการรวมตัวกันนี้ทำให้ชาวบ้านร่วมกันแก้ไข ฟื้นฟู กอบกู้วิกฤตการณ์ของชุมชนให้กลับมา มี “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ที่เน้นให้ประชาชน ชุมชน และประชาสังคม (กลุ่มประชาชนหลากหลายอาชีพที่ร่วมมือโดยสมัครใจ) ระดับฐานรากกำหนดตัวเองในการพัฒนาให้เกิด “ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม” จากการรวมตัวกันนี้ทำให้เกิดการประกอบอาชีพที่หลากหลายภายในชุมชน อาทิ การปลูกหอมแดง, การทอดผ้าขึ้นตีนจก, การจักสาน, การทำงานช่างจากไม้ยูงมัน, การทำข้าวแคบ ฯลฯ จากการรวมตัวกันนี้ทำให้เกิดการรวมหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้านขึ้น คือ บ้านน้ำใส บ้านต้นขาม บ้านห้องสูง บ้านคุ้ม บ้านนาทะเล บ้านข้าป่าหวาย บ้านห้วยมุ่น และบ้านร่องยางขึ้นเป็นตำบลชัยชุมพลนั่นเอง ต่อมาเมื่อมีจำนวนประชากรมากขึ้นจึงได้แยกหมู่บ้านเพิ่มอีก 3 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำใส

หมู่ 9 บ้านป่าสัก หมู่ 10 และลำสุดบ้านปากทาง หมู่ 11 ปัจจุบันแบ่งการปกครองรวมทั้งสิ้น 11 หมู่บ้าน

(แหล่งข้อมูล : จากองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2546)

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านบ้านนาทะเล

เดิมทีหมู่บ้านนี้ชื่อ “หมู่บ้านต้นตอง” เนื่องจากในบริเวณหมู่บ้านมีต้นกระท้อนเป็นจำนวนมาก (ภาษาพื้นเมืองอำเภอลับแล เรียกต้นกระท้อนว่า “ต้นมะตอง”) ต่อมาได้รับการพัฒนาจากทางราชการเข้าไปสู่หมู่บ้านจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านมาเป็นหมู่บ้านนาทะเล ซึ่งตั้งตามสภาพท้องที่ของหมู่บ้านมีห้วย คลอง หนองน้ำคล้ายทะเล และราษฎรได้อพยพมาทำกินกันมากขึ้น

เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.1500 ประมาณ 1,046 ปีมาแล้ว คนกลุ่มแรกเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านคือ หนานคำลือ และหนานคำแสน ที่อพยพมาจากเชียงใหม่

ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านนาทะเลเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงสลับกับที่ดอนมีลำห้วยผ่านกลางหมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าสลับป่าซึ่งเหมาะแก่การเกษตร ปัจจุบันลำห้วยใหญ่บ้านนี้ยังคงมีน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ได้ แต่ในฤดูร้อนน้ำในลำห้วยบางสายจะแห้ง พอถึงฤดูฝนก็จะมีน้ำป่าไหลหลาก ส่วนป่าไม้เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยประมาณ 17 ไร่ เนื่องจากพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่ทำการเกษตร (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	จรดหมู่ที่ 4 บ้านคุ้ม ตำบลชัยชุมพล
ทิศใต้	จรดหมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งยั้ง
ทิศตะวันออก	จรดถนนสายพระแท่นศิลาอาสน์
ทิศตะวันตก	จรดป่าชุมชน หมู่ที่ 4 บ้านคุ้ม ตำบลชัยชุมพล

สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของประชาชนหมู่ที่ 5 บ้านนาทะเล ได้แก่ การทำนา อาชีพรองของประชาชนในหมู่บ้านคือ การทำไร่หอมแดง ราษฎรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 40,000 บาท/

ปี/คน นอกจากนั้นราษฎรในหมู่บ้านยังได้ประกอบอาชีพเสริมซึ่งทำรายได้ให้แก่ครอบครัว เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำข้าวแคบ ขายของชำ และรับจ้างทั่วไป

อาชีพหลักของราษฎร ได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง และค้าขาย

ผลผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว พืชสวน (หอมแดง) และพืชไร่ (พริกสด)

การรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ ที่สำคัญ คือ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มเกษตร

ดำเนินโครงการเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนหมู่บ้านละ 100,000 บาท เพื่อให้ราษฎรได้ยืมหมุนเวียนโดยได้จัดตั้งกลุ่มทอผ้า ซึ่งมีจำนวน 20 คน และกลุ่มพัฒนาปรับปรุงคุณภาพหอมแดง ทำให้ราษฎรมีเงินทุนหมุนเวียน และมีผลกำไรเพิ่มขึ้น

จัดตั้งกลุ่มเกษตรยังชีพ ได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรยังชีพ เช่น กลุ่มเลี้ยงปลา เพื่อเป็นอาหารในชีวิตประจำวันและนำมาขายเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ซึ่งมีผู้สนใจดำเนินการตามโครงการ

จัดตั้งโครงการผู้เลี้ยงโค - กระบือ เพื่อเป็นการอนุรักษ์สัตว์เลี้ยงเพื่อการเกษตร และเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงสภาพในการทำเกษตรที่ยั่งยืน โดยนำสัตว์เลี้ยงที่เป็นพาหนะในการทำนา ทำสวน นำมูลสัตว์มาทำปุ๋ย ทำให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตได้มากทำให้มีกำไรเพิ่มขึ้น มีกระบือทั้งหมดรวม 132 (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

ธนาคารชุมชน ทั้งนี้เป็นการระดมทุนของชุมชนในรูปแบบของ

ระบบออมทรัพย์ พบว่าชาวบ้านยังอาศัยเงินหมุนในชุมชนเป็นเงินทุนหมุนเวียนและพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจหรือทุนจากภายนอกซึ่งชุมชนจะมีความเป็นตัวของตัวเองในการสะสมทุนกันภายในระหว่างชาวบ้านมีการกู้ยืมกันเองแล้วร่วมกันจัดแบ่งปันผลกำไรจัดระบบสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่สำคัญ คือ เป็นการบริหารจัดการโดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนของแต่ละท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ชุมชนแห่งนี้มีวิถีคิด และมี

ภูมิปัญญาของตนเองในการเสริมสร้างกระแสเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการของชุมชนให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ เมื่อเงินทุนชุมชนเติบโตและมีทั้งทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ชาวบ้านก็สามารถใช้ทุนเหล่านี้มาพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้

กองทุนหมู่บ้านให้กู้แล้ว จำนวน 134 ราย เป็นเงิน 1,013,660 บาท คิดเป็น 100% ของเงินทั้งหมดคืนเงินกู้แล้ว 1,013,660 บาท คิดเป็น 100% ของเงินที่ให้กู้

รายได้ / คน / ปี

1. รายได้ 15,000 – 25,000 บาท/ปี 159 ครอบครัว
2. รายได้มากกว่า 25,001 บาท/ปี 258 ครอบครัว

ศักยภาพ จุดแข็ง หรือจุดเด่นของหมู่บ้าน

1. ความสามัคคีในหมู่บ้าน
2. กลุ่มแม่บ้าน
3. เป็นหมู่บ้านนำร่องโครงการ “บ้านเมืองน่าอยู่เขตชุมชนธรรม”

ปัญหาสำคัญของหมู่บ้าน

1. ปัญหาความยากจน
2. ปัญหาการขาดแคลนน้ำทางการเกษตร

(แหล่งข้อมูล : จากองค์การบริหารส่วนตำบลชัยภูมิพล ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2546)

สภาพภูมิศาสตร์

สภาพที่ตั้งและขนาด

บ้านนาทะเล เป็นหมู่บ้านหนึ่งใน 11 หมู่บ้าน ของตำบลชัยภูมิพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ห่างที่ว่าการอำเภอลับแลทางทิศใต้ประมาณ 2 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด 9 กิโลเมตร

การใช้พื้นที่ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5,234 ไร่ แบ่งเป็น

1. พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 4,201 ไร่

- 1) นาข้าวประมาณ 2,177 ไร่
 - 2) พืชสวนที่สำคัญ เช่น หอมแดง ประมาณ 1,961 ไร่
 - 3) พืชไร่ที่สำคัญ เช่น พริกสด ประมาณ 63 ไร่
2. พื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 1,000 ไร่
 3. ที่อยู่อาศัย ประมาณ 120 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงคอนมีป่าเขาเป็นป่าสงวนแห่งชาติทางด้านทิศตะวันตกของตำบล

ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของหมู่บ้านบ้านนาทะเลจัดอยู่ในประเภทอากาศฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู โดยที่ลักษณะอากาศแบบนี้จะมีอากาศร้อนอุณหภูมิสูงและมีช่วงฤดูฝนและฤดูแล้งสลับกันอย่างเห็นได้ชัด

การปกครอง

ประชากร

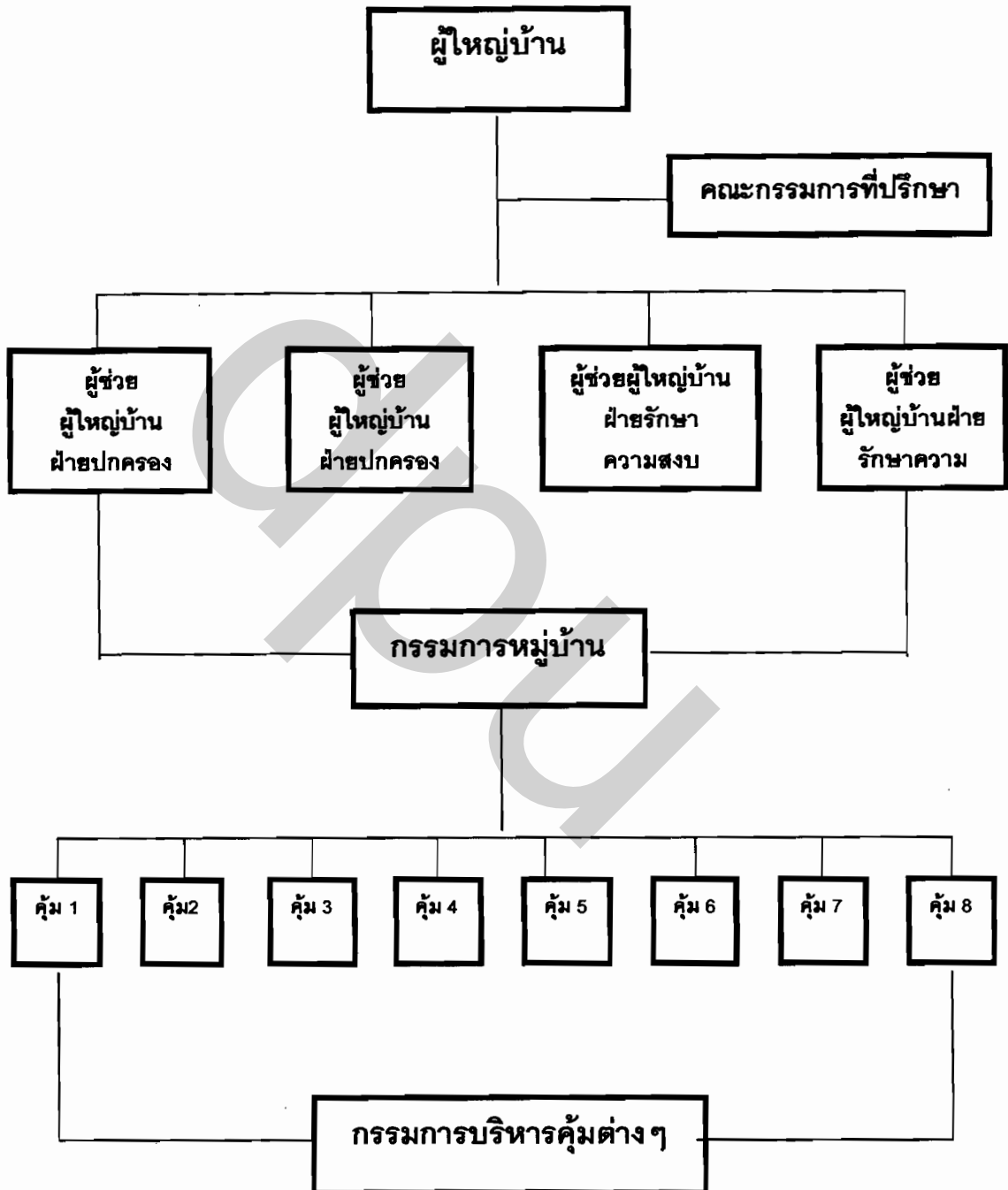
บ้านนาทะเล หมู่ที่ 5 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 417 ครัวเรือน รวม 1,169 คน แยกเป็นชาย 597 คน เป็นหญิง 572 คน

ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบประชากร

หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	ประชากร	
		ชาย	หญิง
5	417	597	572
รวม		1,169	

(แหล่งข้อมูล : จากองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2546)

ภาพที่ 5
รูปแบบการปกครอง

การปกครองดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรในหมู่บ้านให้ร่มเย็นเป็นสุขและดำรงชีวิตอยู่ในกรอบของกฎหมายและขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงาม โดยดำเนินการกระจายอำนาจการปกครอง ดังต่อไปนี้ แต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และ แต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อทำการบริหารปกครองดูแล 1 ชุด ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ,ตัวแทนคุ้มละ 1 คน เป็นกรรมการหมู่บ้าน , แบ่งการปกครองภายในหมู่บ้านออกเป็น 8 คุ้มๆ ละ ประมาณ 35 ครัวเรือน โดยมีคณะกรรมการบริหารคุ้ม จำนวน 6 คน โดยแบ่งหน้าที่การบริหาร คือ ประธานคุ้ม 1 คน รองประธาน 1 คน เลขานุการ 1 คน เภรัญญิก 1 คน ประชาสัมพันธ์ 1 คน ปฏิคม 1 คน โดยมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกำกับดูแล คนละ 2 คุ้ม ,ได้แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน 1 ชุด จำนวน 36 คน

ระบบและรูปแบบการปกครอง

1. ทำการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการประชุมสัญจรหมุนเวียนไปตามบ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ทุกวันที่ 6 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น.
2. เชิญหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ มาให้ความรู้แก่คณะกรรมการ เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ราษฎรในหมู่บ้านต่อไป เช่น นายอำเภอเมืองลับแล ปลัดอำเภอลับแล(ผู้ประสานงานตำบลชัยจุมพล) พัฒนาการอำเภอลับแล อบต. ป่าไม้ เกษตร ปศุสัตว์ ทะเบียนราษฎร โรงเรียนในเขตการปกครอง และกำนัน

การรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

1. การป้องกันภัยจากโจรผู้ร้าย ผู้ใหญ่บ้านได้เอาใจใส่ดูแลป้องกันภัยจากโจรผู้ร้ายอย่างเคร่งครัด โดยมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 4 คน กำกับดูแลหาข่าวในทางลับโดยตลอดเพื่อป้องกันภัยโดยรวมมือกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอลับแลจัดเจ้าหน้าที่มารักษาความปลอดภัยทุกๆ วัน ได้ย้ายตู้แดงตรวจเวรของตำรวจซึ่งอยู่นอกวัดเมื่อปี 2541 เข้ามาอยู่ในวัดโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจผลัดเปลี่ยนเวรกันมาดูแลความปลอดภัยเป็นประจำทุกวัน
2. จัดให้มีอาสาสมัครผู้แจ้งข่าวอาชญากรรม (ตำรวจบ้าน) จำนวน 50 คน
3. จัดให้มีการอยู่เวรยามรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านตอนกลางคืน ตั้งแต่เวลา 23.00 – 05.00 น. โดยจัดเจ้าหน้าที่ จำนวน 8 คน (คุ้มละ 1 คน) พร้อมกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคืนละ 1 คน เปลี่ยนเวรยามกันชั่วโมงละ 3-4 คน จนถึงเวลา 05.00 น.

4. ได้มีอาสาสมัครคนชราอนเฝ้าวัดทุกคืน เพื่อเป็นหูเป็นตาในการเฝ้าระวังความปลอดภัยของทรัพย์สินและโบราณวัตถุในวัดนาทะเล

การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรบ้านนาทะเลมีลักษณะเป็นแบบชนบททั่วไป กล่าวคือมีการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน และบางส่วนจัดกระจายอยู่ตามไร่นาบริเวณโดยรอบหมู่บ้านจะเป็นที่นา ที่ไร่ มีถนนเชื่อมการคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน ภายในบริเวณชุมชนของตำบลมีสาธารณูปโภค โรงเรียน วัด สถานีอนามัย และโทรศัพท์สาธารณะ

สภาพทางสังคม

การศึกษา

1. โรงเรียนประถมศึกษา	จำนวน 1 แห่ง
ได้แก่ โรงเรียนวัดนาทะเล	
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน 1 แห่ง
ได้แก่ ศูนย์โรงเรียนวัดนาทะเล	
3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล)	จำนวน 1 แห่ง
4. สถานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	จำนวน 1 แห่ง

การสาธารณสุข

สถานีอนามัย จำนวน 1 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านคุ้ม (อยู่ในหมู่ที่ 4 บ้านคุ้ม) ซึ่งหมู่ที่ 5 ใช้บริการสถานีอนามัยของหมู่ที่ 4

โรงพยาบาล จำนวน 1 แห่ง คือโรงพยาบาลของรัฐ (โรงพยาบาลลับแล) ขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง

(แหล่งข้อมูล : จากองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2546)

ด้านสาธารณูปโภค

ภายในหมู่บ้านมีสาธารณูปโภคครบถ้วน เช่น ไฟฟ้า ประปาหมู่บ้าน โทรศัพท์ ถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต และถนนเชื่อมหมู่บ้านไปทำการเกษตรในพื้นที่ทำการเกษตร

การคมนาคม

เส้นทางการคมนาคมติดต่อระหว่างตำบลและอำเภอใกล้เคียง ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 102 เป็น ถนนลาดยางสภาพเป็นสายหลักของอำเภอลับแลเชื่อมอำเภอลับแลกับอำเภอเมืองและอำเภอศรีสัชชนาลัย (ผ่านหมู่ที่ 6 และ หมู่ที่ 7) หมายเลข 1041 เป็นถนนลาดยางสภาพดีเชื่อมตำบลศรีพนมมาศกับเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง (ผ่านหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5) เส้นทางสายเทศบาลศรีพนมมาศ - บ้านทุ่งยั้งเหนือเป็นถนนลาดยางสภาพดี ขนานทางหลวง 1041 (ผ่านหมู่ที่ 2,8,1 และหมู่ที่ 9) การคมนาคมภายในตำบลและหมู่บ้านส่วนใหญ่ใช้เส้นทางถนนลาดยางดังกล่าวข้างต้นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กภายในหมู่บ้านและถนนลูกรังบางส่วน ถนนส่วนใหญ่มีสภาพใช้งานได้

ถนน

ถนนภายในหมู่บ้านบ้านนาทะเลเป็นถนนคอนกรีต โดยเชื่อมไปยังชุมชนต่างๆ เช่น บ้านคุ้ม, วัดพระแท่นศิลาอาสน์, บ้านหนอง และบ้านนารี ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล เป็นต้น สภาพเส้นทาง เป็นถนนลาดยาง 5 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 5 กิโลเมตร

การโทรคมนาคม

มีโทรศัพท์ใช้ในบ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้

การไฟฟ้า

ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ โดยใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ประปา

มีระบบประปาหมู่บ้านทั้งหมด 2 แห่ง มีน้ำใช้ทุกครัวเรือน มีบ่อบาดาล 8 บ่อ และมีบ่อน้ำตื้น 76 บ่อ

(แหล่งข้อมูล : จากองค์การบริหารส่วนตำบลชัยภูมิพล ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2546)

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับชาวบ้าน เพราะชาวบ้านจะต้องใช้น้ำในการอุปโภค และบริโภค อีกทั้งยังเป็นประโยชน์สำหรับชาวสวนและชาวเกษตรกรในการทำนา ทำไร่ ทำสวน เพราะต้องใช้น้ำมากทีเดียว ชาวบ้านมีอาชีพการทำนา ปลูกหอมแดง ปลูกพริก จำเป็นที่จะต้องมีน้ำไว้เพื่อการเกษตรในหมู่บ้านจึงมีการขุดสระ ขุดบ่อบาดาล เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในยามหน้าแล้ง ถึงแม้ว่าจะขุดสระและขุดบาดาลเพื่อแก้ปัญหาแล้วแต่น้ำในหมู่บ้านถือว่ายังขาดแคลนเป็นอย่างมาก

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

1. ระบบประปาหมู่บ้าน	2 แห่ง
2. บ่อบาดาล	12 แห่ง
3. บ่อน้ำตื้น	76 แห่ง
4. สระกักเก็บน้ำ	1 แห่ง
5. คลองส่งน้ำคอนกรีตเรียงหินใหญ่	1 แห่ง

แหล่งน้ำธรรมชาติ มีอยู่ 3 แห่ง คือ

1. คลองนาทะเล
2. คลองนาตาดำ
3. ลำห้วยกระดาน (เกิด อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ที่ประกาศตามกฎหมายในตำบลชัยมงคลมีอยู่ 2 แห่ง คือ ป่าห้วยปู่เจ้า และป่าห้วยช้าง ทั้งสองแห่งนี้มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 19,975 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ป่าทั้งหมดในตำบล ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้สัก และไม้กระยาเลย และเป็นป่าไม้ประเภทผลัดใบ ป่าไม้ทั้งสองเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งที่ชาวบ้านใช้เป็นที่ทำมาหากินและเป็นแหล่งวัตถุดิบในการเสาะแสวงหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า

ทรัพยากรดิน

สภาพดินในหมู่บ้านบ้านนาทะเลส่วนมากเหมาะแก่การเพาะปลูกมาก เพราะเป็นดินร่วน แต่ก็ยังมีบางพื้นที่ที่ดินไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก และนับว่าเป็นแหล่งดินเสื่อมโทรม (แหล่งข้อมูลจากสำนักงานการเกษตร อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ข้อมูล ณ วันที่ 11 สิงหาคม 2546)

การกีฬา

กิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ส่งเสริมให้เยาวชน และราษฎรมรสสุขภาพอนามัย สมบูรณ์แข็งแรง มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและจิตใจ และทำให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติด ซึ่งได้ดำเนินการดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์กีฬาประจำตำบลชัยชุมพล โดยประสานงานกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และการกีฬาแห่งประเทศไทย เขต 6 จังหวัดพิษณุโลก สนับสนุนอุปกรณ์กีฬา เช่น ชุดกีฬา และ อุปกรณ์กีฬา เป็นเงินทั้งสิ้น 20,000 บาท
2. จัดให้มีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านด้านยาเสพติดให้แก่เยาวชนในหมู่บ้านในงาน ประเพณีสงกรานต์เป็นประจำทุกปี เช่น ชักคะเยอ วิ่งเบรียว และปิดตาตีปี่
3. ได้ร่วมกับคณะครูโรงเรียนวัดนาทะเล และนำราษฎรทำการปรับปรุงสนามกีฬา ฟุตบอลของโรงเรียนวัดนาทะเล เพื่อให้เยาวชนและประชาชนในหมู่บ้านได้ออกกำลังกายในเวลาเช้า และเวลาเย็น และวันเสาร์ วันอาทิตย์

การส่งเสริมอาชีพ

เนื่องจากราษฎรบ้านนาทะเล ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีความจำเป็นต้องให้ การส่งเสริมการทำเกษตรกรรม จึงได้วางแผนเพื่อส่งเสริมการเกษตรกรรมดังต่อไปนี้

1. จัดหาและปรับปรุงแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ผู้ใหญ่บ้านได้ประสานงาน และขอ ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อจัดหาแหล่งน้ำ เช่น การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขุดลอกคูคลอง
2. ผู้ใหญ่บ้านรณรงค์ให้เกษตรกรใช้สารอินแทนสารเคมีที่มีผลข้างเคียงเป็นอันตรายต่อ ร่างกาย และสภาพแวดล้อมได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ได้ร่วมมือกับนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลราชชนนีอุตรดิตถ์ ที่มาทำการฝึกงาน ในหมู่บ้าน ได้เชิญเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยวัตถุดิบพืชมาให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีและยาปราบ ศัตรูพืช

2.2 ร่วมมือกับสาธารณสุขอำเภอลับแล และสถานีอนามัยบ้านคุ้ม จัดนิทรรศการให้ ความรู้เรื่องการใช้สารเคมี และสารกำจัดศัตรูพืชการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีและกำจัดศัตรูพืช

3. ผู้ใหญ่บ้านส่งเสริมให้ราษฎรรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการต่อรองในเชิงตลาด เช่น การตั้งสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดงอำเภอลับแล สมาชิกสหกรณ์การเกษตรอำเภอลับแล ธนาคารเพื่อการ เกษตรทำให้ราษฎรส่วนมากขายผลผลิตได้ในราคาที่ดี และเป็นธรรมที่น่าพอใจ และได้รวมกลุ่มกัน อย่างเข้มแข็ง

4. ผู้ใหญ่บ้านส่งเสริมให้ราษฎรในหมู่บ้านยึดถือแนวพระราชดำริพออยู่พอกินโดยให้ ราษฎรทำการเกษตรตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริโดยจัดแบ่งพื้นที่ เช่น แบ่ง พื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ให้ประชาชนมีพื้นที่ทำการเกษตรให้ มีความพอเพียงสามารถเลี้ยงตนเองได้โดยดำเนินการเชิญเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เกษตรอำเภอ มา ชี้แจงแนะนำราษฎรเกี่ยวกับการทำการเกษตรเชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอลับแลมา ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ทำให้ราษฎรบางครอบครัวได้ยึดตามแนวพระราชดำริ เช่น นายมี ศรีพันธ์ผ่อง ได้แบ่งพื้นที่ทำการเกษตรขุดสระ เลี้ยงปลา และปลูกพืชผักสวนครัว

นายเยี่ยม แก้วสน ทำการเลี้ยงปลาและทำสวนกระท้อน สวนมะขามหวานทำให้สภาพ ความเป็นอยู่อย่างเพียงพอ ไม่เดือดร้อนในภาวะที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจจึงเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ ราษฎรในหมู่บ้าน จนราษฎรคนอื่นๆ ดำเนินกิจกรรมตามแบบอย่างกันเป็นจำนวนมาก

5. ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มสตรี จำนวน 1 กลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 70 คน ซึ่งได้บำเพ็ญ ประโยชน์ในกิจกรรมวันสำคัญ เช่น การปลูกต้นไม้ในวันแม่แห่งชาติ จำนวน 300 ต้น ได้นำอาหาร และขนมแจกให้นักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ นำกลุ่มสตรีเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางจังหวัด และอำเภออยู่เป็นประจำตลอดมา ซึ่งสมาชิกกลุ่มสตรีบางส่วนเป็นสมาชิกกลุ่มสตรี ทอผ้าอีกด้วย

6. จัดตั้งกลุ่มสตรีอาชีพทอผ้า มีสมาชิก จำนวน 20 คน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สตรีมี รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งสมาชิกกลุ่มสตรีทอ ผ้าบางส่วนเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีอีกด้วย

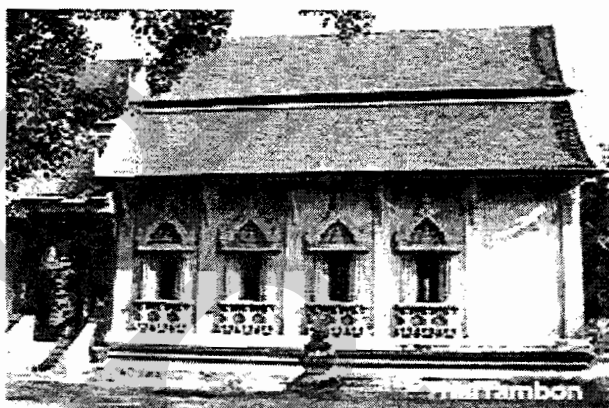
7. ได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาอาชีพการทอผ้าขึ้นต้นจกแบบวิถีชีวิตไทยโรงเรียนวัด นาทะเล โดยได้จัดหาราษฎรในหมู่บ้านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน และเยาวชนที่มีความ

สนใจในการทอผ้าขึ้นตีนจก ซึ่งเป็นการสร้างเสริมรายได้ให้กับครอบครัวให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของบ้านนาทะเลให้คงดำรงสืบต่อไป (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

โบราณสถานโบราณวัตถุทางศาสนา

สถาบันทางศาสนา มีวัด 1 แห่ง ดังนี้

1. ประวัตินาทะเล อยู่ในหมู่ที่ 5 บ้านนาทะเล พระครูสุนทรวิโยภาส โอบาโส

วัดนาทะเลเป็นศูนย์รวมจิตใจของราษฎรในหมู่บ้านนาทะเล วัดแห่งนี้จัดตั้งมานานแล้วแต่ไม่ได้เป็นวัดที่ขึ้นทะเบียน โดยถูกต้องตามกฎหมายเป็นเพียงสำนักสงฆ์เท่านั้น ประกอบกับไม่มีผู้ปกครองคนใดทำนุบำรุงวัดนี้จึงทำให้วัดนี้มีสภาพเป็นวัดร้างไป ต่อมาเมื่อมีประชาชนมาอาศัยอยู่บริเวณนี้มากขึ้นได้มีผู้ช่วยทำนุบำรุงวัดนี้ขึ้นใหม่ เดิมชาวลับแลแถบนี้เรียกว่า "วัดต้นตอง" และมีความเชื่อมานานแล้วว่าวัดนี้ได้ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้าฮ่ามกุมารมาปกครองเมืองลับแล และได้ทำการสู้รบต่อต้านศัตรูที่บริเวณนี้ พ.ศ. 2464 วัดนาทะเลได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2467 และให้สร้างอุโบสถขึ้นทะเบียนเป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปัจจุบันวัดนี้มีอุโบสถหนึ่งหลัง ศาลาการเปรียญและกุฏิอย่างละหนึ่งหลัง และมีโรงเรียนวัดนาทะเลอยู่ติดกับวัดด้วย (พระครูสุนทรวิโยภาส โอบาโส, 13 กรกฎาคม 2546)

ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

เชื้อสายประชากร

จากประชากรทั้งหมดที่บ้านพบว่าเป็นผู้ที่มีเชื้อสายไทย พุทธภาษาคำเมือง

การนับถือศาสนา

ประชากรทั้งหมดที่บ้าน เป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ

ด้านวัฒนธรรมประเพณี

ตำนานเมืองลับแล มีตำนานเล่าว่าเรื่องความเป็นมาของลับแลมีอยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่องแรก เป็นเรื่องนิยายรักของหนุ่มเมืองทุ่งยั้งแอบไปเห็นสาวเมืองลับแลออกจากเมือง และซ่อนกุญแจไว้จึงไปขโมยกุญแจและใช้เล่ห์กลมนตร์อุบายจนสาวลับแลพาไปอยู่กินเป็นสามีใน เมืองลับแล ชายหนุ่มได้เห็นความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์และมีแต่ผู้หญิงสาวสวย ด้วยเหตุที่เมืองลับแล เป็นเมืองลี้ลับ คนภายนอกไม่สามารถจะเข้าเมืองได้เพราะเมืองลับแลเป็นเมืองแห่งศีลธรรม ผู้คน เกรงครัดในการปฏิบัติธรรม ต่อมาชายหนุ่มคนนั้นได้กล่าวคำเท็จโกหกลูกของตนเองจึงเป็นเหตุให้ เกิดวิปริตขึ้น ผู้คนจึงพากันขับไล่ชายคนนั้นให้พ้นเมืองลับแลสาวเกรงว่าสามีจะได้รับความลำบาก จึงแอบเอาของล้ำค่าใส่ยามให้สามีโดยกำชับว่าเมื่อถึงบ้านให้แกะดูแต่ห้ามแกะระหว่างทาง เมื่อ เดินทางพ้นเมืองลับแลชายหนุ่มอยากรู้อาภรรยาเอาอะไรให้จึงแกะพบว่าเป็นขมมันจึงขว้างทิ้งเสียแต่ กลางทางเหลือขมมันติดถุงยามเพียงชิ้นเดียว ครั้นกลับถึงบ้านก็เล่าเมืองลับแลให้เพื่อนๆ ฟัง และ ยืนยันคำพูดด้วยการเอาขมมันติดถุงออกมาอวดจึงได้พบว่าขมมันนั้นกลายเป็นทองคำ ด้วยความ เสียหายจึงชวนพรรคพวกและญาติพี่น้องออกตามไปเก็บทองคำที่ขว้างทิ้งกลางทาง แต่จำทางเข้า เมืองลับแลและหาทองคำไม่พบและไม่สามารถเข้าเมืองลับแลได้อีก เมืองลับแลจึงดูเป็นเมือง อาถรรพ์ที่ชายหนุ่มทั้งหลายหวังจะเข้าไปสัมผัส

เรื่องที่สอง เป็นเรื่องทางศาสนา เล่ากันว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จ มาโปรดเวไนยสัตว์ได้ประทับนั่งบำเพ็ญภาวนาที่พระแท่นศิลาอาสน์ ทรงเสด็จประทับยืนและเดิน จงกรมที่วัดพระยืนพุทธบาทยุคลได้ทอดพระเนตรไปทางทิศเหนือขณะยืนประทับ ทรงเห็นว่าเป็น

หนองน้ำกว้างใหญ่ ต่อมาเรียกกันว่า "หนองพระแล" เหนือหนองพระแลออกไปไกลลิบลิบสายตา เป็นป่าใหญ่แต่มีลักษณะเป็นที่ตั้งของเมืองในป่านั้นเมื่อไม่สามารถเห็นด้วยสายตาต่อมาเมืองนั้นจึงได้ชื่อว่า "เมืองลับแล" (เหรียญ ดวงแก้ว, 17 สิงหาคม 2546)

สำหรับที่สามารถค้นคว้าจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พอจะอนุมานได้ว่า ที่เมืองทุ่งยั้งแต่เดิมเคยเป็นเมืองใหญ่ที่เป็นชุมชนของพวกกะว้าและขอม มีความเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน เพราะได้มีการขุดพบกลองมโหระทึกและพรางสัมฤทธิ์ได้ในบริเวณดังกล่าว ต่อมาเมืองอาณาจักรขอมล่มสลายลงคนไทยก็ได้เข้ามาครอบครองและตั้งเมืองขึ้นเรียกชื่อเมืองว่า "เมืองกัมโฆท" ทางด้านเหนือของเมืองกัมโฆทภูมิประเทศเป็นป่าเขตรอบล้อมมีบรรยากาศเยือกเย็นยามพลบค่ำ แม้ตะวันจะยังไม่ตกดินก็จะมีมืดแล้ว เพราะมีดอยม่อนฤๅษีสองใหญ่เป็นฉากกันแสงอาทิตย์ป่านี้จึงได้ชื่อว่า "ลับแล" ต่อมาเพี้ยนเป็นคำว่า "ลับแล" ในยุคเดียวกันกับการรวมตัวของเมืองกัมโฆท ได้มีผู้คนจากอาณาจักรโยนกเชียงแสนอพยพหลบภัยสงครามเข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณที่ราบริมเขาแห่งหนึ่ง และตั้งชื่อบ้านว่า "บ้านเชียงแสน" ต่อมาคนก็แยกย้ายกันไปหักร้างถางดงสร้างบ้านสร้างเมืองขึ้นกระจัดกระจายตามที่ราบและไหล่เขาต่างๆ เมื่อได้ทำมาหากินกันระยะหนึ่งคนกลุ่มนั้นก็ได้อพยพไปอยู่แถวบ้านท่าซำมกุมารจากอาณาจักรโยนกเชียงแสนมาตั้งเมืองที่ป่าลับแล และสร้างวังขึ้นที่บ้านท่าซำมลับแล หรือที่บริเวณวัดเจติยคีรีวิหาร เมื่ออาณาจักรโยนกเชียงแสนล่มสลายอาณาจักรล้านนาเพื่อผูกพันเมืองลับแลก็ยอมขึ้นกับอาณาจักรล้านนา ในปี พ.ศ.1690 อาณาจักรสุโขทัยรุ่งเรืองขึ้น เมืองลับแลก็ยอมเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสุโขทัยในปี พ.ศ.1981 เมืองทุ่งยั้งได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น เพราะเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรอยุธยาเมืองลับแลได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเมืองทุ่งยั้ง มีที่ทำการอยู่ที่ทุ่งยั้งครั้นต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์หรือในราวปี พ.ศ.2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสลับแลได้โปรดให้ย้ายศาลากลางจากเมืองพิชัยมาตั้งที่บางโพโปรดให้ยุบเมืองทุ่งยั้งและสถาปนาเป็นอำเภอ ส่วนอาคารที่ทำการยังคงตั้งอยู่ที่ทุ่งยั้งปี พ.ศ.2444 พระพิศาลคีรีได้ย้ายอาคารเมืองไปอยู่ที่ม่อนจำศีล พระศรีพนมมาศเป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอลับแลก็ได้ย้ายอาคารเมืองลับแลไปตั้งที่ม่อนสยามมินทร์ (ที่ตั้งในปัจจุบัน) เพราะเห็นว่าชัยภูมิของม่อนจำศีลไม่เหมาะกับการตั้งเมืองแต่เหมาะสำหรับสงวนไว้เป็นที่เก็บรวบรวมสิ่งสำคัญทางด้านศาสนาซึ่งเชื่อกันว่าได้เก็บเอาทองที่เห็นเหลือจากการหล่อพระพุทธรชินราชที่จังหวัดพิษณุโลกเก็บไว้ที่วัด ต่อมาได้มีโรงเรียนและหน่วยงานของทางราชการเข้ามาขอตั้งอาคารสถานที่ราชการข้างที่ว่าการอำเภอมากขึ้นจนทำให้บริเวณคับแคบขยายไม่ได้เป็นระเบียบเรียบร้อยขาดความสง่างามไปมากเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง (เพ็ญวิภา แก้วอินทร์ และดวงใจ ปรีชา, 2532 : 24-25)

วัฒนธรรมประเพณี ในฤดูเสร็จสิ้นจากการประกอบอาชีพราษฎรในหมู่บ้าน จะมีประเพณีต่างๆ เช่น การบวชพระ ประเพณีสงกรานต์ การแต่งงาน ประเพณีสลากภัต ค้างปุยา ประเพณีออกพรรษา และวันสำคัญทางศาสนา

วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ซึ่งแสดงออกถึงความรักความสามัคคีของราษฎรในหมู่บ้าน และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อไป ในฐานะที่เป็นผู้นำหมู่บ้านจึงได้วางแผนดำเนินงานร่วมกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการประจำคุ้ม และราษฎรในหมู่บ้านนาทะเล จัดงานส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ดังต่อไปนี้

1. งานประเพณีสงกรานต์ โดยในวันที่ 15 เมษายน ของทุกๆ ปี จัดให้มีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าที่วัด ภาคบ่ายมีการสงฆ์น้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ
2. งานประเพณีทำบุญวันเข้าพรรษา และวันออกพรรษาได้นำราษฎรมาทำบุญวันเข้าพรรษาและวันออกพรรษาเป็นประจำทุกๆ ปี ทำให้ราษฎรมีคุณธรรมจริยธรรมสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ไม่มีคดีทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นในหมู่บ้าน
3. ประเพณีเทศมหาชาติ ในเทศกาลออกพรรษา โดยจะเริ่มงานในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร และเริ่มเทศมหาชาติ ตั้งแต่กัณฑ์เทศพจนถึงกัณฑ์นครกัณฑ์ รวม 13 กัณฑ์ และเทศน์ในวันแรม 3 ค่ำ เดือน 11 เป็นประจำทุกๆ ปี ทำให้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน
4. ประเพณีลอยกระทง ได้จัดให้มีประเพณีลอยกระทงเป็นประจำทุกปี โดยให้ราษฎรในหมู่บ้านจัดทำกระทงใบตอง แล้วนำมาประกอบพิธีร่วมกันที่วัดนาทะเล
5. ประเพณีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา โดยให้ราษฎรนำดอกไม้ธูปเทียนมาประกอบพิธีร่วมกันที่วัดนาทะเลโดยมีพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำ (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

วัฒนธรรมการเชื่อฟังผู้ใหญ่ สังคมบ้านนาทะเลเป็นสังคมที่มีการกำหนดสถานภาพของบุคคลลดหลั่นจากบนมาสู่ล่างเป็นสังคมที่มีโครงสร้างที่เน้นความแตกต่างระหว่างฐานะตำแหน่ง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งสูงกว่าและผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะต่ำกว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นผลมาจากความเชื่อของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่สอนในเรื่องบุญกรรม เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้ที่เกิดมาท่ามกลางเงินทอง อำนาจ วาสนา เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน จึงทำให้ชาวบ้านรับความแตกต่างในฐานะตำแหน่งที่ลดหลั่นเป็นขั้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติและธรรมดา และยึดถือความแตกต่างเป็นหลักสูงต่ำของฐานะตำแหน่งในการจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรมการเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาโดยผู้เฒ่าผู้แก่ภายในหมู่บ้านให้คำสอนกับลูกหลาน

ให้มีความเคารพนับถือเชื่อฟังผู้อาวุโส และข้าราชการซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเจ้าขุนมูลนายที่ชาวบ้านต้องให้ความเคารพยำเกรง จะเห็นได้จากการสังเกตในที่ประชุมของหมู่บ้านเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องต่างๆ ชาวบ้านจะค่อนข้างเกรงกลัวข้าราชการอย่างเห็นได้ชัดจากการที่ชาวบ้านไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นหรือคัดค้านเท่าที่ควรแต่จะรับฟังและนำไปปฏิบัติแต่โดยดี ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเห็นว่าสิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้ความรู้นั้นเป็นสิ่งที่ดีเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งความเกรงใจในระบบอาวุโส และระบบอุปถัมภ์นั้นทำให้เกิดผลดี ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ชาวบ้านจะต้องคิดแปลกแยกจากรัฐ (เหรียญ ดวงแก้ว, 17 สิงหาคม 2546)

เอกลักษณ์ของชุมชน

ผู้ใหญ่บ้าน กล่าวว่า “ชุมชนบ้านนาทะเลมี “กลุ่มแม่บ้านดีเด่น” เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนซึ่งนายอำเภอท่านได้แต่งตั้งให้กลุ่มแม่บ้านบ้านนาทะเลเป็นกลุ่มแม่บ้านดีเด่นประจำอำเภอลับแล ซึ่งตอนนี้มีแม่บ้าน 70 คน และกำลังจะจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งครั้งแรกก่อนที่จะได้ดำรงตำแหน่ง “กลุ่มแม่บ้านดีเด่น” นี้ทางผู้ใหญ่บ้านได้ปรึกษากับท่านนายอำเภอคนเก่า (นายประธาน ดวงพัตรา) ว่าทางหมู่บ้านนาทะเลได้มีกลุ่มแม่บ้านที่ยอดเยี่ยมและเข้มแข็งมากทั้งทางด้านการต้อนรับขับสู้ ยิ้มแย้มแจ่มใสกับแขกไปใครมา และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เช่น ช่วยเหลือกิจกรรมทางอำเภอเสมอมาไม่ว่าจะเป็นงานบุญ หรือเทศกาลต่างๆ ที่ทางอำเภอลับแลจะต้องขอความร่วมมือกับกลุ่มแม่บ้านบ้านนาทะเลก่อนกลุ่มแม่บ้านอื่นๆ ทุกครั้ง และทางกลุ่มแม่บ้านก็ให้การร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทางผู้ใหญ่บ้านจึงขอคำปรึกษากับท่านนายอำเภอว่าสมควรหรือไม่กับตำแหน่ง “แม่บ้านดีเด่น” ซึ่งทางนายอำเภอก็เห็นดีเห็นงามด้วยจึงได้แต่งตั้งให้กลุ่มแม่บ้านบ้านนาทะเลเป็น “กลุ่มแม่บ้านดีเด่น” โดยการจัดทำเอกสารเกียรติบัตรเป็นสิ่งการันตีว่าชุมชนบ้านนาทะเลเป็นชุมชนที่มีกลุ่มแม่บ้านยอดเยี่ยม ความประสบความสำเร็จนี้เองได้สร้างความปลื้มปิติยินดีแก่ชาวบ้านในชุมชนบ้านนาทะเลเป็นยิ่งนัก จึงได้จัดการเลี้ยงฉลองใหญ่เพื่อฉลองความสำเร็จไปพร้อมๆ กับเทศกาลวันสงกรานต์ภายในหมู่บ้านอย่างคึกคัก โดยมี ส.ส. นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน และสจ. เป็นแขกผู้มีเกียรติมาร่วมงานในครั้งนี้ด้วย” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

วิถีชีวิตของชาวบ้าน

ความเป็นอยู่ของชาวบ้านบ้านนาทะเลมีความเป็นอยู่แบบสังคมชนบทเป็นลักษณะสังคมของประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ดังนั้นสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านจึงเป็นแบบสังคมชนบท ชาวบ้านอาศัยกันอยู่อย่างเบาบางกว่าในเขตเทศบาลอยู่กันเป็นกลุ่มๆ แต่ละกลุ่มมีขนาดเล็กและกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน แต่ละกลุ่มจะมีพื้นที่สำหรับทำการเกษตรกันอยู่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นเกษตรกรรมแบบพึ่งธรรมชาติโดยอาศัยน้ำจากน้ำฝนเป็นหลักทำให้รายได้ของเกษตรกรต่ำและไม่แน่นอน ชาวบ้านบางส่วนประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้าขึ้นตีนจก การทำเครื่องจักสาน การแพทย์แผนโบราณด้วยสมุนไพร การทำข้าวพันและข้าวแคบ การเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษและใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านบ้านนาทะเลส่วนใหญ่มีฐานะยากจนเพราะรายได้ขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรมซึ่งได้ผลผลิตที่ไม่แน่นอน ชาวบ้านมีการใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่าสื่อมวลชน ถึงแม้จะมีวิทยุและโทรทัศน์แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่มักมีไว้เพื่อฟังหรือดูรายการบันเทิงมากกว่าข่าวสารอื่นๆ

การสื่อสารในชุมชน

การสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคม ซึ่งส่งผลให้ชีวิตและสังคมดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ เมื่อใดที่ไม่มีการสื่อสารเมื่อนั้นก็ไม่มีสังคม และในทางตรงกันข้ามหากไม่มีสังคมก็ไม่มี การสื่อสาร การสื่อสารยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตมีความรู้ความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนาจึงถือว่าการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่น

สื่อสิ่งพิมพ์

หนังสือพิมพ์

สามารถหาอ่านได้จากสถานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) และบางบ้านจะรับหนังสือพิมพ์ทุกวันแต่ไม่มากนักส่วนใหญ่จะขอยืมกันอ่านต่อกันไป

แผ่นพับ

แนะนำการชำระภาษีประจำปี แบบฟอร์มการเกษตร การกู้เงิน ฯลฯ

ผู้ใหญ่เกตุ กล่าวว่า “ทางการเกษตรมีแบบฟอร์มการเลี้ยงสัตว์ต่างๆ เช่น เลี้ยงปลา ไก่ หมู ฯลฯ ซึ่งทางหน่วยงานจะมีแผ่นพับแจกอยู่ผมก็ไปเอามา หรือถ้าผมไป ธกส. เขาก็มีแผ่นพับการกู้เงินผมก็ไปเอามา บางทีทางอำเภอบางหน่วยงานเกษตรบางหน่วยงานเขาก็ให้ไปเอาที่สำนักงานผมก็จะแจกให้กับชาวบ้านในวันประชุมว่าให้ลองอ่านดู ให้ปฏิบัติตามแผ่นพับข่าวสารหรือถ้าไม่เข้าใจจริงๆ ให้ไปถามที่หน่วยงานนั้นๆ หรือ ว่าไม่สะดวกต้องการให้ผมพาไปก็มาบอกกันแล้วผมจะพาไป ผมจะแนะนำชาวบ้านไปอีกที ในเอกสารข้อความส่วนหนึ่งจะขยายความ แล้วชาวบ้านที่เก็บเอกสารพอเขาฟังเราแล้วกลับไปอ่านอีกที่เขาจะเข้าใจมากขึ้น” (เกตุ อินมา, 13 สิงหาคม 2546)

โปสเตอร์

หน่วยงานต่างๆ ฝากผู้ใหญ่บ้านมาเผยแพร่ เช่น เรื่องยาเสพติด บ้านเมืองน่าอยู่ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทางผู้ใหญ่บ้านจะนำไปติดตามสถานที่ต่างๆ ภายในหมู่บ้านที่มีชาวบ้านรวมตัวกันอยู่เยอะ เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านค้าขายของชำ เป็นต้น

วารสารข่าว อบต. ชัยจุมพล

ทาง อบต. ได้จัดทำเองโดยจัดทำวารสารข่าว 3 เดือนต่อ 1 ฉบับ จัดทำแจกจ่ายประมาณ 100 กว่าฉบับตามตำบลชัยจุมพล วารสารข่าว อบต.ชัยจุมพล เป็นที่แรกและมีที่เดียวของจังหวัดอุดรดิตถ์

โทรทัศน์

ชาวบ้านบ้านนาทะเลมีโทรทัศน์กันเกือบทุกบ้าน

วิทยุ

ชาวบ้านสามารถฟังวิทยุกระจายเสียงได้ 5 แห่ง คือ

1. สถานีวิทยุ วปถ. 14 (AM) ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง ความถี่ 1,530 กิโลเฮิร์ตซ์
2. สถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 3 (AM) ตั้งอยู่ที่ส่วนหน้าจังหวัดอุดรดิตถ์อำเภอเมือง ความถี่ 1,287 กิโลเฮิร์ตซ์
3. สถานีวิทยุตำรวจภาค 6 อุดรดิตถ์ (FM) ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง ความถี่ 90.5 เมกกะเฮิร์ตซ์

4. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. อุตรดิตถ์ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง ความถี่ 98.5 เมกกะเฮิรตซ์ (FM)

นางวอน กล่าวว่า "ทางกลุ่มสมาชิกได้รับเชิญจากทางสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. อุตรดิตถ์ ไปเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้เรื่องการทอดผ้าขึ้นตึนจก ในช่วงเวลา 09 : 00 น. ของทุกวันเสาร์ และอาทิตย์" (วอน ยาดำ, 13 สิงหาคม 2546)

5. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุตรดิตถ์ (FM) ตั้งอยู่ที่ตำบลป่าเช่า อำเภอเมือง ความถี่ 96.75 เมกกะเฮิรตซ์

โทรศัพท์

มีโทรศัพท์ใช้ในบ้าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้

กระดานข่าว

ปิดประกาศไว้ที่คู่ที่ 1 (หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) ซึ่งส่วนใหญ่ส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น การเสียภาษี กำไรสุทธิประจำปี หมู่บ้าน

หอกระจายข่าว

หอกระจายข่าวนั้นตั้งอยู่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน มีลำโพงกระจายอยู่จำนวน 17 แห่ง ซึ่งใช้สำหรับประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน

Internet ตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลได้รับเลือกเป็นตำบลนำร่องในโครงการ Internet ตำบล ของอำเภอลับแล เนื่องจากเป็นตำบลที่มีความพร้อม มีสายโทรศัพท์เข้าถึง มีอุปกรณ์ในการติดตั้ง Internet ตำบล และมีบุคลากรที่มีความสามารถเกี่ยวกับ Computer และทางองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลได้จัดทำเว็บไซต์ของตำบลโดยใช้ชื่อว่า www.chaijumphon.org/ ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของตำบลชัยชุมพล เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว สินค้า วารสารข่าว อบต. และกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และทางองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลนำเว็บไซต์ไปฝากไว้ที่เว็บไซต์ของ www.thaitambon.com , www.khonthai.com และ www.niu.ac.th แต่เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลในส่วนที่นำไปฝากไว้ที่เว็บไซต์

ของwww.thaitambon.com, www.khonthai.com และ www.niu.ac.th ก็ยังประสบปัญหา คือ มีความล่าช้าในการพัฒนาข้อมูลในเว็บไซต์ เพราะข้อมูลต่างๆ กว่าที่จะเปลี่ยนแปลงได้ต้องรอให้ผู้ดูแลเว็บไซต์นั้นว่างก่อน แต่เว็บไซต์มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ข้อมูลที่อยู่เว็บไซต์ไม่ทันสมัย และไม่ทันต่อเหตุการณ์ และที่สำคัญ คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง Internet ตำบล เพราะต่างก็เห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว มีเพียงนายอดุลย์ ปลัดอบต. ชัยชุมพลเท่านั้นที่เป็นผู้ที่คอยพัฒนาเว็บไซต์ได้ (อดุลย์ คันทะเรศน์, 11 สิงหาคม 2546)

สื่อบุคคล

เวลามีข้อมูลข่าวสารที่จะประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน นอกเหนือจากจะมีหอกระจายข่าวสารไว้ประกาศแล้วยังจะมีการเดินบอกตามบ้านให้รับทราบเป็นการย้ำทำความเข้าใจอีกด้วย (แบบปากต่อปาก)

การประชุม ทำการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการประชุมสัญจรหมุนเวียนไปตามบ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ทุกวันที่ 6 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. โดยเชิญหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ มาให้ความรู้แก่คณะกรรมการ เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ราษฎรในหมู่บ้านต่อไป เช่น นายอำเภอเมืองลับแล ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล) พัฒนาการอำเภอลับแล อบต. ป่าไม้ เกษตร ปรุสัตว์ ทะเบียนราษฎร โรงเรียนในเขตการปกครอง และกำนัน

การสังเกตการเข้าประชุม

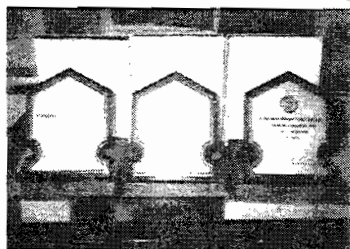
ในการประชุมแต่ละครั้งมักจะจัดที่จุดรวมของชาวบ้านที่หาง่ายๆ เช่น วัด บ้านผู้ใหญ่บ้าน หรือบ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น โดยมีผู้ใหญ่บ้านหรือหัวหน้าหน่วยราชการเป็นประธาน แต่ถ้าเป็นงานใหญ่ที่ต้องร่วมแรงร่วมใจกันทั้งหมู่บ้านหรือต้องการให้ทราบข้อมูลทั้งหมู่บ้านโดยด่วนก็จะจัดประชุมที่วัดนาทะเล โดยมีท่านพระครูสุนทรวิโยภาส โสภาไส เจ้าอาวาสเข้าร่วมรับฟัง ส่วนผู้ที่เปิดประเด็นก็จะเป็นหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล) เป็นต้น การดำเนินการประชุมมีการสอบถามปรึกษาหาคำตอบ หาวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยชาวบ้านให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมกันเกือบทุกครั้งจะมีบ้างที่บางคนไม่ได้เข้าร่วมเพราะติดงานทำมาหากินทำไร่ทำสวนชาวบ้านที่บ้านนาทะเลยอมรับให้ทางการเข้าร่วมประชุม เพราะเห็นว่าทางการได้ให้ความรู้และคำแนะนำในการประกอบ

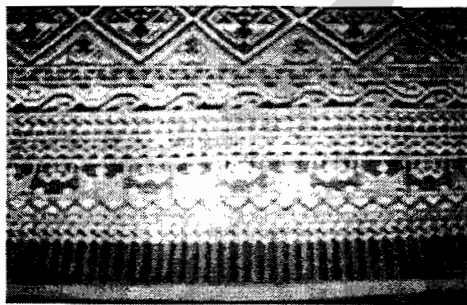
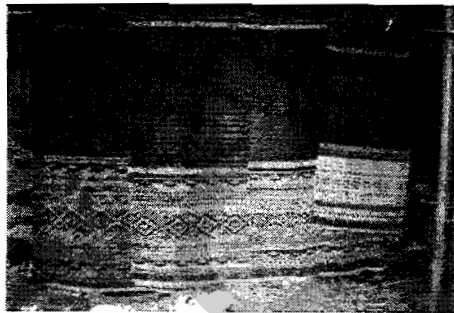
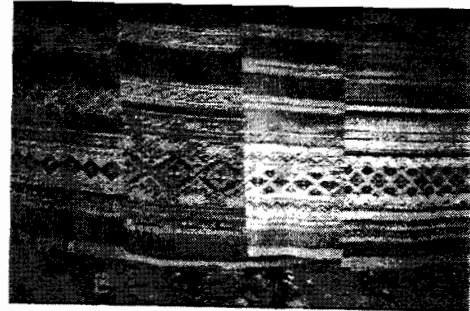
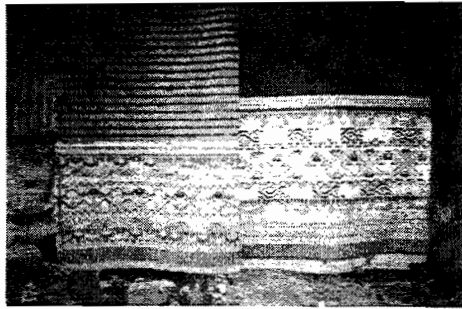
อาชีพและช่วยพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นในที่ประชุมค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะรับฟังกันเฉยๆ ผู้ที่แสดงความคิดเห็นนั้นมักจะเป็นผู้ที่มีสถานะเป็นผู้นำ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มชุมชน เป็นต้น ในการประชุมไม่กำหนดเวลาที่ชัดเจนแล้วแต่วาระการประชุม โดยจะประชุมกันเวลา 19.30 น. เป็นต้นไป เมื่อได้ข้อสรุปในที่ประชุมแล้วทุกคนก็จะปฏิบัติตาม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)

ด้านศิลปวัฒนธรรม

ผ้าซิ่นตีนจก

ผ้าซิ่นตีนจก เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อมากในอำเภอลับแล เป็นวัฒนธรรมสืบทอดมาช้านานตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ผ้าซิ่นตีนจกลับแลมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัวไม่เหมือนใครเป็นที่นิยมทอกันมากในกลุ่มสตรีโดยมีการรวมกลุ่มสมาชิกผู้ทอแต่ละหมู่บ้านเข้ามาทอที่ศูนย์จำหน่ายสินค้าบริเวณหน้าวัดเสาหิน และยังมีการส่งไปให้อีกกลุ่มที่มีการแบ่งงานกันภายในนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ถือว่าการทอผ้านี้เป็นอาชีพเสริมรองจากอาชีพเกษตรกรรม ของกลุ่มสตรีตำบลชัยชุมพลเป็นผ้าทอที่มีชื่อเสียงมากในตำบลชัยชุมพล ซึ่งมีลวดลายต่างๆ รวมกัน 18 ลาย เช่น ลายหงส์ ลายนกสร้อย ลายคองงาย ลายขอไล่ ลายนาค ลายสร้อยดอกหมาก ลายไทรย้อย ลายแปดขอ ลายแปดขอโบราณ ลายขอผักกูด ลายขอชิง ลายดอกกำมกึ่ง ลายกลีบจันทร์ ลายดอกผักแว่น

ลายขอหนังสือ ลายขอเกี่ยว ลายค่างเทียน และลายบัวหงายบัวคว่ำ ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวบ้านบ้านนาทะเลทุกครัวเรือนจะทำการทอผ้าเพื่อใช้สอยกันภายในครอบครัวและจำหน่ายมีการถ่ายทอดและสั่งสมกรรมวิธีการทอผ้าให้แก่สมาชิกโดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นเพศหญิง แม่หรือยายจะเป็นผู้รับหน้าที่อบรมและถ่ายทอดวิธีให้แก่บุตรสาวหรือหลานสาวจนเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

เหตุหรือแรงจูงใจในการประดิษฐ์

- นิยมทำกันในหมู่บ้านทุกครัวเรือนเพื่อใช้สอย
- เพื่อสร้างรายได้

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากผลงานที่ทำขึ้น

- สร้างรายได้ในชุมชน
- เพื่อจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และถ่ายทอดให้ผู้อื่น

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นตีนจก

- มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวโดยเฉพาะความละเอียดของลายผ้า ซึ่งแต่ละลวดลายจะมีความหมายอย่างลึกซึ้งบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของชาวลับแล ได้อย่างลงตัวและได้สืบสานวัฒนธรรมการทอผ้ามาอย่างช้านาน

- ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลับแลเริ่มเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของตลาด
- เป็นการส่งเสริมรายได้ของเกษตรกรนอกเหนือจากการปลูกหอมแดง
- ปัจจุบันมีศูนย์จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ตั้งอยู่บนถนนศรีพนมมาศ

ติดกับสถานีตำรวจได้รองรับสินค้าจากเกษตรกรโดยตรง (มาย พลแดง, 13 สิงหาคม 2546)

ด้านการรักษาโรค

สมุนไพร

สมุนไพร ในชุมชนพบว่า มีสมุนไพรมากมายโดยส่วนใหญ่ใช้ในการรักษาโรคโดยการนำสมุนไพรมาต้มดื่มกับน้ำ ยาต้ม 1 ชุด ต้มดื่มได้เจ็ดวัน หรือใช้วิธีการบดเป็นผง บั่นเป็นลูกกลอนรับประทานเหมือนยาทั่วไป นอกจากนั้นสมุนไพรบางอย่างอาจใช้ภายนอก เช่น ใช้ประคบหรือปิดบาดแผล ส่วนการได้มาซึ่งภูมิปัญญาในการรักษาโรคทางสมุนไพรส่วนใหญ่ได้รับมาจากบรรพบุรุษซึ่งทำมาก่อนแล้วหรือได้จากพระในขณะที่ยบวชเรียน ผลงานยาสมุนไพรของพื้นที่บ้านนาทะเล ได้แก่ ยาสมุนไพรแก้โรคโลหิตจาง ชางขโมย รีดสีดวงทวาร แก้กษาว โรคลำไส้ แก้กลมและไตพิการ ปราชญ์ทางด้านสมุนไพรของบ้านนาทะเลจะเป็นการรักษาโรคโดยการใช้ยาสมุนไพรที่เก็บเองจากป่าเป็นส่วนใหญ่จึงทำให้สมุนไพรที่ใช้มีจำนวนลดลง ดังนั้นถ้าจะมีการเก็บรวบรวมสมุนไพรเพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาควรเป็นแบบลายลักษณ์อักษรมากขึ้นกว่าการสืบทอดจากพ่อแม่สู่ลูกหลาน และถ้าศักยภาพของทรัพยากรบุคคลดังกล่าวได้รับการสนับสนุนและเผยแพร่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาได้มากขึ้น

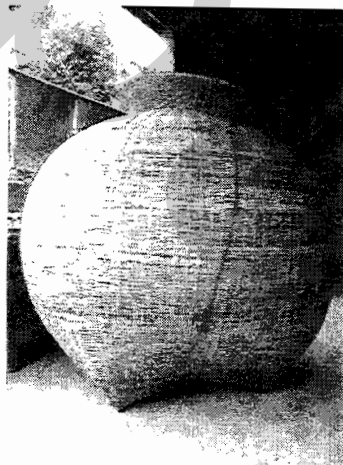
เหตุจูงใจในการประดิษฐ์/คิดค้น

- เพื่อสืบทอดวิชาความรู้จากบรรพบุรุษ
- อยากช่วยเหลือคนป่วย
- หารายได้ (กลิน เพ็ชรแบน, 17 สิงหาคม 2546)

ด้านหัตถกรรมจักสาน และอื่น ๆ

เครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรม และงานช่างท้องถิ่นที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน ส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่หามาได้ในพื้นที่มาผลิตเครื่องจักสาน เช่น ไม้ไผ่ ซึ่งวัสดุเหล่านี้ผู้ทำและเปื่อยสลายง่ายตามอายุการใช้งานจึงไม่สามารถกำหนดอายุความเป็นมาของงานประเภทนี้ได้ เครื่องจักสานเป็นงานที่มีคุณค่าในตัวเองวัตถุดิบที่นำมาประดิษฐ์จะมีความงามตามธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ รูปแบบลวดลายจากการถักทอเกิดจากความพยายามที่จะแสดงเอกลักษณ์พื้นบ้านที่แตกต่างกันออกไป เครื่องจักสานของชาวบ้านบ้านนาทะเลมีอยู่เกือบทุกบ้าน ชาวบ้านมักใช้เวลาว่างในตอนเย็นหรือกลางคืนที่กลับจากไร่มาทำกันพอใช้ในครัวเรือนไม่ได้ถือเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่เป็นเครื่องจักสานที่ทำด้วยไม้ไผ่ เพราะไม้ไผ่เป็นวัสดุที่หาง่ายมีอยู่ทั่วไป ส่วนรูปแบบลวดลายและการเรียกชื่อจะแตกต่างกันออกไปตามความนิยมของท้องถิ่น และมีประโยชน์ในการใช้สอย ดังนี้

ข้อง

ข้อง เป็นเครื่องมือที่มีไว้ขังปลาชั่วคราว เพราะข้องจะมีลักษณะเบาสามารถพกพาได้ไม่ลำบากมากมีความทนทาน ข้องมีหลายแบบโดยทั่วไปจะมีรูปร่างคล้ายหม้อดินสานด้วยไม้ไผ่ กัน เป็นสี่เหลี่ยมจตุรัสมีโครงไม้ไผ่เป็นกากบาทรองรับอยู่ ส่วนข้างกลมและป่องออก ส่วนคอจะแคบและปากจะผายออก ที่ฝามีก้นแหลม เรียกว่า งา มีไว้สำหรับปิดกั้นปลาไม่ให้กระโดด

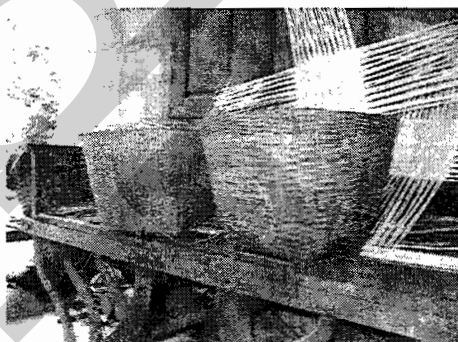
เหตุหรือแรงจูงใจในการประดิษฐ์

- ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- เพื่อหารายได้พิเศษ

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากผลงานที่ทำขึ้น

- วัสดุตัวนำ เช่น ปลา กบ เขียด จิ้งหรีด (ฟอง อินมา, 17 สิงหาคม 2546)

กระบุงไต้

กระบุงไต้ เป็นงานจักสานที่มีความสวยงามและหาดูได้ยาก ต้องใช้เวลาในการทำ ชาวบ้านจะใช้กระบุงไต้ในการใส่ของไปทำบุญที่วัด

เหตุหรือแรงจูงใจในการประดิษฐ์

- เพื่อใช้สอยในครัวเรือน
- เพื่อหารายได้

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากผลที่ทำขึ้น

- ใส่ของไปทำบุญที่วัด ใส่ของใช้ และผลไม้ทั่วไป

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

- เครื่องจักสานในตำบลชัยภูมิมีความทนทานและมีความละเอียดเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการสานกระบุงได้ซึ่งมีลักษณะปราณีตสวยงาม
- เครื่องจักสานส่วนใหญ่จะสานเครื่องใช้ในครัวเรือนโดยเฉพาะช่องที่ใหญ่ที่สุดในโลกซึ่งมีอยู่ทีเดียว
- วัตถุดิบไม่หายได้จากชุมชนและในชุมชนมีผู้รู้ทางด้านจักสานอยู่ (เหรียญ ดวงแก้ว, 17 สิงหาคม 2546)

งาช้างจากไม้มูกมัน

งาช้างจากไม้มูกมัน งาช้างจะแสดงถึงการมีบารมี อำนาจวาสนา ชาวบ้านจึงนิยมใช้ในการตกแต่งบ้านวางคู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ เช่น พระพุทธรูป เป็นต้น ไม้มูกมันเป็นไม้เนื้ออ่อนสีขาวนวลเหมาะสำหรับนำมาสลักเป็นผลิตภัณฑ์งาช้างนอกจากนี้ยังมีการทำผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น คานหาบ กระบุง หรือเป็นเครื่องตกแต่งภายในครัวเรือน ซึ่งแต่เดิมที่ผู้ผลิตได้ศึกษามาจากโทรทัศน์ผนวกกับความสามารถเฉพาะตัวของผู้ผลิตจึงสามารถเกิดผลิตภัณฑ์การทำงาช้างจากไม้มูกมันขึ้นมา

เหตุหรือแรงจูงใจในการประดิษฐ์

- เห็นจากโทรทัศน์ คิดว่าสวยดีถ้าจำหน่ายคงขายได้ดี

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากผลงานที่ทำขึ้น

- สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน
- ทำให้คนเฒ่าคนแก่ (ผู้สูงอายุ) ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

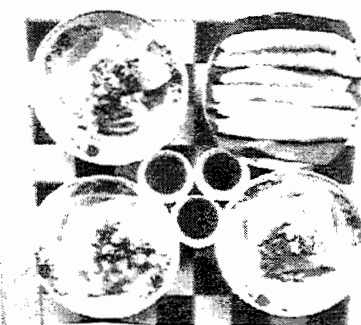
จุดเด่นของผลิตภัณฑ์งาช้างไม้มูกมัน

- ผลิตภัณฑ์จากไม้มูกมันจะมีความสวยงามและแข็งแรงทนทาน
- งาช้างจากไม้มูกมันสามารถใช้ตกแต่งอาคารบ้านเรือนได้อย่างสวยงาม
- งาช้างจากไม้มูกมันมีลักษณะคล้ายกับงาช้างของจริง
- ไม้มูกมันเป็นวัตถุดิบที่หาได้จากท้องถิ่น
- สินค้าที่ราคาถูกเพราะผู้ผลิต ผลิตและจำหน่ายสินค้าที่บ้าน (ใจัน ปาคา, 17

สิงหาคม 2546)

ด้านอาหารการกิน

ข้าวพันผัก, ข้าวแคบ

ข้าวพันผัก ข้าวแคบเป็นอาหารพื้นเมืองของชาวอำเภอลับแล ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือชนิดหนึ่งเรียกว่า ข้าวแคบ (ที่นำไปประกอบเป็นอาหารจำพวกหมี่พัน) และชนิดที่เรียกว่า ข้าวพัน และ ข้าวพันผัก ข้าวแคบของอำเภอลับแลมี 2 ชนิด คือ ชนิดหนึ่งทำจากแป้งข้าวจ้าวจะเป็นแผ่นบางๆ รสจืด อีกชนิดหนึ่งทำจากแป้งข้าวเหนียวเป็นแผ่นหนากว่าแป้งข้าวจ้าวแต่รสเค็มและมีขนาดเล็กกว่า ข้าวแคบเป็นอาหารที่ได้มาจากการหมักข้าวสารแล้วนำมาโม่และกรองจนได้เป็นแป้งหมัก ขั้นตอนการผลิตให้เป็นแผ่นนั้นคล้าย ๆ กับการทำข้าวเกรียบปากหม้อ เพียงแต่ข้าวแคบนั้นจะ

มีส่วนผสมจำพวก งา พริก เกลือ หรืออาจจะมีการปรุงรสชาติต่างๆ ลงไปตากแดด ปัจจุบันผู้ทำข้าวแคบบางคนอาจปรุงรสเผ็ด เค็ม เปรี้ยว หรือหวานเล็กน้อย ลงไปก่อนที่จะทำให้สุกเป็นแผ่น

เหตุหรือแรงจูงใจในการคิดค้น

- เพื่อหารายได้

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ

- สร้างรายได้
- ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ข้าวแคบ, ข้าวพันผัก

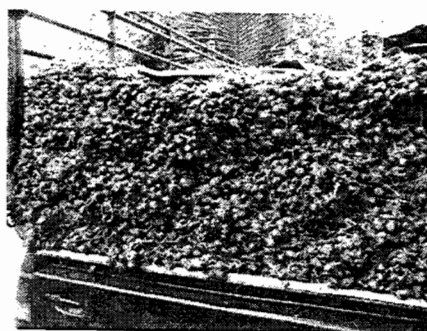
- ข้าวแคบของอำเภอลับแลมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนอาหารจากที่อื่น ๆ
- ข้าวแคบเป็นอาหารว่างที่เป็นที่รู้จักของจังหวัดอุตรดิตถ์และจังหวัดใกล้เคียง
- ข้าวแคบชนิดสดหรือเรียกว่าข้าวพันและข้าวพันผักเป็นที่นิยมรับประทานกันอย่าง

แพร่หลายในจังหวัดอุตรดิตถ์

- ต้นทุนการผลิตต่ำ ราคาถูก รสอร่อย เป็นได้ทั้งอาหารว่างและอาหารหลักและข้าวแคบสามารถเก็บไว้ได้นานอีกด้วย (เสงี่ยม ชัยศิริ, 17 สิงหาคม 2546)

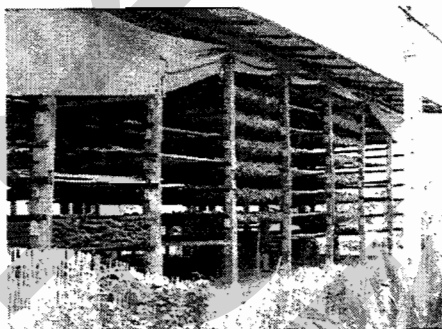
ด้านพืชเศรษฐกิจ

หอมแดง

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ การปลูกหอมแดง หอมแดงเป็นพืชล้มลุกที่ชาวบ้านนิยมปลูกกันมาอย่างช้านาน หอมที่ปลูกมี 2 ชนิดด้วยกันคือ หอมแดงและหอมแบ่ง หอมแดงมีการปลูกมากที่อำเภอลับแลซึ่งถือว่าเป็นหอมที่มีคุณภาพที่ดีอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากมีสีสด มีกลิ่นฉุน กลีบห่อกลมแน่น และเก็บรักษาได้นาน โดยมีการปลูกปีละ 2 ครั้ง คือ หอมฝนและหอมแล้ง เกษตรกรนิยมปลูกหอมฝนมากกว่าหอมแล้ง เกษตรกรจะขายผลผลิตให้กับพ่อค้าที่นำรถมารับซื้อถึงแหล่งผลิต หรือบางครั้งก็ขายให้พ่อค้าท้องถิ่น สำหรับหอมฤดูแล้ง ปัญหาที่พบในการผลิตหอมแดงคือ ต้นทุนการผลิตสูงและต้องการแรงงานมาก เกษตรกรใช้ปุ๋ยและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชยังไม่ถูกต้อง ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และ ปัญหาการเก็บเกี่ยวไม่ตรงเวลา

โกดังหัวหอม

บ้านเรือนรุ่นเก่าจะเป็นเรือนใต้ถุนสูง เพื่อใช้ประโยชน์ในการเก็บแขวนหัวหอมไว้ใต้ถุน หรือบางบ้านใช้เป็นคอกสัตว์ แต่เนื่องจากลักษณะการประกอบอาชีพทำหอมเปลี่ยนไป ทำให้ไม่ค่อยนิยมแขวนหัวหอมใต้ถุนบ้านแต่จะสร้าง "โกดังหัวหอม" ในบริเวณบ้านเพื่อแขวนหัวหอมโดยเฉพาะการทำหอมมากขึ้นเลยต้องสร้างโกดังหัวหอมทั่วไปในหมู่บ้าน

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์หอมแดง

- หอมแดงของอำเภอลับแลจะมีลักษณะเด่น คือ มีสีแดงเข้มจัดและมีกลิ่นฉุนลักษณะหัวจะมีลักษณะหัวโต ใบยาว รากยาว
- หอมแดงของอำเภอลับแลมีจำนวนผลผลิตมาก
- สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน
- หอมแดงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างเช่น ในปัจจุบันทางกลุ่มสตรีและ

เยาวชน หมู่ 5 บ้านนาทะเลได้คิดการแปรรูปหอมแดงให้เป็นส่วนประกอบของน้ำพริกต่าง ๆ

- ชุมชนในตำบลชัยภูมิมีความชำนาญในการปลูกและเก็บเกี่ยวตลอดจนการเก็บรักษาพันธุ์หัวหอมไว้ปลูกในฤดูกาลต่อไป (คำ จันทรคำ, 13 สิงหาคม 2546)

ในชุมชนบ้านนาทะเลชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และสวนหอม เป็นอาชีพหลัก ส่วนอาชีพเสริมนั้นมีหลากหลายอาชีพ ได้แก่ ทอผ้าขึ้นตีนจก สมุนไพร จักสาน แกะสลักงาช้างจากไม้มุกมัน และการทำข้าวพันข้าวแคบ จากการประกอบอาชีพเหล่านี้นำมาซึ่งรายได้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ประชาชนมีรายได้ที่แน่นอนสามารถสร้างความมั่นคงภายในชุมชนได้จึงทำให้หมู่บ้านบ้านนาทะเลมีเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพราะการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้โดยทำเอง กินเอง ใช้เอง และมีการใช้ทรัพยากรในหมู่บ้านที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ อย่างเช่น การแกะสลักงาช้างจากไม้มุกมัน ซึ่งไม้มุกมันเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติในหมู่บ้านอยู่แล้ว ชาวบ้านจึงอาศัยภูมิปัญญา และความขยันมาใช้ประโยชน์โดยการแกะสลักงาช้างไม้ขึ้นมาทำให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้นจึงทำให้คนในชุมชนมีรายได้ที่สามารถเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้ สังคมโดยรวมจะเข้มแข็ง มั่นคง และพึ่งตนเองได้ ก็ต่อเมื่อชุมชนซึ่งเป็นองค์กรเล็กๆ ของสังคมมีความเข้มแข็ง เศรษฐกิจชุมชนนับเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งและนำพาให้เรื่องของสังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม ศิลธรรม และสุขภาพอนามัย ฯลฯ ภายในชุมชนดำรงอยู่ได้ ที่สำคัญชาวบ้านยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ โดยการรู้จักประหยัดมัธยัสถ์ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น หรือตามเทคโนโลยีใหม่ๆ จากภายนอกที่เข้ามา อย่างเช่น โทรศัพท์มือถือที่ชาวบ้านจะไม่ค่อยนิยม เพราะเห็นว่ามันสิ้นเปลืองเกินความจำเป็น เหตุนี้เองชาวบ้านจะเลือกใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่สอดคล้องหรือมีประโยชน์แก่ตนเท่านั้น ดังนั้นจากการที่ชาวบ้านมีการดำเนินชีวิตที่พอเพียงตามแนวคิดเรื่อง “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยนั้น จึงทำให้ชุมชนบ้านนาทะเลสามารถพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 :

ทัศนคติของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำและบุคคลภายนอกอย่างไรมีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมชอมกันอย่างไร

1. บุคคลภายนอก เจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม (เจ้าหน้าที่ส่งเสริม) จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของบุคคลภายนอก 4 คน ดังนี้

1.1 ภูมิหลัง

- นายธงชัย เตยะริติ นายอำเภอเมืองลับแล

นายธงชัย ปัจจุบันอายุ 53 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับราชการ ดำรงตำแหน่ง นายอำเภอเมืองลับแล เป็นระยะเวลา 7 เดือน สถานะสมรส

- นายเจलय ทองวงศ์ษา พัฒนาการอำเภอลับแล

นายเจलय ปัจจุบัน อายุ 54 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิเทศศาสตร์ วิทยาลัยครูสมุทรสงคราม เชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับราชการ ดำรงตำแหน่ง พัฒนาการอำเภอลับแล เป็นระยะเวลา 1 ปี 7 เดือน สถานะม้าย

- นางฉวีวรรณ พรหมสะโร ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล)

นางฉวีวรรณ ปัจจุบันอายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับราชการ ดำรงตำแหน่ง ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล) เป็นระยะเวลา 2 ปี 5 เดือน สถานะสมรส

- นายอดุลย์ คันทะเรศรี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล

นายอดุลย์ ปัจจุบันอายุ 30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับราชการ ดำรงตำแหน่งปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพล เป็นระยะเวลา 7 ปี 5 เดือน ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดพะเยา สถานะสมรส

1.2 นิยาม

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. ยึดหลักการต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
2. ยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด
3. ยึดหลักการพออยู่พอกิน โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
4. ยึดหลักการต้องไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี
5. ยึดหลักการต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน
6. ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม
7. ยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน
8. ยึดหลักการต้องชวนช่วยหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น

นายธงชัย กล่าวว่า “การประกอบอาชีพโดยสุจริตถึงแม้จะขาดแคลนก็ตาม การดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยการอดออม การประหยัด และมันก็ขึ้นอยู่กับเขาจะมีอาชีพอะไรสามารถที่จะเลี้ยงตนเองได้หรือไม่ เขาสามารถจะประหยัดอดออมได้อย่างไรบ้าง เช่น การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ก็สามารถที่จะให้พออยู่พอกิน อย่าไปคิดการใหญ่โตเรื่องของเทคโนโลยี เรื่องทุนความเสี่ยง เพราะฉะนั้นในช่วงที่มีการรณรงค์ในเรื่องนี้นั้นก็มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับชาวบ้านว่าให้ชาวบ้านได้ประหยัดอดออมกันได้มีอาชีพเสริมกัน เราเป็นคนอาศัยความขยันจะแก้ปัญหาเรื่องความยากจนได้ และตอนนี้เศรษฐกิจมันตกสะเก็ดมันถดถอย เพราะฉะนั้นการที่เราจะมีชีวิตให้ได้อย่างราบรื่นนั้นเราก็ต้องประหยัด หรือการทำอะไรก็แล้วแต่ไม่คำนึงถึงเรื่องเทคโนโลยีสูงหรือใช้ทุนรอนมาก เช่น มีอาชีพขายข้าวแกงแต่คิดว่าอยากจะไปทำห้างสรรพสินค้ามันคงไม่ได้ ความเสี่ยงสูงต้องค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป” (ธงชัย เตยะธิตี, 11 สิงหาคม 2546)

นายเฉลย กล่าวว่า “มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมพอเพียงกับภาวะชีวิตของครอบครัวนั้นๆ

ครอบครัวอยู่ได้มีความสุขทางด้านร่างกายและจิตใจสำหรับแต่ละครอบครัวนั้นๆ เพราะแต่ละครอบครัวความเหมาะสมจะต่างกัน และไม่มีควมโลภอยากได้มากเกินไปจนความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต” (เจलय ทองวงศ์ษา, 11 สิงหาคม 2546)

นางฉวี กล่าวว่า “พออยู่พอกิน ถ้าหากว่ามีมากพออยู่พอกินก็สามารถเลี้ยงชีพได้ก็จะก่อให้เกิดรายได้และการประเมินรายจ่ายให้ตรงกับรายรับที่เข้ามาให้เพียงพอไม่ใช้จ่ายเกินตัวและฟุ้งเฟ้อ” (ฉวีวรรณ พรหมสระ, 11 สิงหาคม 2546)

นายอดุลย์ กล่าวว่า “การอยู่แบบพอมีพอกิน ไม่เป็นหนี้เป็นสินใคร ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกับใคร ต้องพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้” (อดุลย์ คันทะเรศร์, 11 สิงหาคม 2546)

1.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ของบุคคลภายนอกที่ความสอดคล้องและแตกต่างกันกับผู้นำ และชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ติความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 7 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่ผู้นำไม่ได้กล่าวถึง

2. ติความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันอยู่ 6 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน และยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง

3. ติความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ยึดหลักการต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน และยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน และยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง

4. ติความสอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 4 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และยึดหลักการต้องขวนขวายหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน และยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

2.2 นิยาม

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด
3. การพออยู่พอกินพอใช้ โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี
5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน
6. การละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน
7. การชวนช่วยหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น

ผู้ใหญ่เกตุ กล่าวว่า “พอมีพอกิน ไม่กระตือรือร้นอยากได้สิ่งทีเกินกำลังมากนัก ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย ประหยัดอดออม มีความรู้ภูมิปัญญาอะไรก็ทำกันเองภายในครอบครัวถ้าเหลือก็เอาไปขายเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชนเป็นอย่างดี หรือว่าจะปลูกข้าว ปลูกหอม ปลูกผักตามริมรั้ว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ในบ้านเอาไว้กินเองภายในครอบครัวถ้าเหลือก็เอาไว้ขาย” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

พระครู กล่าวว่า “พออยู่พอใช้ และมีความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกับใครเท่านี้ก็มีความสุขในชีวิตแล้ว ในการเทศน์แต่ละครั้งจะสอดแทรก เรื่อง การพอเพียงไปด้วย เช่น จะสอนว่าให้อยู่แบบพอมีพอกินอย่าไปฟุ่มเฟือย ให้ความรู้ให้คิดสอนใจให้ยึดทางสายกลางแล้วชีวิตจะเป็นสุข” (พระครูสุนทรวิโรยภาส โอภาโส, 13 สิงหาคม 2546)

นางมาย กล่าวว่า “พอมีพอกิน ไม่ใช่เป็นหนี้เป็นสินหรือใช้จ่ายเกินตัวสามารถช่วยอะไรกันได้ก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านที่นี่เป็นคนไม่ซีเกียจจะขยันกันมากรับจ้างทุกอย่าง” (มาย พลแดง, 13 สิงหาคม 2546)

นางวอน กล่าวว่า “พอใจในสิ่งที่เรามี ไม่ฟุ้งเฟ้อหรืออยากได้ในสิ่งที่เกินกำลังของเรา”
(วอน ยาดำ, 13 สิงหาคม 2546)

นายคำ กล่าวว่า “พอกินพอใช้ ไม่เป็นหนี้เป็นสินใคร ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ไม่ใช่จ่าย
อย่างเกินตัว และรู้จักความพอดี มีอะไรก็ทำกันไปโดยอาศัยภูมิปัญญาของเราที่เรามีอยู่ให้มากที่สุด”
(คำ จันทร์คำ, 13 สิงหาคม 2546)

2.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ของผู้นำตีความ
สอดคล้องและแตกต่างกันกับบุคคลภายนอก และชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ตีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 7 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ยึด
หลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่
ผู้นำไม่ได้กล่าวถึง

2. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันอยู่ 6 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง
ยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน ที่ชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง

3. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง
ยึดหลักการต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน และยึด
หลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง

4. ตีความสอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 4 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือ
เรื่อง ยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และยึดหลักการต้อง
ชวนชวายเป็นความรู้ยู่ตลอดโดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และยึดหลักการละเลิก
การแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

3. ชาวบ้าน จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของชาวบ้านสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1 รวมกลุ่ม จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มชาวบ้าน 5 คน ดังนี้

3.1.1 ภูมิหลัง

กลุ่มทอผ้า

- นางกี สายฟ้าแลบ สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
ยายกี ปัจจุบันอายุ 73 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทอผ้า ทำมาเป็นระยะเวลา 60 ปี สถานะสมรส
- นางสาว อินมา สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
ยายขาว ปัจจุบันอายุ 69 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทอผ้า ทำมาเป็นระยะเวลา 50 ปี สถานะสมรส
- นางมนัส คำคุ้ม สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล
ป้ามนัส ปัจจุบันอายุ 44 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทอผ้าและค้าขาย ทำมาเป็นระยะเวลา 31 ปี สถานะสมรส

กลุ่มทำหอมแดง

- นายเลียง ขวัญมุก สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
ลุงเลียง ปัจจุบันอายุ 61 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 5 เชื้อสาย
ไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทำการเกษตร ทำมาเป็นระยะเวลา 30 ปี สถานะสมรส
- นายนาน ชุมโน สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
ลุงนาน ปัจจุบันอายุ 40 ปี จบการศึกษาระดับ ป.6 โรงเรียนเทศบาลศรีพนมมาศ เชื้อ
สายไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทำการเกษตร ทำมาเป็นระยะเวลา 18 ปี สถานะสมรส

3.1.2 นิยาม

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของกลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด

3. การพอกอยู่พอกกินพอใช้ โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี
5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน
6. การชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น

นางกี กล่าวว่า “พอกกินพอใช้ ไม่โลกไม่โทโส ไม่เบียดเบียนคนอื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ ซึ่งตอนนี้มีพอเพียงแล้วทั้ง บ้าน ที่ดินทำกิน มีแหล่งขายผ้า มีถนนลาดยาง มีไฟฟ้าใช้แต่ขาดแคลนน้ำไม่ค่อยพอใช้ ในแต่ละเดือนมีรายได้พอเพียงสามารถเลี้ยงตนเองได้ไม่ลำบากเพราะเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยใช้จ่ายอะไรมากเพราะแก่แล้ว ปัจจุบันมีความสุขแก่แล้วก็เข้าวัดทำบุญ ตักบาตรก็มีความสุขแล้ว” (กี สายฟ้าแลบ, 14 สิงหาคม 2546)

นางขาว กล่าวว่า “อยู่แบบพอกมีพอกกิน ไม่เดือดร้อนไม่ต้องขอใครกิน หามาได้เท่าไรก็กินเท่านั้นไม่ใช่ว่าหามาได้ 100 บาทก็กินไป 200 บาทก็แย่ ปัจจุบันยายก็พอกมีพอกกินอาศัยอยู่กับลูกหลานไปเรื่อยๆ ยายแก่แล้วทำงานอย่างอื่นไม่ไหวก็เลยมาทอผ้าขายเพราะยายทำมาตั้งแต่ยายเด็กๆ แล้ว มันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมันติดตัวยายมาและยายเองก็ชอบอยู่แล้วด้วยการทอผ้าอยาก จะสืบทอดไปให้ลูกให้หลานแต่เขาไม่เอากันเขาออกไปทำงานกันข้างนอกหมด แต่ละเดือนรายได้ของยายก็พอกมีพอกกินไม่ได้ดีเท่าไรแต่ก็ไม่ใช่ว่าไม่มีจะกินเลย แคนี่ยายก็มีความสุขแล้วยายไม่เป็นหนี้เป็นสินใครให้เดือดร้อน” (ขาว อินมา, 14 สิงหาคม 2546)

นางมนัส กล่าวว่า “การประหยัดคอดออมไม่ฟุ่มเฟือย พอกมีพอกกินสามารถยืนบนขาของตัวเองได้ ตอนนี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนมีพร้อมทุกอย่าง จะขาดก็แต่เรื่อง น้ำดื่มและน้ำทำกินในหมู่บ้าน ในแต่ละเดือนทอผ้าขายก็สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้แต่ไม่ค่อยมีเหลือเก็บ แต่ก็มีความสุขแล้วเพราะเราไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินใคร” (มนัส คำคุ้ม, 15 สิงหาคม 2546)

นายเลียง กล่าวว่า “พอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินกำลังเรา ปลูกข้าว ปลูกหอม ปลูกผักเอาไว้กินกันเองในครอบครัวแล้วยังจะเหลือเอาไปขายได้อีกด้วย พอใจกับชีวิตในปัจจุบันถึงจะเหนื่อยหน่อยแต่เราก็ไม่เป็นหนี้เป็นสินใครให้เดือดร้อนตอนนี้มีครบเกือบทุกอย่างจะขาดเฉพาะน้ำทางการเกษตรเอาไว้รดหอมเพราะตอนหน้าแล้งน้ำจะไม่มีเอาไว้รดหอมเลยแต่ละเดือน

ก็สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ยังมีเงินพอเหลือเก็บอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก” (เลียง ขวัญมุก, 16 สิงหาคม 2546)

นายนาน กล่าวว่า “การอยู่ได้โดยไม่เป็นหนี้เป็นสินใครต่อใครให้เดือดร้อน สามารถยืนด้วยขาของตัวเองได้อย่างลงเองลงทำอาชีพปลูกหอมแดง ทำนา ลูกก็สามารถหาเงินมาจุนเจือครอบครัวของลูกได้ไม่อดอยาก ลูกใช้แรงเหนื่อยหน่อยแต่มันก็คุ้มที่ไม่ต้องไปยืมเงินใครกินลูกคิดว่าปัจจุบันลูกก็พอมีพอกินตามอัตราลูกจะไม่พุ่มเพี้ยงกับสิ่งที่ไม่จำเป็น อย่างเช่นโทรศัพท์มือถือลูกจะไม่ให้เลยเพราะมันไม่จำเป็นเพราะเราไม่ได้ไปติดต่อธุรกิจอะไรกับใครที่ไหนถึงจะต้องใช้” (นาน ชุมโน, 16 สิงหาคม 2546)

3.1.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ของกลุ่มชาวบ้านที่รวมกลุ่มตีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระ คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ผู้นำ และบุคคล ภายนอก ดังนี้

1. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เสียแแลกกัน ที่ชาวบ้านมีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง
2. ตีความสอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 4 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และการชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
3. ตีความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 6 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การละเลิกการแก่งแย่งผล ประโยชน์กันและกัน ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง
4. ตีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 6 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่องยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน และยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง

3.2 อาชีพอิสระ จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของชาวบ้าน 4 คน ดังนี้

3.2.1 ภูมิหลัง

ด้านสมุนไพรร

- นายกลิ่น เพ็ชรแบน หมอสมุนไพรร
 ลุงกลิ่น ปัจจุบันอายุ 53 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 ในปี 2542 ได้ใบประกอบโรคศิลป์
 เกษตรกรรม ใบอนุญาตเลขที่ 15987 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็้อยายไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพ
 อิสระ (สมุนไพรรโบราณ) ทำมาเป็นระยะเวลา 36 ปี สถานะสมรรสร

ด้านหัตถกรรมจักสาน และอื่นๆ

- นายฟอง อินมา การทำซัอง
 ตาฟอง ปัจจุบันอายุ 75 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็้อยายไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพอิสระ (ซัอง) ทำมาเป็นระยะเวลา 5 ปี สถานะสมรรสร
- นายเหรียญ ดวงแก้ว กระจุงได้
 ตาเหรียญ ปัจจุบันอายุ 84 ปี จบการศึกษาระดับ ป.2 โรงเรียนศรีพนมมาศ เข็้อยาย
 ไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพอิสระ (กระจุงได้) ทำมาเป็นระยะเวลา 68 ปี สถานะสมรรสร

ด้านอาหารการกิน

- นางเสงี่ยม ช่วยศรี การทำข้าวพันผัก, ข้าวแคบ
 ป้าเสงี่ยม ปัจจุบันอายุ 41 ปี จบการศึกษาระดับ ป.6 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็้อยายไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพค้าขาย ทำมาเป็นระยะเวลา 10 ปี สถานะสมรรสร

3.2.2 นิยาม

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระส่วนใหญ่แล้วมีความ
 คิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด
3. การพออยู่พอกิน โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี
5. การชวนชวรายหาความรู้ยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่ม พูนขึ้น

นายกลิน กล่าวว่่า “มีใช้ทุกอย่าง พอกินพอใช้ไม่เดือดร้อนไม่เป็นหนี้เป็นสิน ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เช่น เราทำได้ 100 บาท ใช้จ่าย 1,000 บาท ก็ไม่มีเหลือเก็บต้องมีความรู้จักพอ เช่น พอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันมีครบทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นปัจจัย 4 อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย หรือว่าจะเป็นบ้าน ที่ดิน ที่นา สวนกลางสาต ไม่ต้องการอะไรเพิ่มเพราะไม่คิดจะก้าวไกลอะไรให้เกินตัวในแต่ละเดือนมีรายได้พออยู่ได้ซึ่งเมื่อก่อนชีวิตความเป็นอยู่แย่มากๆ เขาโตกันหมดก็แยกย้ายกันไปทำงานพอจุนเจือให้กับครอบครัวได้บ้าง ปัจจุบันนี้มีความสุขไปวัดไปเป็นพิธีกรในวัดบ้างช่วยเหลือสังคมทุกอย่าง วัดเป็นที่พึ่งทางใจได้ดี” (กลิน เพ็ชรแบน, 17 สิงหาคม 2546)

นายฟอง กล่าวว่่า “พอใช้พอจ่าย ชีวิตตอนนี้มีพร้อมทุกอย่างยกเว้นน้ำ เพราะน้ำไม่ค่อยไหล ในแต่ละเดือนที่ทำช่างขายรายได้ก็ไม่ค่อยพอกิน อาศัยกินกับลูกหลานไป ซึ่งเมื่อก่อนร่างกายพอทำอะไรไหวรายได้ก็พออยู่พอกิน แต่ตอนนี้ทำช่างอย่างเดียวเพราะแก่แล้วรายได้ไม่ค่อยพอกิน ตอนนี้ก็มีความสุขดีพอใช้พอจ่าย และทุกวันพระก็จะเข้าวัดไปทำบุญตักบาตร” (ฟอง อินมา, 17 สิงหาคม 2546)

นายเหรียญ กล่าวว่่า “พออยู่ได้แบบไม่อดๆ อยากๆ พอมีพอกินไม่คิดที่จะทำการอะไรใหญ่โตเกินตัวของเรา อย่างตัวเองก็แก่มากแล้วจะให้ไปทำการอะไรๆ ก็สู้คนหนุ่มเขาไม่ได้หรอก อยู่แต่บ้านกับลูกหลานไปแค่นี้ก็มีความสุขแล้วไม่ต้องไปคิดว่าอยากได้อะไรได้อะไรที่ตัวเองจะไม่มีกินมันก็ลำบากถ้าคนเขาไม่หวังรำรวยมากๆ อยู่แบบพอดีก็คงจะดีไม่ต้องกั้หนียืมสินใครให้ตัวเราเดือดร้อน ตัวเองก็เข้าวัดบ่อยๆ เพราะบ้านอยู่ติดกับวัดตาชอบเข้าวัดไปฟังเทศน์ฟังธรรมพระท่านก็สอนให้เราอยู่แบบตนเป็นที่พึ่งของตนให้เดินทางสายกลางแล้วชีวิตจะเป็นสุข” (เหรียญ ดวงแก้ว, 17 สิงหาคม 2546)

นายเสงี่ยม กล่าวว่า “พอมีพอกิน พอใช้จ่าย ไม่อดอยาก ทุกวันนี้ไม่ได้เดือดร้อนอะไรไม่ เป็นหนี้เป็นสินใคร ชายข้าวพันข้าวแคบก็สามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตนเองได้สามารถเจอจน ครอบครัวยังพอมีกำไรเหลือเก็บอยู่บ้าง ว่าจะเก็บเงินให้ลูกได้เรียนสูงๆ จะได้ไม่ลำบาก” (เสงี่ยม ช่วยศรี, 17 สิงหาคม 2546)

3.2.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ของกลุ่มชาวบ้าน ที่มีอาชีพอิสระตีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่ม คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ผู้นำ และบุคคล ภายนอก ดังนี้

1. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มอยู่ 5 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระ ไม่ได้กล่าวถึง

2. ตีความสอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 3 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือ เรื่อง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และการชวนขวนขวายหาความรู้ อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง และเรื่องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน และคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ได้กล่าวถึง แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้ กล่าวถึง

3. ตีความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 5 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน และการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ กันและกัน ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง

4. ตีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 5 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่องยึด หลักการต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน และยึดหลักการ ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน และยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง

3.3 คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของชาวบ้าน 2 คน
ดังนี้

3.3.1 ภูมิหลัง

- นายเรียง แวนวิชัย รับจ้างทั่วไป
ลุงเรียง ปัจจุบันอายุ 64 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็อสายไทย
นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับจ้างทั่วไป ทำมาเป็นระยะเวลา 47 ปี สถานะสมรส

- นางประจวบ ทิพย์ดีก รับจ้างทั่วไป
ป้าจวบ ปัจจุบันอายุ 43 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็อสายไทย
นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับจ้างทั่วไป ทำมาเป็นระยะเวลา 23 ปี สถานะสมรส

3.3.2 นิยาม

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ส่วนใหญ่แล้วมี
ความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
2. การพออยู่พอกิน โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความ
ฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
3. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี
4. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน

นายเรียง กล่าวว่า “พอกินพอใช้ไม่เดือดร้อน ไม่อดๆ อยากๆ แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมี
รายได้เป็นที่แน่นอนเพราะเรารับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างเขาถอนหอม ทำนาบ้างแล้วแต่เขาจะจ้างเรา
ช่วงฤดูปลูกข้าวปลูกหอมก็พอมีกินมีใช้บ้างเพราะไปรับจ้าง แต่พอหมดฤดูการเก็บเกี่ยวแล้วแทบจะ
ไม่ค่อยพอกินเพราะไม่มีใครจ้าง อาศัยก็แต่เขาจะจ้างวานให้ช่วยทำอะไร อย่างเช่นจ้างให้ถางป่าถาง
หญ้า เป็นต้น พอหาได้มากก็ต้องหมดไปแบบวันต่อวัน ไม่ค่อยมีเงินเหลือเก็บ บ้านที่อาศัยอยู่ก็พออยู่
กันแดดกันฝนได้ ยังต้องการเครื่องอำนวยความสะดวกอีกมาก เช่น รถ ที่ดินทำกิน เครื่องใช้ไฟฟ้า

ฯลฯ ความสุขที่หาได้ในตอนนี้ก็คือ การได้อยู่กับครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตา และก็เข้าวัด” (เรียง
แฉ่วนวิชัย, 18 สิงหาคม 2546)

นางประจวบ กล่าวว่า “อยู่แบบไม่เดือดร้อนใครไม่ต้องไม่กู้หนี้ยืมสินใคร ปัจจุบันยังต้อง
กู้หนี้ยืมสินเพื่อนบ้านจำนวน 2,500 บาท ยังดีที่เพื่อนบ้านใจดีให้ยืมเงินมาใช้ก่อน เพราะขาดเงินอยู่
มากรายได้ที่หามาในแต่ละวันไม่พอใช้กับรายจ่ายเพราะยังต้องเลี้ยงครอบครัวและก็ลูกอีก 2 คนที่
ต้องไปโรงเรียน รายได้ในตอนนี้หามาจากการรับจ้างเขาทำนา ทำหอม ความเป็นอยู่ในตอนนี้
ค่อนข้างเดือดร้อน การกินแต่ละวันต้องอาศัยเก็บผักเก็บหญ้าตามริมรั้วหุงต้มกินกันในครอบครัว
เพราะจะได้ช่วยกันประหยัดคอดอม ถ้าเป็นไปได้อยากจะได้เงินมากๆ เอาไว้ใช้หนี้และก็ส่งลูกเรียน
จนจบปริญญา” (ประจวบ ทิพย์ติก, 18 สิงหาคม 2546)

3.3.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ของคนยากจน
(ซึ่งอยู่ชายขอบ) มีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่ม อาชีพอิสระ ผู้นำ และ
บุคคลภายนอก ดังนี้

1. ติความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มอยู่ 4 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การ
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และการชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดย
อาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น ที่คนยากจน(ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

2. ติความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 3 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง
การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และการชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอด
โดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้
กล่าวถึง และเรื่องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน ที่
ชาวบ้านรวมกลุ่มกันและคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ได้กล่าวถึง แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้
กล่าวถึง

3. ติความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 4 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การใช้ทรัพยากรที่
มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และการชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิ
ปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน
ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

4. ตรีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 4 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และยึดหลักการต้องชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน และยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

ไม่พบความขัดแย้ง

ไม่พบความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน คือไปด้วยกันได้อย่างดีมีความคิดความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นเหมือนกัน ต่างกันตรงการใช้ศัพท์ คือภาษาทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นภาษาที่ใช้ศัพท์เป็นหลักการ ส่วนภาษาที่ใช้ของชาวบ้านจะเป็นภาษาชาวบ้านซึ่งทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า การเกิดความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่ตรงกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นไปได้ เพราะชาวบ้านได้ไปรับวาทกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทในการเข้าไปกล่อมเกลารู้อย่างมาก หรือพูดอีกทางหนึ่งก็คือ “ชาวบ้านคิดแบบรัฐ” ชาวบ้านคิดแบบที่รัฐคิด

ตารางที่ 6 ประเด็นการให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง

ชาวบ้าน		ผู้นำ	บุคคลภายนอก
รวมกลุ่ม	อาชีพอิสระ		
<p>1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง</p> <p>2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด</p> <p>3. การพออยู่พอกินพอใช้ โดยประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง</p> <p>4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี</p> <p>5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหยียดแลกัน</p> <p>6. การชวนหาความรู้เพิ่มขึ้น</p>	<p>1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง</p> <p>2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด</p> <p>3. การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง</p> <p>3. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี</p> <p>4. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหยียดแลกัน</p> <p>6. การชวนหาความรู้เพิ่มขึ้น</p>	<p>1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง</p> <p>2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด</p> <p>3. การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง</p> <p>4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี</p> <p>5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหยียดแลกัน</p> <p>6. การชวนหาความรู้เพิ่มขึ้น</p>	<p>1. ยึดหลักการต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง</p> <p>2. ยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด</p> <p>3. ยึดหลักการพออยู่พอกิน โดยประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง</p> <p>4. ยึดหลักการต้องไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี</p> <p>5. ยึดหลักการต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหยียดแลกัน</p> <p>6. ยึดหลักการต้องชวนหา</p>

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รวมกลุ่ม	ชาวบ้าน		ผู้นำ	บุคคลภายนอก
	อาชีพอิสระ	คนยากจน(ซึ่งอยู่ชายขอบ)		
ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความชำนาญให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น			รู้ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความชำนาญให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น 7. การละเล็การแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน	หากความรู้ตลอดโดยอาศัยความชำนาญให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น 7. ยึดหลักการละเล็การแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน 8. ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม

หมายเหตุอธิบายตารางที่ 6 ประเด็นการให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่า

(1) ประเด็นที่เหมือนกันทุกกลุ่ม คือ

1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้อเอง
2. การพออยู่พอกินโดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
3. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี

(2) ประเด็นที่แตกต่างกันบางส่วน คือ

1. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด มีชาวบ้านที่รวมกลุ่มอาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
2. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง
3. การต้องชวนชวหายหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม อาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
4. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน มีผู้นำและบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง
5. การประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม มีบุคคลภายนอกตีความ แต่ผู้นำและชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง

สรุปโดยรวมแล้ว จากการให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ส่วนใหญ่ทั้ง 3 กลุ่ม ตีความหมายเหมือนกันมีบางประเด็นที่แตกต่างกันออกไปแต่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ทิศนคติของชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายอย่างชัดเจน และปัญหาที่สำคัญของชาวบ้านนั้นคือ ชาวบ้านได้ไปท่องจำมาจากทางเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำที่เคยบอกหรือสั่งสอนเอาไว้ซึ่งเจ้าหน้าที่และผู้นำทำหน้าที่เปรียบเสมือนครูสอนนักเรียน ซึ่งนักเรียนก็เป็นชาวบ้านนั่นเองที่เชื่อและติดตามกันหมดโดยไม่มีข้อโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์กัน

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 :

ทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

1. บุคคลภายนอก เจ้าหน้าที่ทางราชการที่เข้ามามีส่วนร่วม (เจ้าหน้าที่ส่งเสริม) จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของบุคคลภายนอก 4 คน ดังนี้

1.1 นิยาม

“ชุมชนเข้มแข็ง” ในความหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. การมีความสามารถ ความรู้ และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น เช่น ชาวบ้านมีความรู้ความสามารถที่จะคิดค้นลายผ้าขึ้นต้นจักใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้เข้าสู่ชุมชน
2. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นหลัก เช่น กลุ่มทอผ้า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางการเกษตร ได้แก่ เกษตรผสมผสาน และกลุ่มเกษตรยั่งยืน เป็นต้น และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การถางป่าในชุมชน เป็นต้น
3. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
4. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน
5. ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน
6. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม เช่น ได้มีอาสาสมัครคนชราอนเฝ้าวัดทุกคืน และจัดให้มีการอยู่เวรยามรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านตอนกลางคืน เป็นต้น หรือตามเทศกาลวันสำคัญต่างๆ มีการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านช่วยกันถางป่าเก็บขยะภายในชุมชนเพื่อเป็นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

7. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ และเป็นผู้ที่คำนึงถึงส่วนรวมจริงๆ สามารถนำพาชุมชนมีความเข้มแข็ง และประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน

8. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติก็จะช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืน

9. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

10. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

นายธงชัย กล่าวว่า “ชุมชนนั้นสามารถที่จะดำรงอยู่ได้โดยไม่สูญสลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การต่อสู้ภัยคุกคาม สามารถอยู่รอดปลอดภัยด้วยดี เช่น สมมติว่ามีนโยบายการปราบปรามยาเสพติด ชุมชนเข้มแข็งนี้ก็ปลอดภัยผู้เสพ ผู้ค้า ผู้จำหน่าย หรือนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล ชุมชนเข้มแข็งก็สามารถที่จะเอาคนไม่ดีออกไปจากชุมชน คือ เราต้องมองอย่างเป็นระบบว่าการที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งนั้นมันมีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง อย่างเช่น

1. เกี่ยวข้องกับคนในพื้นที่ชุมชนนั้นว่าจะต้องมีความสามารถ ความรู้ และความคิดเพิ่มพูนขึ้น

2. คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติก็จะช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคง

3. ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่ปรองดองกันสามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้

4. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน

5. ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน

6. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

7. ขึ้นอยู่กับผู้นำ กลุ่มผู้นำจะต้องมีความเสียสละ มีความรู้ความสามารถ ถ้างานใหญ่ นั้นจะต้องมีกลุ่มแกนนำช่วยเหลือดูแลกัน มองถึงว่าการที่ชาวบ้านเขาจะอยู่ดีกินดี เรื่อง การประกอบอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ การศึกษา มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ถ้าเขามีพร้อมทุกอย่างแล้ว โดยทางราชการก็เข้าไปเกื้อกูลเข้าไปแนะนำเราผมคิดว่าชุมชนนั้นก็เข้มแข็งส่วนชุมชนที่ไม่เข้มแข็งมองว่าเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ผู้นำขาดประสิทธิภาพ มีปัญหามากมายในหมู่บ้าน แม้แต่ชาวบ้านเองก็เป็นหนี้สินรุงรังประกอบอาชีพก็ไม่ค่อยราบรื่นเป็น

ลักษณะของชาวบ้านที่ยากจนไม่มีรายได้ไม่พอเพียงและมีปัญหาตามมามากมายชาวบ้านเดือดร้อนในชุมชนก็ไม่ใช่สุข” (ธงชัย เตยะธิตี, 11 สิงหาคม 2546)

นายเฉลย กล่าวว่า “ชุมชนที่มีองค์กรเข้มแข็ง องค์กร หมายถึงตัวแทนของชาวบ้านแต่ละองค์กรรับบทบาทหน้าที่ของตนเองว่ามันอยู่ส่วนไหนของชุมชน องค์กรเรื่อง เด็ก สตรี เยาวชน ด้านเศรษฐกิจ เช่น กองทุนหมู่บ้านก็เป็นอีกองค์กรหนึ่ง ถ้าหากแต่ละองค์กรรู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเอง รู้จักคิดร่วมกันปรึกษาปัญหาร่วมกันวางแผนร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้าน ประโยชน์ก็เพื่อชุมชนเขานั้นแหละ ถ้าชุมชนเขาเข้มแข็งการพึ่งพาทางราชการจะน้อยมากเพราะชาวบ้านเขาจะยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันด้วยตัวเองเกือบทั้งหมดในที่ประชุมหมู่บ้าน ส่วนชุมชนที่ไม่เข้มแข็งนั้นจะมีลักษณะการเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันร้องเรียนบ่อยๆ ชาวบ้านไม่เข้มแข็งองค์กรก็ไม่เข้มแข็ง ความเข้มแข็งเป็นตัวตนเมื่อตัวตนเข้มแข็งก็จะไปเอาเปรียบคนที่ไม่เข้มแข็งเอาเปรียบคนที่โงกว่า เพราะฉะนั้นมันก็เกิดปัญหาขึ้นมา ถ้าชุมชนนั้นเข้มแข็งหมดปัญหานั้นจะน้อยมากซึ่งหมู่บ้านบ้านนาทะเลดีมากสังเกตได้จากการ

1. บริหารเงินกองทุนหมู่บ้านของเขา 1 ล้านบาทเขาสามารถบริหารเงินให้อยู่ในกรอบได้ เงินทองที่สมาชิกกู้ยืมไปรู้สึกว่าจะเป็นหมู่บ้านแรกที่คืนเงินกลับมาเข้ากองทุนได้เป็นอันดับ 1 ของอำเภอแล้ว นี่ก็แสดงถึงความเข้มแข็งของกรรมการ สมาชิกของชาวบ้าน
2. บ้านนาทะเลไม่มีการประท้วง คนในชุมชนกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรักใคร่สามัคคี
3. ผู้นำเขาเข้มแข็ง กรรมการก็เข้มแข็ง ผู้ใหญ่บ้านได้รับรางวัลแหวนทองคำด้วย” (เฉลย ทองวงศ์ษา, 11 สิงหาคม 2546)

นางฉวี กล่าวว่า “คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ เช่น กลุ่มทอผ้า มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นมา ชาวบ้านมีความรู้ความสามารถที่จะคิดค้นลายผ้าขึ้นต้นจกใหม่ๆ ขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้เข้าสู่ชุมชนหรือการรวมตัวช่วยกันถางป่าในชุมชนเป็นต้น คนในชุมชนต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกัน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้แล้วคนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขที่สำคัญต้องมีสภาพสังคมที่ดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม เช่น ได้มีอาสาสมัครคนชราอนเฝ้าวัดทุกคืน และจัดให้มีการอยู่เวรยามรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านตอนกลางคืน เป็นต้น หรือตามเทศกาลวันสำคัญต่างๆ มีการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านช่วยกันถางป่าเก็บขยะภายในชุมชนเพื่อเป็นการดูแลรักษา

สิ่งแวดล้อม ล้อมภายในชุมชน และมีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ และเป็นผู้ที่คำนึงถึงส่วนรวมจริงๆ” (ฉวีวรรณ พรหมสะโร, 11 สิงหาคม 2546)

นายอดุลย์ กล่าวว่า “ทุกส่วนในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครอง ฝ่ายพัฒนา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน หรือแม้แต่นักเรียนราชการในพื้นที่ เช่น โรงเรียน วัด สามารถที่จะทำงานพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันได้ เวลามีปัญหา หรือว่าความต้องการที่อยากพัฒนาด้านไหนก็มาประชุมกัน สามารถเป็นตัวชี้วัดว่าหมู่บ้านนั้นมีความเข้มแข็งมากน้อยขนาดไหน ถ้าเกิดว่าหมู่บ้านมาได้ถึงขนาดนี้มาร่วมมือกันก็จะทำให้ผลลัพธ์ออกมามีความแตกต่าง เช่นในเรื่องของนโยบายปราบปรามยาเสพติด ถ้าเกิดว่ามาร่วมกันคิดด้วยกันผลลัพธ์ที่ออกมาจะรู้ได้ว่า ก่อนหน้าที่จะมีนโยบายนี้กับผลลัพธ์ข้างหลังก็สามารถชี้ได้เลยว่า การที่เข้ามาร่วมมือกันจะทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมาอย่างเช่นว่า แต่ก่อนอาจจะมีผู้เสกผู้ค้าเยอะแต่ตอนนี้ลดลงมันก็สามารถวัดได้ ลักษณะความไม่เข้มแข็งนั้น ก็คือลักษณะต่างคนต่างทำงาน อย่างเช่น ผู้ใหญ่บ้านไม่ถูกกับ อบต. ผู้ใหญ่บ้านไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ต่างคนต่างไปคนละทางไม่มีความร่วมมือกันไม่มีความสามัคคีกัน” (อดุลย์ คันทะเรศร์, 11 สิงหาคม 2546)

1.2 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ของบุคคลภายนอก มีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับผู้นำ และชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ติความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 9 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีความสามารถ ความรู้และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น ที่ผู้นำไม่ได้กล่าวถึง
2. ติความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันอยู่ 8 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีความสามารถความรู้และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น และชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง
3. ติความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 7 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีความสามารถความรู้และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น และชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง

4. ทัศนคติที่สอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือ เรื่อง การมีความสามารถความรู้และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มขึ้น และชาวบ้านยอมรับ ปัญหาของชุมชนร่วมกันร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุม หมู่บ้าน และสภาพสังคมดีคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะ ของส่วนรวม และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมี สภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

2. ผู้นำชุมชน จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้นำชุมชน 5 คน ดังนี้

2.1 นิยาม

“ชุมชนเข้มแข็ง” ในความหมายของผู้นำชุมชนส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปใน ทิศทางเดียวกัน คือ

1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้า เกษตรผสมผสาน และการถางป่าในชุมชน เป็นต้น
2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน
4. ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการ แก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน
5. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็น สาธารณะของส่วนรวม เช่น การดูแลวัด เป็นต้น หรือตามเทศกาลวันสำคัญต่างๆ มีการร่วมแรง ร่วมใจกันของชาวบ้านช่วยกันถางป่าเก็บขยะภายในชุมชนเพื่อเป็นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายใน ชุมชน
6. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ และเป็นผู้ที่คำนึงถึงส่วนรวมจริงๆ สามารถนำพาชุมชนมีความเข้มแข็ง และประสบผลสำเร็จในการ ดำเนินงาน
7. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
8. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

9. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

ผู้ใหญ่มากุ กล่าวว่่า “คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ ทุกอย่างที่บ้านให้ความร่วมมือกันดี มีความสามัคคี มีเศรษฐกิจที่ดี เราจะทำอะไร เช่น เรื่องยาเสพติดชาวบ้านก็จะให้ความสำคัญร่วมมือกันให้ข่าวสารกับเจ้าหน้าที่เพื่อหาทางแก้ไขแล้วก็ไม่มีปัญหา เราต้องทำหลายๆ อย่างเช่น เราทำนาอย่างเดียวมันไม่พอเราต้องเลี้ยงสัตว์เพื่อกินในครอบครัวถ้ามันเหลือก็เอาไปขาย ทำหลายๆ อย่างผสมผสานกันก็เหมือนไร่ นาสวนผสมนั้นแหละ แล้วเราจะสามารถพึ่งตนเองได้ การที่ชุมชนจะไม่เข้มแข็งก็เป็นเพราะผู้นำไม่สนใจหน้าที่การงานชาวบ้านไม่รู้ข่าวสาร ไม่มีการประชุมพบปะ แต่ละคนก็เอาความคิดของตัวเองเป็นหลักแบบต่างคนต่างอยู่” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

พระครู กล่าวว่่า “เศรษฐกิจดี มีความสมัครสมานสามัคคีกันในหมู่พวกพ้อง รักใคร่ปรองดองร่วมไม้ร่วมมือกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกันและกันให้เดือดร้อน มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวมกันได้อย่างเช่น การดูแลวัดไม่ให้เสื่อมโทรม” (พระครูสุนทรวิโยภาส โอภาโส, 13 สิงหาคม 2546)

นางมาย กล่าวว่่า “สิ่งที่ไม่ดีเข้ามาในหมู่บ้านของเราเราก็ต้องรวมตัวกันแก้ไขช่วยกันต่อต้าน เช่น ยาเสพติด เราต้องร่วมไม้ร่วมมือกันไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่เราต้องเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันได้ รู้รักสามัคคีกันไว้ หรือเวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาผู้นำชุมชนสามารถเป็นที่พึ่งของเราได้ เวลารวมตัวกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างเช่น ช่วยกันถางป่าในชุมชนในวันแม่ชาวบ้านต้องให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันอย่างดีก็จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและก็ไม่มีปัญหาภายในชุมชน” (มาย พลแดง, 13 สิงหาคม 2546)

นางวอน กล่าวว่่า “การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน ไม่ลักเล็กขโมยน้อย ไม่เบียดเบียนกัน คนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันได้ ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และมีความเป็นอยู่ที่พอเพียงสามารถดูแลตัวเองได้ สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยกันได้ ที่สำคัญชุมชนจะเข้มแข็งได้ไม่ได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับตัวของผู้นำด้วยที่จะสามารถนำพาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และชาวบ้านก็สามารถให้ความร่วมมือกับผู้นำและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ผู้นำขอให้ช่วยได้” (วอน ยาดำ, 13 สิงหาคม 2546)

นายคำ กล่าวว่า “การที่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง ต้องมีความสามัคคีกันในชุมชนถึงจะสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ อย่างเช่น ช่วยกันเก็บกวาดขยะภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมช่วยกันดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชนให้สวยงามเวลาใครผ่านไปผ่านมาจะได้ไม่อายเขา ถ้าคนในชุมชนเห็นแก่ตัวตัวใครตัวมันหรือต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจกันชุมชนก็จะเข้มแข็งไม่ได้ หรือเวลามีประชุมในหมู่บ้านคนในชุมชนให้ความร่วมมือกันดี ไม่ใช่ว่าไม่ให้ความร่วมมือกันเลย แล้วปัญหาในชุมชนก็แก้กันไม่ได้สักที” (คำ จันทร์คำ, 13 สิงหาคม 2546)

2.2 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ของผู้นำตีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับบุคคลภายนอก และชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ตีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 9 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีความสามารถ ความรู้ และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น ที่ผู้นำไม่ได้กล่าวถึง
2. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันอยู่ 8 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง
3. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 7 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป ที่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง
4. ตีความสอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน และสภาพสังคมคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

3. ชาวบ้าน จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของชาวบ้านสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1 รวมกลุ่ม จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มชาวบ้าน 5 คน ดังนี้

3.1.1 ภูมิหลัง

กลุ่มทอผ้า

- นางสาวยุพิน อินมา สมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาทะเล
 ป้าพิน ปัจจุบันอายุ 41 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทอผ้า ทำมาเป็นระยะเวลา 30 ปี สถานะโสด
- นางลانا ใจแน่น สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล
 พี่นา ปัจจุบันอายุ 24 ปี จบการศึกษาระดับ ม.3 โรงเรียน กศน.ศรีพนมมาศ เชื้อสาย
 ไทย นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทอผ้า ทำมาเป็นระยะเวลา 10 ปี สถานะสมรส
- นางหลั่น อ่อนวงศ์ สมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าบ้านนาทะเล
 ป้าหลั่น ปัจจุบันอายุ 52 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทอผ้า ทำมาเป็นระยะเวลา 40 ปี สถานะสมรส

กลุ่มทำหอมแดง

- นายสำราญ ใจจีน สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
 ลุงนาน ปัจจุบันอายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทำการเกษตร ทำมาเป็นระยะเวลา 28 ปี สถานะสมรส
- นายเลิศ จันคำ สมาชิกกลุ่มทำหอมแดง
 ลุงเลิศ ปัจจุบันอายุ 43 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เชื้อสายไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพทำการเกษตรและช่างไม้ช่างก่อสร้าง ทำมาเป็นระยะเวลา 10 ปี สถานะ
 สมรส

3.1.2 นิยาม

“ชุมชนเข้มแข็ง” ในความหมายของกลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน ได้แก่ การกางป่าในชุมชน เป็นต้น
2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน
4. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม
5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ
6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
7. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป อย่าง เช่น กัณฑ์เทศน์ซึ่งอดีตได้หายไปจากชุมชน แต่ปัจจุบันคนในชุมชนรวมตัวกันฟื้นฟูให้กัณฑ์เทศน์กลับมาใหม่ คู่หมู่บ้านอีกครั้ง
8. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

นางสาวยุพิน กล่าวว่า “คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมร่วมกันได้ อย่าง เช่น รวมกลุ่มกันทอผ้าเพื่อสร้างรายได้เข้าชุมชน และที่สำคัญคนในชุมชนต้องมีความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกันสามารถที่จะหารายได้จุนเจือครอบครัวและตัวเองได้ไม่ลำบากชุมชนก็จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ถ้าไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกันและกัน”(ยุพิน อินมา, 14 สิงหาคม 2546)

นางลานา กล่าวว่า “จะทำอะไรชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือกันดีมีปัญหาอะไรก็มาช่วยกันแก้ไขโดยมีการรวมตัวกันของชาวบ้านหลายๆกลุ่มหลายๆ ฝ่าย โดยมีผู้นำเข้ามาให้ความรู้มีผู้นำชุมชนที่ช่วยเหลือชาวบ้านได้ตลอดเวลา อย่างเช่น ผู้ใหญ่เกตุเขามีความเสียสละให้เวลาส่วนตัวมาช่วยชาวบ้านเวลาที่ชาวบ้านเดือดร้อน และชุมชนมีการทำมาหากินกันที่ดีไม่ทะเลาะเบาะแว้งรักใคร่สามัคคีกันดี ไม่มียาเสพติดในชุมชน มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด อย่างเช่น กัณฑ์เทศน์ซึ่งอดีตได้หายไปจากชุมชน แต่ปัจจุบันคนในชุมชนรวมตัวกันฟื้นฟูให้กัณฑ์เทศน์กลับมาใหม่คู่หมู่บ้านอีกครั้ง” (ลานา ใจแน่น, 15 สิงหาคม 2546)

นางหลั่น กล่าวว่า “สภาพสังคมต้องดีไม่มีโจรผู้ร้าย หรือยาเสพติดเข้ามาในชุมชน หรือถ้ามีสิ่งที่ไม่ดีมาคนในชุมชนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาให้หมดไป ในชุมชนจะต้องมีผู้นำชุมชนที่เป็นคนดีพึ่งพาอาศัยได้ อย่างผู้ใหญ่เกิดเป็นผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านให้ความนับถือมากคนหนึ่งเพราะแกช่วยเหลือชาวบ้านดีมากสิ่งที่ดี ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน อย่างเช่น ไฟฟ้าตามทางแกก็เป็นคนวิ่งของบจาก อบต.มา และอีกหลาย ๆ อย่างที่เป็นผลงานของแก” (หลั่น อ่อนวงศ์, 15 สิงหาคม 2546)

นายสำราญ กล่าวว่า “ชาวบ้านสามารถให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆภายในหมู่บ้าน อย่างเช่น ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมและของส่วนรวมในหมู่บ้าน” (สำราญ ใจจีน, 16 สิงหาคม 2546)

นายเลิศ กล่าวว่า “มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี สามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ และมีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง คนในชุมชนรักใคร่สามัคคีกันดี ไม่เอาัดเอาเปรียบใคร” (เลิศ จันคำ, 16 สิงหาคม 2546)

3.1.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่าการให้ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ของชาวบ้านที่รวมกลุ่มตีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระ คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ผู้นำ และบุคคลภายนอก ดังนี้

1. ตีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 7 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่องการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป ที่ชาวบ้านมีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง

2. ตีความสอดคล้องกันกับคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) อยู่ 5 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่องสภาพสังคมดีคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี พอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

3. ตีความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 8 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง

4. ตีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 8 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีความสามารถ ความรู้และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น และชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไม่ได้กล่าวถึง

3.2 อาชีพอิสระ จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของชาวบ้าน 3 คน ดังนี้

3.2.1 ภูมิหลัง

ด้านสมุนไพรม

- นางกล้วย เพ็ชรเมือง หมอสมุนไพรม
 ป้ากล้วย ปัจจุบันอายุ 64 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็มสายนไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพอิสระ (สมุนไพรมโบราณ) ทำมาเป็นระยะเวลา 20 ปี สถานะสมรส

- นางบุญมา เพ็ชรเมือง หมอสมุนไพรม
 ป้าบุญมา ปัจจุบันอายุ 70 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็มสายนไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพอิสระ (สมุนไพรมโบราณ) ทำมาเป็นระยะเวลา 15 ปี สถานะสมรส

ด้านหัตถกรรมจักสาน และอื่นๆ

- นายจัน ปาคา การทำงานช่างจากไม้มูกมัน
 ตาจัน ปัจจุบันอายุ 70 ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 โรงเรียนวัดนาทะเล เข็มสายนไทย
 นับถือศาสนาพุทธ อาชีพอิสระ ทำมาเป็นระยะเวลา 5 ปี สถานะสมรส

3.2.2 นิยาม

“ชุมชนเข้มแข็ง” ในความหมายของชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็น
 ที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน ได้แก่
 การกางป่าในชุมชน เป็นต้น

2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน
4. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม เช่น มีการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านช่วยกันถางป่าเก็บกวาดขยะภายในชุมชนเพื่อเป็นการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ
6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
7. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

นางกล้วย กล่าวว่า “พอกินพออยู่ไม่เดือดร้อนไม่ต้องไปกู้เงินจากรัฐบาลมาใช้จ่าย มีความสามัคคีกันในหมู่บ้านไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันถ้อยที่ถ้อยอาศัยมีอะไรก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ และการที่คนในชุมชนช่วยกันพัฒนาชุมชนดูแลเอาใจใส่สมบัติส่วนรวมอย่างเช่น วัด หรือช่วยกันรักษาความสะอาดแถวหน้าบ้านของตัวเองเป็นการช่วยดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชนได้อีกด้วย” (กล้วย เพ็ชรเมือง, 17 สิงหาคม 2546)

นางบุญมา กล่าวว่า “เศรษฐกิจดีมีอาชีพการงานที่สามารถเลี้ยงตัวเองและคนในครอบครัวได้ไม่ลำบาก การที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง อย่างเช่น การรวมตัวกันช่วยถางหญ้ารักษาสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านให้น่าอยู่ คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่หรือตัวใครตัวมันแยกชั้นวรรณะ ” (บุญมา เพ็ชรเมือง, 17 สิงหาคม 2546)

นายไฉน กล่าวว่า “การไม่เอาัดเอาเปรียบกันของคนในชุมชนต้องมีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวเวลามีงานอะไรในหมู่บ้านชาวบ้านต้องให้ความร่วมมือกับผู้นำเป็นอย่างดี ผู้นำจะต้องดี ด้วยเพราะผู้นำจะต้องเป็นแกนนำพาชุมชนให้เข้มแข็ง แต่ถ้าผู้นำไม่ดีชุมชนก็คงจะแย่” (ไฉน ปาคา, 17 สิงหาคม 2546)

3.2.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่าการให้ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ของชาวบ้านที่มีอาชีพ

นับถือศาสนาพุทธ อาชีพรับจ้างทั่วไป ทำมาเป็นระยะเวลา 39 ปี สถานะสมรส

3.3.2 นิยาม

“ชุมชนเข้มแข็ง” ในความหมายของคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน ได้แก่ การกางป่าในชุมชน เป็นต้น
2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน
4. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ
5. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

นายรณ กล่าวว่่า “การรักใคร่สมัครสมานสามัคคีไม่แตกแยกเป็นกลุ่มเป็นก้อนกันไว้ทำหน้าที่ของใครของมันให้ดีที่สุดไม่ทะเลาะเบาะแว้งไม่เอาัดเอาเปรียบกัน”(รณ มั่นญวน, 18 สิงหาคม 2546)

นางแก้ว กล่าวว่่า “มีความสามัคคีกัน หรือเวลาที่ผู้นำหมู่บ้านขอความช่วยเหลือให้ชาวบ้านร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้าน ชาวบ้านต้องให้ความร่วมมือกันอย่างไม่ไขว่ตัวใครตัวมันต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจชุมชนแล้วอย่างนี้ชุมชนจะเข้มแข็งได้อย่างไร” (แก้ว ปัญญายศ, 18 สิงหาคม 2546)

3.3.3 ความเหมือนและความแตกต่างที่พบ

จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ของคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ีความสอดคล้องและแตกต่างกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่ม อาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอก ดังนี้

1. ีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มอยู่ 5 ช้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่องสภาพสังคม ี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วน

รวม และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

2. ดีความสอดคล้องกันกับชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระอยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่องสภาพสังคมดีคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

3. ดีความสอดคล้องกันกับผู้นำอยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน และสภาพสังคมดีคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

4. ดีความสอดคล้องกันกับบุคคลภายนอกอยู่ 5 ข้อ จะแตกต่างกันบ้างก็คือเรื่อง การมีความสามารถ ความรู้และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น และชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุและเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน และสภาพสังคมดีคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

ไม่พบความขัดแย้ง

ไม่พบความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน คือไปด้วยกันได้อย่างดี มีความคิดความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็งเป็นเหมือนกัน ต่างกันตรงการใช้ศัพท์ คือ ภาษาทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นภาษาที่ใช้ศัพท์เป็นหลัก การสนทนาที่ใช้ของชาวบ้านจะเป็นภาษาชาวบ้านซึ่งทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า การเกิดความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่ตรงกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นไปได้ เพราะชาวบ้านได้ไปรับวาทกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทในการเข้าไปกล่อมเกลาคำรู้ความเข้าใจของชาวบ้านเป็นอย่างมาก หรือพูดอีกทางหนึ่งก็คือ “ชาวบ้านคิดแบบรัฐ” ชาวบ้านคิดแบบที่รัฐคิด

ตารางที่ 7 ประเด็นการให้ความหมายชุมชนเข้มแข็ง

ชาวบ้าน			ผู้นำ	บุคคลภายนอก
รวมกลุ่ม	อาชีพอิสระ	คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ)		
<p>1. กิจกรรม คนในชุมชน สามารถทำกิจกรรมร่วมกัน ได้โดยการพัฒนาในชุมชน</p> <p>2. ความสามัคคี ชาวบ้าน อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี กลมเกลียว รักใคร่ปรองดอง กัน สามารถพึ่งตนเอง และ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้</p> <p>3. การอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน</p> <p>4. สภาพสังคมดี คนใน ชุมชนสามารถร่วมแรงร่วม กันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็น สาธารณะของส่วนรวม</p>	<p>1. กิจกรรม คนในชุมชน สามารถทำกิจกรรมร่วมกัน ได้โดยการพัฒนาในชุมชน</p> <p>2. ความสามัคคี ชาวบ้าน อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี กลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพา อาศัยซึ่งกันและกันได้</p> <p>3. การอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน</p> <p>4. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุม ชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับมีความสามารถ ใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่</p>	<p>1. กิจกรรม คนในชุมชน สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ โดยการพัฒนาในชุมชน</p> <p>2. ความสามัคคี ชาวบ้าน อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี กลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งพา อาศัยซึ่งกันและกันได้</p> <p>3. การอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน</p> <p>4. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุม ชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับมีความสามารถ</p>	<p>1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำ กิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาใน ชุมชน</p> <p>2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกัน ด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้</p> <p>3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่มี การเอารัดเอาเปรียบกัน</p> <p>4. ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธี การแก้ไขปัญหาร่วมกันที่ประชุมชน บ้าน</p> <p>5. สภาพสังคมดี คนในชุมชน สามารถ</p>	<p>1. การมีความสามารถความรู้ และ ความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูน ขึ้น</p> <p>2. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำ กิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาใน ชุมชน</p> <p>3. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกัน ด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้</p> <p>4. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่มี การเอารัดเอาเปรียบกัน</p> <p>5. ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชน ร่วมกัน ค้นหาสาเหตุ และ เสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่</p>

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รวมกลุ่ม	ชาวบ้าน		ผู้นำ	บุคคลภายนอก
	อาชีพอิสระ	คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ)		
5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ	เป็นสาธารณะของส่วนรวม 5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ	5. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	ร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม 6. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ	ประชุมหมู่บ้าน 6. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถรวมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม 7. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ
6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	7. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ	8. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติที่จะช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืน
7. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบต่อไป	7. มีสภาพเศรษฐกิจดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้	7. มีสภาพเศรษฐกิจดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้	8. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบต่อไป 9. มีสภาพเศรษฐกิจดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้	9. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบต่อไป 10. มีสภาพเศรษฐกิจดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

หมายเหตุอธิบายตารางที่ 7 ประเด็นการให้ความหมายชุมชนเข้มแข็ง จะเห็นได้ว่า

(1) ประเด็นที่เหมือนกันทุกกลุ่ม คือ

1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน
2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน
4. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ
5. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

(2) ประเด็นที่แตกต่างกันบางส่วน คือ

1. การมีความสามารถ ความรู้ และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น มีบุคคลภายนอกตีความ แต่ผู้นำและชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง
2. ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน มีผู้นำและบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง
3. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม อาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
4. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระและคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
5. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ มีบุคคลภายนอก ผู้นำ ชาวบ้านที่รวมกลุ่ม และชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

สรุปโดยรวมแล้ว จากการให้ความหมายของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ส่วนใหญ่ทั้ง 3 กลุ่มตีความหมายเหมือนกันมีบางประเด็นที่แตกต่างกันออกไปแต่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ทักษะคติของชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายอย่างชัดเจน และปัญหาที่สำคัญของชาวบ้านนั้นคือ ชาวบ้านได้ไปท่องเที่ยวมาจากทางเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำที่เคยบอกหรือสั่งสอนเอาไว้ ซึ่ง

เจ้าหน้าที่และผู้นำทำหน้าที่เปรียบเสมือนครูสอนนักเรียน ซึ่งนักเรียนก็เป็นชาวบ้านนั่นเองที่เชื่อและ
ติดตามกันหมดโดยไม่มีข้อโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์กัน

apn

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบความหมายระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนเข้มแข็ง (การรับรู้ของชาวบ้าน)

เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง
<ol style="list-style-type: none"> 1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง 2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด 3. การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง 4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี 5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน 6. การชวนขอความช่วยเหลืออยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน 2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ 3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน 4. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม 5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ 6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ 7. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป 8. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีและพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

หมายเหตุอธิบายตารางที่ 8 เปรียบเทียบความหมายระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับ ชุมชนเข้มแข็ง (การรับรู้ของชาวบ้าน)

(1) ความหมายคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ

1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด
3. การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็นลดละ

ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง

4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี
5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน
6. การชวนชวายหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้

เพิ่มพูนขึ้น

(2) ความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” คือ

1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน
2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน
สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้

3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาวัดเอาเปรียบกัน

4. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็น

สาธารณะของส่วนรวม

5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ
6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
7. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป
8. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

ความโดดเด่นของความหมายคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การพึ่งตนเอง การใช้
ทรัพยากรให้คุ้มค่า การพออยู่พอกิน การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง และการชวนชวายหาความ
รู้อยู่ตลอดส่วนการมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่นั้นเป็นอย่างเดียวกันกับ
ความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” คือ เศรษฐกิจพอเพียงต้องอยู่ภายใต้กรอบใหญ่ของชุมชนเข้มแข็ง
นั่นเอง

ความโดดเด่นของความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” คือ ทำกิจกรรมร่วมกัน ความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สภาพสังคมดี ผู้นำชุมชนเป็นที่เคารพนับถือเชื่อถือฟัง ชาวบ้านให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และสภาพเศรษฐกิจที่ดี

การให้ความหมายของทั้ง 2 คำนี้ ชาวบ้านสามารถที่จะมองเชื่อมโยงกันได้ว่าชุมชนเข้มแข็งผูกพันกับเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งที่จะเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้

ปัญหำนำวิจัยข้อที่ 4 :

บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนเองอย่างไร

1. บุคคลภายนอก

1.1 บทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร

บทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ การเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการผลักดันให้คนในชุมชนเกิดความเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชีวิตในชุมชนส่งเสริมให้บุคคลมีมานะในการประกอบอาชีพ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนอันก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และให้ความสำคัญในการดูแลพื้นที่สาธารณะของชุมชน ข่าวสารข้อมูลพื้นฐานหลักๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องเปิดเผยให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างชัดเจนทันต่อสถานการณ์ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับภัยอันตรายที่เกิดขึ้น ข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณสุขและการบริโภคข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับการประกาศกฎหมาย กฎกระทรวง และข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม เป็นต้น เพราะข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกและคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ปัจจัยที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นผู้ส่งสารมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ในมโนสำนึก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คือ บุคลิกภาพที่

มีความน่าเชื่อถือ ความน่าดึงดูดใจ และความคล้ายคลึงกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ทั้งยังจะต้องเป็นผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง มีความเสียสละ มีเมตตา มีไหวพริบ ใจกว้าง และมีความซื่อสัตย์

นายธงชัย กล่าวว่า “ผมรับข่าวสารโดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งมาจากการสั่งการสั่งการในช่วงที่รัฐบาลสั่งการมาจากกระทรวงมหาดไทยหรือกรมการปกครองชี้ให้เห็นว่าการปราบปรามยาเสพติดพูดถึงเรื่องชุมชนเข้มแข็ง ในความหมายนี้จะเข้มแข็งโดยที่ราษฎรทุกหมู่เหล่าจะต้องช่วยเหลือต้องจับมือกัน เพราะว่าจะปล่อยให้ทางราชการดำเนินอยู่ฝ่ายเดียวไม่ได้ และติดตามข่าวสารไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุพยายามนำความรู้ตรงนั้นมาใช้ประโยชน์ มีการถ่ายทอดไปยังชาวบ้าน โดยในแต่ละเดือนจะมีการประชุมผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้าน แล้วถ้าผมไม่มีเวลาก็จะให้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นความรู้ถ่ายทอดให้ผู้ใหญ่บ้านไปถ่ายทอดต่อให้กับชาวบ้านของเขา ผมมีบทบาทในชุมชนคือปัจจุบันนี้ก็มีการดำเนินงานในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติด ผู้มีอิทธิพลเรามีทีมตำบลของเรา เรียกว่า “ทีมบูรณาการ” ประกอบไปด้วยปลัดประจำตำบล ข้าราชการที่ทำงานในพื้นที่ 7-8 คน (ทหารเสือ) ไปอบรมให้ความรู้ ประชุมชี้แจงกับชาวบ้านชี้ให้เห็นว่าชุมชนเข้มแข็งควรมีลักษณะอย่างไร โดยเฉพาะเน้นในเรื่องของการป้องกันปราบปรามยาเสพติดปัจจุบันนี้เราทำเรื่องชุมชนเข้มแข็งด้านยาเสพติด และเรื่องนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงหรือชุมชนเข้มแข็งว่ามันเป็นมาอย่างไร แล้วก็ขอความร่วมมือของคนในชุมชนนั้นได้ปฏิบัติตาม ผมมีบทบาทในการถ่ายทอดไปยังชาวบ้านเมื่อรับได้นโยบายมาจากราชการ ผมซึ่งเป็นผู้นำของข้าราชการของอำเภอนี้ก็มีการอบรมทีมบูรณาการมีการให้ความรู้ผู้ใหญ่บ้าน มีการประชุมชี้แจงพวกท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเทศบาล อบต. บุคคลเหล่านี้เขาไปถ่ายทอด วิธีการที่ผมเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านจะพูดให้เห็นว่าการดำเนินการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการแก้ปัญหาต่างๆ นั้นคงจะปล่อยให้ราชการทำอย่างเดียวกคงจะไม่สำเร็จเพราะมันเป็นงานใหญ่ งบประมาณของทางราชการมันมีจำกัดบุคลากรก็จำกัดความสำเร็จมันขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนของคนในชุมชนนั้นว่าให้ความร่วมมือมากหรือน้อยตรงนี้เป็นประเด็นสำคัญ ที่ผ่านมาชาวบ้านเขาก็ยอมรับเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์กับตัวเขาเองชาวบ้านเขาจะเป็นคนเลือกเอง อันไหนมีประโยชน์กับเขา เขาก็จะรับไปทำเอง” (ธงชัย เตยะธิตี, 11 สิงหาคม 2546)

นายเฉลย กล่าวว่า “ผมรับข่าวสารโดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งอยู่ 2 ทาง คือ ทางสื่อมวลชน และข่าวสารทางราชการซึ่งมีการติดตามกันตลอด มีการทำรายงาน วางแผน วางโครงการมาโดยตลอด ผมจะอาศัยช่วงการประชุมในหมู่บ้านเป็น

วิทยากรในการประชุมอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านมีการไปประชุมกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แต่ถึงไม่ได้ไป กรรมการเขาจะมารวมตัวกันในการประชุมสัมมนาในลักษณะเครือข่ายตำบลก็ให้ความรู้เขาในเรื่องความเข้มแข็งกรรมการต้องเข้มแข็งถ้ากรรมการไม่เข้มแข็งสมาชิกไม่เข้มแข็งชุมชนไม่เข้มแข็งนำไป เวลาที่มีการประชุมชาวบ้านเราจะพูดเรื่องนี้ตลอด เราจะให้ชาวบ้านรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะเข้มแข็งการที่จะเข้มแข็งกันก็จะต้องรวมตัวกันก่อนรับบทบาทหน้าที่ของตัวเองเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านหาแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเองและก็ร่วมแก้ไขปัญหามาของตัวเอง ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนนี่คือความเข้มแข็ง เราก็ถ่ายทอดให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้ชาวบ้านมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น หน้าที่โดยตรงของพัฒนาชุมชนโดยการให้ความรู้กับชาวบ้านแต่ว่าหลักของเราจะให้ความรู้องค์กรสร้างองค์กรให้เข้มแข็งให้เป็นองค์กรที่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ นี่คือบทบาทหน้าที่ของพลังชุมชนโดยตรงเลย และมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนชาวบ้านเรื่องต่างๆ เช่น การประกอบอาชีพให้เขามีรายได้ หรือช่วยในการตลาดให้การผลิตที่นำสมัยเหมาะสมกับตลาด เป็นต้น เวลาที่ไปให้ความรู้กับชาวบ้านเขาให้ความสนใจกันดี ส่วนใหญ่ข้อมูลที่เขาไปให้ความรู้กับชาวบ้านเป็นข้อมูลที่ประสบความสำเร็จทางชาวบ้านเขาเห็นว่าคนอื่นยังทำได้เขาก็ต้องทำได้เช่นกัน” (เจलय ทองวงษ์ษา, 11 สิงหาคม 2546)

นางฉวี กล่าวว่า “พี่เองมีบทบาทในการช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้าน เช่น มีการจัดพิธีในหมู่บ้านที่จะใส่ผ้าขึ้นต้นจกแล้วก็ใส่เสื้อที่ตัดเย็บด้วยฝีมือของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน เข้าร่วมงานจะเป็นการช่วยให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติตามทางชาวบ้านก็จะดีใจที่ผู้นำของเขาใส่เสื้อผ้าที่พวกเขาตัดเย็บด้วย และตัวเองก็ได้ใส่มาทำงานบ่อยมากเป็นการช่วยเผยแพร่สินค้าให้กับทางชาวบ้านได้อีกทางด้วย ส่วนบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารของพื้นที่นั้นที่เป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติการไปให้ความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้าน เดือนละ 1 ครั้ง เวลาที่มีการประชุมกันก็จะสอดแทรกความรู้เรื่องการให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกินตามพระราชดำริของในหลวง และให้สามัคคีกันไว้” (ฉวีวรรณ พรหมสระโร, 11 สิงหาคม 2546)

นายอดุลย์ กล่าวว่า “ผมรับข่าวสารโดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งมาหลายช่องทาง คือ 1. หนังสือราชการชักชวนแนวทางปฏิบัติจากกระทรวงทบวงกรม เขาจะกำหนดมาเลยว่าจะให้ความช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างไรเช่นงบประมาณในปี 47 เขาจะมีหนังสือแจ้งมาว่างบประมาณสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจชุมชนหรือว่าโครงการพระราชดำริ โครงการแก้ไขความยากจน เป็นต้น 2. Internet ตำบล จะมี website ของกรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ส่งข่าวมาบางทีจะเป็นหนังสือสั่งการมาเป็น E-mail มาต้องคอยเช็คทุกวัน

ความรู้ที่ผมได้มาคือเราในฐานะที่เป็นปลัด อบต. จะเป็นผู้ที่นำ คือลักษณะผู้ประสานระหว่างตั้งแต่หมู่บ้านมาจนถึง อบต. ถ้าเกิด อบต. ทำไม่ไหวหรือที่ไม่มีศักยภาพเราก็สามารถจะประสานกับหน่วยงานอื่นได้ ลักษณะที่เป็นปัจจุบันนี้คือ “ผู้ประสาน” เราไม่มีอำนาจตัดสินใจขนาดไปกำหนดให้เขาได้ คือต้องอยู่ที่หมู่บ้านเขาเต็มใจที่จะทำหรือเปล่า ในฐานะที่เราเป็นตัวประสานผมจะมีการถ่ายทอดไปยังชาวบ้านในการประชุมของชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะจัดการประชุมและจะดำเนินการเองทางหมู่บ้านมีประชุมจะเชิญ อบต. เข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้งผู้ใหญ่บ้านเขาจะมาเชิญถึงที่ อบต. ส่วนบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารในฐานะที่เราเป็นข้าราชการคือในลักษณะที่มันเป็นนโยบายมาเราจะต้องปฏิบัติตามแล้วก็ไปประชุมบอกชาวบ้านให้เข้าใจ ถึงแม้ว่าจะไม่มีนโยบายมาแต่มันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเราที่เราจะต้องช่วยให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” (อดุลย์ คันทะเรศร์ , 11 สิงหาคม 2546)

1.2 การใช้สื่อกับชาวบ้าน ใช้สื่อประเภทดังต่อไปนี้

1.2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่

- แผ่นพับ และโปสเตอร์ ซึ่งทางหน่วยงานราชการได้ให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปแจกจ่าย และติดประกาศให้ความรู้แก่ชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละเรื่องก็แล้วแต่ทางการเขาจัดส่งมาให้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด การประกอบอาชีพ เป็นต้น

นายเฉลย กล่าวว่า “เวลามีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง หรือชุมชนเข้มแข็งทางราชการเขาจัดส่งมาให้ทางเรา เราก็ส่งไปให้ผู้ใหญ่บ้านอีกทีเพื่อที่เขาจะได้ไปเผยแพร่ให้คนในชุมชนเขาชาวบ้านเขาจะได้รับความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาไม่ตกข่าว” (เฉลย ทองวงศ์ษา, 11 สิงหาคม 2546)

- วารสารข่าว อบต. ชัยชุมพล ทาง อบต. ได้จัดทำเองโดยจัดทำวารสารข่าว 3 เดือนต่อ 1 ฉบับ จัดทำแจกจ่ายประมาณ 100 กว่าฉบับตามตำบลชัยชุมพล วารสารข่าว อบต. ชัยชุมพลเป็นที่แรกและมีที่เดียวของจังหวัดอุดรดิตถ์

นายอดุลย์ กล่าวว่า “วารสารทาง อบต. ได้จัดทำเองเราจะทำ 3 เดือนต่อ 1 ฉบับ ทางเราจะทำประมาณ 100 กว่าฉบับแจกจ่ายไปตามหมู่บ้าน ซึ่งทางเราจะเน้นวารสารมากเป็นพิเศษฉบับที่

แล้วเราก็ลงโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจไป และทางเรามีวารสารหมู่บ้านเป็นที่แรกของจังหวัดด้วย” (อดุลย์ คันทะเรศร์, 11 สิงหาคม 2546)

1.2.2 Internet ตำบล ผู้จัดทำมีเพียงนายอดุลย์ ปลัด อบต. ชัยชุมพลเท่านั้นที่เป็นผู้ที่คอยพัฒนาเว็บไซต์ได้ องค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลได้รับเลือกเป็นตำบลนำร่องในโครงการ Internet ตำบล ของอำเภอลับแล เนื่องจากเป็นตำบลที่มีความพร้อม มีสายโทรศัพท์เข้าถึง มีอุปกรณ์ในการติดตั้ง Internet ตำบล และมีบุคลากรที่มีความสามารถเกี่ยวกับ Computer และทางองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลได้จัดทำเว็บไซต์ของตำบลโดยใช้ชื่อว่า www.chaijumphon.org/ ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของตำบลชัยชุมพล เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว สินค้า วารสารข่าว อบต. และกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และทางองค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลนำเว็บไซต์ไปฝากไว้ที่เว็บไซต์ของ www.thaitambon.com , www.khonthai.com และ www.riu.ac.th แต่เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลชัยชุมพลในส่วนที่นำไปฝากไว้ที่เว็บไซต์ของ www.thaitambon.com , www.khonthai.com และ www.riu.ac.th

นายอดุลย์ กล่าวว่า “ก็ยังประสบปัญหา คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็นจะเป็นบ้างก็รุ่นลูกหลาน เพราะคนสมัยก่อนเทคโนโลยียังไม่มีซึ่งต่างจากสมัยนี้ จึงทำให้ Internet ตำบลยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนักในชุมชน จะมีบ้างที่ทางกลุ่มทอผ้าเขาฝากข่าวเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องผ้าขึ้นตีนจก ส่วนนอกนั้นแทบจะไม่มีใครสนใจ Internet เลย เพราะเขาเห็นว่ามันเป็นเรื่องไกลตัว” (อดุลย์ คันทะเรศร์, 11 สิงหาคม 2546)

1.2.3 สื่อบุคคล ในการสื่อสารกับชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสารความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นต่างๆ โดยมี “คำพูด” เป็นพาหนะที่สำคัญที่สุด การสื่อสารระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นการสื่อสารที่มีความเป็นกันเองและเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดความคุ้นเคยซึ่งช่วยให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นได้ง่ายขึ้น รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลในลักษณะเห็นหน้าค่าตาหรือเผชิญหน้า เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่มีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวและชักจูงใจ เพราะถ้าชาวบ้านเกิดความไม่เข้าใจก็สามารถที่จะซักถาม หรือขอคำยืนยันได้อย่างทันทีในระยะเวลาอันรวดเร็ว

การประชุมภายในหมู่บ้านมีความจำเป็นมากเพราะจะเป็นศูนย์กลางในการสื่อสารให้กับชาวบ้านได้รับทราบซึ่งมีการประชุมร่วมกันกับชาวบ้านเดือนละครั้งทุกวันที่ 6 ของเดือน ซึ่งเนื้อหาใน

การประชุมก็เกี่ยวกับการพัฒนาในหมู่บ้าน การระดมความคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความเป็นไปในหมู่บ้านโดยการประชุมแต่ละครั้งจะมีการสอดแทรกเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียงและชุมชนเข้มแข็งเกือบทุกครั้งก็จะเป็นการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกัน ใครมีประเด็นอะไรจะเสนอก็ได้ชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีแต่ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็จะเรียกประชุมทันที ในการจัดประชุมในหมู่บ้านทางผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินการ และจะเชิญให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมด้วย

นายธงชัย กล่าวว่า “โดยเฉลี่ยที่มีบูรณาการหรือทีม 8 ทหารเสือไปประชุมกับชาวบ้านเดือนละครั้ง ในขณะเดียวกันโดยหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ประจำตำบลต้องไปประชุมกับชาวบ้านตลอดเวลาอยู่แล้ว เช่น เกษตรตำบลก็ไปประชุมราษฎรในหมู่บ้านตำบลประจำอยู่แล้ว สาธารณสุขก็ดี พัฒนาการก็ดีประจำอย่างต่อเนื่อง สถานที่ประชุมแล้วแต่พื้นที่ เช่น ศาลาวัด ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ศาลากลางบ้านบ้างชาวบ้านร่วมมือดี เวลาไปประชุมชาวบ้านให้มีประสิทธิภาพดีนั้นต้องให้ชาวบ้านเขาพยายามแสดงความคิดเห็นมีโอกาสได้ตอบกัน ผมมีวิธีการสื่อสารกับชาวบ้านโดยใช้ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ชำระราชการประจำตำบลเป็นสื่อในการที่จะไปถ่ายทอดนโยบาย ปัญหา ข้อขัดข้อง ความเดือดร้อนมายังที่เรา หรือเวลาเรารับข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งการของทางราชการหรือทางสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็ง เราก็นำความรู้ตรงนั้นมาพัฒนาในหมู่บ้านโดยการประชุมแต่ละครั้งของหมู่บ้านทางผู้ใหญ่บ้านจะเชิญเข้าร่วมประชุมด้วยเพื่อที่จะได้รับรู้ปัญหาต่างๆ ของชาวบ้านและจะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่ครั้งที่เข้าร่วมประชุมเราจะเข้าไปอบรมชี้แจงไปปลุกฝังให้ชาวบ้านได้ดำเนินชีวิตแบบพอเพียงซึ่งจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งเพราะคนในชุมชนสามัคคีกัน” (ธงชัย เตยะธิตี, 11 สิงหาคม 2546)

นายเฉลย กล่าวว่า “ผมมีการสื่อสารกับชาวบ้านโดยการเข้าร่วมการประชุมในหมู่บ้าน ผมจะเป็นวิทยากรในการประชุมการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาในหมู่บ้านก็จะประชุมกรรมการกองทุนบ้าง ประชุมเรื่องอื่นบ้าง และผมจะไปประชุมเป็นบางครั้งจะมีเจ้าหน้าที่ประจำตำบลอยู่ นอกจากการประชุมที่มีคนประชุมเยอะๆ หรือค่อนข้างสำคัญผมก็จะไปร่วมด้วย สถานที่ประชุมส่วนใหญ่ก็คือที่วัด, ที่ทำการขององค์กรเขา, บางครั้งก็ใช้ศาลาประชาคมที่ทำการของหมู่บ้านตรงหน้าวัดแล้วก็ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนโดยชาวบ้านเขาให้ความร่วมมือกันดี ผมจะสอดแทรกเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็งปลุกฝังให้กับชาวบ้านด้วยหรือการเข้าไปถึงตัวของชาวบ้านเลยเข้าไปหากกลุ่มที่เขามีการจัดตั้งองค์กรอยู่แล้วก็ไปพบปะกับกลุ่ม ทางกลุ่มก็จะ

กระจายต่อไปยังสมาชิก ชาวบ้านเขาเข้าใจคือส่วนใหญ่เราจะต้องใช้วิธีเข้าหาผู้นำ ผู้นำก็จะกระจายไปยังสมาชิกและชาวบ้านอีกต่อ” (เจलय ทองวงศ์ษา, 11 สิงหาคม 2546)

นางฉวี กล่าวว่า “เรามีชุดปฏิบัติการประจำตำบลที่เป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติการ เรามีแผนปฏิบัติการประจำตำบลที่จะพบกับชาวบ้านอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง แผนจะต้องมีออกอย่างเช่น แผนปฏิบัติการยาเสพติดที่ผ่านมาเราก็ำเรียนนายอำเภอเพื่อให้อนุมัติการออกพื้นที่เรื่องยาเสพติด ชุมชนเข้มแข็ง ส่วนแผนเก่าๆ ก็เรื่อง การข่มขืนสิทธิมนุษยชน กระตุ้นเศรษฐกิจ และนโยบายโครงการ 1 ล้านบาท จะเป็นช่วงฤดูของแต่ละเรื่อง” (ฉวีวรรณ พรหมสระ, 11 สิงหาคม 2546)

นายอดุลย์ กล่าวว่า “การสื่อสารไปยังชาวบ้านจะเน้นการพูดคุยกันมากกว่าจะมีการประชุมชี้แจงประจำเดือนที่เราต้องไปเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้านด้วย ส่วนใหญ่จะให้ความรู้กับชาวบ้านเรื่องการดำรงชีวิตแบบสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ถ้าต้องการให้ครอบครัวอยู่แบบพอมีพอกินอยู่ได้สบายไม่ต้องลำบากมากนัก ก็ให้นำแนวพระราชดำริของในหลวงไปปฏิบัติจะทำให้ครอบครัวของเขาอยู่ได้ เป็นต้น” (อดุลย์ คันทะเรศร์, 11 สิงหาคม 2546)

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารไปยังชาวบ้านคือ ชาวบ้านเกรงกลัวข้าราชการเพราะสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่เชื่อฟังอาวุโส บางครั้งชาวบ้านไม่พอใจหรือเดือดร้อนจริงๆ ชาวบ้านจะไม่ยอมเปิดเผยความจริงจะเจ็บและไม่กล้าแสดงออก

1.4 วิธีแก้ไขปัญหา เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีเทคนิคหลายๆ อย่าง คือต้องสามารถทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่าข้าราชการสมัยนี้ไม่ใช่เจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการเป็นผู้รับใช้ประชาชน มีหน้าที่คอยรับใช้คอยแก้ไข เวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาให้มาบอกทางเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เลย ทั้งนี้จึงจะสามารถได้ความจริงจากชาวบ้าน

2. ผู้นำชุมชน

2.1 บทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร

บทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของผู้นำชุมชนเข้าไปมีบทบาทของผู้นำทางความคิดเห็นในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน พระ

ประธานกลุ่มหอมแดง และประธานกลุ่มทอผ้า ได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชีวิตในชุมชนส่งเสริมให้บุคคลมีมานะในการประกอบอาชีพ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนอันก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง และให้ความสำคัญในการดูแลพื้นที่สาธารณะของชุมชน การที่ชาวบ้านเชื่อฟังหรือคล้อยตามเห็นด้วยนั้นเป็นเพราะความชื่นชมศรัทธาในตัวผู้นำและผลงานที่ผ่านมาของพวกเขา เช่น เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เป็นผู้ที่มิวิสัยทัศน์ ฯลฯ ผู้นำความคิดเห็นเป็นสื่อบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเป็นบุคคลที่สามารถมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของชาวบ้านเอื้ออำนวยต่อการชักจูงและโน้มน้าวใจของชาวบ้านได้

นายเกตุ กล่าวว่า “ผมมีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งกับคนในชุมชน โดยเป็นตัวประสานอีกทีระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผมรับข่าวสารมาจากทางหน่วยงานราชการของรัฐจะให้เราคิดเองทำเองเราก็ไม่รู้ โดยที่ผมจะเอาไปเป็นข้อมูลแนะนำกับชาวบ้าน “เป็นตัวประสาน” โดยผ่านทางหอกระจายข่าวบ้าง ประชุมกับชาวบ้านบ้าง เพราะเราเป็นผู้ใหญ่บ้าน และทางจังหวัดเขาก็ส่งข่าวสารมาที่อำเภอ อำเภอก็ส่งต่อไปที่ อบต. บางกรณี เช่น ผมไปประชุมประจำเดือนวันที่ 2 มีระเบียบอะไรที่ทางราชการเขาจะบอกมามีหนังสือมาผมก็รับมาประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารให้ชาวบ้าน หลังจากนั้นทาง อบต. จะเชิญผู้ใหญ่บ้าน กำหนดร่วมประชุมด้วยเขามีหนังสือมา เช่น เรื่องขยะว่าจะเอาถังขยะเพิ่ม หรือจะเก็บภาชนะบ้างห้องที่ ผมก็จะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับทราบแล้วก็ช่วยให้ชาวบ้านไปเสียภาษี เรื่องของจังหวัดไม่ใช่ว่าเดือนหนึ่งจะส่งมาครั้งหนึ่งมันจะส่งมาทุกวัน ทางกรมเขาส่งมามันก็ต้องวิทยุกันมารับข่าวสารกันมา บางกรณีถ้ามันรับด่วนหนังสือมันจะมาเข้าเขาก็โทรศัพท์มาบอก ผมมีบทบาทกับชุมชนมากๆ ในหลายด้านทั้งทางเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม งบประมาณ น้ำประปา หมู่บ้าน ออมทรัพย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กองทุนหมู่บ้านได้ 3A ได้เงินเพิ่มอีก 1 แสนบาท เราให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกอย่างมันก็เป็นไปตามที่เราคิด เพราะถ้าเราไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ทุกอย่างมันก็จะมีความปัญหาแน่ๆ ถ้าเราให้ความสำคัญไม่ว่าจะไปหา ส.ส. ส.จ. ส.ว. เราให้ความร่วมมือเขาของงบประมาณเยอะๆ เราก็ขอ ส.ว. ไป อบต. ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เราก็ขอหน่วยงานต่างๆ ไป” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

พระครู กล่าวว่า “เป็นผู้นำในการขึ้นนำการดำเนินชีวิตโดยนำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแพร่ให้ชาวบ้านเข้าใจ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังให้คำปรึกษากับชาวบ้านเรื่องการประกอบอาชีพอบรมสั่งสอนโดยการเทศน์ในวันพระและเทศน์ตามเสียงตาม

สายในตอนเช้าตรู่ และปาฐกถาธรรมให้ชาวบ้านได้ซึมซับเอาคติธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นแล้วการเทศน์ยังได้ประยุกต์เอาแนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนเข้มแข็งมาอยู่ในคติธรรมอุทานต่าง ๆ โดยมีการยกเอานิทานมาเป็นตัวดำเนินเรื่องราวเปรียบเทียบสั่งสอนชาวบ้านทำให้ชาวบ้านที่ฟังได้รับประโยชน์และความสนุกสนานเข้าใจและจดจำในสิ่งที่เทศน์ได้ ปรารถนาให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขภาพกายและใจดีสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้พึ่งพาตัวเองได้เอาตัวรอดได้ทั้งด้านความเป็นอยู่ เศรษฐกิจดี มีกินมีใช้พอเพียงสภาพจิตใจ และสภาพแวดล้อมที่ดี หากแต่ละครอบครัวช่วยกันอบรมลูกหลานดีสังคมจะมีบุคคลากรดี ๆ เพิ่มขึ้น จึงได้พยายามปลูกฝังศีลธรรมให้ชาวบ้าน เมื่อเขามีศีลก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข” (พระครูสุนทรวิริโยภาส โอภาโส, 13 สิงหาคม 2546)

นางมาย กล่าวว่า “รับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และก็มี การคุยกันในกลุ่มเพื่อนฝูง ทางอำเภอจะมีหนังสือมาให้ไปประชุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และก็มีชุมชนเข้มแข็งด้วย ป้าจะมีบทบาทเน้นในเรื่องการประกอบอาชีพการทอผ้าขึ้นตีนจกเวลาที่ใครมีปัญหาหรือว่าต้องการขอคำปรึกษาป้าก็ให้คำแนะนำกับชาวบ้านในกรณีที่เราไม่เข้าใจ เช่นเรื่องการตลาดของผ้าขึ้นตีนจก คนไหนเดือดร้อนเราก็แนะนำเขาไป ตอนนี้อัดเย็บผ้าด้วยซึ่งจะแยกกันกับทอผ้า ทอก็ส่วนทอตัดเย็บก็ส่วนตัดเย็บ วิธีการสื่อสารกับคนในชุมชนก็พูดคุยกันอยู่แล้วกับคนในชุมชน ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐป้าจะติดต่อทางพัฒนากร บางครั้งป้าจะโทรศัพท์ไปบางครั้งป้าก็ไปหาเขาเลย ป้าไปปรึกษาเขาเขาก็จะแนะนำป้ามาเขาก็จะสอนให้ความรู้เรา มา เราก็จะนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มของเราหรือกับชาวบ้านนอกกลุ่มเรามีปัญหาอะไรเราก็สามารถให้คำปรึกษาได้ไม่เกี่ยงว่าต้องเป็นคนในกลุ่มเท่านั้น ทุกคนมีความสำคัญหมด” (มาย พลแดง, 13 สิงหาคม 2546)

นางวอน กล่าวว่า “ป้ามีบทบาทกับชุมชนในเรื่องเป็นผู้นำกลุ่มทอผ้า เวลาที่ชาวบ้านต้องการคำแนะนำเราก็ต้องให้คำแนะนำไปโดยที่เราจะไปเอาข้อมูลข่าวสารมาจากทางราชการและการประชุมหมู่บ้าน เราก็นำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ให้สมาชิกของเรา บางครั้งคนนอกกลุ่มมีปัญหาเรื่องการทอผ้าเราก็ช่วย เช่น มีปัญหาด้านลวดลายผ้าขึ้นเราก็ไปสอนกรรมวิธีให้กับเขาแนะนำเขาไป ป้าจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารโดยการพูดคุยกันกับชาวบ้านทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่มอยู่ตลอด” (วอน ยาดำ, 13 สิงหาคม 2546)

นายคำ กล่าวว่า “ผมจะเป็นศูนย์กลางของสมาชิกกลุ่มทำหอมแดงเวลาที่ชาวบ้านเดือดร้อนเรื่องหอมไม่ว่าจะเป็นเรื่อง หอมล้นตลาด หอมเน่า แมลงกินหอม ราคาหอมตกต่ำ ฯลฯ ผมจะรับฟังปัญหานั้นมาแล้วก็ไปปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน หรือถ้าปัญหานั้นใหญ่เราก็ไปหาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เขาช่วยแก้ไขให้หน่อย ส่วนใหญ่แล้วผมกับสมาชิกจะใช้การประชุมของหมู่บ้านถกเถียงปัญหาเรื่องหอมกันเพราะวันนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมากันเกือบครบทุกคนเราจะใช้โอกาสนี้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและขอคำปรึกษาให้ช่วยหาแนวทางแก้ไข” (คำ จันทรคำ, 13 สิงหาคม 2546)

2.2 การใช้สื่อกับชาวบ้าน ใช้สื่อประเภทดังต่อไปนี้

2.2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่

แผ่นพับ และโปสเตอร์ เรื่อง การแนะนำการชำระภาษีประจำปี แบบฟอร์มการเกษตร การกู้เงิน ฯลฯ ซึ่งทางผู้ใหญ่บ้านจะไปเอาแผ่นพับตามหน่วยงานต่างๆเอง จะมีบ้างที่ทางหน่วยงานราชการได้ให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปแจกจ่าย และติดประกาศให้ความรู้แก่ชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละเรื่องก็แล้วแต่ทางการเขาจัดส่งมาให้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด การประกอบอาชีพ เป็นต้น

นายเกตู กล่าวว่า “ทางการเกษตรเขามีแบบฟอร์มการเลี้ยงสัตว์ต่างๆ เช่น เลี้ยงปลา ไก่ หมู ฯลฯ ซึ่งทางหน่วยงานจะมีแผ่นพับแจกอยู่ผมก็ไปเอามา หรือถ้าผมไป ธกส. เขาก็มีแผ่นพับการกู้เงินผมก็ไปเอามา บางที่ทางอำเภอบางหน่วยงานเกษตรบางหน่วยงานเขาก็ให้ไปเอาที่สำนักงาน ผมก็จะแจกให้กับชาวบ้านในวันประชุมว่าให้ลองอ่านดูให้ปฏิบัติตามแผ่นพับข่าวสารหรือถ้าไม่เข้าใจจริงๆ ให้ไปถามที่หน่วยงานนั้นๆ หรือ ถ้าไม่สะดวกต้องการให้ผมพาไปก็มาบอกกันแล้วผมจะพาไป ผมจะแนะนำชาวบ้านไปอีกทีในเอกสารข้อความส่วนหนึ่งจะขยายความแล้วชาวบ้านที่เก็บเอกสารพอเขาฟังเราแล้วกลับไปอ่านอีกทีเขาจะเข้าใจมากขึ้น” (เกตู อินมา, 13 สิงหาคม 2546)

2.2.2 กระดานข่าว ปิดประกาศไว้ที่คู้มที่ 1 (หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น การเสียภาษี กำไรสุทธิประปาหมู่บ้าน เป็นต้น

นายเกตต์ กล่าวว่า “กระดานข่าวเอกสารปิดประกาศที่บอร์ด คุ่ม 1 และที่ที่ ศรช. (ศูนย์ การเรียนชุมชนนอกโรงเรียน) จะติดอยู่ 2 ที่ ส่วนที่ทำการผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ติดเพราะมันไม่ได้ติดติด ถนน โดยทางหน่วยงานเขาส่งมาเพียงแต่เราไปประกาศหอกระจายข่าวอย่างเดียว บางกรณีการ เสียภาษีเรามีกระดาษไปปิดประกาศบอร์ดในหมู่บ้านอยู่ที่คุ่ม 1 (หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว) บอร์ดมันมีแต่ น้ำประปาอย่างเดียว เช่น เดือนมกราคม ค่าใช้จ่ายค่าไฟ ค่าดูแลช่าง และรายได้ กำไรสุทธิมันจะมี ในบอร์ดตรงนั้นหมด ชาวบ้านประชุมกันเสร็จแล้วมีแต่ถามผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ว่าจะตอบยังไง เพราะว่าประธานไม่ใช่เป็นประธานเขาเป็นคนในชุมชนนี้ ผู้ใหญ่ควบคุมประธานอีกที เวลาสิ้นเดือนนี้ ก็ต้องรายงานให้ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็เอาไปเขียนว่ากำไร ขาดทุนแบบไหน ชาวบ้านเมื่อก่อนก็ถามพอดอน หลังเขาไม่ถามแล้วเขาไปดูที่บอร์ดเลยปัญหามันก็จบ เมื่อก่อนปัญหาเรื่องประปาหมู่บ้านเดียวกำไร ขาดทุน ผู้ใหญ่บ้านเก่าๆ เขาเอาไปไหนกันหมด ตอนนี้มีแล้ว ปีนี้ เดือนนี้ กำไรหรือขาดทุน มันจะ ระบุออกมา มีข้อมูลแปะที่บอร์ด รายรับของประปาเดือนสิงหาคมได้ 20,000 บาท รายจ่าย 19,000 บาท กำไร 1,000 บาท เราก็เขียนให้ชาวบ้านได้รับทราบ” (เกตต์ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

2.2.3 หอกระจายข่าว เป็นวิธีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุด หอ กระจายข่าวที่ตั้งอยู่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน มีลำโพงกระจายอยู่จำนวน 17 แห่ง ซึ่งใช้สำหรับประกาศ แจ้งข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน

นายเกตต์ กล่าวว่า “พูดโดยใช้หอกระจายข่าวเป็นส่วนใหญ่ หรือบางที่ชาวบ้านเขาก็จะ ให้ไปพูดเป็นบางเรื่อง แต่เวลาประชุมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงทางอำเภอเขาก็จะแนะนำลงมาเรื่อง การทำอาชีพต่างๆ ลุงก็จดมาแล้วลุงก็มาเปิดหอกระจายข่าวบอกชาวบ้านให้รับรู้ ส่วนใหญ่จะ ประชาสัมพันธ์เรื่องป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ทางเกษตรมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นสารเคมีปุ๋ย ชีวภาพจุลินทรีย์ของในหลวง เป็นเครื่องยนต์ก็ดี บางบริษัทเขาก็จะมาแนะนำเกี่ยวกับเครื่องยนต์ การปั้นหัวอาหารปั้นปุ๋ยปั้นไปไม้ทำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์เป็นเกษตรแผนใหม่เทคโนโลยีใหม่ สมมติเรื่อง หอมทางเกษตรเขาบอกว่าหอมจังหวัดนี้ราคามันดีเราก็บอกว่าดีถ้าราคาไม่ดีเราก็ บันยะบันยังบ้าง ลุงก็ประกาศตามหอกระจายข่าวไป เวลาหอมขึ้นลุงก็บอกว่าตอนนี้เกษตรบอกมา ว่าหอมกำลังจะขึ้นราคาหรือว่าเวลาเราใส่ปุ๋ยมากไปจะทำให้หอมผ่อและเน่า ลุงก็บอกชาวบ้านเขา ไป เพราะว่าหอมดิบแลเป็นหอมพันธุ์เอาไปทำพันธุ์เราต้องรักษาคุณภาพไว้ มันหลายอย่างทั้งเลี้ยง สัตว์ การทำนา การปลูกต้นไม้ ฯลฯ แต่ละอย่างเกษตรก็จะมาส่งเสริมการปลูกต้นไม้ ปศุสัตว์เขาก็ จะให้เลี้ยงไก่ หมูก็ว่ากันไปมันเป็นความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ก็มีแนะนำเด็กที่กำลัง เรียนอยู่ ป.2 - ป.6 ก็ให้ฝึกทำทอผ้าขึ้นต้นจกที่วัดนาทะเลเขามีศูนย์อยู่ มีที่อยู่ให้วิทยากรในหมู่บ้าน

ไปเป็นวิทยากรไปฝึก ตอนนี้ก็ยังเรียนกันอยู่รุ่นที่สอนรุ่นน้องลงจะประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวทั้งหมด ลงไปรับเรื่องมาจากทางอำเภอแต่ละเรื่องมันก็เยอะ” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

2.2.4 สื่อบุคคล เวลาที่มีข้อมูลข่าวสารที่จะประกาศให้ทราบโดยทั่วกันนอกเหนือจากจะมีหอกระจายข่าวสารไว้ประกาศแล้วยังจะมีการเดินบอกตามบ้านให้รับทราบเป็นการย้ำทำความเข้าใจอีกด้วย (แบบปากต่อปาก)

การประชุมทำการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการประชุมสัญจรหมุนเวียนไปตามบ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ทุกวันที่ 6 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. โดยเชิญหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ มาให้ความรู้แก่คณะกรรมการเพื่อนำไปเผยแพร่แก่ราษฎรในหมู่บ้านต่อไป เช่น นายอำเภอเมืองลับแล ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล) พัฒนาการอำเภอลับแล อบต. ป่าไม้ เกษตร ปศุสัตว์ ทะเบียนราษฎร โรงเรียนในเขตการปกครอง และกำนัน

นายเกตุ กล่าวว่า “ประจำวันที่ 6 ของทุกเดือน ปีแรกๆ ปี 42 ผมก็เริ่มคิดประชุมขึ้นมา ตอนนั้นก็ประชุมที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน หลังจากนั้นมาทางหมู่บ้านก็มีคุ้ม คุ้มแบ่งงานกระจายอำนาจออกไป 8 คุ้ม เราก็ไปประชุมสัญจรตามคุ้มต่างๆ เดือนที่ 1 ไปประชุมที่คุ้ม 1 ,เดือนที่ 2 ไปคุ้ม 2, เดือนที่ 3 ไปคุ้ม 3 ต่อๆ กันไปจนจบเราก็ตกลงกันใหม่ที่เราจะไปประชุมที่ไหนต่อไป เราไปประชุมให้เกียรติซึ่งกันและกัน เราก็ไปประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านมี 9 คน คนที่ 1 ชื่ออะไรเราก็ต้องไปบ้านคนที่ 1 ก่อนไปจนถึงคนที่ 9 ถ้าไปประชุมบ้านคนที่ 9 จบแล้ว เราก็จะไปประชุมที่ไหนต่อ โดยไปประชุมที่บ้านผู้ช่วยอีก 4 คน หมุนเวียนกันไป ที่วัดก็มี พอมาปี 45 มติที่ประชุมออกมาว่าประชุมสัญจรเราไปมาหมดแล้ว 50-60 หลังคาเรือน เราก็ประชุมว่าให้เป็นที่วัดตั้งแต่ปี 45-46 ตอนนี้เป็นที่วัดที่เดียว เวลาประมาณ 19.30 น. มีกี่คนเราก็ประชุม เวลาเลิกมันไม่แน่นอนบางที่ตี 2 บางที่ 5 ทุ่มก็แล้วแต่ เวลาหน้าฝนชาวบ้านเขาไปนอนอยู่ทุ่งนาคนประชุมเขาก็น้อยคนเขาก็ไม่ซักถามเยอะมันก็จบประชุมเร็ว เวลาเดือนมกราคมเขาจะมาบ้านกันหมดช่วงนั้นคนจะมาประชุมกันเยอะ” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสาร ไปยังชาวบ้าน คือ

- หอกระจายเสียงในหมู่บ้านทรุดโทรมลำโพงไม่ค่อยดีเสียงไม่ค่อยดัง จึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและชัดเจน
- การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน เช่น พูดอีกอย่างแต่เข้าใจอีกอย่าง

นายเกตุ กล่าวว่า “ปัญหาข่าวสารเกี่ยวกับหอกระจายข่าวเราได้ของบ อบต. มา สามหมื่นกว่าบาทเราก็มาจัดทำหอกระจายข่าวเสียงตามสาย ที่นี้ปัญหาเสียงตามสายมันเหมือนกับเทศบาล คือ ฐึ่มทั่วถึงเพราะมันไม่ดังมันค่อยเกินไป มีลำโพงทั่วหมู่บ้านจำนวน 17 ตัว เสไฟฟ้ามันต่ำ เกือบจะทุกซอยใส่ลำโพงที่นี้ชาวบ้านยังไม่เข้าใจกันก็เพราะไม่ค่อยได้ยิน เช่น เราพูดว่าวันที่ลำโพงนี้ก็วันที่ ลำโพงตัวนั้นก็วันที่ มันมีปัญหาเรื่องเสียงกระทบกันมันแก็ไขก็ยาก ผมก็คิดอยู่ว่าที่กลางหมู่บ้านเราต้องใช้งบประมาณเยอะถ้าเราจะทำหอเสไฟฟ้าขึ้นสูงๆ ติดสปอร์ตไลท์เหมือนกับบรรหาร อยากรจะซอสัก 1 เสไฟฟ้าแล้วก็เอาลำโพงสัก 30 ตัว เหมือนกับวัดสว่างอารมณ์ รับรองว่าชาวบ้านทุกคนได้ยินแน่ๆ เอาให้มันสูงๆ ชาวบ้านจะได้รู้ข่าวสารกันทุกครัวเรือนจะได้ทันเหตุการณ์ บางบ้านไม่ได้ยินก็ไม่ได้เรื่องเลยคนที่ไม่ได้ยินก็จะไปโทษอะไร จริงๆ แล้ว ชาวบ้านจะต้องตั้งใจฟังถึงจะรู้เรื่อง อันนั้นมันก็ส่วนหนึ่งว่าฉันได้ยินแล้วฉันก็แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน แบบนี้ชิมันก็ลำบากกว่า” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

พระครู กล่าวว่า “ปัญหาก็คือชาวบ้านเขาไม่ค่อยได้ยินเสียงตามสายในวัดสักเท่าไร ลำโพงมันไม่ค่อยดัง” (พระครูสุนทรวิริยภาส โอบาโส, 13 สิงหาคม 2546)

นางมาย กล่าวว่า “พูดอีกอย่างเข้าใจอีกอย่าง พูดแล้วไม่เข้าใจ อธิบายจนเหนื่อยเราพูดไปแล้วน่าจะเข้าใจในทางที่ดีแต่ไปเข้าใจอีกอย่างแล้วก็เอาไปพูดอีกหลายหูก็เลยเป็นความไม่เข้าใจกัน” (มาย พลแดง, 13 สิงหาคม 2546)

นางวอน กล่าวว่า “ก็มีบ้างเรื่องของการพูดคุยกันในหมู่คณะเราต้องการสื่อสารให้เขาเข้าใจเหมือนที่เราเข้าใจแต่เขาไม่เข้าใจ” (วอน ยาดำ, 13 สิงหาคม 2546)

นายคำ กล่าวว่า “ไม่ค่อยมีปัญหาจะมีอยู่บ้างก็คือเรื่องการไม่เข้าใจกันเพราะเขาฟังเราพูดผิด เราพูดอีกอย่างแต่เขาดันไปเข้าใจอีกอย่าง” (คำ จันทร์คำ, 13 สิงหาคม 2546)

2.4 วิธีแก้ไข

- ติดตั้งลำโพงเพิ่มตามจุดต่างๆ จะทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและชัดเจน
- ผู้ใหญ่บ้านต้องไปบอกชาวบ้านด้วยตัวเอง แล้วให้ชาวบ้านบอกต่อๆ กันไป
- เวลาผู้ฟังไม่เข้าใจควรเปิดโอกาสให้เขาซักถามได้ และอธิบายให้ชัดเจน

นายเกตุ กล่าวว่า “ทางแก้ไขเมื่อเราประชาสัมพันธ์แล้วเราก็พยายามวิ่งรถออกไปตามจุดต่างๆ ถ้าชาวบ้านสงสัย เขาเจอตัวเราเขาก็จะถามว่าผู้ใหญ่ประชาสัมพันธ์เรื่องอะไร เราก็จะได้แจ้งเขาให้บอกต่อๆ กันไปว่าเรื่องอะไรก็ว่ากันไป ถ้าเราประกาศที่บ้านก็จบมันก็ไม่ได้ เราต้องวิ่งรถไปบอกเขาอีกที่ปัญหามันก็มีแต่มันมีน้อย” (เกตุ อินมา, 13 กรกฎาคม 2546)

พระครู กล่าวว่า “การติดตั้งลำโพงทุกๆ พื้นที่ในหมู่บ้านชาวบ้านจะได้ยินทั่วถึงกัน แต่งบประมาณไม่มีนี่สิ” (พระครูสุนทรวิโรฒ โอภาโส, 13 สิงหาคม 2546)

นางมาย กล่าวว่า “ทางแก้ไขต้องอธิบายให้เขาเข้าใจจริงๆ ตรงนั้นเลย” (มาย พลแดง, 13 สิงหาคม 2546)

นางวอน กล่าวว่า “เราต้องพูดจนกว่าให้เขาเข้าใจ” (วอน ยาดำ, 13 สิงหาคม 2546)

นายคำ กล่าวว่า “ก็ต้องขอโทษกันไปตามเรื่องตามราวแล้วก็ต้องอธิบายให้เขาฟังชัดเจนกว่านี้เขาจะได้เข้าใจเรา” (คำ จันทร์คำ, 13 สิงหาคม 2546)

3. ชาวบ้าน

3.1 บทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร บทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของชาวบ้านที่มีการรวมกลุ่ม อาชีพอิสระ และคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแสดงความคิดเห็นโดยการพูดคุยกันเป็นส่วนใหญ่ ถ้าได้รับความรู้อะไรมา อย่างเช่น การประกอบอาชีพ สาธารณสุข ฯลฯ ก็จะนำมาบอกต่อๆ กันแบบ “ปากต่อปาก” เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งนี้การพูดคุยกันแบบเห็นหน้าค่าตา หรือ

เผชิญหน้าเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่มีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวและชักจูงใจ เพราะเมื่อพูดคุยกันเกิดความไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจก็สามารถที่จะซักถามได้ทันทีโดยใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล ในที่นี้สามารถแยกออกเป็น

3.1.1 การสื่อสารภายในกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารระหว่างชาวบ้านในกลุ่มอาชีพเดียวกันมีการสื่อสารกันภายในกลุ่มโดยการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง

นางกี กล่าวว่า ในกลุ่มสมาชิกของเรามีการพบปะกันพูดคุยกันอยู่เป็นประจำเพราะเราจะต้องมาปรึกษาหารือกันเรื่องการทอดผ้าอยู่แล้ว ในกลุ่มจะมีการทำกิจกรรมเสริมที่นอกเหนือจากการทอดผ้าก็คือ รวมตัวกันทำแชมพูสมุนไพร น้ำยาล้างจาน และก็นำน้ำพริก สมาชิกในกลุ่มจะมาช่วยกันกวนน้ำยาล้างจานบ้าง ตำนน้ำพริกบ้างก็แล้วแต่ใครจะว่างมาทำ เวลาถ้าใครมีปัญหาอะไรก็จะมาคุยกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องภายในครอบครัว หรือทอดผ้าก็จะคุยกันในกลุ่ม แต่ถ้าปัญหามันแก้ไม่ได้ก็จะไปบอกให้ผู้ใหญ่บ้านช่วย ทางกลุ่มของเราจะมีการประชุมกันทุกเดือนที่บ้านประธานกลุ่มส่วนวันไม่แน่นอนแล้วแต่ว่าจะมีเรื่องอะไร ทางสมาชิกกลุ่มก็จะวิ่งรถไปบอกสมาชิกกลุ่มบ้าง หรือโทรศัพท์ไปบอกกันบ้างแล้วแต่บ้านใครอยู่ใกล้อยู่ไกลแต่ส่วนใหญ่วิ่งรถไปบอกเลยมากกว่า (กี สายฟ้าแลบ, 14 สิงหาคม 2546)

นายเลียง กล่าวว่า ในกลุ่มของเราจะมีการประชุมแล้วแต่เรื่องจะไม่กำหนดว่าต้องประชุมกันวันไหน ถ้ามีเรื่องอะไรที่เป็นความเคลื่อนไหวก็จะมารวมตัวกันที่บ้านประธานกลุ่มบ้าง ที่วัดบ้างก็แล้วแต่ใครสะดวก ในการติดต่อสื่อสารไปยังสมาชิกก็เริ่มมาจากประธานกลุ่มมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหอมแดง ปัญหาหอมแดง หรือสมาชิกมีปัญหา ประธานเขาก็จะมาบอกสมาชิกด้วยตนเองส่วนสมาชิกก็จะมาบอกต่อๆ กันอีกที หรือไม่ก็ขอร้องให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยประกาศออกเสียงตามสายให้หน่อย ในการรวมกลุ่มกันก็จะมาพร้อมเพรียงกันดีส่วนน้อยที่ไม่มาเพราะติดธุระอะไรก็ว่ากันไป ในกลุ่มจะปรึกษาหารือกันมากกว่าใครมีความคิดเห็นอะไรก็แสดงความคิดเห็นกันออกมาแล้วก็ช่วยกันแก้ไข อย่างเช่นเรื่องหอมล้นตลาด หอมเน่าบ้างเราก็จะพูดคุยหาทางออกกันในกลุ่มใครมีข้อเสนอ แนะนำอย่างไรก็บอกมา แต่ถ้าเรื่องหอมล้นตลาดมีมากเกินไปขายไม่ได้เราไม่รู้จะแก้ไขกันยังไงเราก็จะไปบอกให้ผู้ใหญ่บ้านช่วย บางทีผู้ใหญ่บ้านก็จะพาเราไปหาเจ้าหน้าที่ที่อำเภอเพื่อขอความช่วยเหลือ หรือไม่ก็ขอคำแนะนำจากที่ประชุมหมู่บ้านได้เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเขามาร่วมประชุมด้วย เราจะใช้โอกาสนี้ขอคำแนะนำ (เลียง ขวัญมุก, 16 สิงหาคม 2546)

3.1.2 การสื่อสารภายนอกกลุ่ม หมายถึง การสื่อสารระหว่างชาวบ้านที่มีอาชีพแตกต่างกันมีการสื่อสารกันโดยพูดคุยกันเรื่องทั่วๆ ไปที่ใกล้ชิด

นางลานา กล่าวว่า ก็มีการพูดคุยกันตลอดอยู่แล้ว เพราะในชุมชนเขารักใคร่สามัคคีกันดี ไม่เคยมีปัญหาเลย คนในชุมชนจะมารวมตัวกันก็จะเป็นการพัฒนาชุมชน เช่น ถางป่าในวันแม่ที่ผ่าน มาทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะเน้นมากเรื่องนี้ เวลาที่เทศกาลอะไรผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศเสียงตามสายให้ ชาวบ้านมารวมตัวกันพัฒนาชุมชน ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือกันดี คนที่มากก็ช่วยกันลงแรงส่วนคนที่ ไม่มากก็บริจาคเงิน 20-30 บาทก็แล้วแต่เพื่อนำมาเป็นค่าอาหารสำหรับคนที่มา (ลานา ใจแน่น, 15 สิงหาคม 2546)

นายกลิ่น กล่าวว่า “เวลามีงานพัฒนาชุมชนทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะประกาศเสียงตามสาย ขอความร่วมมือชาวบ้านให้ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน โดยการอะไรก็ว่าไปส่วนใหญ่จะถางป่า ขุดลอก บ้างก็แล้วแต่ผู้ใหญ่บ้านขอให้ช่วยอะไร ถ้าเกิดใครไม่ได้ยินเสียงตามสายเขาก็จะมาบอกต่อๆ กัน ลุงก็จะไปช่วยลงแรงเกือบทุกงาน เวลาที่ชาวบ้านมารวมตัวกันก็มีการพูดคุยกันเรื่องทั่วๆ ไปว่า คนนั้นคนนี้เป็นยังไง เขาปลูกหอมกันได้กำไรไหม แล้วถ้าหอมงามเขาต้องใส่ปุ๋ยอะไร เราก็จะได้ ความรู้จากการพูดคุยกันเอง” (กลิ่น เพ็ชรแบน, 17 สิงหาคม 2546)

นายเรียง กล่าวว่า “ชาวบ้านหลายอาชีพเขาจะมารวมตัวช่วยกันลงแรงพัฒนาหมู่บ้าน ตามเทศกาลต่างๆ เป็นกันอย่างนี้มานานแล้ว พอเจอกันก็ทักทายกันพูดกันธรรมดาแล้วแต่ว่าใครจะ พูดอะไรเราก็ไปรับฟังเขามาอีกที ถ้ามันเกิดประโยชน์อะไรกับเราเราก็นำมาปฏิบัติได้” (เรียง แวน วิชัย, 18 สิงหาคม 2546)

3.1.3 การสื่อสารระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนกับคนภายนอกชุมชน โดยใช้ รูปแบบการประชุมเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพบปะด้วยตนเอง และกับทางเจ้าหน้าที่ ของรัฐด้วยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในเรื่องทั่วๆ ไปของหมู่บ้านจะเน้นในเรื่อง การพัฒนาชุมชนเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้ได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น และได้มีโอกาสสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นายฟอง กล่าวว่า “ปรกติหมู่บ้านก็จะนัดประชุมกันทุกเดือนอยู่แล้ว ลุงไปไม่ค่อยบ่อย เพราะแก่แล้วส่วนใหญ่ไปนั่งฟังเขาพูดมากกว่าแสดงความคิดเห็น ชาวบ้านเขาก็ให้ความร่วมมือในการไปประชุมค่อนข้างดี” (ฟอง อินมา, 17 สิงหาคม 2546)

นางแก้ว กล่าวว่า “เวลามีปัญหาอะไรป่าก็จะใช้การประชุมนี้แหละชักถามเจ้าหน้าที่ของรัฐบ้าง ผู้นำบ้าง เขาก็จะให้ความรู้แนะนำป่าดี เจ้าหน้าที่เขาจะมากันเยอะมีการประชุมก็ดีเหมือนกัน ป่าจะได้ไม่เสียเวลาไปหาเจ้าหน้าที่ที่อำเภอ” (แก้ว ปัญญายศ, 18 สิงหาคม 2546)

3.2 การใช้สื่อ ใช้สื่อประเภทดังต่อไปนี้

3.2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่

- แผ่นพับ และโปสเตอร์ เรื่อง การแนะนำการชำระภาษีประจำปี แบบฟอร์มการเกษตร การกู้เงิน ฯลฯ ทางผู้ใหญ่บ้านจะไปเอาแผ่นพับตามหน่วยงานต่างๆเอง ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การประกอบอาชีพ เป็นต้น

นางสาว กล่าวว่า ทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะเอาแผ่นพับมาแจกในตอนประชุม ส่วนโปสเตอร์เขาก็ไปหาอ่านได้ทั่วๆ ไปในหมู่บ้านส่วนใหญ่ผู้ใหญ่เขาจะติดไว้ให้ที่คุ้ม 1 หน้าร้านก๋วยเตี๋ยวและก็ตามร้านค้า ส่วนใหญ่เนื้อหาจะเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ (สาว อินมา, 14 สิงหาคม 2546)

- วารสารข่าว อบต. ชัยชุมพล ทาง อบต. ได้จัดทำเองโดยจัดทำวารสารข่าว 3 เดือนต่อ 1 ฉบับ จัดทำแจกจ่ายประมาณ 100 กว่าฉบับตามตำบลชัยชุมพล

นางมนัส กล่าวว่า ทาง อบต. เขาทำวารสารข่าว ให้ความรู้แจกจ่ายกับชาวบ้านได้อ่านกัน เนื้อหาในวารสารก็จะเป็นเรื่องภายในตำบลชัยชุมพล เช่นเรื่องการทอดผ้า วิธีการปลูกหอมแดงให้ได้ผลผลิตที่ดี ฯลฯ ทางชาวบ้านจะได้รับรู้เป็นอย่างมากเวลาเราอ่านเราก็ได้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ บางครั้งทางกลุ่มของเราก็ฝากข่าวประชาสัมพันธ์ให้ทาง อบต. ช่วยลงในวารสารประชาสัมพันธ์ผ้าขึ้นตีนจกไปยังหมู่บ้านอื่นที่ใกล้เคียงกันให้รับรู้ได้อีกด้วยเป็นการช่วยเผยแพร่สินค้าได้อีกทาง (มนัส คำคุ้ม, 15 สิงหาคม 2546)

- หนังสือพิมพ์ สามารถหาอ่านได้จากสถานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) และบางบ้านจะรับหนังสือพิมพ์ทุกวันแต่ไม่มากนักส่วนใหญ่จะขอยืมกันอ่านต่อๆ กันไป

3.2.2 โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีบทบาทเป็นอย่างมากชาวบ้านมีโทรทัศน์กันเกือบทุกหลังคาเรือน ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็งได้จากทางโทรทัศน์ ดังจะเห็นได้จากชาวบ้านรับรู้พระราชดำริของในหลวงซึ่งแพร่ภาพทางโทรทัศน์ เรื่องการมีเศรษฐกิจแบบพอเพียงให้เรามีการดำเนินชีวิตที่พอเพียง

นายกlinik กล่าวว่ “จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ได้เห็นในหลวงเขาพูดให้มีเศรษฐกิจพอเพียง และทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะประกาศตามหอกระจายข่าวบ้าง” (กลิน เพ็ชรแบน, 17 สิงหาคม 2546)

3.2.3 วิทยุ ชาวบ้านให้ความสนใจน้อยกว่าโทรทัศน์เพราะได้ยินแต่เสียงไม่เห็นภาพถึงอย่างไรชาวบ้านก็มีวิทยุกันเกือบทุกหลังคาเรือนเพราะวิทยุราคาไม่แพงมากนักจะหาซื้อได้ง่ายกว่า ชาวบ้านสามารถรับฟังวิทยุกระจายเสียงได้ 5 แห่ง คือ

1. สถานีวิทยุ วปถ. 14 (AM)
2. สถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 3 (AM)
3. สถานีวิทยุตำรวจภาค 6 อุตรดิตถ์
4. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. อุตรดิตถ์ (FM)
5. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุตรดิตถ์ (FM)

นายฟอง กล่าวว่ “จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ทาง โทรทัศน์ วิทยุ ลุงชอบฟังรายการที่เกี่ยวข้องกับเกษตร แต่ส่วนใหญ่ข่าวสารต่างๆ ทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะประกาศตามหอกระจายข่าว” (ฟอง อินมา, 17 สิงหาคม 2546)

3.2.4 โทรศัพท์ มีโทรศัพท์ใช้ในบ้านกันเกือบทุกหลังคาเรือน โทรศัพท์เคลื่อนที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนักเพราะมีราคาแพงและชาวบ้านไม่เห็นความจำเป็นในการซื้อหามาใช้ให้สิ้นเปลือง และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้

นางเสงี่ยม กล่าวว่า “จะใช้โทรศัพท์ในการติดต่อข่าวสารกับเพื่อนฝูงบ้างเป็นครั้งคราวแต่ไม่ค่อยบ่อยนัก ส่วนมือถือจะไม่ได้ใช้เพราะไม่จำเป็นและก็สิ้นเปลืองด้วย” (เสงี่ยม ช่วยศรี, 17 สิงหาคม 2546)

3.2.5 กระดานข่าว ชาวบ้านจะหาอ่านประกาศได้ที่คุ้ม 1 (หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) ซึ่งส่วนใหญ่ส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น การเสียภาษี กำไรสุทธิประปาหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ เป็นต้น เนื้อหาจะเป็นอะไรนั้นก็แล้วแต่หน่วยงานนั้นๆ เขาจัดส่งมาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจุบัน

นายเรียง กล่าวว่า “ทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะเอาข้อมูลข่าวสารจากทางราชการหน่วยงานต่างๆ มาติดไว้ที่บอร์ด ตรงคุ้ม 1 หน้าร้านขายของเวลาที่ใครผ่านไปผ่านมาที่มาซื้อของก็ต้องมาแวะอ่านกันทุกคนถ้าเราไม่เข้าใจเราก็ไปถามผู้ใหญ่บ้านผู้ใหญ่บ้านเขาจะอธิบายให้คำแนะนำดี” (เรียง แว่นวิชัย, 18 สิงหาคม 2546)

3.2.6 หอกระจายข่าว เป็นวิธีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุด หอกระจายข่าวนั้นตั้งอยู่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านมีลำโพงกระจายอยู่จำนวน 17 แห่ง ซึ่งผู้ใหญ่บ้านใช้สำหรับประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องแนะนำการประกอบอาชีพ และปลุกใจให้ชาวบ้านรักใคร่สามัคคีกัน

นายนาน กล่าวว่า เวลาที่ข่าวสารอะไรทางผู้ใหญ่บ้านเขาจะประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านได้รับรู้ ผู้ใหญ่บ้านเขาจะประกาศทุกวันในช่วงเช้า ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ การหมักปุ๋ยทำอย่างไร การกำจัดมูลสัตว์ทำอย่างไร เวลาเราได้ฟังก็เกิดความรู้เราก็ได้ไปบอกต่อกันกับชาวบ้านให้เขาปฏิบัติตาม (นาน ชุมโน, 16 สิงหาคม 2546)

3.2.7 สื่อบุคคล เวลาที่มีข้อมูลข่าวสารที่ผู้ใหญ่บ้านประกาศทางหอกระจายเสียงให้ทราบโดยทั่วกันแล้วยังจะมีการพูดคุยกันกับชาวบ้าน (แบบปากต่อปาก) ให้รับทราบเป็นการย้ำทำความเข้าใจอีกด้วย

การประชุมหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการประชุมสัญจรหมุนเวียนไปตามบ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ทุกวันที่ 6 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. โดยเชิญหัวหน้าหน่วย

ราชการต่างๆ มาให้ความรู้แก่คณะกรรมการ เช่น นายอำเภอเมืองลับแล ปลัดอำเภอลับแล (ผู้ประสานงานตำบลชัยภูมิพล) พัฒนาการอำเภอลับแล อบต. ป่าไม้ เกษตร ปศุสัตว์ ทะเบียนราษฎร โรงเรียนในเขตการปกครอง และกำนัน ในการประชุมแต่ละครั้งชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการมีส่วนร่วมเข้าประชุมเพราะชาวบ้านเขาสนใจความเคลื่อนไหวภายในชุมชน

นางสาวยุพิน กล่าวว่า ประชุมหมู่บ้านทุกวันที่ 6 ของเดือน ทางกลุ่มของเราจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมประชุม ถ้าคนไปประชุมก็จะนำความรู้ที่ได้มาบอกต่อให้สมาชิกในกลุ่มที่ไม่ได้ไปให้รับรู้และเข้าใจภายในกลุ่มจะมีการพูดคุยกันอยู่ตลอดไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การทอดผ้า หรือการหาตลาดขายผ้า เวลาเราไปประชุมทางเจ้าหน้าที่ของรัฐเขาก็มาแนะนำเรื่องการทอดผ้า และช่วยหาตลาดให้ เวลาทางกลุ่มมีปัญหาข้อสงสัยเราก็ถามเจ้าหน้าที่รัฐในที่ประชุมได้เลยไม่ต้องไปหาเขาที่ทางอำเภอ หรือถ้าเกิดปัญหาใหญ่ๆขึ้นมาเราก็จะไปหาเจ้าหน้าที่ในอำเภอเลยไปขอคำปรึกษาจากเขา ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ก็ดีมาก ๆ ให้คำแนะนำดี (ยุพิน อินมา, 14 สิงหาคม 2546)

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสาร ไปยังคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนี้

3.3.1 คนในชุมชน การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน เช่น พูดอีกอย่างแต่เข้าใจไปอีกอย่าง

นางประจวบ กล่าวว่า คุณกันอีกอย่างไปอีกอย่างบ้างก็มี พูดแล้วไม่เข้าใจกันสักที (ประจวบ ทิพย์ดีก, 18 สิงหาคม 2546)

นายรุณ กล่าวว่า “พูดอีกอย่างเข้าใจอีกอย่างไม่ค่อยเข้าใจกัน” (รุณ มั่นญวน, 18 สิงหาคม 2546)

นางบุญมา กล่าวว่า “เวลาคุยกันเราเข้าใจแบบนี้แต่เขาเดินไปเข้าใจแบบนั้นมันก็เลยคุยกันไม่ค่อยรู้เรื่อง” (บุญมา เพ็ชรเมือง, 17 สิงหาคม 2546)

3.3.2 ผู้นำ เสียงตามสายของผู้ใหญ่บ้านไม่ค่อยทั่วถึง ชาวบ้านไม่ค่อยได้ยินเลย ฟังไม่รู้เรื่องจึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจน และเสียงตามสายจะต้องตั้งใจฟังถึงจะรู้เรื่อง

นางกล้วย กล่าวว่า “เสียงตามสายที่ผู้ใหญ่บ้านประกาศไม่ค่อยทั่วถึง เสียงไม่ค่อยดีตกๆ หล่นๆ ฟังไม่รู้เรื่องบางที่ไม่เข้าใจก็จะไปตามเพื่อนบ้านหรือไม่ก็จะไปตามตัวผู้ใหญ่บ้านเองเลย” (กล้วย เพ็ชรเมือง, 17 สิงหาคม 2546)

นายไฉน กล่าวว่า “ไม่ค่อยได้ยินเสียงตามสายของผู้ใหญ่บ้านเวลาที่เขาประกาศอะไรมา ลุงก็ไม่ค่อยรู้เรื่องจะมีบ้างที่เพื่อนบ้านมาคุยให้ฟัง” (ไฉน ปาคา, 17 สิงหาคม 2546)

นางแก้ว กล่าวว่า “ลำโพงมันอยู่ไกลบ้านเลยไม่ค่อยได้ยินประกาศของทางผู้ใหญ่บ้าน ต้องเงี่ยหูฟังจริงๆ ถึงจะได้ยินว่าเขาพูดอะไร” (แก้ว ปัญญายศ, 18 สิงหาคม 2546)

3.3.3 เจ้าหน้าที่ ไม่พบปัญหา

นายเหรียญ กล่าวว่า “ไม่เคยมีปัญหากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะเราไปขอคำแนะนำจาก เขามากกว่า” (เหรียญ ดวงแก้ว, 17 สิงหาคม 2546)

3.4 วิธีแก้ไข

3.4.1 **คนในชุมชน** การคิดก่อนพูดการแบ่งข้อแบ่งตอนให้เป็นที่เข้าใจได้ง่ายๆ จึงจะสามารถสื่อสารได้ตรงวัตถุประสงค์

นางประจวบ กล่าวว่า “ต้องคิดก่อนพูด” (ประจวบ ทิพย์ดีก, 18 สิงหาคม 2546)

นายรุณ กล่าวว่า “อธิบายแก้ไขกันไป เขาไม่เข้าใจอะไรก็ให้ถามเลย” (รุณ มั่นญวน, 18 สิงหาคม 2546)

นางบุญมา กล่าวว่า “เวลาพูดต้องอธิบายดีๆ ให้เขาเข้าใจ” (บุญมา เพ็ชรเมือง, 17 สิงหาคม 2546)

3.4.2 **ผู้นำ** ให้ทางผู้ใหญ่บ้านติดตั้งลำโพงกระจายเสียงให้มากขึ้นกว่านี้กระจายให้ทั่วถึงกันในชุมชน ชาวบ้านก็จะรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงและชัดเจน

นายก๊วย กล่าวว่า “อยากให้ทางผู้ใหญ่บ้านของบประมาณทางหน่วยงานรัฐมาซื้อ ลำโพงเพิ่มขึ้นจะได้ไม่มีปัญหาในการได้ยิน” (ก๊วย เพ็ชรเมือง, 17 สิงหาคม 2546)

นายไจ้น กล่าวว่า “อยากให้ผู้ใหญ่บ้านติดลำโพงตามพื้นที่ในหมู่บ้านเยอะๆ จะได้ได้ยิน กันชัดเจน” (ไจ้น ปาคา, 17 สิงหาคม 2546)

นางแก้ว กล่าวว่า “ต้องการลำโพงที่ใหญ่ๆ และกึ่งๆ ติดตามทุกชอกทุกมุมในหมู่บ้านจะได้ได้ยินกันสนิท” (แก้ว บัญญายศ, 18 สิงหาคม 2546)

3.4.3 เจ้าหน้าที่ ไม่พบ

สรุปโดยรวม การสื่อสารสามารถเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในด้านต่างๆ ดังนี้

- ด้านการเกษตร คือ การพัฒนาด้านการเกษตร การเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิตและการพัฒนา การสื่อสารเป็นกระบวนการในการสื่อสารเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำเทคโนโลยีพื้นบ้านที่มีการแลกเปลี่ยนกันไปใช้ในพื้นที่ของตน
- ด้านสังคม การสื่อสารช่วยสื่อความหมายสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งของชาวบ้านให้น้อยลง โดยการจัดให้มีกิจกรรมในชุมชนสามารถช่วยให้คนในชุมชนรวมตัวกันทำกิจกรรมซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคีกันภายในชุมชน
- ด้านวัฒนธรรม การสื่อสารช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้ตลอดจนบำรุงรักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่ดั่งงามให้คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป
- ด้านเศรษฐกิจ การสื่อสารก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ๆ สู่หนทางการประกอบอาชีพ และเป็นเครื่องมือในการประสานความเข้าใจในหน่วยงานต่างๆ ทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านเกิดการขยายตัวออกสู่วงกว้าง ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น

ในฐานะที่การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนา สังคมที่มีการสื่อสารดีย่อมมีเครือข่าย การสื่อสารประเภทต่างๆ ที่ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายได้กว้างขวาง ทำให้ชาวบ้านสื่อสารกันได้อย่าง สะดวกรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกชุมชน ชาวบ้านสามารถรับรู้ข่าวสารได้เท่าทันต่อสถานการณ์ นอกจากนี้การผลิตสื่อก็จะต้องมีลักษณะที่สะท้อนความเป็นชุมชนนั้นๆ อีกด้วย

ในฐานะที่คนในชุมชนไม่อาจหลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งคมได้ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ก็ควรช่วยกันพัฒนาความสามารถ และทักษะในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างน้อยที่สุดเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องลงไป เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1

ภูมิหลังเกี่ยวกับประวัติชุมชน การสื่อสารในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความเติบโตของเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

ปัจจัยที่เอื้อต่อระบบเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

สภาพพื้นฐานของชุมชนบ้านนาทะเล

ทำเลที่ตั้งอยู่ในเขต ต.ชัยภูมิพล อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ ลักษณะของชุมชน คือ คนภายในชุมชนมีเครือข่ายเป็นเครือข่ายมีฐานะและความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มีอาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม (การทำหอมแดง) ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ การทอผ้า จากเดิมที่ในอดีตการทอผ้าขึ้นตีนจกเป็นงานอดิเรกใช้เวลาว่างหลังจากการทำเกษตรกรรม ต่อมาในปัจจุบันได้มีการสนับสนุนจากภาครัฐในการผลิตสินค้า OTOP จึงทำให้ผ้าขึ้นตีนจกได้รับความสนใจและได้รับการพัฒนามาเป็นสินค้าหลักในชุมชน เนื่องด้วยผ้าขึ้นตีนจกเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษมาสู่รุ่นปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งยังสามารถทำรายได้ให้แก่ชุมชนได้อีกทางจากการทำเกษตรกรรมทำให้คนในชุมชนมีรายได้ที่แน่นอน และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอก

การศึกษาของคนในชุมชน

ส่วนใหญ่คนในชุมชนบ้านนาทะเลมีการศึกษาในระดับอ่านออกเขียนได้ แต่ด้วยคนในชุมชนอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของชีวิตจึงทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถที่จะ

ประกอบอาชีพเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนและคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นผลมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษที่สั่งสมกันมายาวนาน ซึ่งในปัจจุบันคนในชุมชนจะให้การยอมรับตัวผู้นำชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมาก เพราะบุคคลเหล่านี้มีส่วนช่วยผลักดันและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือกับชาวบ้านในเรื่องต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องทางการเกษตรซึ่งจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านใช้ความรู้แบบดั้งเดิมในการเกษตรกรรมซึ่งแต่เดิมอาจจะมีผลผลิตที่ไม่มากพอ แต่เมื่อผู้นำชุมชนที่มีความรู้และการศึกษาที่มากกว่ามาให้ความรู้ความเข้าใจต่อชาวบ้านในด้านการเกษตรกรรม โดยแนะนำให้ชาวบ้านได้นำไปปฏิบัติทั้งนี้จึงทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย จึงทำให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับและนับถือในตัวผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญที่ช่วยทำให้ชุมชนบ้านนาทะเลเป็นชุมชนที่น่าอยู่และเป็นแบบอย่างของชุมชนใกล้เคียงจะเห็นได้จากการที่เป็นหมู่บ้านนำร่องโครงการ “บ้านเมื่อน่าอยู่เชิดชูคุณธรรม” ที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านผลานความร่วมมือทำให้ชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี

ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

คนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งศาสนาได้เข้ามาควบคุมวิถีการดำเนินชีวิตและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำให้เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกันมา คนในชุมชนมีความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ และมีการยึดถือระบบอาวุโสอย่างชัดเจนมีการกำหนดสถานภาพของบุคคลลดหลั่นจากบนมาสู่ล่าง เป็นสังคมที่มีโครงสร้างที่เน้นความแตกต่างระหว่างฐานะตำแหน่ง จะเห็นได้จากคนในชุมชนจะให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังผู้นำชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีความรู้และตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงกว่า จึงทำให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับในตัวของผู้เป็นผู้นำเป็นอย่างมาก

วิถีชีวิตและภูมิปัญญา

ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีความเป็นอยู่แบบสังคมชนบททั่วไป ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาตินำมาซึ่งรายได้ที่ไม่ค่อยแน่นอนชาวบ้านบางส่วนจึงใช้ภูมิปัญญาแต่ดั้งเดิมที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือน อาทิ การทอผ้าขึ้นตีนจก ยาสมุนไพร หัตถกรรมจักสาน แกะสลักไม้ และการทำข้าวพันข้าวแคบ เป็นต้น ซึ่งอาชีพดังกล่าวสามารถสร้างรายได้ที่พอเพียงให้กับตนและคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดีโดยไม่ต้องเร่ร่อนไปหางานอื่นทำที่ต่างแดน

การสื่อสารในชุมชน จัดเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

สื่อบุคคล มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบันคนในชุมชนใช้การสื่อสารแบบเห็นหน้าคาดตากันมีการสื่อสารแบบปากต่อปากในการติดต่อสื่อสารกันจะเห็นได้จากการที่ผู้ใหญ่บ้านประกาศข่าวสารทางหอกระจายข่าวเมื่อชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารแล้วก็จะมีการเดินบอกตามบ้านเพื่อเป็นการย้ำทำความเข้าใจที่ตรงกันอีกด้วย นอกจากนี้ทางหมู่บ้านยังจัดการประชุมประจำทุกเดือนโดยเชิญเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมด้วยเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาตามสถานการณ์ในปัจจุบันโดยการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชาวบ้านได้นำไปปฏิบัติ ส่วนคนในชุมชนเมื่อมีข้อสงสัยประการใดก็สามารถซักถามกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมได้

วิทยุและโทรทัศน์ ในอดีตคนที่มีฐานะดีเท่านั้นถึงจะมีโทรทัศน์ภายในบ้าน แต่ในยุคปัจจุบันโทรทัศน์ได้รับความสนใจกันอย่างแพร่หลายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคนในชุมชนบ้านนาทะเลก็เช่นเดียวกันมีวิทยุและโทรทัศน์กันเกือบทุกบ้าน และจากความสนใจที่เพิ่มมากขึ้นเป็นผลมาจากวิทยุและโทรทัศน์สามารถให้ความรู้และความบันเทิงไปควบคู่กัน ชาวบ้านสามารถติดตามข่าวสารสถานการณ์ในปัจจุบันได้อย่างทันทั่วถึง

กระดานข่าว เป็นที่เผยแพร่ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องการให้คนในชุมชนได้รับทราบโดยทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะฝากข่าวมาให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปปิดประกาศยังสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน อาทิคุ้มที่ 1 (หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เนื้อหาจะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น การเสียภาษี กำไรสุทธิประปาในหมู่บ้านโดยทางผู้ใหญ่บ้านจะจัดทำเอง

สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ และโปสเตอร์ ซึ่งหนังสือพิมพ์ชาวบ้านสามารถหาอ่านเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวสถานการณ์ปัจจุบันได้ที่สถานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ส่วนแผ่นพับและโปสเตอร์หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะฝากผู้ใหญ่บ้านแจกจ่ายหรือปิดประกาศให้ชาวบ้านได้รับทราบข้อมูลกันอย่างทั่วถึงกัน ซึ่งส่วนใหญ่เนื้อหาจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน อาทิเช่น การประกอบอาชีพ และยาเสพติด เป็นต้น

ส่วนวารสารข่าว อบต.ชัยชุมพล ทางอบต.ได้จัดทำขึ้นเองเพื่อแจกจ่ายให้ข้อมูลและความรู้กับชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านได้รับความเคลื่อนไหวภายในตำบลชัยชุมพล เนื้อหาภายในจะสอดแทรกความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้าน การประกอบอาชีพ และเศรษฐกิจเพื่อให้ชาวบ้านได้รับความรู้และนำไปปฏิบัติได้

Internet ตำบล เป็นสื่อที่คนในชุมชนให้ความสนใจกันน้อยที่สุด สาเหตุเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้คอมพิวเตอร์ เนื่องจากชาวบ้านมีการศึกษาที่ค่อนข้างน้อยและคิดว่า Internet เป็นเรื่องไกลตัวและไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้ Internet ตำบลของตำบลชัยชุมพล ไม่เป็นที่สนใจของคนในชุมชนแต่จะได้รับความสนใจของบุคคลภายนอกท้องถิ่นมากกว่าที่จะเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สภาพพื้นฐานของชุมชนบ้านนาทะเล การศึกษาของคนในชุมชนศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญา และการสื่อสารในชุมชน ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อระบบเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพราะการที่คนในชุมชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีคล้ายคลึงกันโดยมีอาชีพหลัก ได้แก่ การทำเกษตรกรรม ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ การทอผ้าขึ้นตีนจก ยาสุนไพรรักษาโรค หัตถกรรมจักสาน แกะสลักไม้ และการทำข้าวพันข้าวแคบ เป็นต้น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นจากบรรพบุรุษถ่ายทอดกันมา ซึ่งมีการใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการดำเนินวิถีชีวิตในด้านต่างๆ ถึงแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาที่ค่อนข้างน้อย แต่ด้วยการดำเนินชีวิตที่พอเพียงโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจึงทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้อันนำมาสู่การช่วยเหลือตนเองโดยการมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนก็มีส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้คนชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเกษตรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เพิ่มขึ้นสามารถสร้างรายได้มากขึ้น และมั่นคงขึ้นซึ่งเป็นการผนวกความรู้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมของชาวบ้านกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าด้วยกันอย่างสอดคล้อง จึงทำให้ชุมชนบ้านนาทะเลเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีการดำเนินชีวิตภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง เพราะชุมชนบ้านนาทะเลมีเศรษฐกิจของท้องถิ่นอยู่แล้ว ทั้งนี้จึงเอื้อต่อการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นโดยอาศัยความช่วยเหลือจากสื่อโดยอาศัยนโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2

ทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำและบุคคลภายนอกอย่างไรมีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมรอมกันอย่างไร

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบข้อมูลปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 ทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไรมีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมรอมกันอย่างไร

กลุ่ม	นิยาม เศรษฐกิจพอเพียง
1. ชาวบ้าน 1.1 รวมกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง - การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด - การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง - การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี - การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน - การชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิ-ปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น
1.2 อาชีพอิสระ	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง - การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด - การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง - การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี - การชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิ-ปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น

ตารางที่ 9 (ต่อ)

กลุ่ม	นิยาม เศรษฐกิจพอเพียง
1.3 คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ)	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง - การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง - การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี - การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน
2. ผู้นำชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง - การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด - การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็นลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง - การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี - การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน - การชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น - การละเลิกการแก่งแย่งผล ประโยชน์กันและกัน
3. บุคคลภายนอก	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง - ยึดหลักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด - ยึดหลักการพออยู่พอกินโดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็นลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง - ยึดหลักการต้องไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี

ตารางที่ 9 (ต่อ)

กลุ่ม	นิยาม เศรษฐกิจพอเพียง
	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่ โดยไม่เสียวแลกัน - ยึดหลักการต้องชวนขยายหาความรู้อยู่ตลอด โดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น - ยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน - ยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม

ประเด็นที่เหมือนกันทุกกลุ่ม คือ

- การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง
- การพออยู่พอกินโดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
- การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี

ประเด็นที่แตกต่างกันบางส่วน คือ

- การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด มีชาวบ้านที่รวมกลุ่มอาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
- การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เสียวแลกัน มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระไม่ได้กล่าวถึง
- การต้องชวนขยายหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม อาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

- ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและกัน มีผู้นำและบุคคลภายนอกที่ความสอดคล้องแต่ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง
- การประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม มีบุคคลภายนอกที่ความ แต่ผู้นำและชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3

ทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบข้อมูลปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 ทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความหมายว่าอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มผู้นำ และบุคคลภายนอกอย่างไร มีความขัดแย้งหรือไม่ และมีการรวมขอมกันอย่างไร

กลุ่ม	นิยาม ชุมชนเข้มแข็ง
1. ชาวบ้าน 1.1 รวมกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน - ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียวรักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ - การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน - สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม - มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ - ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ - มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

ตารางที่ 10 (ต่อ)

กลุ่ม	นิยาม ชุมชนเข้มแข็ง
1.2 อาชีพอิสระ	<ul style="list-style-type: none"> - มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ - กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน - ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ - การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน - สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม - มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ - ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ - มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้
1.3 คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ)	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน - ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ - การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน - มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ - ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ตารางที่ 10 (ต่อ)

กลุ่ม	นิยาม ชุมชนเข้มแข็ง
2. ผู้นำชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน - ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ - การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน - ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน - สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม - มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ - ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ - มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป - มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้
3. บุคคลภายนอก	<ul style="list-style-type: none"> - การมีความสามารถ ความรู้ และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มพูนขึ้น - กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน - ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ - การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน - ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน

ตารางที่ 10 (ต่อ)

กลุ่ม	นิยาม ชุมชนเข้มแข็ง
	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่ สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม - มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับ มีความสามารถ - ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติก็จะช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืน - มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป - มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

ประเด็นที่เหมือนกันทุกกลุ่ม คือ

- กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน
- ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้
- การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาวัดเอาเปรียบกัน
- มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ
- ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ประเด็นที่แตกต่างกันบางส่วน คือ

- การมีความสามารถ ความรู้ และความคิดของผู้นำและชาวบ้านเพิ่มขึ้น มีบุคคลภายนอกตีความ แต่ผู้นำและชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง

- ชาวบ้านยอมรับปัญหาของชุมชนร่วมกัน ร่วมกันค้นหาสาเหตุ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน มีผู้นำและบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้กล่าวถึง
- สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม มีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม อาชีพอิสระ ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
- มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไปมีชาวบ้านที่รวมกลุ่ม ผู้นำ และบุคคลภายนอกตีความสอดคล้อง แต่ชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระ และคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง
- มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้ มีบุคคลภายนอก ผู้นำ ชาวบ้านที่รวมกลุ่ม และชาวบ้านที่มีอาชีพอิสระตีความสอดคล้อง แต่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ได้กล่าวถึง

สรุปโดยรวมแล้ว จากการให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง” ส่วนใหญ่ทั้ง 3 กลุ่ม ตีความหมายเหมือนกันมีบางประเด็นที่แตกต่างกันออกไปแต่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ทศนคติของชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายอย่างชัดเจน และปัญหาที่สำคัญของชาวบ้านนั้น คือ ชาวบ้านได้ไปท่องจำมาจากทางเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำที่เคยบอกหรือสั่งสอนเอาไว้ ซึ่งเจ้าหน้าที่และผู้นำทำหน้าที่เปรียบเสมือนครูสอนนักเรียนซึ่งนักเรียนก็เป็นชาวบ้านนั่นเองที่ไม่คิดนอกกรอบเชื่อและคิดตามกันหมดโดยไม่มีข้อโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์

ไม่พบความขัดแย้ง

ไม่พบความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน คือ ไปด้วยกันได้อย่างดีมีความคิดความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็งเป็นเหมือนกัน ต่างกันตรงการใช้ศัพท์ คือ ภาษาทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นภาษาที่ใช้ศัพท์เป็นหลักการ ส่วนภาษาที่ใช้ของชาวบ้านจะเป็นภาษาชาวบ้านซึ่งทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า การเกิดความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่ตรงกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นไปได้ เพราะชาวบ้านได้ไปรับวาทกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทในการเข้าไปกล่อมเกลาคำความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านเป็นอย่างมาก หรือพูดอีกทางหนึ่งก็คือ “ชาวบ้านคิดแบบรัฐ” ชาวบ้านคิดแบบที่รัฐคิด

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบความหมายระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนเข้มแข็ง
(การรับรู้ของชาวบ้าน)

เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเข้มแข็ง
<ol style="list-style-type: none"> 1. การพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง 2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด 3. การพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง 4. การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี 5. การมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน 6. การชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรม คนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน 2. ความสามัคคี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ 3. การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการเอาวัดเอาเปรียบกัน 4. สภาพสังคมดี คนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม 5. มีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังเป็นที่ยอมรับมีความสามารถ 6. ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ 7. มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป 8. มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียง สามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

สรุปโดยรวมแล้ว ชาวบ้านสามารถแยกแยะออกว่าเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ภายใต้กรอบใหญ่ของชุมชนเข้มแข็ง แต่จะมีบางประเด็นที่ไม่เหมือนกัน ก็คือ

ความโดดเด่นของความหมายคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การพึ่งตนเอง การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า การพออยู่พอกิน การไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง และการชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดส่วนการมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่นั้นเป็นอย่างเดียวกันกับ

ความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” คือ เศรษฐกิจพอเพียงต้องอยู่ภายใต้กรอบใหญ่ของชุมชนเข้มแข็ง
นั่นเอง

ความโดดเด่นของความหมายคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” คือ ทำกิจกรรมร่วมกัน ความ
สามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สภาพสังคมดี ผู้นำชุมชนเป็นที่เคารพนับถือเชื่อถือ ชาวบ้าน
ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และสภาพเศรษฐกิจที่ดี

การให้ความหมายของทั้ง 2 คำนี้ ชาวบ้านสามารถที่จะมองเชื่อมโยงกันได้ว่าชุมชน
เข้มแข็งผูกพันกับเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งที่จะเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง
ขึ้นได้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 4

บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสาร
เพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบข้อมูลปัญหานำวิจัยข้อที่ 4 บุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำและ
บุคคลภายนอก ได้มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจ
พอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในความเข้าใจของตนอย่างไร

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
1. ชาวบ้าน	- สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ โบสเตอร์ วารสารข่าว อบต.	- สามารถอ่านความรู้ที่ ได้มาปฏิบัติใช้ได้จริง - สามารถอ่านความรู้ที่ ได้มาปฏิบัติใช้ได้จริง - ชาวบ้านได้รับความรู้ และ ความเคลื่อนไหวภายในหมู่ บ้านเนื้อหาในวารสารก็จะ เป็นเรื่องภายในตำบล	ไม่มี ไม่มี ไม่มี	ไม่มี ไม่มี ไม่มี

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
	หนังสือพิมพ์	- สามารถหาอ่านได้จากสถานที่อ่านหนังสือประจำและบางบ้านจะรับหนังสือพิมพ์ทุกวันแต่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะขอยืมกันอ่านต่อๆ กันไป	ไม่มี	ไม่มี
	- โทรทัศน์	- เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากชาวบ้านส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็ง	ไม่มี	ไม่มี
	- วิทยุ	- รับฟังข้อมูลข่าวสารเรื่องต่างๆ ไป	ไม่มี	ไม่มี
	- โทรศัพท์	- ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชน	ไม่มี	ไม่มี
	- กระดานข่าว	- ชาวบ้านสามารถหาอ่านข้อมูลข่าวสารได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน	ไม่มี	ไม่มี
	- หอกระจายข่าว	- รับฟังการประกาศแจ้งข้อมูลข่าวสารจากทางผู้ใหญ่	- เสียตามสายของผู้ใหญ่บ้านไม่	- ให้ทางผู้ใหญ่บ้านของบประ

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
	<p>บ้าน</p> <p>- สื่อบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรับข่าวสารจากผู้นำไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกคนอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม - การสื่อสารกับผู้นำหรือผู้ให้ข่าวสารเมื่อไม่เข้าใจในเนื้อหาที่ได้รับ - ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแสดงความคิดเห็นโดยการพูดคุยกันเป็นส่วนใหญ่ถ้าได้รับความรู้อะไรมาก็จะนำมาบอกต่อกันแบบ “ปากต่อปาก” - การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมหมู่บ้านโดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเพราะชาวบ้านสนใจความเคลื่อนไหวภายในชุมชน - การมีส่วนร่วมในการผลัด 	<p>บ้าน</p> <p>- การรับข่าวสารจากผู้นำไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกคนอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม</p> <p>- การสื่อสารกับผู้นำหรือผู้ให้ข่าวสารเมื่อไม่เข้าใจในเนื้อหาที่ได้รับ</p> <p>- ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแสดงความคิดเห็นโดยการพูดคุยกันเป็นส่วนใหญ่ถ้าได้รับความรู้อะไรมาก็จะนำมาบอกต่อกันแบบ “ปากต่อปาก”</p> <p>- การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมหมู่บ้านโดยให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเพราะชาวบ้านสนใจความเคลื่อนไหวภายในชุมชน</p> <p>- การมีส่วนร่วมในการผลัด</p>	<p>ค่อยทั่วถึงชาวบ้านไม่ค่อยได้ยินเลยฟังไม่รู้เรื่องและเสียงตามสายจะต้องตั้งใจฟังถึงจะรู้เรื่อง</p> <p>- พูดอีกอย่างแต่เข้าใจไปอีกอย่าง</p>	<p>มาจากทางภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือติดตั้งลำโพงกระจายเสียงให้มากขึ้นกว่านี้กระจายให้ทั่วถึงกัน</p> <p>- การคิดก่อนพูดการแบ่งข้อแบ่งตอนให้เป็นที่เข้าใจได้ง่ายๆจึงจะสามารถสื่อสารได้ตรงวัตถุประสงค์</p>

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
2. ผู้นำชุมชน	- สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ	<p>ต้นให้คนในชุมชนเกิดความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชีวิต</p> <p>- ทางผู้ใหญ่บ้านจะไปเอาแผ่นพับตามหน่วยงานต่างๆ จะมีบ้างที่ทางหน่วยงานราชการได้ให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปแจกจ่ายให้ความรู้แก่ชาวบ้านภายในหมู่บ้านซึ่งแต่ละเรื่องก็แล้วแต่ทางการจัดส่งมาให้</p>	ไม่มี	ไม่มี
	โปสเตอร์	- เพื่อให้ข้อมูลแก่ชาวบ้าน	ไม่มี	ไม่มี
	- กระดานข่าว	- เพื่อชี้แจงให้ชาวบ้านได้รับทราบโดยผู้ใหญ่บ้านได้จัดทำเองส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน	ไม่มี	ไม่มี
	- หอกระจายข่าว	- เป็นวิธีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุด	- หอกระจายเสียงในหมู่บ้าน	- ติดตั้งลำโพงเพิ่มตามจุดต่างๆ จะ

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
	<p>- สื่อบุคคล</p>	<p>สุดซึ่งใช้สำหรับประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน</p> <p>- เวลาที่มีข้อมูลข่าวสารที่จะประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน นอกเหนือจากจะมีหอกระจายข่าวสารไว้ประกาศแล้วยังจะมีการเดินบอกตามบ้านให้รับทราบเป็นการย้ำทำความเข้าใจอีกด้วย (แบบปากต่อปาก)</p> <p>- ทำการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง ทุกวันที่ 6 ของเดือน โดยเชิญหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ มาให้ความรู้แก่คณะกรรมการเพื่อนำไปเผยแพร่แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านต่อไป</p>	<p>ทрудโทรมล่าโพงไม่ค่อยดีเสียงไม่ค่อยดังจึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและชัดเจน</p> <p>- การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน เช่น พูดอีกอย่างแต่เข้าใจอีกอย่าง</p>	<p>ทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและชัดเจน</p> <p>- ผู้ใหญ่บ้านต้องไปบอกชาวบ้านด้วยตัวเองแล้วให้ช่วยบอกต่อกันไป</p> <p>- ผู้ใหญ่บ้านต้องไปบอกชาวบ้านด้วยตัวเองแล้วให้ชาวบ้านช่วยบอกต่อกันไป</p> <p>- เวลาผู้ฟังไม่เข้าใจควรเปิดโอกาสให้เขาซักถามได้และอธิบายให้ชัดเจน</p>
3. บุคคลภายนอกชุมชน	- สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ	- ทางหน่วยงานราชการได้ให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปแจกจ่าย	ไม่มี	ไม่มี

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
		ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ภายในหมู่บ้านเพื่อที่จะ ได้รับความรู้ใหม่ๆ อยู่ ตลอดเวลา ซึ่งแต่ละเรื่องก็ แล้วแต่ทางการจัดส่งมาให้		
	โปสเตอร์	- ทางหน่วยงานราชการได้ ให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปติด ประกาศให้ความรู้แก่ ชาวบ้านภายในหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้รับความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งแต่ละเรื่อง ก็แล้วแต่ทางการจัดส่งมาให้ เป็นต้น	ไม่มี	ไม่มี
	วารสารข่าว อบต.	- ทาง อบต. ได้จัดทำเอง เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ ความเคลื่อนไหวภายใน หมู่บ้านให้ชาวบ้านได้รับ ทราบ	ไม่มี	ไม่มี
	- Internet ตำบล	- รวบรวมข้อมูลต่างๆของ ตำบลขั้ยจุมพลเพื่อประชา สัมพันธ์ให้กับชาวบ้าน และ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้คน ภายนอกได้รู้จัก	- ชาวบ้านใช้คอม พิวเตอร์ไม่เป็น	- จัดตั้งศูนย์คอม พิวเตอร์และ Internet ใน หมู่ บ้าน - ทาง อบต. มี

ตารางที่ 12 (ต่อ)

กลุ่ม	บทบาทการสื่อสาร			
	สื่อที่ใช้	วัตถุประสงค์ที่ใช้	ปัญหาที่เกิด	วิธีแก้ปัญหา
	- สื่อบุคคล	- ใช้ในการเข้าร่วมประชุมภายในหมู่บ้าน เพราะจะเป็นศูนย์กลางในการสื่อสารให้กับชาวบ้านได้รับทราบซึ่งเนื้อหาในการประชุมก็เกี่ยวกับการพัฒนาในหมู่บ้านโดยการประชุมแต่ละครั้งจะมีการสอดแทรกเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และชุมชนเข้มแข็งจะเป็นการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกันมีประเด็นอะไรที่จะเสนอหรือสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีแต่ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็จะเรียกประชุมทันทีโดยทางผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินการและจะเชิญให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมด้วย	- ชาวบ้านเกรงกลัวข้าราชการเพราะสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่เชื่อฟังอาวุโส บางครั้งชาวบ้านไม่พอใจหรือเดือดร้อนจริงๆ ชาวบ้านจะไม่ยอมเปิดเผยความจริงจะเสียบและ ไม่กล้าแสดงออก	บริการคอมพิวเตอร์และ Internet ฟรี - เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีเทคนิคหลายๆ อย่างคือต้องสามารถทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่าข้าราชการสมัยนี้ไม่ใช่เจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการเป็น ผู้รับใช้ประชาชนมีหน้าที่คอยรับใช้คอยแก้ไขเวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาให้มาบอกทางเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เลย ทั้งนี้จึงจะสามารถได้ความจริงจากชาวบ้าน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจการหดตัวที่รุนแรงและยาวนานของเศรษฐกิจประกอบกับภาวะขาดแคลนน้ำและราคาตกต่ำของราคาพืชผลทางการเกษตรได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อความอยู่รอดของชาวบ้านแน่นอนว่าย่อมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความมั่นคงทางการเมือง และความสงบเรียบร้อยภายในสังคมด้วย การแปรวิกฤตให้เป็นโอกาสเป็นการแก้ปัญหาของคนในชุมชนบ้านนาทะเลโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนโดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนทำธุรกิจหรือสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่กำลังได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น การทอผ้าขึ้นตีนจก ยาสมุนไพร เครื่องจักสาน และการทำข้าวพันข้าวแคบ เป็นต้น ในฐานะที่เป็นกฎแจ่งสำคัญดอกหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนซึ่งอาจเรียกได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียง

ดังที่ ศ.น.พ.ประเวศ วะสี (2542 : 47) กล่าวว่า “กฎแจ่งทองของเรื่องนี้ คือ ความเชื่อมโยง เราเชื่อมโยงในสิ่งต่างๆ เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจชุมชนควรเชื่อมโยงกับประชาคมเชื่อมโยงกับผู้บริหาร และเชื่อมโยงกับธุรกิจขนาดใหญ่ตลอดจนการเมือง สังคมวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและเรื่องทฤษฎีใหม่ 3 ชั้น คือ ทฤษฎีชั้นที่หนึ่ง แต่ละครอบครัวทำให้พอเพียงแก่การบริโภค ชั้นที่สองรวมตัวกันทำให้เป็นธุรกิจหรือเศรษฐกิจชุมชนก็ได้ ชั้นที่สาม ต้องไปเชื่อมโยงกับบริษัทขนาดใหญ่ มีเรื่องการส่งเข้าตลาด มีเรื่องการส่งออก จะเห็นได้ว่าไม่ได้คิดแบบแยกส่วน” จากแนวคิดดังกล่าวชี้ชัดว่าเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจชุมชนอยู่ที่การพึ่งตนเอง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของสังคมใดก็ตามจะต้องเป็นการพัฒนาที่ยืนอยู่บนวัฒนธรรม หรือรากเหง้าของตนเอง ดังเช่นชุมชนบ้านนาทะเลที่มีจุดแข็ง คือ การมีเอกลักษณ์ประจำชุมชน ได้แก่ การทอผ้าขึ้นตีนจก และพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ หอมแดง ซึ่งบ้านนาทะเลเป็นชุมชนที่มีความได้เปรียบทางด้านการเกษตรกรรมเนื่องจากสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวย ตลอดจนภูมิปัญญาที่สั่งสมมาโดยตลอดซึ่งเป็นรูปธรรมของการพึ่งตนเองโดยพบว่าชุมชนบ้านนาทะเลอาศัยเงินทุนในชุมชนเป็นเงินทุนหมุนเวียนและพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจหรือทุนจากภายนอก ทั้งนี้อาจจะเป็นการระดมทุนของชุมชนในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน หรือกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

ชุมชนบ้านนาทะเลมีวิธีคิดและภูมิปัญญาของตนเองในการสร้างกระแสเศรษฐกิจชุมชนเมื่อเงินทุนเติบโต และมีทั้งทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนวัฒนธรรมที่เข้มแข็งคนในชุมชนก็สามารถใช้ทุนเหล่านี้มาพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ แท้จริงแล้วเศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่แนวคิดใหม่ใน

สังคมไทย แต่ว่าการตกเป็นทาสทางเศรษฐกิจจนนำมาสู่ภาวะวิกฤตในขณะนั้นนั้น ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญ จะเห็นได้จากการรวมตัวกันของชาวบ้านในชุมชนบ้านนาทะเลมีการจัดการองค์การมีการวิเคราะห์หิวภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน และร่วมกันแสวงหาทางเลือกหรือทางออกของปัญหา การรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรนี้ทำให้ชุมชนบ้านนาทะเลเกิดพลังและมีความยั่งยืนในการพัฒนาถ้าชุมชนเป็นส่วนย่อยของสังคมมีความเข้มแข็ง และการพึ่งตนเองได้สังคมใหญ่โดยภาพรวมก็จะยืนหยัดอยู่ได้เช่นกัน การพัฒนาชุมชนบ้านนาทะเลให้เกิดความเข้มแข็งนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือการมองหรือวิเคราะห์ปัญหาในลักษณะบูรณาการหรือเชื่อมโยงกันแนวคิดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” นั้นเป็นแนวคิดที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาแบบองค์รวม

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสิ่งสำคัญก็มาจากการได้รับความรู้จากผู้นำชุมชนโดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาอาชีพด้านต่างๆ ซึ่งตรงตามแนวคิดระบบอุปถัมภ์ ลูเซียน เอ็ม แสงค์ (2539 : 1) กล่าวว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่กำหนดสถานภาพของบุคคลลดหลั่นจากบนมาสู่ล่างเป็นความแตกต่างระหว่างฐานะ ตำแหน่ง และความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งสูงกว่า และผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งต่ำกว่า ดังเช่นชุมชนบ้านนาทะเลที่มีผู้อุปถัมภ์เป็นผู้นำชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ส่วนชาวบ้านเป็นผู้รับอุปถัมภ์ ซึ่งในการรับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชนนั้น ชาวบ้านจะยอมรับและเชื่อฟังทุกอย่างโดยไม่มีเงื่อนไข ม.ร.ว. อคิน (2539 : 3) กล่าวว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นผลมาจากความเชื่อของคนไทยในเรื่องบุญกรรมและเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้ที่เกิดมาท่ามกลางเงินทองมีทรัพย์สิน อำนาจ วาสนาเป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน คนเราเกิดมาไม่เท่าเทียมกันด้วยเหตุที่บุญบารมีที่ได้สะสมไว้แต่ปางก่อนแตกต่างกันทำให้คนไทยยอมรับความแตกต่างในฐานะตำแหน่งที่ลดหลั่นเป็นขั้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่ป็นธรรมชาติ และธรรมดาและยึดถือความแตกต่างเป็นหลักสูงต่ำของฐานะตำแหน่งในการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งการให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ในการวิเคราะห์สังคมไทยอาจทำให้ได้ภาพว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการประนีประนอมต่อรองกันระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์ และเป็นสังคมที่ไม่มีปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ซึ่งตรงกับวิถีคิดของชาวบ้านบ้านนาทะเลที่เกรงกลัวข้าราชการสืบเนื่องมาจากการสั่งสอนของผู้เฒ่าผู้แก่ให้ลูกหลานเคารพนับถือและเชื่อฟังผู้ที่อาวุโสกว่าซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมายาวนานแล้ว จึงทำให้สังคมของชุมชนบ้านนาทะเลมีการยอมรับเชื่อรัฐ และคิดอย่างรัฐตรงตามแนวคิดการสื่อสารกับการเมือง เพราะชุมชนนี้มีปัญหาทางการสื่อสารยังเป็นแบบอำนาจนิยมอยู่เป็นสังคมแบบการสอนเจ้าหน้าที่รัฐทำเหมือนครูสอนเด็กเด็กก็คือชาวบ้านซึ่งชาวบ้านก็จะเชื่อและคิดอย่างรัฐทั้งหมด ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นไม่ใช่สิ่ง

ที่ผิด เพราะเห็นจากการที่คนชุมชนรับคิดและรับเชื่อรัฐนั้นทำให้คนในชุมชนมีผลิตภัณฑ์ และผลิตผลสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนเกิดเศรษฐกิจที่ดีชาวบ้านมีการรวมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชนซึ่งความสามัคคีนั่นเป็นปัจจัยหลักที่จะสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ ซึ่งความเกรงใจในระบบอาวุโส และระบบอุปถัมภ์นั้นทำให้เกิดผลดี ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ชาวบ้านจะต้องคิดแปลกแยกจากรัฐ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความหมาย “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ในทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล คือ

การให้ความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” ในการรับรู้ของชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงไปในทิศทางเดียวกันและตีความสอดคล้องกันกับความหมายในเชิงทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงแต่ใช้ภาษาคนละภาษาเท่านั้นเองซึ่งภาษาของนักวิชาการเป็นภาษาที่เป็นทางการแต่ชาวบ้านใช้ภาษาชาวบ้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการรับรู้ของชาวบ้านในการให้ความหมายที่ใกล้เคียงกับความหมายเชิงทฤษฎีแสดงว่าชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคืออะไร เห็นจากการที่ชาวบ้านได้ให้ความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” ว่า ชาวบ้านต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง มีการพออยู่พอกินพอใช้โดยประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็นลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง โดยการไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลังแสวงหาความพอเหมาะพอดี มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุดเกิดประโยชน์ที่สุด และชวนชวนหาความรู้อยู่ตลอดโดยอาศัยภูมิปัญญาและความขยันให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และการมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน

ชุมชนบ้านนาทะเลมีการดำเนินชีวิตที่อยู่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้จากการที่ชุมชนมีการส่งเสริมให้ทำธุรกิจ หรือสร้างเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับเงื่อนไขของตนเองเป็นแนวทางการพัฒนาที่จำเป็นและสำคัญยิ่ง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้กำลังได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นกุญแจดอกหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และไม่ใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแต่เป็นเรื่องของสังคม การศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม จิตใจ ศิลธรรม และสุขภาพอนามัยด้วย จากแนวคิดดังกล่าวชี้ว่าเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การพึ่งตนเอง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะต้องเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่บนวัฒนธรรมหรือรากเหง้าของตนเอง ในชุมชนต้องรู้จักตนเองว่าตนมีจุดแข็งหรือจุดอ่อนอย่างไร ซึ่งพบได้ว่าชุมชนบ้านนาทะเลยังอาศัยเงินทุนในชุมชนเป็นเงินทุนหมุนเวียนและ

พึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจ หรือทุนจากภายนอก ทั้งนี้เป็นการระดมทุนของชุมชนในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนหมู่บ้าน

การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้นั้นสิ่งสำคัญที่สุด คือ การมองหรือวิเคราะห์ปัญหาในลักษณะบูรณาการหรือเชื่อมโยงกันแนวคิดเรื่อง“เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด เป็นแนวคิดที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาแบบองค์รวมของชุมชนบ้านนาทะเลได้เป็นอย่างดี

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่มีสาระสำคัญดังกล่าวมาแล้ว ภาครัฐคงจะได้นำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาชุมชนบ้านนาทะเลในขณะนี้และในระยะต่อไป กระแสแนวคิดหลักในหมู่บ้านขณะนี้คือ แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้อาจจะ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แต่ผลกระทบต่างๆ จะไม่รุนแรงมากนักถ้าหากทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อกันอื่นๆ ในสังคมเป็นการสำคัญ เศรษฐกิจพอเพียงก็จะถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาเป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมใด อาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดีอย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลางอยู่กินตามฐานะใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิตเจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็วแล้วก็นำไปสู่ความล้มละลายในที่สุด ตั้งอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งไม่ดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของชุมชนเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติและรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่าจัดซื้อจัดแย้งไปสู่ความประนีประนอมรักษาสถาปัตยกรรมอันดีงามร่วมกันที่ดำรงอยู่ได้ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าทางภาครัฐก็ควรต้องทำแบบนี้ต่อไปและชาวบ้านก็ยังคงทำตามรัฐอย่างนี้ต่อไปนี่คือการพัฒนาของชาวบ้าน ทั้งหมดนี้คือทิศทางของการพัฒนาหมู่บ้านไทยแล้วก็จะไปตามกระแสการสื่อสารที่ภาครัฐกับภาคประชาชนมีความสำคัญต่อกัน

จากการศึกษาวิจัยพบว่าความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” ในทัศนะของชาวบ้านบ้านนาทะเล คือ

การให้ความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” ในการรับรู้ของชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงไปในทิศทางเดียวกัน และตีความสอดคล้องกันกับความหมายในเชิงทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็งเพียงแต่ใช้ภาษาคนละภาษาเท่านั้นเอง ซึ่งภาษาของนักวิชาการเป็นภาษาที่เป็นทางการ แต่ชาวบ้านใช้ภาษาชาวบ้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการรับรู้ของชาวบ้านในการให้ความหมายที่ใกล้เคียงกับความหมายเชิงทฤษฎีแสดงว่าชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจว่าชุมชนเข้มแข็งนั้นคืออะไร เห็นจากการที่ชาวบ้านได้ให้ความหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่าคนในชุมชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้โดยการพัฒนาในชุมชน โดยชาวบ้านเป็นผู้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน มีสภาพสังคมดีคนในชุมชนสามารถร่วมแรงร่วมใจกันดูแลเอาใจใส่สมบัติที่เป็นสาธารณะของส่วนรวม และมีผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง เป็นที่ยอมรับมีความสามารถ และมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี และพอเพียงสามารถดูแลตัวเองและครอบครัวได้

ชุมชนบ้านนาทะเลเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เข้มแข็งทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน และตัวชาวบ้านเอง ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนเข้มแข็งนั้นสามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านบ้านนาทะเลได้เป็นอย่างดี โดยความคิดกระแสหลักที่ว่าพื้นฐานความรู้ของชาวบ้านเป็นสติปัญญา และองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตโดยมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเรื่อยมาได้ถูกนำไปใช้สอดประสานกับการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน เช่น การทอผ้าขึ้นตีนจก หรือหัตถกรรมจักสาน เป็นต้น นำมาซึ่งรายได้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้โดยไม่ลำบาก และยังเป็น 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบลที่ทางหมู่บ้านได้จำหน่ายออกสู่ภายนอกได้อีกด้วยทั้งนี้จะสามารถทำให้คนในชุมชนมีอาชีพ และรายได้ที่มั่นคงไม่ต้องพึ่งพาเงินกู้จากภายนอก คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ชุมชนก็จะเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) ที่ว่าความสามารถในการปรับตัวของชาวบ้านให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อมโทรม “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ของชาวไทยได้ช่วยให้ชาวบ้านใช้สติปัญญาความสามารถ และภาวะสร้างสรรค์มาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปโดยตลอด สามารถสรุปได้ว่าชาวบ้านคิดเป็น

วิเคราะห์เป็นแต่กระทำในกรอบความคิดของรัฐและคงต้องเป็นแบบนี้ไปอีกยาวนาน ศักยภาพนี้ได้นำพาชาวบ้านให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสันติสุขสืบต่อมาเป็นเวลาอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของภูมิปัญญาชาวบ้าน ก็คือ ปรัชญาที่คนรุ่นใหม่ ภูมิใจอยู่เสมอว่า “มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ฉะนั้นมนุษย์จะต้องอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ” นั่นเอง

การที่ชุมชนบ้านนาทะเลเข้มแข็งได้นั้นสิ่งที่สำคัญนั้นก็คือ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งสามารถนำพาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ มีการอยู่ดีกินดี และส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านโดยที่ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี มีรวมตัวกันพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่างๆ อาทิ การต่อต้านยาเสพติด การช่วยกันถางป่า เป็นต้น ซึ่งคนในชุมชนมีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญ ผลที่ได้จากการที่ชาวบ้านรวมตัวกันทำกิจกรรมนั้นก็คือ ความสามัคคี ซึ่งความสามัคคีเป็นปัจจัยหลักที่จะสามารถทำให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งได้ ถ้าชุมชนใดปราศจากความสามัคคีชุมชนนั้นก็ไม่น่าจะสงบสุข ซึ่งการรวมตัวของชาวบ้านนั้นสอดคล้องกับแนวคิดการรวมกลุ่มของประชาชนและประชาสังคม โดยการที่ชาวบ้านจะเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเอง ดังนั้น การที่คนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อพัฒนาชุมชน หรือชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น คนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหา รอมพี ยา แดฟ (Rom P.Yasav อ้างในเฟื่องฟ้า คณานุรักษ์, 2530) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นการร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจ หรือสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึก ดังนี้ การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ การเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผนและพัฒนาโครงการ การเข้าร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการแผนงานการพัฒนา และการเข้าร่วมในการรับผล ประโยชน์จากการพัฒนา ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าคนในชุมชนบ้านนาทะเลใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง และมีการดำเนินชีวิตที่อยู่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ชาวบ้านมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมผลานความร่วมมือในการที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ชุมชนเข้มแข็ง” ทศนคติของชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจในความหมายอย่างชัดเจน ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มตีความหมายเหมือนกันมีบางประเด็นที่แตกต่างกันออกไปแต่ให้ความหมายที่

ใกล้เคียงกัน ซึ่งคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) จะคิดต่างกับกับชาวบ้านที่รวมกลุ่มและอาชีพอิสระ โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ ที่คนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) ไม่ค่อยกล่าวถึงซึ่งอาจจะเป็นเพราะคิดว่าเศรษฐกิจที่ดีไม่สามารถทำให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งขึ้นได้ ซึ่งการที่คิดต่างของคนยากจน (ซึ่งอยู่ชายขอบ) นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาค่อนข้างน้อยทำให้ไม่สามารถที่จะมองเชื่อมโยงกันได้ว่าเศรษฐกิจที่ดีสามารถส่งผลทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้

ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ให้ความหมายโดยการรับรู้ได้ด้วยตนเองส่วนหนึ่งผนวกกับที่ชาวบ้านได้ไปรับวาทกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงทำให้การให้ความหมายของชาวบ้านนั้นเหมือนกันไม่มีความหลากหลายทางด้านความคิดเห็น ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารกับการเมือง เพราะชุมชนบ้านนาทะเลยังเป็นแบบอำนาจนิยมอยู่เป็นสังคมแบบการสอน คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐสอนชาวบ้าน หรือผู้นำสอนชาวบ้านทำหน้าที่เปรียบเสมือนครูสอนเด็กนักเรียน ชาวบ้านนั้นก็ไม่ได้คิดนอกกรอบเชื่อและคิดตามรัฐโดยไม่มีข้อโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์กัน ซึ่งตรงกับรูปแบบทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic Needle Model) โดยพื้นฐานแล้วทฤษฎีนี้มองดูผู้รับสารเหมือนกระดาษขาวที่ว่างเปล่าที่ใครจะใส่อะไรลงไปก็ได้ ชาวสารที่มอบให้แก่ผู้รับสารไปจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมของเขาได้ตามแบบของการสื่อสารที่วางแผนเอาไว้ เปรียบเสมือนหมอยาที่ฉีดยาให้คนไข้หลับให้คนไข้ตื่นได้ตามใจชอบซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นไม่ใช่สิ่งที่ผิด เพราะเห็นจากการที่คนชุมชนรับคิดและรับเชื่อรัฐนั้นทำให้คนในชุมชนมีผลิตภัณท์ และผลิตผลสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนเกิดเศรษฐกิจที่ดี ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชนซึ่งความสามัคคีนั้นเป็นปัจจัยหลักที่จะสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ ดังนั้นแสดงว่าชาวบ้านได้นำสิ่งที่เจ้าหน้าที่และผู้นำเคยบอกนำไปปรับใช้โดยนำมาคิดและทำทุกอย่างให้อยู่ในกรอบตามแนวทางที่รัฐต้องการหรืออยู่ในกรอบตามทฤษฎีหรือสิ่งที่ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองได้คาดหวังไว้ ผลจากการที่ชาวบ้านเชื่อฟังรัฐสามารถที่จะทำให้ชาวบ้านคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาได้ เพราะโดยลำพังความคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านอาจจะทำไม่ได้เท่าที่ควร

ไม่พบความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน คือ ไปด้วยกันได้อย่างดีต่างกันตรงการใช้ศัพท์ คือ ภาษาทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นภาษาที่ใช้ศัพท์เป็นหลักการ ส่วนภาษาที่ใช้ของชาวบ้านจะเป็นภาษาชาวบ้านซึ่งทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า การเกิดความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่ตรงกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นไปได้ เพราะชาวบ้านได้ไปรับวาทกรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทในการเข้าไปกล่อมเกลาคำรู้ความเข้าใจของชาวบ้านเป็นอย่างมาก หรือ พูดอีกทางหนึ่งก็คือ “ชาวบ้านคิดแบบรัฐ” ชาวบ้านคิดแบบที่รัฐคิด

บทบาทหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ชาวบ้าน

ในเรื่องบทบาทการสื่อสารของกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ตามความคิดนี้มีประเด็นหลักอยู่ที่ การให้ความร่วมมือ และเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

บทบาทในการสื่อสารของชาวบ้าน ได้แก่ บทบาทการรับข่าวสารจากผู้นำและถ่ายทอดไปยังสมาชิกอื่น บทบาทในการสื่อสารกลับสู่ผู้นำ บทบาทการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมหมู่บ้านในการผลักดันให้คนในชุมชนเกิดความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น บทบาทในการเสนอข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชีวิตในชุมชน อันก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และให้ความสำคัญในการดูแลพื้นที่สาธารณะของชุมชน และบทบาทในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้ตลอดจนบำรุง รักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่ดิ่งงามให้คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป ซึ่งชาวบ้านได้ช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน เช่น พิธีพูกันเทศน์ให้กลับมาใหม่อีกครั้ง และภูมิปัญญาของท้องถิ่น เช่น การทอผ้าขึ้นตีนจกให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) ของ (ประเวศ วะสี และคณะ, 2540) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

ผู้นำ

บทบาทการสื่อสารของผู้นำชุมชนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชน (Community Communication) นั้นเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งตรงกับแนวคิดในการสื่อสารเพื่อชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543) ผู้นำสามารถให้ข้อมูลข่าวสารกับชาวบ้านได้ และเมื่อชาวบ้านเกิดข้อสงสัยก็สามารถถามได้ทันทีที่เกิดการโต้ตอบกันได้ตลอดเวลาในลักษณะที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านรู้สึกสื่อสารได้

อย่างเปิดเผย ทิศทางการไหลของข่าวสารนั้นจะไหลมาจากหลายทิศทาง (Flow of information) คือ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐมายังผู้นำ และจากผู้นำมายังชาวบ้านอีกทีหนึ่ง ชาวบ้านสามารถย้อนกลับไปยังผู้นำและผู้นำไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐได้โดยง่าย การสื่อสารที่เกิดขึ้นนี้ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในชุมชนเองที่ต้องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจแบบพอเพียงสาเหตุของทิศทางการไหลแบบหลายทาง และมีลักษณะการสื่อสารแบบสองทางนั้นเพราะชาวบ้านมีความคุ้นเคยกับผู้นำความคิดเป็นอย่างดีเป็นสภาพครอบครัวที่มีลักษณะเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน จึงทำให้ชาวบ้านสามารถที่จะพูดได้อย่างสนิทใจในปัญหาหรือข้อมูลต่างๆ

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดในการสื่อสารเพื่อชุมชนแทบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสื่อสารแบบสองทาง ทิศทางการไหลที่เป็นแนวระนาบเป้าหมายการสื่อสารเพื่อชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนในระดับทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับชุมชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และระดับสังคมส่วนรวมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังเลือนหายไปให้กลับฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่ง การสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นการดำเนินความต้องการของคนในชุมชน ด้านหน้าที่ของการสื่อสารเพื่อชุมชนนั้น ก็ได้มีการแสดงหน้าที่อย่างเต็มที่ ตามหลักทฤษฎีหน้าที่การสื่อสารของ วินดahl (Windahl และคณะ, 1992) ที่ระบุว่าหน้าที่การสื่อสารชุมชนจะต้องมีทั้งหน้าที่ในการแสดงออก (Expression function) คนในชุมชนสามารถแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนออกมาได้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการทอดผ้าขึ้นตีนจก การสื่อสารกับหน้าที่ทางสังคม (Social function) เป็นการทำให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้มีความรู้สึกร่วมกันเป็นอย่างดีเดียวกันในการที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาสังคมของตนเอง หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information function) เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีขั้นตอน กล่าวคือเมื่อมีผู้นำนำเรื่องราวมาบอกชาวบ้านแล้วข่าวสารนั้นก็แพร่กระจายกันอย่างรวดเร็ว เช่น การรวมตัวกันพัฒนาหมู่บ้านในเทศกาลต่างๆ เป็นต้น ชาวบ้านสามารถนำปัญหานั้นมาพูดคุยปรึกษาหาแนวทางป้องกันและหาทางออกได้ ลักษณะการใช้สื่อนี้มีความเหมาะสม คือ ใช้สื่อบุคคล และความสนิทสนมส่วนตัวทำให้สามารถโต้ตอบและถ่ายทอดข่าวสารกันได้ง่าย

ผู้นำนั้นมีบทบาทการให้ข่าวสาร ได้แก่ บทบาทโดยเป็นตัวประสานระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ บทบาทโดยเป็นผู้ให้ข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เช่น การส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดทำกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน บทบาทโดยการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อแก้ปัญหาโดยให้ข้อมูลแก่ชาวบ้านนำไปใช้ในการตัดสินใจในการหาข้อสรุปในกลุ่มได้ บทบาทในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำสำหรับการแก้ปัญหาส่วน

บุคคล บทบาทในการเรียกให้คนในชุมชนเกิดการรวมตัว เช่น การเรียกประชุม หรือการรวมตัวกัน ทำกิจกรรมภายในหมู่บ้านโดยผ่านทางหอกระจายข่าวหรือผู้นำจะใช้วิธีเดินบอกตามบ้าน บทบาทในการส่งข่าวสารเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำเทคโนโลยีพื้นบ้านที่มีการแลกเปลี่ยนกันไปใช้ในพื้นที่ยังตน บทบาทในการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ๆ สู่หนทางการประกอบอาชีพ และเป็นเครื่องมือในการประสานความเข้าใจในหน่วยงานต่างๆ ทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านเกิดการขยายตัวออกสู่วงกว้างชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น บทบาทในการช่วยสื่อความหมายสร้างความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งของชาวบ้านให้น้อยลงโดยการจัดให้มีกิจกรรมในชุมชนสามารถช่วยให้คนในชุมชนรวมตัวกันทำกิจกรรมซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคีกันภายในชุมชน และบทบาทในการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้ตลอดจนบำรุงรักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่ดั่งามให้คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป

บุคคลภายนอก

บทบาทในการสื่อสารของบุคคลภายนอก ได้แก่ นายอำเภอ พัฒนาการอำเภอ ปลัดอำเภอ และปลัด อบต. ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำการพัฒนาชุมชน เป็นโครงสร้างอำนาจของผู้นำที่อยู่ในระดับอำเภอซึ่งเป็นผู้นำโดยโครงสร้างที่เป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ซึ่งการทำงานของผู้นำโดยโครงสร้างจะเป็นตัวประสานงานให้เกิดความร่วมมือในการที่จะพัฒนาชนบท และมีบทบาทสำคัญในการนำชุมชนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และเป็นกลุ่มบุคคลที่จะให้จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนบรรลุผลสำเร็จเร็วขึ้น ทั้งยังสามารถควบคุม และระดมการสนับสนุนจากประชาชนได้อย่างแพร่หลาย และทั่วถึง การพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพเข้มแข็ง และบรรลุตามเป้าหมายของชุมชนนั้น การดำเนินงานดังกล่าวต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาทำหน้าที่ในการกระตุ้นสนับสนุนให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนและพัฒนาชุมชนรวมทั้งเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐอีกด้วย ความสำคัญของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้นมีความสำคัญมาก เพราะเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้นำข่าวสาร หรือวิธีการใหม่ๆ ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเข้ามาเผยแพร่และมาปฏิบัติได้

บทบาทในการสื่อสารของบุคคลภายนอก ได้แก่ บทบาทในการให้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็งเป็นการนำแนวคิดทางปฏิบัติใหม่มาให้คนในชุมชน

ปฏิบัติกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง บทบาทในการกระจายข่าวสารจากในชุมชนบ้านนาทะเลไปสู่ภายนอก การประชาสัมพันธ์ชุมชนไปสู่ภายนอก เช่น Internet ตำบล บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อแก้ปัญหาโดยให้ข้อมูลแก่ชาวบ้านนำไปใช้ในการตัดสินใจในการหาข้อสรุป บทบาทในการส่งข่าวสารเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำเทคโนโลยีพื้นบ้านที่มีการแลกเปลี่ยนกันไปในพื้นที่ของตน บทบาทในการช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้ตลอดจนบำรุงรักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่ดึงดูดใจให้กับวิถีชีวิตของชุมชนต่อไป เช่น ปลัดอำเภอใส่เสื้อทอด้วยมือของชาวบ้าน บทบาทในการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ๆ สุนทนาการประกอบอาชีพทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านเกิดการขยายตัวออกสู่วงกว้างชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น บทบาทในการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชีวิตในชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านมีมานะในการประกอบอาชีพ และบทบาทในการมีส่วนร่วมในการผลักดันให้คนในชุมชนเกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ในเรื่องบทบาทการสื่อสารของบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้ ชี้ให้เห็นว่ามีความสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งได้เป็นอย่างมาก และการสื่อสารส่วนใหญ่ที่ชี้ก็จะเน้นการใช้สื่อบุคคลมาก และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดอีกด้วย

สื่อและวิธีใช้ในการสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

สื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้นมีไม่มากนักและใช้เพียงแต่สื่อพื้นฐานที่ไม่สิ้นเปลืองแต่อย่างใด แต่กลับมีประสิทธิภาพสูงสุดก็ว่าได้ จากการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาพบว่า มีสื่อ ดังนี้

1. **สื่อบุคคล** เป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุด และมีประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวคิดและทฤษฎีของนักสื่อสารหลายๆ ท่าน สื่อบุคคลนี้มีบทบาทมากทั้งระหว่างบุคคลภายนอกกับผู้นำ บุคคลภายนอกกับชาวบ้าน ผู้นำกับชาวบ้าน ผู้นำกับผู้นำ และชาวบ้านกับชาวบ้าน เป็นต้น

บุคคลภายนอกสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านโดยใช้สื่อบุคคลมาโดยตลอด สื่อบุคคลสามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อื่นได้ดีที่สุด เพราะในระหว่างการสื่อสารนั้นสามารถพูดจาโต้ตอบกันและสอบถามเพื่อแก้ไขข้อสงสัยได้ เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) จน

ในปัจจุบันในชุมชนบ้านนาทะเลสื่อบุคคลยังคงใช้เป็นหลักในการสื่อสารเพื่อการพัฒนากันในเรื่องต่างๆ

สื่อบุคคลยังถูกนำมาใช้เกือบทุกเรื่องทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านเป็นการพูดคุยกันธรรมดา การปรึกษาหารือขอคำแนะนำ การอบรมสั่งสอน สืบทอดภูมิปัญญา และวัฒนธรรมให้แก่ลูกหลานการจัดการประชุมหารือหาข้อแก้ไข การติดต่อนัดหมายการประชุมภายในหมู่บ้าน การถ่ายทอดข่าวสารซึ่งกันและกันในเรื่องต่างๆ เป็นต้น สื่อบุคคลในที่นี้ได้แก่ นายอำเภอ พัฒนาการ ปลัดอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยภูมิ ผู้ใหญ่บ้าน พระ ประธานกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

2. **ผ่านพับ** โดยมีผู้ใหญ่บ้านนำมาจากหน่วยงานต่างๆ จะมีการแจกจ่ายให้ชาวบ้านในที่ประชุมหมู่บ้าน โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการแนะนำการชำระภาษีประจำปี แบบฟอร์มการเกษตร การกู้เงิน เป็นต้น

3. **โปสเตอร์** เป็นการประกาศเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานต่างๆ เช่น เรื่องยาเสพติด บ้านเมืองน่าอยู่ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นต้น โดยจะนำไปติดตามสถานที่ต่างๆ ภายในหมู่บ้านที่มีชาวบ้านรวมตัวกันอยู่เยอะ เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านค้าขายของชำ เป็นต้น

4. **วารสารข่าว อบต. ชัยภูมิพล** ทาง อบต. ได้จัดทำเอง เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ความเคลื่อนไหวภายในหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้รับทราบ โดยจัดทำแจกจ่ายตามตำบลชัยภูมิ วารสารข่าว อบต. ชัยภูมิพล เป็นที่แรกและมีที่เดียวของจังหวัดอุดรธานี

5. **กระดานข่าว** เป็นบอร์ดกระดานประกาศข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน และของทางราชการด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น การเสียภาษี กำไรสุทธิประปาหมู่บ้าน การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

6. **หออกระจายข่าว** เป็นวิธีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุดซึ่งใช้สำหรับประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน

7. **หนังสือพิมพ์** สามารถหาอ่านได้จากสถานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) และบางบ้านจะรับหนังสือพิมพ์ทุกวันแต่ไม่มากนักส่วนใหญ่จะขอยืมกันอ่านต่อๆ กันไป

8. **โทรทัศน์ และวิทยุ** สื่อเหล่านี้มีบทบาทในการเข้าถึงชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็งได้จากทางโทรทัศน์ ดังจะเห็นได้จากชาวบ้านรับรู้พระราชดำรัสของในหลวงซึ่งแพร่ภาพทางโทรทัศน์

9. **โทรศัพท์** ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชน

10. **Internet ตำบล** ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของตำบลชัยชุมพล เช่น หนังสือตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว สินค้า วารสารข่าว อบต. และกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เป็นผลงานของปลัดอบต.เพียงคนเดียว

ในเรื่องของสื่อที่ใช้ในการสร้างชุมชนบ้านนาทะเลให้เป็นชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้น โดยใช้สื่อข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 6 เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้มีความสมัครสมานสามัคคีดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสื่อข้อที่ 7 ถึงข้อที่ 9 จะเป็นสื่อที่ชาวบ้านได้หาความรู้เพิ่มเติม ส่วนสื่อข้อที่ 10 เป็นสื่อที่บทบาทในการกระจายข่าวสารจากในชุมชนบ้านนาทะเลไปสู่ภายนอกการประชาสัมพันธ์ชุมชนไปสู่ภายนอก

ปัญหาที่เกิดขึ้นและวิธีแก้ไข

ในชุมชนบ้านนาทะเลถือเป็นชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งอีกชุมชนหนึ่งที่สามารถอยู่ได้อย่างพออยู่พอกิน ปัจจุบันคนในชุมชนเป็นคนที่มีความขยันไม่เกียจคร้านทำกินจึงทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างดี สิ่งที่ตามมาในการศึกษาในครั้งนี้พบว่าภายในชุมชนบ้านนาทะเลมีปัญหาไม่น้อยมากจนเกือบจะเรียกได้ว่าแทบไม่มีปัญหาใดเลยก็ว่าได้แต่จะมีบ้างที่เป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ก็คือ

1. หอกระจายข่าว

ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เนื่องจากหอกระจายเสียงในหมู่บ้านใช้งานมาหลายปี 10 ปีแล้ว ลำโพงมีน้อยตัวและทรุดโทรมเสียงในการประกาศไปยังชาวบ้านนั้นไม่ค่อยดีและเสียงไม่ค่อยดัง จึงทำให้เสียงตามสายของผู้ใหญ่บ้านดังไม่ค่อยทั่วถึงกัน ชาวบ้านในชุมชนไม่ค่อยได้ยินในการประกาศของผู้ใหญ่บ้าน และฟังไม่รู้เรื่องจึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจน และจุดอ่อนของเสียงตามสายนั้นก็คือ ผู้ฟังจะต้องตั้งใจฟังถึงจะรู้เรื่องผู้ฟังไม่สามารถทำกิจอย่างอื่นได้ต้องตั้งใจฟังเพียงอย่างเดียวไม่อย่างนั้นข่าวสารอาจจะคลาดเคลื่อน และไม่ต่อเนื่องได้

การแก้ไขปัญหาคือ ทางผู้ใหญ่บ้านจะต้องทำเรื่องของบประมาณจากทางภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือติดตั้งลำโพงกระจายเสียงเพิ่มตามจุดต่างๆ ภายในหมู่บ้านให้มากขึ้นกว่านี้เพื่อที่จะได้กระจายเสียงให้ทั่วถึงกันในชุมชน และผู้ใหญ่บ้านควรมีการเดินบอกตามบ้านให้ชาวบ้านบอกต่อกันไปอีกด้วย (แบบปากต่อปาก) เพื่อเป็นการย้ำทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน ทั้งนี้ชาวบ้านก็จะรับข้อมูลข่าวสารได้ถูกต้องชัดเจนและทั่วถึงกัน

2. Internet ตำบล

ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ มีความล่าช้าในการพัฒนาข้อมูลในเว็บไซต์ เพราะข้อมูลต่างๆ กว่าที่จะเปลี่ยนแปลงได้ต้องรอให้ผู้ดูแลเว็บไซด์นั้นว่างก่อน แต่เว็บไซด์มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้ข้อมูลที่อยู่เว็บไซด์ไม่ทันสมัยและไม่ทันต่อเหตุการณ์ และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ชัยจุมพลยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง Internet ตำบล เพราะต่างก็เห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว มีเพียงนายอดุลย์ ปลัดอบต. ชัยจุมพลเท่านั้นที่เป็นผู้ที่ย่อยพัฒนาเว็บไซต์ได้ และปัญหาที่สำคัญก็คือ ชาวบ้านใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น เพราะชาวบ้านบ้านนาทะเลมีวิถีชีวิตแบบชนบทไม่ให้ความสำคัญต่อคอมพิวเตอร์ และ Internet เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวและไม่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันจะเห็นได้จากการที่คนในชุมชนแทบทั้งสิ้นใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็นจะมีเป็นบ้างก็รุ่นลูกรุ่นหลานที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตน

การแก้ไขปัญหาคือ บุคลากร อบต. ควรเรียนรู้การใช้ Internet เพิ่มเติมมากขึ้นกว่านี้จะช่วยพัฒนาเว็บไซต์ได้ และการแก้ไขปัญหของชาวบ้านที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และ Internet ทางหมู่บ้านควรจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์และ Internet ภายในหมู่บ้าน และเชิญวิทยากร

มาให้ความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาสอนให้ชาวบ้านที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้จะช่วยให้ชาวบ้านมีความรู้เพิ่มมากขึ้นและสามารถก้าวไกลทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันได้ ถึงแม้แต่ทางอบต. จัดให้มีการบริการคอมพิวเตอร์และ Internet ฟรี แต่ยังมีปัญหาที่จำนวนคนใช้น้อยเพราะว่าการเดินทางของชาวบ้านไปยัง อบต.ชัชจุมพล ยังมีความห่างไกลกับหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านที่จะใช้คอมพิวเตอร์ต้องมียานพาหนะขับขึ้นไป แต่ถ้าหมู่บ้านสามารถมีศูนย์คอมพิวเตอร์และ Internet จะทำให้ชาวบ้านลดการเดินทาง และสามารถใช้ได้สะดวกกว่า

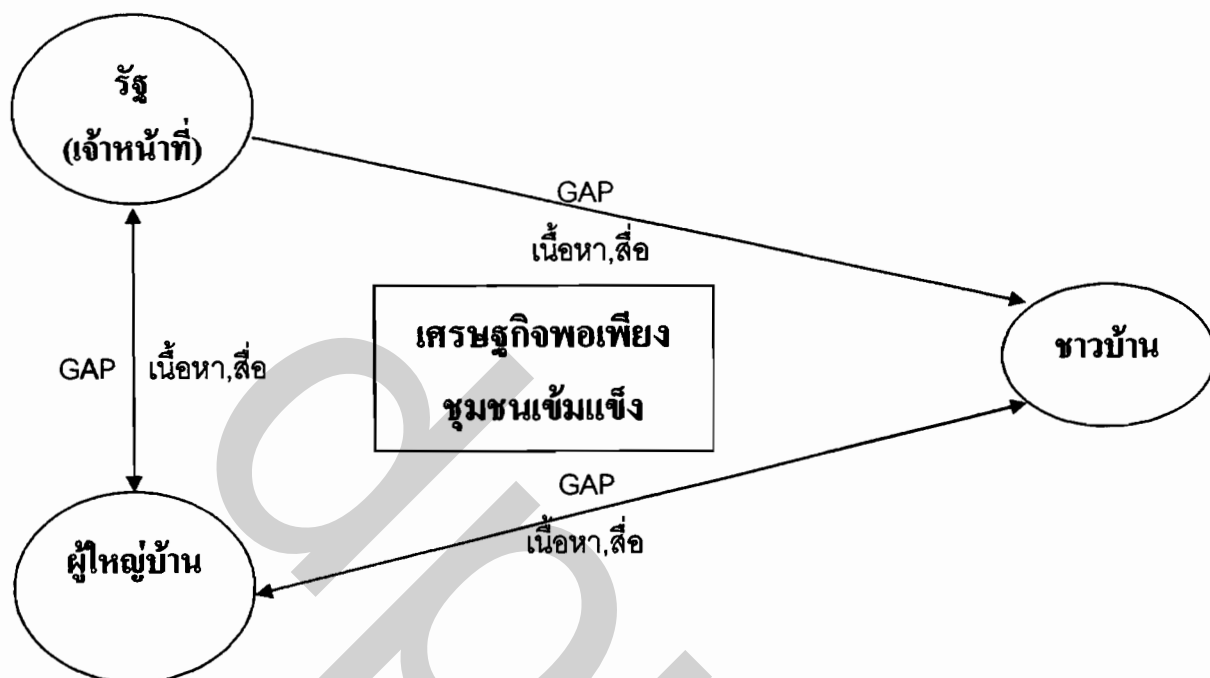
3. สื่อบุคคล

ปัญหาที่เกิด คือ พูดอีกอย่างแต่เข้าใจไปอีกอย่างซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อยมากในชุมชนบ้านนาทะเล เพราะจากการส่งสารของผู้ส่งไปยังผู้รับสารเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของข่าวสารซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันได้ และปัญหาที่พบคือ ชาวบ้านเกรงกลัวข้าราชการเพราะสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่เชื่อฟังอาวุโสบางครั้งชาวบ้านไม่พอใจหรือเดือดร้อนจริงๆ ชาวบ้านจะไม่ยอมเปิดเผยความจริงจะเจียบและไม่กล้าแสดงออก

การแก้ไขปัญหาคือ การคิดก่อนพูดโดยการแบ่งข้อแบ่งตอนให้เป็นที่เข้าใจได้ง่ายๆ หรือเวลาที่ผู้ฟังไม่เข้าใจควรเปิดโอกาสให้ซักถามได้และอธิบายให้ชัดเจนจึงจะสามารถสื่อสารได้ตรงวัตถุประสงค์ และการแก้ปัญหาของชาวบ้านที่เกรงกลัวข้าราชการนั้นก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐควรมีเทคนิคหลายๆ อย่างในการพูดโน้มน้าวใจสามารถทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่าข้าราชการสมัยนี้ไม่ใช่เจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการเป็นผู้รับใช้ประชาชนมีหน้าที่คอยรับใช้คอยแก้ไขเวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาให้มาบอกทางเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เลย ทั้งนี้จึงจะสามารถได้ความจริงจากชาวบ้าน

จากปัญหาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในการแก้ไขปัญหาล้วนแต่ใช้การสื่อสารเป็นหลักสำคัญ สื่อบุคคลเป็นสื่อที่สำคัญยิ่งในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันสามารถทำให้เข้าใจและหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ การประชุมและการรวมกลุ่มก็มีผลมากเป็นการสื่อสารในกลุ่มย่อยที่คนในชุมชนต้องการหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาจากความคิดเห็นของส่วนรวม

ภาพที่ 6
CHART แสดงกระบวนการสื่อสารในชุมชน

GAP คือ “ชาวบ้านคิดแบบรัฐ” ชาวบ้านคิดแบบที่รัฐคิด และมีปัญหาทางเทคนิคของหอกระจายข่าว

กระบวนการสื่อสารในชุมชนบ้านนาทะเลตั้งแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใหญ่บ้านไปจนกระทั่งถึงชาวบ้านมีการสื่อสารค่อนข้างจะเป็น one-way คือ ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ใหญ่บ้านได้ถ่ายทอดสื่อและเนื้อหาไปยังชาวบ้านซึ่งชาวบ้านก็เชื่อหมดไม่มีการ feedback หรือวิพากษ์วิจารณ์กันซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของชาวบ้าน คือ การที่ชาวบ้านได้ไปท่องจำมาจากทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำที่เคยบอกหรือสั่งสอนเอาไว้ในขณะเดียวกันผลจากการที่ชาวบ้านเชื่อฟังรัฐจะสามารถคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาได้เพราะโดยลำพังความคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านเองอาจจะทำไม่ได้เท่าที่ควร ดังนั้นแสดงว่าชาวบ้านได้นำสิ่งที่เจ้าหน้าที่และผู้นำเคยบอกนำไปปรับใช้โดยนำมาคิดทำทุกอย่างให้อยู่ในกรอบตามแนวทางที่รัฐต้องการหรืออยู่ในกรอบตามทฤษฎีหรือสิ่งที่ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองได้คาดหวัง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการสื่อสารข้างต้นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ภายใต้กรอบของเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนเข้มแข็ง ทางภาครัฐก็ยังคงต้องทำแบบนี้ต่อไปและชาวบ้านก็ยังคงทำตามรัฐอย่างนี้ต่อไป ชาวบ้านก็จะเป็นไปอย่างที่รัฐต้องการโดยไม่คิดนอกเหนือจากกรอบของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงหรือชุมชนเข้มแข็งโดยทางรัฐว่าอย่างไรชาวบ้านก็ว่าอย่างนั้นนั่นคือการพัฒนาของชาวบ้าน ทั้งหมดนี้คือทิศทางของการพัฒนาหมู่บ้านบ้านนาทะเล แล้วก็ไปตามกระแสการสื่อสารที่ภาครัฐกับภาคประชาชนมีความสำคัญต่อกัน

เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้สื่อและมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- แผ่นพับ ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนะนำการชำระภาษี การกู้เงิน และการเกษตร เป็นต้น โดยจะฝากให้ผู้ใหญ่บ้านได้นำไปแจกจ่ายให้กับชาวบ้านอีกทีหนึ่ง
- โปสเตอร์ ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด บ้านเมืองน่าอยู่ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นต้น โดยจะฝากให้ผู้ใหญ่บ้านได้นำไปติดตามหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้รับอ่านกัน
- วารสารข่าว อบต. ชัยชุมพล ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตำบลชัยชุมพล เช่น แผนงานโครงการพัฒนาของ อบต. ยาเสพติด กิจกรรมการแข่งขันกีฬาในหมู่บ้าน การทอดผ้าและหอมแดง เป็นต้น
- Internet ตำบล ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ของตำบลชัยชุมพลเพื่อเผยแพร่ไปยังประชาชนทั่วไป เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว สินค้า วารสารข่าว อบต. และกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
- สื่อบุคคล เวลาที่มีข้อมูลข่าวสารจากทางราชการต่างๆ ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะฝากให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางนำข่าวสารไปติดตามกระดานข่าวสารภายในหมู่บ้านหรือประกาศตามหอกระจายเสียงอีกทีหนึ่ง และมีการประชุมทำการประชุมหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการประชุมสัญจรหมุนเวียนไปตามบ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ทุกวันที่ 6 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. โดยเชิญหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ มาให้ความรู้เผยแพร่เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นกับ

ชาวบ้านในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการเกษตร การทำนา ทำสวนหอมแดง, อาชีพของคนในหมู่บ้าน เช่นการทอผ้า ซึ่งทางราชการจะเข้ามาแนะนำการใช้สีย้อมผ้าแบบธรรมชาติ, ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ทางภาครัฐได้จัดส่งมาให้เผยแพร่ และข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน หรือเวลาที่ชาวบ้านมีปัญหาอะไรทางเจ้าหน้าที่ก็สามารถให้คำแนะนำเพิ่มเติมได้จากการประชุม

ผู้ใหญ่บ้านใช้สื่อและมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- แผ่นพับ ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนะนำการชำระภาษี การกู้เงิน และการเกษตร เป็นต้น โดยทางผู้ใหญ่บ้านได้ไปแผ่นพับตามหน่วยงานต่างๆ มาแจกจ่ายให้ชาวบ้านในที่ประชุม
- ไปสเตอร์ ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด บ้านเมืองน่าอยู่ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นต้น โดยทางราชการให้ไปสเตอร์ผู้ใหญ่บ้านได้ไปติดตามที่ต่างๆ ภายในหมู่บ้าน
- กระดานข่าว ปิดประกาศไว้ที่คู้มที่ 1 (หน้าร้านก๋วยเตี๋ยว) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.ต.ชัยชุมพล) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน เช่น การเสียภาษี และกำไรสุทธิประปาหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านได้เป็นคนเขียนเองให้ชาวบ้านได้รับทราบว่าค่าน้ำประปามีรายรับรายจ่ายเท่าไรต่อเดือน
- หอกระจายข่าวหอกระจายข่าวนั้นตั้งอยู่ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน มีลำโพงกระจายอยู่จำนวน 17 แห่ง ซึ่งใช้สำหรับประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆ ที่ทางภาครัฐฝากมาให้เผยแพร่ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ อย่างเช่นเรื่อง การกำจัดยุงลาย การฉีดวัคซีนสัตว์ การนำเด็กไปรับยาป้องกันโรคโปลิโอ และยาเสพติด ฯลฯ จะมีบางประเด็นที่ไม่เป็นทางการโดยผู้ใหญ่บ้านจะพูดสอดแทรกไปกับข่าวสารที่ประกาศโดยจะมีเนื้อหาที่ปลุกใจให้ชาวบ้านมีความรักใคร่สามัคคีกัน ประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต การใช้ชีวิตแบบพอเพียงพอมีพอกิน และทางผู้ใหญ่บ้านจะใช้หอกระจายข่าวประกาศให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมภายในหมู่บ้านอีกด้วย
- สื่อบุคคล เวลาที่มีข้อมูลข่าวสารจากทางราชการต่างๆ ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะฝากให้

ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางนำข่าวสารไปติดตามกระดานข่าวสารภายในหมู่บ้านหรือประกาศตามหอกระจายเสียงให้ทราบโดยทั่วกันแล้ว ผู้ใหญ่บ้านจะมีการเดินบอกตามบ้านให้ชาวบ้านได้รับทราบเป็นการย้ำทำความเข้าใจอีกด้วย (แบบปากต่อปาก) และมีการประชุมทำการประชุมหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีการประชุมสัญจรหมุนเวียนไปตามบ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ทุกวันที่ 6 ของเดือน เวลาประมาณ 19.30 น. โดยผู้ใหญ่บ้านจะเชิญหัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ มาให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เช่น นายอำเภอเมืองลับแล ปลัดอำเภอลับแล(ผู้ประสานงานตำบลชัยชุมพล) พัฒนาการอำเภอลับแล อบต. ป่าไม้ เกษตร ปศุสัตว์ ทะเบียนราษฎร โรงเรียนในเขตการปกครอง และกำนัน

ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านนาทะเลรับคิด และรับเชื่อรัฐ

ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ระบบอุปถัมภ์

จากระบบสังคมไทยที่ให้ความเคารพผู้อาวุโสจึงนำไปสู่วัฒนธรรมภายใต้ระบบอุปถัมภ์ คือการให้ความเคารพนับถือ และเชื่อฟัง จากชนชั้นศักดินา และฐานะทางสังคมที่สูงกว่า บ้านนาทะเลก็เป็นสังคมหนึ่งที่มีวัฒนธรรมภายใต้ระบบอุปถัมภ์ตรงที่การเชื่อถือ และเชื่อฟังบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่า

แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายโครงสร้างสังคมไทยได้เป็นอย่างดี แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นความจริงข้อหนึ่งว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการกำหนดสถานภาพของบุคคลลดหลั่นจากบนมาสู่ล่าง นั่นคือสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างที่เน้นความแตกต่างระหว่างฐานะตำแหน่งซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งสูงกว่า คือผู้นำ และผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะต่ำกว่า คือ ชาวบ้าน การให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ในการวิเคราะห์สังคมไทยอาจทำให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการประนีประนอมต่อรองกันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ และเป็นสังคมที่ไม่มีปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ เพราะสังคมไทยมีการยึดถือระบบอาวุโสอย่างชัดเจนไม่มีคู่ความสัมพันธ์ใดที่มีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมกัน สังคมไทยมีการจัดระเบียบของบุคคลตามฐานะสูงต่ำซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจที่ว่าลักษณะของความสัมพันธ์ตามฐานะตำแหน่งเป็นลักษณะเดียวกับการจัดระเบียบทางสังคมแบบอุปถัมภ์

ปัจจัยทางการสื่อสารเป็นปฏิสัมพันธ์

จากความใกล้ชิดชั้นปฐมภูมิของชาวบ้านกับผู้นำ การสื่อสารกันแบบชาวบ้านโดยภาษาพื้นเมืองนำมาซึ่งความรู้สึกใกล้ชิดไว้วางใจเปรียบเสมือนเป็นพวกพ้องเดียวกัน ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่สื่อสารกันทำให้เกิดความเข้าใจที่ง่าย และนำมาสู่การปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ โดยเฉพาะผู้ที่ให้คำแนะนำเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความนับถือและไว้วางใจรวมถึงมีฐานะทางสังคม และการศึกษาที่สูงกว่าย่อมทำให้เกิดความมั่นใจในคำแนะนำต่างๆ จึงทำให้การสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผู้นำไม่มีความขัดแย้งใดๆ เกิดขึ้นอาจเป็นเพราะชาวบ้านเชื่อรัฐและคิดตามรัฐกันหมด ทั้งนี้อาจเกิดมาจากการที่ชาวบ้านขาดความรู้และความเข้าใจต่อสารนั้นๆ ชาวบ้านจึงได้เชื่อคำแนะนำของผู้นำได้อย่างทันท่วงทีโดยไม่มีการกรันกรองข่าวสารก่อนแต่อย่างใด

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

บ้านนาทะเลมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีทั้งทางด้านเกษตรกรรม และหัตถกรรมด้วยสาเหตุที่บ้านนาทะเลมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีนั้นนอกจากคนในชุมชนร่วมมือกันแล้ว ผู้นำยังเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจให้ดีขึ้นโดยทางผู้นำได้มาเผยแพร่ความรู้ทั้งทางการเกษตร และด้านหัตถกรรม ช่วยผลักดันให้เกิดสินค้าชุมชน อาทิ หอมแดง และผ้าจีนตีนจก จึงทำให้ชาวบ้านเกิดรายได้และสินค้าเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้นการที่ผู้นำมาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพกับชาวบ้านจึงทำให้ชาวบ้านเชื่อตามรัฐกันหมด เพราะคิดว่าสิ่งที่ผู้นำมาให้ความรู้คือสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติตามกันได้และเกิดผลดีมากกว่าผลเสีย ด้วยเหตุนี้เองชาวบ้านจึงไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์คิดเองไม่จำเป็นต้องรอคอยแต่การสั่งสอนของผู้ที่เป็นผู้นำชุมชนเพียงอย่างเดียว

ปัจจัยทางบุคคล

การที่ผู้นำได้นำความรู้ด้านต่างๆ โดยอาศัยเครื่องมือในการสื่อสาร อาทิ การประชุม หอกระจายข่าว สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ โดยการแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านได้รับทราบได้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันทำให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกิดประโยชน์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างเช่น ความรู้ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น อันนำมาซึ่งทำให้เกิดรายได้และก่อให้เกิดเป็นชุมชนที่สามารถยืนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอก ผู้นำอาศัยวิธีการเข้าถึงชาวบ้านโดยการพบปะในที่ประชุมของหมู่บ้านประจำทุกเดือนผนวกกับใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ หอกระจายข่าว สามารถสร้างความรู้สึกเป็นกันเองระหว่างผู้นำกับชาวบ้านได้ ชาวบ้านถูกปลูกฝังให้เชื่อฟังผู้ที่มี

ความรู้สูงกว่าและตำแหน่งสูงกว่าซึ่งเป็นความเชื่อที่ทำตามกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเมื่อผู้นำบอกกล่าวอะไรชาวบ้านก็จะเปิดรับและปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อขัดแย้ง

การเชื่อฟังรัฐและคิดแบบรัฐของชาวบ้าน

ผลดี คือ ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านรับคิดและรับเชื่อรัฐนั้นทำให้คนในชุมชนมีผลิตภัณฑ์และผลิตผลสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนเกิดเศรษฐกิจที่ดี ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชนซึ่งความสามัคคีนั้นเป็นปัจจัยหลักที่จะสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ และการทำงานของชาวบ้านกับภาครัฐจะได้สะดวก การเชื่อฟังรัฐจะสามารถทำให้ชุมชนเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้นมีการพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันอีกทั้งชาวบ้านยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องสามารถนำพาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้ และผลจากการที่ชาวบ้านเชื่อรัฐชาวบ้านสามารถคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาได้เพื่อนำไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ ด้วยตัวของตัวเองได้ เพราะโดยลำพังชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจ

ผลเสีย คือ สิ่งที่ชาวบ้านคิดมาใหม่ยังคงอยู่ในกรอบตามแนวทางที่รัฐต้องการโดยที่ชุมชนไม่คิดนอกกรอบ ดังเช่นในหมู่บ้านจะมีการจัดประชุมประจำทุกเดือนซึ่งการประชุมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเข้มแข็งที่จะสามารถทำให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุมแต่ในขณะเดียวกันการจัดการประชุมเป็นการประชุมบนพื้นฐานของรัฐเปรียบเสมือนไม้บรรทัดที่รัฐได้ขีดเส้นเอาไว้ให้ชาวบ้านเดินตามภายในกรอบของรัฐซึ่งชาวบ้านจะอยู่ในกรอบที่รัฐสร้างขึ้น จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านก็ได้รับการบอกเล่าจากรัฐว่าต้องมีการจัดประชุมภายในหมู่บ้านเพื่อปรึกษาหารือกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวบ้านต้องให้ความร่วมมือไปประชุมแต่เมื่อชาวบ้านเข้าร่วมประชุมการประชุมนั้นก็อยู่บนกรอบที่รัฐจัดวางให้อีกเหมือนกัน เพราะสังคมบ้านนาทะเลเป็นสังคมที่มีการกำหนดสถานภาพของบุคคลลดหลั่นจากบนมาสู่ล่างเป็นสังคมที่มีโครงสร้างที่เน้นความแตกต่างระหว่างฐานะตำแหน่ง ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งสูงกว่าและผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะต่ำกว่า

จากภาพรวมสามารถสรุปได้ว่าบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และบุคคลภายนอกมีความเข้มแข็งทั้งหมด คือ การมีส่วนร่วมในชุมชน ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดีแต่ยังเกิดช่องว่างอยู่คือ ชาวบ้านไม่คิดนอกกรอบเชื่อรัฐและคิดแบบรัฐหมดซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของชาวบ้าน และในขณะเดียวกันผลจากการที่ชาวบ้านเชื่อฟังรัฐจะสามารถคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาได้

เพราะโดยลำพังความคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านเองอาจจะทำไม่ได้เท่าที่ควร ดังนั้น แสดงว่าชาวบ้านได้นำสิ่งที่เจ้าหน้าที่และผู้นำเคยบอกนำไปปรับใช้โดยนำมาคิดทำทุกอย่างให้อยู่ในกรอบตามแนวทางที่รัฐต้องการหรืออยู่ในกรอบตามทฤษฎีหรือสิ่งที่ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองได้คาดหวังไว้ ทางภาครัฐก็ยังคงต้องทำแบบนี้ต่อไปและชาวบ้านก็ยังคงทำตามรัฐอย่างนี้ต่อไป ชาวบ้านก็จะ เป็นไปอย่างที่รัฐต้องการโดยไม่คิดนอกเหนือจากกรอบของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงหรือชุมชน เข้มแข็ง ทางรัฐว่าอย่างไรชาวบ้านก็ว่าอย่างนั้นทุกอย่างในชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ เข้มแข็งมาบอกกล่าว เข้มแข็งในที่นี้คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐขยันเข้ามาในหมู่บ้านโดยเข้ามาสอนทำ หน้าที่เปรียบเสมือนครูสอนนักเรียน ผู้ใหญ่บ้านก็เปรียบเสมือนครูเช่นเดียวกัน ส่วนพระก็เป็น บทบาทของพระอยู่แล้วที่จะสั่งสอนให้ศีลธรรมต่อชาวบ้านชาวบ้านซึ่งเป็นชาวพุทธก็จะรับเชื่อ

ปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาวิจัย

1. การนัดหมายในบางครั้งต้องรอความพร้อมของสมาชิกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่ง ในบางครั้งสมาชิกพร้อมในวันที่ผู้วิจัยไม่สะดวก ทำให้ต้องใช้เวลาในการกำหนดวัน-เวลาที่เหมาะสม นานเพื่อให้สามารถดำเนินการเก็บข้อมูลได้อย่างเรียบร้อย
2. ในการสนทนาใช้สถานที่ที่ต้องคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมสนทนาซึ่งไม่ค่อย ว่างติดภาระหน้าที่การงานดังนั้นสถานที่ที่ใช้ในการสนทนาจึงไม่อาจกำหนดให้มีความเหมาะสมต่อ การบันทึกเทปเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นที่สัญจรไปมาของผู้คนทำให้เสียงจากการบันทึกเทปในบาง ตอนขาดหายไป หรือมีเสียงอื่นแทรกเข้ามา
3. ในช่วงของการเก็บข้อมูล เนื่องจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดอุดรดิติมีความแตกต่างกับจังหวัดอื่นๆ เช่น กรุงเทพฯ ในเรื่องของเวลา ซึ่งโดยปกติถ้าหาก อยู่ที่กรุงเทพฯสามารถใช้เวลาช่วงกลางวันเพื่อเก็บข้อมูลและสรุปข้อมูลต่างๆ ได้ แต่สำหรับที่จังหวัด อุดรดิติในพื้นที่ทำการวิจัยจะเข้าพักอาศัยเวลาประมาณ 20:00 น. ก็จะเข้านอนกันแล้ว

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. การศึกษาเป็นลักษณะของการค้นหา (explore) ข้อเท็จจริง ดังนั้นผลการวิจัยจึงออกมาหลากหลายซึ่งในบางครั้งกรอบทฤษฎีของการวิจัยอาจไม่ครอบคลุมทั้งหมดได้
2. จากพื้นฐานความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนพบว่ามี ความผูกพันในระบบเครือญาติที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีการรวมกลุ่มกิจกรรมพัฒนา กันภายในชุมชนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ของสมาชิกในชุมชน ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาแนวทางการประกอบอาชีพที่อยู่บนพื้นฐานแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงจึงควรกระตุ้นให้เกิดกระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้ให้เกิด ความรู้ความเข้าใจและทักษะในเรื่องที่เกี่ยวข้องนี้อย่างแท้จริง
3. ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของบุคคล 3 กลุ่ม ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงอาจ มีการศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในแง่ของการสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อไปได้
4. จากผลการศึกษาพบว่าผู้นำมีบทบาทในการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน ในชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้มากขึ้น ควรจะส่งเสริมให้มีความรู้วิสัยทัศน์ แนวคิดที่ชัดเจนและแนวทางในการปฏิบัติซึ่งจะช่วยให้การทำงานในชุมชนสามารถทำได้อย่างมี ประสิทธิภาพและชุมชนจะเกิดความเข้มแข็งเกิดพลังในการพัฒนาชุมชนต่อไป ส่วนผู้นำฝ่ายสงฆ์ที่ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจทางด้านศาสนาของชาวบ้านซึ่งชาวบ้านมีความเลื่อมใสศรัทธาจะทำให้ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นซึ่งจะช่วยให้การขยายแนวทางในการดำเนินชีวิตในลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงต่อไป
5. จากผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านรับคิดและรับเชื่อรัฐ ชาวบ้านสามารถคิดอะไรใหม่ๆ ขึ้นมาได้เพื่อนำไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ ด้วยตัวของตัวเองได้ เพราะโดยลำพังชาวบ้านยัง ขาดความรู้ความเข้าใจ แต่สิ่งที่ชาวบ้านคิดมาใหม่ก็ยังคงอยู่ในกรอบตามแนวทางที่รัฐต้องการนั้น ซึ่งก็คงเป็นไปอย่างนี้ตลอดซึ่งถ้าอยากให้ชาวบ้านคิดเป็นทางภาครัฐต้องฝึกให้ชาวบ้านทำเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยเลือกกรณีศึกษาชุมชนที่ใกล้เคียงที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนคล้ายกันเพื่อหาข้อแตกต่างและบทสรุปอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดอุตรดิตถ์.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กระทรวงมหาดไทย กระทรวง ศึกษาธิการ, 2542
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. รายงานการวิจัย เรื่องวัฒนธรรมกับศักยภาพชุมชน. มูลนิธิหมู่บ้านสถาบันพัฒนาชนบท, 2537
- ชูชัย ศุภวงศ์ (บรรณาธิการ). **ประชาสังคม ทัศนะนักคิดในสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2540
- ณรงค์ โชควัฒนา. **เศรษฐกิจชุมชน : ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542
- ดิเรก สาระวดี. ยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจชุมชน. **องค์กรชุมชนกลไกเพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาสังคมประสพการณ์จากภาคอีสาน.** สถาบันวิจัยและการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540
- เดวิท แมทิวส์. จากปัจเจกสู่สาธารณะ : กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง. หนังสือชุดประชาสังคม ลำดับที่ 12. แปลโดย ชีรวุฒิ เสนาคำ. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2540
- ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ และคณะ. **การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ.** กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2534
- ธนวดี บุญลือ และคณะ. **หลักและทฤษฎีการสื่อสาร** หน้าที่ 9-15. พิมพ์ครั้งที่ 15. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541
- นักศึกษาโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชน. รายงานการศึกษาค้นคว้าโครงการเรียนรู้ร่วมกันสรรค์สร้างชุมชนพื้นที่กลุ่มภาคเหนือ 3 ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. **อุตรดิตถ์ : สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, 2545**

- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2541
- ประเวศ วะสี และคณะ. สองแควเสวนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน : ชมรมศึกษาเพื่อการพัฒนา. พิษณุโลก, 2540
- พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒน์านุกูล และถิรพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด, 2538
- ยุบล เบญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2534
- เสถียร เขยประทับ. การสื่อสารและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528
- เสรี พงศ์พิศ. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2536
- สุเมธ ตันติเวชกุล. ใต้เบื้องพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2543
- สัมพันธ์ เตชะอธิก, ปรีชา อุยตระกูล และชื่น ศรีสวัสดิ์. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537
- อकिन วิวัฒน์. ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 3. สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- อาชวนิจกุล. ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม ในอนุชาติ พวงลำลีและกฤตยา. ม.ป.ล., ม.ป.ป.
- อนุชาติ พวงลำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. ประชาสังคม คำ ความคิด และความหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร. สถาบันชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนา, 2541
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539

วารสาร

กาญจนา แก้วเทพ. กระบวนทัศน์เรื่อง “การสื่อสารเพื่อการพัฒนา” วารสารนิเทศศาสตร์. ปีที่ 17, มกราคม-มีนาคม 2542

เอกสารอื่นๆ

กาญจนา แก้วเทพ กิตติ กันภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. การสื่อสารกับชุมชน : แนวคิดหลักเพื่อการพัฒนา. “การสื่อสารเพื่อชุมชน” เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2543

เพ็ญวิภา แก้วอินทร์ และดวงใจ ปรีชา. “การศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรม เรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” ภาคนิพนธ์ของโครงการฝึกงานทางวัฒนธรรม. โปรแกรมวัฒนธรรมศึกษา วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์, 2532

อำพล เสนาณรงค์. “ทิศทางการพัฒนาชนบทตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ. สถาบันวิจัยพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น. ชมรมศิษย์เก่ายูพีแอลปีแห่งประเทศไทย และกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542

อภิชัย พันธเสน. “เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2542

วิทยานิพนธ์

กอบกวี ชื่นรักสกุล. “การสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในเกาะเกร็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545

กังสดาล อยู่เย็น. “พลวัตชุมชนบ้านเป็ดในภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544

บุญเกิด มาอ่อง. “การศึกษาการรวมกลุ่มและการทำกิจกรรมของกลุ่มผู้ฟังวิทยุ จส.100” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537

รุ่งนภา มุกดาอนันต์. “กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

- เวทินี สตะเวทิน. “การสื่อสารในการจัดประชาคมบางลำพู” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- โคจิวัจน์ บุญประดิษฐ์. “กลยุทธ์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวในการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- สุภารัตน์ รักษมณี. “บทบาทพระสงฆ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ศึกษากรณีชุมชนบ้านขุน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545
- สมหมาย สาททรัพย์. “ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณี ชุมชนศิระระอโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2542
- อรวรรณ ศิริสวัสดิ์. “การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดน่าน” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543

ภาษาอังกฤษ

Books

- Berrigan, F.J. *Access and Participatory*, Paris : UNESCO, 1979.
- Rogers, Everett M. and Shoemaker, Floyd F. *Communication of Innovations : A Cross-Cultural Approach*. New York : The Free Press, 1971.
- Windahl et al. *Using Communication Theory*. Sage Publication, 1992.

Website

www.chaijumphon.org/	(ตำบลชัยชุมพล)
www.kanchanapisek.or.th	(กาญจนภิเษก)
www.khonthai.com	(คนไทยดอทคอม)
www.lublac.com	(ลับแลดอทคอม)
www.riu.ac.th	(สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์)

www.tat.or.th

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

www.thaitambon.com

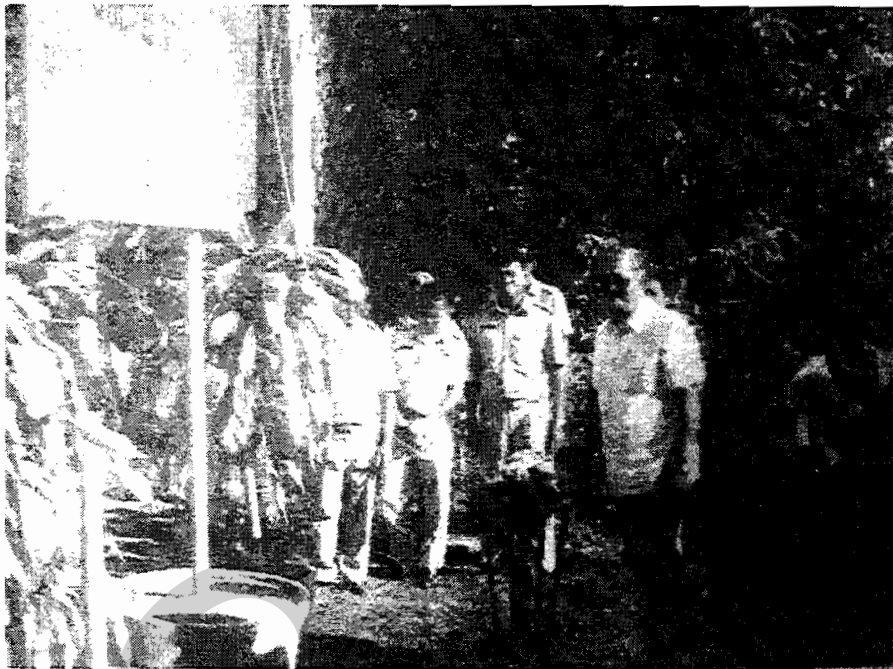
(ไทยตำบลดอทคอม)

www.uttaradit.go.th

(อุตรดิตถ์)

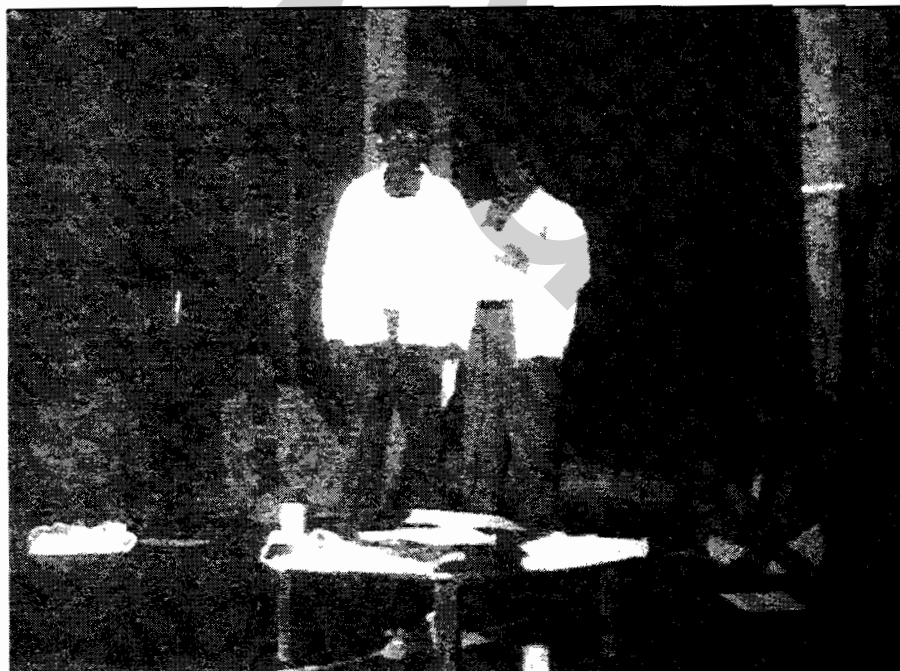
draft

ภาคผนวก

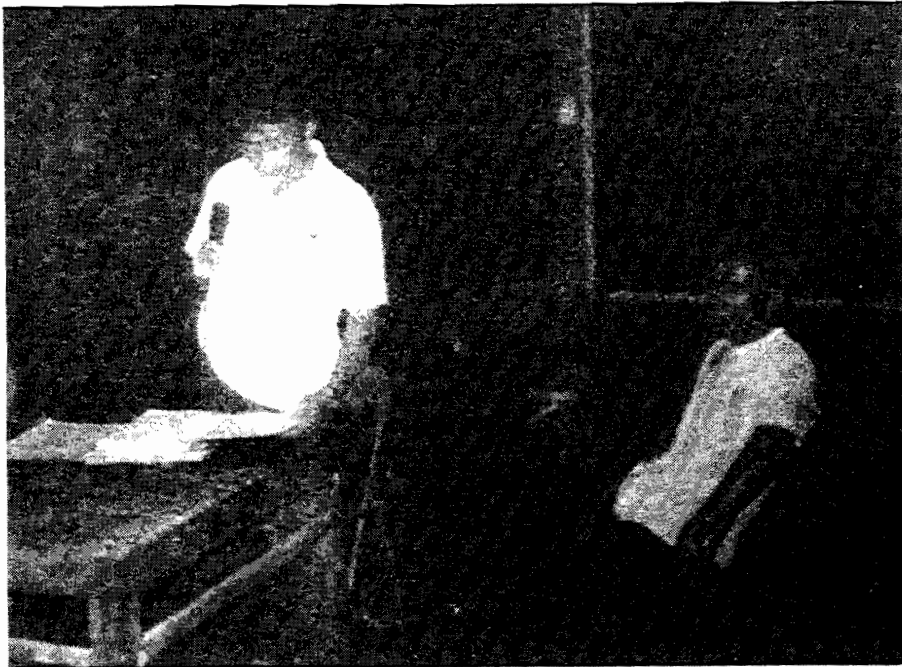
ภาพที่ 7

ได้รับประกาศเป็นหมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติปลอดยาเสพติด
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานีมาเป็นประธานในพิธีเปิดป้าย

ภาพที่ 8

ประชุมสัญจรคณะกรรมการหมู่บ้าน
ที่บ้าน อบต.เกรียงศักดิ์ อีนา เกี่ยวกับการเรื่องนักศึกษาพยาบาลมาฝึกงาน ได้เชิญอาจารย์ใหญ่
โรงเรียนวัดนาทะเล และหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านคุ่มมาร่วมประชุมปรึกษาหารือ

ภาพที่ 9

ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน
ชี้แจงการปฏิบัติงานปี 2546 ณ ศาลาประชาคม

ภาพที่ 10

ประชุมเพื่อวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ที่ศาลาการเปรียญวัดนาทะเล ซึ่งราษฎรให้ความสนใจและให้
ความร่วมมือ แสดงความคิดเห็น เสนอแนะในการประชุมเป็นอย่างดี

ภาพที่ 11

พระครูสุนทรวิริโยภาส เจ้าอาวาสวัดนาทะเล อบรมประชาชนระดับตำบลของคณะสงฆ์ (ชบต.) ได้ดำเนินการจัดการอบรมเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดร่วมกับหมู่บ้าน มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด 108 คน

ภาพที่ 12

ได้ส่งเสริมศิลปะแม่ไม้มวยไทย ค่ายเพชรจุมพลหมู่บ้านบ้านนาทะเลเพื่อให้เยาวชนได้ออกกำลังกาย
ท่ามกลางยาเสพติด จัดกิจกรรมที่สนามวัดนาทะเล ในวันที่ 15 เมษายน 2547

ภาพที่ 13

ปลัดอำเภอฉิบแลซึ่งทำหน้าที่เป็นปลัดประจำตำบลชัยชุมพล และประชาชน
ที่มาช่วยกันปรับปรุงซ่อมแซมถนน

ภาพที่ 14

ได้ประสานขอความร่วมมือจากชุดชุมชนสัมพันธ์ สภอ.ฉิบแล
นำโดย ร.ต.อ.สมศักดิ์ หงวนบุญมาก รองสวป.สภอ.ฉิบแล และชาวบ้าน จำนวน 12 คน
ได้มาร่วมพัฒนาคุ้มต่างๆ ในหมู่บ้านให้สะอาดเรียบร้อยและสวยงาม

ภาพที่ 15

ส่งเสริมอาชีพการปลูกหอมแดง

ได้ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกหอมแดง และแนะนำแนวทางการปฏิบัติโดยแนะนำให้เก็บไว้ได้นาน เพื่อ
ทำพันธุ์เมื่อยามราคาตกต่ำต้องรวมกลุ่มขึ้นเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหา

ภาพที่ 16

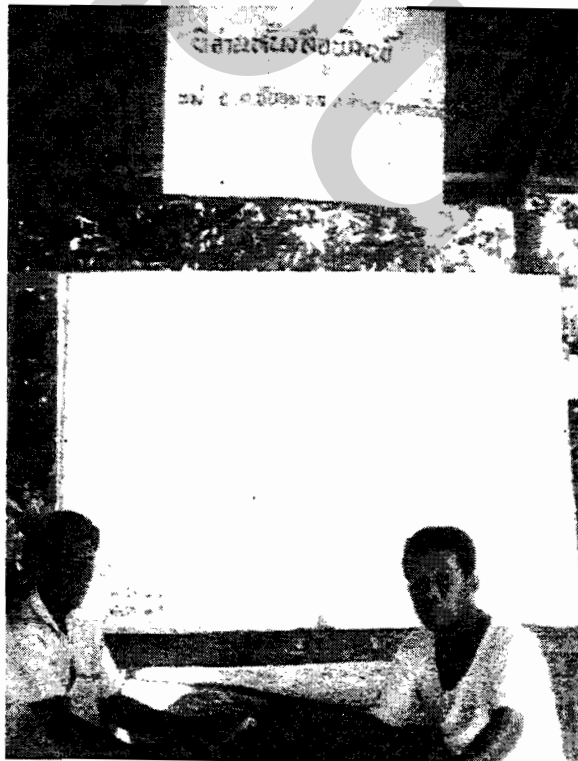
การทำข้าวแคบเป็นอาชีพรองมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว

ประชาชนอยู่อย่างมีความสุขไม่ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่อื่น

ภาพที่ 17

ส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมในครัวเรือน ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการทำหัตถกรรมของใช้ในครัวเรือน เช่น การจักสาน และการทำงานช่างจากไม้โมกมัน

ภาพที่ 18

คุ้มที่ 1 เป็นศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน และเป็นที่ย่านหนังสือพิมพ์

ภาพที่ 19

ส่งเสริมการเกษตรยังชีพ กลุ่มเลี้ยงปลา

ภาพที่ 20

ส่งเสริมอาชีพการเกษตร

ได้ส่งเสริมโครงการผู้เลี้ยงโคกระบือของกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางพระราชดำริเกษตรกรพอเพียง

ภาพที่ 21

จัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพแบบวิถีชีวิตไทย

ณ โรงเรียนวัดนาทะเล ส.ป.อ. ลับแล จ. อุตรดิตถ์ เป็นศูนย์กลางในการทอดผ้าซิ่นตีนจก และจัดแม่บ้านมาเป็นวิทยากรสอนการทอดผ้าซิ่นตีนจกให้แก่ประชาชนและนักเรียน

ภาพที่ 22

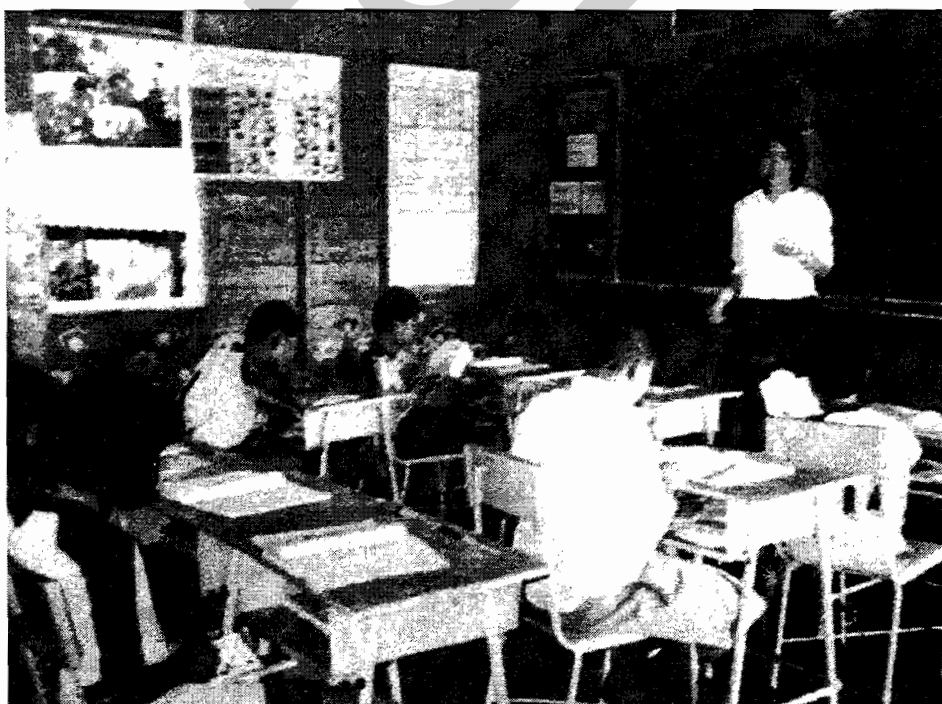
วิทยากรที่เสียสละเวลามาสอนการทอดผ้าซิ่นตีนจกให้แก่ประชาชนและนักเรียน

ภาพที่ 23

จัดโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียน

ผู้ใหญ่เกตุ อินมา ร่วมมือกับคณะครูโรงเรียนวัดนาทะเล จัดทำอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกวัน

ภาพที่ 24

วิทยากรพิเศษสอนวิชาภาษาอังกฤษ ให้นักเรียนโรงเรียนวัดนาทะเล

ภาพที่ 25

จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

โดยประสานความร่วมมือกับ อบต.ชัยชุมพล สนับสนุนงบประมาณปีละ 50,000 บาท

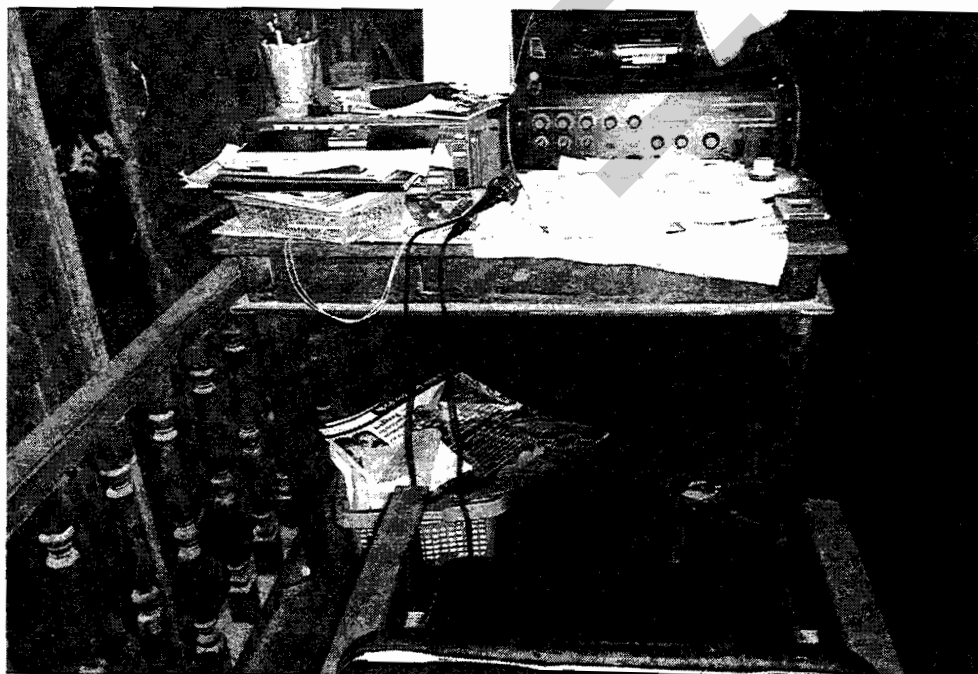

ภาพที่ 26

ราษฎรร่วมกันทำบุญกินสลากชลดอม ค้างปุยา ตามประเพณีติดต่อกันมาประจำทุกปี

ภาพที่ 27
วารสารข่าว อบต. ขี้ยมพอล

ภาพที่ 28
หอกระจายเสียง

ประวัติผู้เขียน

นางสาวชลิตดา สุขสวัสดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2522 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เริ่มการศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลอุดรธานี ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอุดรวิทยานารี และศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนอุดรวิทยานารี ต่อมาในปี 2540 ได้ผ่านการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในสาขาวิชาประชาสัมพันธ์ ในปีการศึกษา 2543 จากนั้นจึงเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ในปีการศึกษา 2544